

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland

REDACTIE :

Ds. H. DIJKSTRA, Smilde

Ds. H. HOEKSTRA, Arnhem

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE

GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

JAVA

EN GY ZIET MIJNE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEMEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

HAND-1489

SOEMBA

REDACTIE
H. DIJKSTRA . Smilde
H. HOEKSTRA . Arnhem.

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR . ZAANDAM.
W. B. RENKEMA . RENKUM.

INHOUD: De gangen der eeuw. — Brieven naar Antiocih. — Ds. D. K. Wielenga te Pajeti. —
Mevrouw Krijger-Hasper te Laora. — Ds. C. de Bruijn te Kambaniroe — Ds. J. F. Colenbrander
te Melolo. — Solo. — Wonosobo. — Leestafel. Correspondentie. Korte Berichten. — Giften.

De gangen der eeuw.

De gangen der eeuw zijn Zijne Habak. 3 : 6.

In grootsche trekken schrijft de profeet de wereldhistorie. Het is Gods nederkomen op aarde, gelijk toen Hij op Sinaï zich openbaarde. Sinaï, inkomst van Gods volk in Kanaän, verdrijving der vijanden — het is alles één geheel. Wat zich voordoet in de „bewegelijke dingen” (Hebr. 12 : 27) op aarde, richting en strekking der historie, het ligt alles in Gods hand. Wie van den Heere geleerd is (Jes. 54 : 13), zal dan ook de historie verstaan.

Er wordt onder de menschen prijs gesteld (en niet ten onrechte) op wat men noemt een ruimen blik. De gedachtenkring van sommige menschen kan zoo klein zijn. Ze zijn zoo beperkt in de dingen waarover ze denken. Het gaat altijd weer over hetzelfde, over hetgeen hen persoonlijk en hun onmiddellijke omgeving raakt. Met wat daarbuiten ligt, weten ze geen weg. Wat er al zoo door alle tijden heen in de wereld voorgevallen is, ze dragen er geen kennis van. Zoo is het ook met hetgeen in hun eigen tijd zich voordoet in hun land en in de wereld. Komen ze er eens mee in aanraking, ze weten 't niet in 't rechte licht te bezien. Ze weten ook niet het rechte verband te leggen tusschen hetgeen in hun eigen hart en leven, of ook in hun onmiddellijke omgeving voorvalt, en hetgeen in de wereld geschiedt, door de eeuwen heen. Ze zijn beperkt, of wilt ge het nog ongunstiger uitdrukken, bekrompen van blik.

Daartegenover wordt, gelijk wij zeiden, onder de menschen geprezen: ruimte van blik, waardoor men zijn oogen laat gaan over hetgeen ook buiten den beperkten kring van zijn eigen leven voorvalt, over hetgeen in de wereld zich heeft voorgedaan en nog voordoet, dat alles in het rechte licht en dus in zijn beteekenis beschouwt, en het verband inziet en gevoelt, dat er is tusschen hetgeen men persoonlijk doorleeft en hetgeen in de menschenwereld in haar geheel zich voordoet. Want ieder mensch op zichzelf is een kleine wereld, en staat in verband met en is een afspiegeling van de groote wereld. Wat er in ons werkt, persoonlijk, dat werkt door de eeuwen heen, in heel de wereld. Dat verband nu te doorzien, dat behoort ook tot ruimte van blik.

Dat is dus wel een begeerlijke zaak. Maar hoe komen wij daaraan?

Men zou kunnen denken: door onze kennis te vermeerderen. Zóó denkt menigeen er over, inzonderheid in de kringen, waarin men niet bij Gods woord leeft. En zeker; daar is wel iets van aan. Dat cijferen wij niet geheel weg. Met hetgeen niet gekend wordt, kan men ook niet rekenen. Kennis van hetgeen er onder de menschen voorgevallen is en nog voorvalt, is niet te versmaden. De Godvruchtige zal er zijn roeping in zien, zooverre de plaats die God hem aangewezen en de gave die God hem geschonken heeft dat meebrengt, zijn kennis te vermeerderen.

Maar dat op zichzelf geeft toch geen ruimte van blik. Men kan veel bijzonderheden weten, en toch beperkt en bekrompen zijn van blik. Het rechte licht kan ontbreken over hetgeen men te weten komt.

We wenschen eens het uitnemende middel te noemen, waardoor ook de eenvoudigste en minst geleerde tot groote ruimte van blik komt, terwijl de meest wetende en geleerdste, die dat middel verzuimt, beperkt en bekrompen van blik blijft. En dat middel is: inleven in den Bijbel! Inleven in Gods woord! Inleven in de Heilige Schrift! Daar wordt u ontsloten de kleine wereld van uw eigen hart en leven en van uw onmiddellijke omgeving, maar ook de groote wereld van het leven der volkeren en hetgeen daarin, door de tijden heen, voorvalt.

Die 't best en 't meest met geheiligd verstand en gemoed inleeft in de Heilige Schrift, en zich met die geestelijke spijs dagelijks voedt, die zal ruim van blik zijn.

Denk eens aan de lofzangen van Maria en van Zacharias, ook aan dien van Simeon.

Maria was een eenvoudige, Godvreezende vrouw, die bij het woord des Heeren leefde, en de vertroosting Israëls verwachtte. Maar wat openbaart ze door den Heiligen Geest in haar lofzang een ruimen blik over Israël en de volkeren en over alle eeuwen.

Zij had haar eigen innerlijk leven. Zóó behoort het ook met ons te zijn. Zonder het ware innerlijke leven door den Heiligen Geest, zal in ons denken over wat er, de eeuwen door, onder Gods volk en in de wereld voorvalt, het rechte zout, 't rechte licht, de ware geestelijke bestiering en bezieling gemist worden. Zij had dus haar eigen innerlijk leven. „Zalig is zij die geloofd heeft” — dat is een persoonlijke zaak voor haar geweest. De nederheid zijner dienstmaagd heeft de Heere aangezien. En Hij heeft haar

verhoogd tot die groote genade en eere, de moeder van Gods Zoon, den Messias Israëls, den Verlosser der wereld te zijn. Zoo is haar lofzang een waar opvatten van *Hanna's* lied, die als onvruchtbaar veracht was geweest, maar die door den Heere boven de sterken en in zich roemenden verhoogd was, om den profeet en richter Samuël te baren, die het eeuwige koningschap van den Gezalfde des Heeren, van David den knecht des Heeren, onder Israël zou inleiden.

Maar, gelijk *Hanna*, zoo treedt *Maria* uit die kleine wereld van haar eigen ervaring, in haar lied, naar buiten, en verheft ze zich als met adelaarswieken over de handelingen en wegen Gods met menschen en volkeren, door de eeuwen heen. Wat Gods genade aan haar persoonlijk doet, ziet ze ook van God gedaan in de wereldhistorie. Machtigen van de tronen afgetrokken, en nederigen verhoogd. En ze ziet verband tusschen al die handelingen Gods onder het menschedom, en hetgeen aan haar geschied is. Al die wegen Gods met de menschen zijn stralen van de Zon, die nu opgaat.

Dienzelfden breedten blik hebt ge ook in *Zacharias'* lofzang. Hij beluistert tot in verre eeuwen terug het woord der profetie, dat nu vervuld wordt. Hij gaat terug tot 't verbond met *Abraham*. Ook bij hem komt 't persoonlijke leven tot uiting. „En gij, kindeken, zult een profeet des Allerhoogsten genaamd worden” . . . . Maar zijn blik, door den H. Geest verlicht, weidt over de verlossing van al 't volk Gods, die nu uit de ingewanden van Gods eeuwige ontfermingen komt in den Opgang uit de hoogte.

En hoe is het bij *Simeon*? Een zeer persoonlijke zaak. Want hem was de belofte geschied, dat zijne oogen op aarde nog den Verlosser zouden zien. Nu wil hij dan ook wel heengaan. Maar hoever strekt zijn blik zich ook uit! Over het zwaard, dat door *Maria's* ziel zal gaan. Over het kruis des Verlossers. „Een licht tot verlichting der heidenen, en tot heerlijkheid van uw volk Israël”. En dien ruimen blik behoeft gij ook niet te ontzeggen aan de eenvoudige herders in *Bethlehems* velden. Iets daarvan nu hebben de vromen, ook de eenvoudigsten. Dat is door de geheiligde kennis van Gods woord, door het inleven hunner ziel in de Heilige Schrift.

Of wij ook in onze Christelijke kringen, wat de opkomende geslachten betreft, in dit stuk achteruitgaan, ook in onze Gereformeerde kringen? De verstandige Godvruchtigen, die weten op te merken, hebben dienaangaande wel hunne niet van grond ontbloote gedachten.

Wij zeggen nu alleen maar dit: Laten we waken, en alles doen wat in ons vermogen is, om de kennis van Gods woord te bevorderen, en de inleiding van de gemeente Gods en haar zaad in den rijkdom, in de volheid, in de diepten van het Goddelijke woord.

Als we iets hebben van die inleiding des Geestes in het volle woord, dan zullen we niet denken: Wat hebben we toch aan al die bijbelsche geschiedenissen; het komt er maar op aan, bekeerd te wezen. Dan zullen we niet denken: Wat hebben we aan al die profetieën aangaande die heidensche oude volkeren; wat hebben we aan al die namen; en aan al die wetten, die God aan Israël gegeven heeft. Neen, dan zullen we niet gelijk zijn aan de Christenen, die zoo arm zijn, dat ze maar met een paar teksten hun

leven doorgaan en de wereld doorgaan. Maar dan zullen we de volheid van het woord op ons laten inwerken, opdat de Heilige Schriften ons wijs mogen maken tot zaligheid, door het geloof hetwelk in Christus Jezus is (2 Tim. 3 : 15). God schenke ons door 't licht van zijn woord breedten, ruimen, rechten blik ook op zijne gangen onder de volkeren, op het werk der Zending, opdat we mede daardoor tot de rechte Zendingsmethode mogen worden geleid.

Arnhem, Januari 1914.

H. HOEKSTRA.

Brieven naar Antiochie.

Gel! Bij den aanvang van 1914 brenge deze u onzen gelukwensch. Het ga u goed en uw hart worde meer en meer vervuld met liefde voor Heiden, Jood en Mohammedaan.

Van alle zijden wordt onze belangstelling ingeroepen. Uit Indië komt een roepstem om steun voor het blad van Ds. L. Tiemersma, dat in het Maleisch verschijnt. Dat blad, zoo vertelde Ds. Ingwersen, wordt door alle onze helpers op Midden-Java gelezen en zeer gewaardeerd. Ik weet nog wel dat indertijd, toen de aanvraag op onze vergadering behandeld werd, gezegd is, dat onze helpers, die wel Javaansch en geen Maleisch spreken, aan dit blad niets hebben. Ds. Ingwersen zal er wel inlichting over geven, want als niet slechts enkele helpers, maar **alle** helpers dit Maleisch blad met vrucht lezen, dan moeten de schouders er onder, opdat de Bintara Hindia steeds meer gesterkt worde.

Zoo gaat het ook met de „Papieren Zendeling”, een soort tractaatgenootschap, dat ook meest met Maleisch werkt. Dezer dagen las ik trouwens dat een tractaat was uitgegeven, dat door Mevrouw van Andel-Rutgers in het Javaansch bewerkt is, en dat voor 2½ cent gekocht kan worden. Die „Papieren Zendeling” gaf ook een scheurkalender uit in de Maleische taal. De schrijvers kwamen wat laat gereed en zoo kon aan den druk niet genoeg zorg worden besteed, maar er zijn toch 8000 verspreid. Dat is een uitnemende gedachte. Elken dag een Christelijk woord in een Maleisch gezin.

Mevrouw Van Andel-Rutgers noem ik daar en juist dezer dagen kreeg ik bericht van haar ongesteldheid. Ze werd te Solo gekweld door koorts, dit leidde tot een wat te vroege geboorte van haar kindje, en nu houdt de koorts aan. Daarom is zij met man en kind getogen naar West-Java, in de buurt van Bandoeng, een plaats Tjimahi geheeten, waar het voor Java zeer koud is; en nu gaat het beter. De Heere beware en herstelle haar! De koude is voor de moeder waarschijnlijk goed, maar voor het jonge, teere kindje, is zij zeer onaangenaam. Het kostte te Solo al eenige moeite om het kleine meisje warm te houden, en toch daalde de thermometer daar in 24 uren nooit beneden de 83 graden F. Te Tjimahi moet er op allerlei manieren raad geschaft om het kind warm te houden, overigens groeit het goed.

Te Tjimahi weet Dr. van Andel zich ook nog nuttig te maken. Hij preekt Zondags te Bandoeng voor de Europeanen. Ook zoekt hij Gereformeerden op, en hen die vroeger Gereformeerd waren, en deze arbeid doet de begeerte ontstaan naar een predikant voor de Europeesche gemeente te Bandoeng. Als er maar geld was, zou men deze zaak gaarne ter hand nemen.

Mevrouw zal wel eenige weken langer te Tjimahi moeten blijven; Dr. van Andel zou na 4 weken weer naar Solo terugkeeren. Aardig is wat hij meedeelt over de belangstelling der menschen bij de geboorte van haar kind.

Bij groepjes kwamen ze tegelijk om moeder geluk te wenschen en de kleine te zien.

„Eén blijk van belangstelling, schrijft v. Andel, was bijzonder treffend, In Solo woont een Chineesche vrouw, een niet-Christen, die tien jaar geleden door mijn vrouw verpleegd is in het Petronella-hospitaal. Zij had gehoord van de geboorte van onze kleine. En nu kwam zij geschenken brengen van het fijnste en beste, dat zij had kunnen vinden.”

Elders in het Zend. Blad neem ik een deel van den brief over, die handelt over naamgeving en andere opmerkingen.

Ik begin met u te zeggen, dat van alle zijden onze hulp wordt ingeroepen, en noemde reeds de Bintara Hindia en Bandoeng.

Te Bandoeng is ook nog een ander belang. Daar is een school voor Christelijk-Hollandsch-Inlandsch onderwijs, en deze kan het niet houden. Daar moet dit jaar nog f 25.000 bijeen en anders moet de school gesloten worden. Ik kreeg een circulaire met verzoek om opname, maar dat blaadje is wat verward; ik zal maar wachten op een betere redactie, eer ik de lezers van het Zend. Blad er mee bezwaar. In drie regels wordt gezegd, dat er f 50.000 noodig is, waarvan f 30.000 is ontvangen en nu nog f 15.000 ontbreekt en dat er nu nog f 25.000 moet zijn vóór het jaar om is. In elk geval is er geld noodig. Laat er nu terstond iemand f 15.000 zenden, dat is in elk geval goed, en als het dan noodig is, zullen wij er nog f 10.000 bij vragen.

Om al de Nieuwjaar-wenschen maar bij elkander te voegen, wijs ik u op het **Chr. Comité voor Indië**. Wat dit is? Dat is een comité, dat zich ten doel stelt de versterking van Christelijk element onder de Europeanen in Indië.

Voor de chistianiseering van Indië is het van het hoogste belang, dat er van de Europeanen, die daar vertoeven, een beslist Christelijke invloed uitga op de inlandsche bevolking. Wellicht toch is niets zoo hinderlijk voor de Christelijke propaganda in Indië als het droeve feit, dat de overgroote meerderheid der Europeanen aldaar geheel onverschillig of zelfs bepaald vijandig staat tegenover alle positief Christendom.

Onder de meer dan 40.000.000 Inlanders in ons Insulinde, leven omstreeks 80.000 Europeanen, die in naam tot het Christendom behooren, maar in massa van alle positief Christendom geheel zijn vervreemd.

Veel meer nog dan hier te lande, verzet het ongeloof in Indië zich tegen de kerstening der Inlandsche bevolking.

En nu poogt de Zending wel den Inlanders het Evangelie te brengen. En we danken den Heere, dat in weinige jaren de Zendingsarbeid verdubbeld is, ook al is een getal van nog geen 300 Zendingen op al die millioenen nog maar een druppel aan den emmer. Maar zal de Zending vruchtbaar werken op de Inlandsche bevolking, dan heeft zij, inplaats van de tegenkanting, den steun noodig van de Europeanen, die aldaar een invloedrijke positie bekleeden.

Versterking van het Christelijk element onder de Europeanen is daarom zoo dringend noodig, zal in Indië de cultuur worden geleid in Christelijke banen. Vooral thans is dit dubbel noodzakelijk, nu ook Ned.-Indië uit zijn eeuwenlange sluimering begint te ontwaken en gaat vragen naar Westersche beschaving en cultuur.

Dit doel zoekt het te bereiken door:

a. Een informatie-bureau, adres J. J. Kraan, Prinsegracht 262, Den Haag; daar kan iedereen, die naar Indië wil, of zijn zoon voor Indië wil opleiden, alles vragen wat hij maar weten wil;

b. Hulp te verleen aan Chr. Jonge mensen, om een benoeming te krijgen in Indië;

c. Voorschot te verleen voor de opleiding voor den Indischen dienst te Leiden. Dit voorschot wordt later van het tractement terugbetaald en intus-

schen is het Comité gewaarborgd door een Levensverzekering. Dat kapitaal gaat dus niet verloren. Maar het moest wat grooter zijn.

De Regeering subsidieert het Comité met f 1500 per jaar. De geldelijke steun voor een jong mensch bedraagt niet meer dan f 800 per jaar voorschot;

d. Het uitgeven van Gidsen. Drie boekjes zijn verschenen en bij onzen uitgever verkrijgbaar.

Het Comité bestaat uit de heeren:

R. J. W. Rudolph, voorzitter; C. Versluys, penningmeester; dr. H. Bavinck, H. Bos Kz., mr. P. E. Briët, kapt. F. Brouwer, H. Colijn, dr. J. G. v. Es, dr. H. Franssen, J. H. de Waal Malefijt, H. W. v. Marle Jz., mr. V. H. Rutgers, dr. J. G. Scheurer, W. Breukelaar, secretaris, Zaandam.

Nu is het zeker nog al iets om als Christen-Jongeling naar Indië te gaan. De „Banier” wijst nog eens weer op een stukje van den heer Walbeehm, waarin o.a. gezegd wordt: „Als hij het waagt, naar des Heilands gebod, het hem geschonken licht te laten schijnen voor de menschen, al was het maar alleen door zijn daden, dan zal er zelfs geen wapen van laster of verdacht-making zijn, zoo laag en zoo venijnig, of men zal trachten hem daarmee te treffen.”

Dat heeft de heer Walbeehm zelf ondervonden.

Toch is er maar één middel om die kwaal te genezen, en dat is ander personeel. Daarom steune men het Chr. Comité voor Indië.

t.t.

Smilde, Dec. 1913.

H. DIJKSTRA.

Ds. D. K. Wielenga te Pajeti.

(Brief van 3 October).

Waarde Broeders.

't Wordt tijd dat ik, eens weer iets van mij laat hooren. 't Is me anders een drukte de laatste maanden. Sinds 5 Aug. is 't niet anders dan hout, steenen, zand, cement, alang-alang, spijkers, latten, werkvolk, etc. etc. En dat begint 's morgens om half zeven en eindigt 's avonds om 5 uur, met één uur schoft.

Bouwen is op Soemba 't meest intens vervelende en moeilijke werk dat er is.

Een mensch zou er grijze haren van krijgen. Want men moet letterlijk voor alles zelf zorgen!

Dan is men bovendien telkens om iets verlegen, b.v. om 2 duims spijkers. De chinees op Waingapoe heeft er wel van 3 en 4 duim. Wat te doen? Bestellen op Soerabaja? Maar dat duurt 4 weken.

Gelukkig dat men nog al eens iets van iemand kan leenen. Het bestuur is ook aan 't bouwen en zoo helpen wij elkaar.

De dakbedekking komt eindelijk — bestaande uit houten sirappen. Maar de boot is zoo vriendelijk, de kleinste helft te lossen, 't andere neemt men verder mee, om straks bij het terugkeeren waarschijnlijk af te staan.

Maar 't werk moet gedaan. Er moet

straks toch onderdak zijn, voor het gezin van Van Dijk en voor ons.

De school met internaat moet toch gebouwd. Van dit laatste is de fundeering gelukkig al klaar.

We zijn in 2 maanden verbazend opgeschoten — en toch gaat 't mij niet vlug genoeg.

Is dat nu werk voor een Dominé, dagelijksch opzichter te spelen! 't Is natuurlijk heel wat anders dan kalm in Holland uit spreken gaan en overal door de menschen vriendelijk ontvangen te worden.

En ik weet nog niet wat nuttiger is voor de zending. Zonder huis en zonder school is de arbeid der zending op Soemba onmogelijk. Dat moet men wel doen, al is 't een materieel deel van een geestelijk werk. 't Is toch een intrigerend deel er van. Tenzij men een missionair opzichter of bouwkundige zou willen uitzenden. Er zijn echter reeds hulpdiensten genoeg. Over den „missionairen taalman” moest ik in 't begin reeds genoeg hooren.

Als 't bouwen nu maar niet te lang duurt, een 3 maanden, dan is 't voor mij weer een goede leerschool geweest.

Zoo'n jaartje in Holland, hoe nuttig en heerlijk ook, maakt iemand te „weelderig”.

Men moet eerst weer wennen aan de

primitieve toestanden hier.

Maar toch mag ik zeggen: 'Gelukkig dat ik hier weer aan 't werk kan gaan.

De Heere maakt alles zoo voorspoedig. Met herinneringen van liefde en vriendschap teruggekomen, eischt de arbeid ons weer geheel op. Er is zooveel te doen!

Heerlijk dat v. Dijk straks komt.

Dan zijn de schoolzaken tenminste goed verzorgd. En dat is een heele geruststelling. Want van de school hangt gedurende de eerste 10 jaren zooveel af. Zonder opleiding van Soemba-onderwijzers, komen we

ding. Dat staat niet stil, mijnheer de rijst is op, er is geen petroleum meer, wilt u er om denken dat de suiker en de koffie bijna op is.

't Is me een geschiedenis! 't Wordt hoog tijd dat mijn vrouw komt, want dit keukendepartement bevat mij maar matig.

Enfin als mijn vrouw terug komt, kan ik haar toch zeggen, dat al die maanden geen boter in mijn huis is geweest, en dat 't daar voortaan dus ook wel zonder kan! Daarmee zeg ik echter niet, dat de kook- en bakproducten, welke mij dagelijksch

Holl. Jav. Christ. School te Keboemen.

er niet. Dat is dus het eerste werk, — kweken van Inlandsche helpers.

Met den medischen dienst gaat het ook goed. 't Vriendelijke kleine ziekenhuisje trekt de aandacht. Een polikliniek van een 25 à 30 menschen. Een 6 à 8 zieken intern. Het werd midden-Augustus geopend, zoodat toen de zieken, die reeds lang hadden gewacht, eindelijk konden worden opgenomen. 't Is al weer een „zorg” meer. Maar Sarmo, de medische helper van Djokja, werkt goed en men kan hem veel overlaten.

En dan nog mijn Soembaneesche huishou-

voorgezet worden, nu zoo superieur zijn. 't Is soms zelfs wel eens een beetje al te saai.

Maar, onder alles, goed gezond en opgewekt. Toch zal ik blij zijn als 't werk weer normaal kan beginnen. Onze trouwe God geeft zooveel goeds. En wij zijn vaak zoo ondanikbaar.

Neem voor ditmaal genoegen met deze materialistische brief, kort en in haast geschreven.

Ook in den geestelijken strijd is verzorging der wapenen noodig om straks des te beter toegerust voorwaarts te kunnen gaan.

Blijf ons gedenken in uwe gebeden.

Gode bevolen in al uwe weg.

Uw br in Chr.

D. K. WIELENGA.

Enkele regels uit een particulieren brief van 28 Oct. 1913.

Mijn hoofd loopt om van al de drukte. Het huis is nu gelukkig klaar —; moet alleen nog een beetje geverfd worden, maar dit heeft geen haast. Het schoolgebouw is ook aangekomen. Maar nu moet ik noodzakelijk naar West-Soemba.

Neen, maar in Holland uit spreken gaan is kinderspel bij de drukte van de laatste maanden. Het resultaat is echter „schitterend”. Ik ben hoogst dankbaar dat ik hier gauw gekomen ben.

Het is anders niets gedaan, zonder vrouw, vooral het huishouden is een herrie. Als de

heer T. van Dijk nu begin December komt, dan zal het wel weer gaan.

Maar gelukkig goed gezond — geen koorts — dus alle reden tot dankbaarheid.

Ik ben erg benieuwd om iets te hooren omtrent den „taalman” en den tweeden man voor West-Soemba.

Dank voor de toezending van couranten. Hartelijke groeten aan de huisgenooten.

Van het Departement nog niets gehoord omtrent subsidie — ja, ja, dat duurt lang in de Oost.

Gode bevolen, sterkte en gezondheid.

Uw vr. en br.

D. K. WIELENGA.

P.S. Ik zou mijn vrouw graag gaan afhalen van Java, maar het zal niet gaan. Veel te druk.

W.

Mevrouw Krijger-Hasper te Laora.

(Brief van 13 Oct. '13).

WelEerw. Broeders.

Daar mijn man geen tijd heeft om te schrijven en gij allen toch wel zeer verlangend zult zijn te weten hoe de zaken hier staan, dachten wij, dat 't wel goed zou zijn, als ik u eens over 't een en ander schreef.

Wij zijn nu ongeveer 6 weken te Laora.

Eind Augustus zijn we verhuisd. 't Was ons plan eigenlijk niet, dat ik al zoo spoedig met de kinderen ook naar hier zou verhuizen, maar daar er zoo'n prachtige gelegenheid was om van den gouvernements-stoomer gebruik te maken, waagden wij 't er maar op, hoewel wij niet precies wisten hoe 't men den bouw van ons huis gesteld was. 't Was een groot voordeel voor ons, dat de kapitein van „de witte boot” zoo vriendelijk was, onze verhuisboel ook mee te willen nemen. Reeds waren er twee prauwen vooruit gegaan met een gedeelte, en nu kon het overige ineens mee. We konden nu n.l. te Ketewel aan wal gaan, terwijl wij anders, in geval wij met de pakketboot waren gegaan, te Wai-Kelo aan land moesten gaan, een uur of 5 loops van de plaats waar ons huis staat, terwijl wij nu slechts 2 uur loops daarvan verwijderd waren. Zoo stonden wij dan den 29e Augustus, 'smorgens om 6 uur aan 't strand te Ketewel gereed om nu, na ruim 2 jaar omzwervens, eindelijk naar de eigenlijke plaats van bestemming te gaan.

Wij verlangden er zeer naar. Daar niemand ons verwachtte, duurde 't eenigen

tijd eer we den goeroe en de schooljongens tegenkwamen, die gehoord hebbende, dat er een „witte boot” was, haastig kwamen kijken, of wij er ook waren.

En die jongens keken hun oogen uit. Ze hadden n.l. nog nooit blanke kinderen, of een blanke vrouw gezien, zoo min als de geheele bevolking hier. Een van de kampong-hoofden zeide 's avonds nadat hij eens goed gekeken had: Ja, waarlijk, heelemaal wit! De reis ging eerst naar 't huis van den goeroe, waar we dien eersten nacht zouden blijven, daar onze bedden dienzelfden dag niet meer vervoerd konden worden.

Den volgenden dag gingen we naar ons eigen huis over. Er was echter nog niet veel te zien van 't huis. De bijgebouwen waren klaar en onder dak, maar van 't groote huis stond alleen 't geraamte nog maar.

Wij zijn dus nu gehuisvest in de bijgebouwen van ons huis, zeer primitief op den aarden vloer, maar we zijn „thuis” en dat is toch maar alles. De bouw van ons huis valt ongelukkig samen met 't bouwen van 't nieuwe bivak voor de soldaten. 't Gevolg daarvan is, dat we haast geen hulp konden krijgen, om onze verhuisboel van 't strand hierheen te brengen.

't Heeft erg lang geduurd, eer we alles hier hadden en nu staat ons orgel daar nog. Ook om de werklui, die aan 't huis werken, te helpen zijn er haast geen menschen te krijgen; wat de bouw en vooral ook 't in orde maken van 't erf zeer vertraagt.

't Schiet nu anders wel mooi op. De om-

wanding is bijna geheel klaar, en we hebben goede hoop, dat als u deze brief ontvangt, wij reeds een gedeelte van 't huis betrokken hebben.

Dat zal een feest zijn. We komen dan nog net voor den regentijd klaar.

De bevolking is zeer nieuwsgierig en komt zich geregeld overtuigen, dat wij er zijn en de zaken goed gaan.

Soms staan er zoveel menschen te kijken, dat wij hun vriendelijk moeten verzoeken, een klein beetje plaats te maken, zodat we zelf ook zitten en loopen kunnen.

Ook komen er reeds erg veel menschen met wonden en vrouwen met zieke kindertjes. Ze schijnen erg veel verwachting van de medicijnen te hebben, die wij hun geven, want gedurig komen er weer nieuwe bij.

Een vrouw komt met een kindje van 7 maanden. Een kindje zoo klein en zoo vies en zoo wit, dat 't meer dood dan levend scheen.

De moeder was erg bedroefd.

Daar wij hoopten dat zindelijkheid en geregelde voeding wonderen zouden verrichten, besloten wij, hoewel onze ruimte nu nog zeer beperkt is, de moeder voor te stellen, bij ons te blijven. Zij stemde gaarne in ons voorstel toe en nu, na ruim een maand hier te zijn geweest, kan ze weer teruggaan naar huis met het kindje, zij 't dan nog niet dik, toch gezond en vroolijk. Als straks 't huis klaar is, hopen we ook de jongens van de vorstenfamilie in huis te nemen en als 't kan ook de meisjes.

Een goed begin is er al. De zoon van den Radja, zijn eenigen, is reeds bij ons in huis. 't Is een jongen van 13 à 14 jaar. Hij was reeds getrouwd met twee vrouwen, beiden ook kinen van dien leeftijd, die ook reeds in zijns vaders huis woonden. En nu zijn wij zeer verrast en verblijd, niet alleen, omdat hij gekomen is, maar ook een van die vrouwen.

Zij zijn bij ons weer als kinderen. De

zaken zijn nu zoo geregeld, dat als zij beide volleerd zijn en den genwenschten leeftijd hebben, zij niet aan elkaar gebonden zijn, maar hij uit eigen, vrije keuze een vrouw mag trouwen.

Tevens kregen wij ook twee eigen dochtertjes van den Radja in huis, meisjes van ongeveer 8 à 9 jaar, die nu naar school gaan.

De eerste Soembaneesche meisjes, die eene school bezoeken. Moge het onderwijs en de opvoeding een middel zijn in Gods hand, om hun oogen te openen voor de dwalingen, waarin zij tot nu toe verkeerden.

Zoo ziet ge, is er overvloedig stof tot danken.

Wij kunnen niet dankbaar genoeg zijn voor de vele zegeningen die we ontvingen.

De Heere nam alle moeilijkheden weg en hoewel er nu nog vele dingen zijn, waarvan wij zeggen, hoe komen we er doorheen, zoo mogen wij toch, verder vertrouwende op Gods hulp, met moed de toekomst tegemoet zien.

Tot nog toe zijn we hier goed gezond. Ons zoontje Henk, die te Pajeti eens zoo erg van de koorts te lijden had, heeft hier eerst weer een keer koorts gehad, maar groeit nu heerlijk op.

De oudste blijft haar Hollandsche kleur houden en de kleinste, wij zeggen altijd 't „Soembaneesje”, is een zeer voorspoedig kind.

U zult mij wel niet kwalijk nemen, dat ik ditmaal geschreven heb, daar er anders zeker weer een maand over verlopen zou zijn.

Mijn man heeft den heelen dag druk werk, om de werklui te controleeren of om naar 't strand te gaan, en bovendien zijn er nog zooveel andere zaken te regelen.

Ons in uwe liefde en voorbode aanbevelende, met vriendelijke groete,

Uwe u toeg.

J. KRIJGER-HASPER.

Ds. C. de Bruijn te Kambaniroo.

(Uit een br. van 1 Sept. '13.)

Het hulpziekenhuis te Pajeti is klaar. Het ziet er netjes en degelijk uit. Er wordt al druk gebruik van gemaakt. De eerste patient, die er in was opgenomen is gestorven.

Dit jaar heeft de adjunct-inspecteur van het inlandsch onderwijs ook eenige scho-

len op Soemba bezocht. In zijn rapport staat o.a. het volgende over de school van Kambaniroo: „De resultaten, bereikt met dit onopgeleid personeel, zijn stellig door de goede leiding en de bemoeiingen van den subsidie-aanvrager (Ds. de Bruijn) zelf, zeer voldoende. Het ware te wenschen, dat de bevolking dezer school de kern kon

worden van de z.g. standardschool, welke inrichting, naar ik hoor, te Pajeti op $\frac{3}{4}$ uur afstand zal gevormd worden."

Wat Waingapoe betreft, is het oordeel niet gunstig. Er wordt gemeld: „Algemeene indruk, dat hier de sleurgang en geestdoo-dende traagheid, de kanker der Rotinee-sche scholen, zijn overgeplant en hoogtij vieren. Dagelijksche scherpe controle, liefst met vervanging avn den ongeschikten onderwijzer, is zeer noodig."

De gemaakte opmerkingen zullen ter har-te worden genomen.

Zooals u weet, werd hier te Kambaniroe de school ook voor kerk gebruikt. Er kwa-men echter Zondags zooveel mensen, dat

het gebouw te klein werd. Den 27sten April (juist den datum waarop ik voor 21 jaren te Leiden bevestigd werd) namen wij onze nieuwe kerk in gebruik. Ramen, deuren en cementen vloer ontbreken nog en juist dat is nog al duur. De gemeente heeft een f 600 bijeengebracht. Zij heeft zich uitstekend ge-houden; maar nu is de kas ledig. Zoudt u of broeders en zusters in Holland daar nog raad op weten?

Met onze gezondheid gaat het goed. Ze-gene de Heere uwen en onzen arbeid voor Soemba, Zijn naam ter eer.

Met hartelijke groeten,

Uw br. in Chr.

C. DE BRUIJN.

Ds. J. F. Colenbrander te Melolo.

(Brief van Oct. 1913).

Waarde Broeders.

De vorige week ben ik weer eenige da-gen te Kambaniroe geweest, om naar het besluit der Synode aldaar en te Pajeti visi-tatie te houden. Ds. de Bruijn keerde met mij terug, en zoo had ik j.l. Zondag geleenheid zelf eens weer naar Petawang te gaan en te zien hoe het lokaaltje over-vol was bij de prediking. Het werk gaat daar voorspoedig, en ik ben blijde dat de brs. de Bruijn en Wielenga op onze verga-dering in het begin dezer week alhier ge-houden, met mij oordeelden, dat het zeer wenschelijk is, aldaar een goeroe te plaat-sen. Ik twijfel dan ook niet, of u zult het voorstel der vergadering in betrekking tot Petawang goedkeuren en tegelijk met die goedkeuring mij f 15 per maand doen toe-komen voor den arbeid aldaar.

Een onzer hulponderwijzers hebben wij daarvoor bestemd, een jongeling op wiens leven niets valt aan te merken, een voor-beeld voor anderen, maar die nog eene vrouw moet zoeken.

Door dit laatste zou zijn salaris voorloop-pig slechts f 15 behoeven te zijn. Voor de woning en een nieuw kerkgebouw willen de menschen van Petawang zelf zorgen. Het tegenwoordige zou dan voor school dienst kunnen doen.

De beide scholen van Mangili en Ka-nanggar hebben nog geen goeroe.

Wel is er iemand van Roti gekomen, maar hij bedankte voor Kanangar. Het was hem daar te koud. Voorloopig heb ik hem nog aangehouden, om hem of te Mangili of te Lai Handang te plaatsen. Maar nu schijnt

hij dit zelfs nog te ver van Waingapoe te vinden. Als wij op dit oogenblik niet zoo'n gebrek hadden aan Goeroe's, zou ik hem liefst per eerste gelegenheid naar zijn ei-land laten terugkeeren. Wat zal het een voorrecht zijn, als wij onze helpers uit de zonen des volks kunnen betrekken.

Op onze vergadering besloten wij eenigs-zins terug te komen op ons besluit van voor 3 jaren in betrekking tot het „zitten" met een heiden man of vrouw.

De praktijk dwingt er ons wel toe.

Wilden wij met alle strengheid, ons vroe-ger genomen besluit handhaven, dan zou-den wij nog al enkelen moeten afsnijden, die daarvoor overigens geen reden zouden geven, hoewel het natuurlijk nooit de beste leden zijn. Wij besloten nu zulk een onge-oorloofd samenleven tijdelijk te dulden, wanneer de niet-Christen belooft getrouw ter kerk en ter cathechesatie te zullen ko-men, en dit ook werkelijk doet.

Ik heb nu zelf een viertal dergelijke ge-vallen.

Na vermaning hebben de daarbij betrok-ken Christenen wel beloofd te zullen schei-den van die Heiden vrouw of man, doch, in werkelijkheid komt daarvan niet veel te-recht.

Het lijkt ons toe, dat de gemeente nog niet rijp is voor ons vorig besluit en daar-om vonden wij het beter, voorloopig weer tot den ouden regel terug te keeren.

Dat vermaning en onderwijzing daarmee niet mag ophouden, spreekt echter vanzelf.

Nu gevoelt de meerderheid nog niet het ongeoorloofde van zulk samenleven, en daarom zal dit bij den voortduur moeten worden aangetoond.

Wij maken het allen wel.
Met hart. gr. Gode bevolen.

Uw dw. br. in Chr.
J. F. COLEBRANDER.

SOLO.

(Uit een brief van Dr. H. A. v. Audel van 12 Nov. '13).

Ook in deze omstandigheden van de geboorte onzer kleine, komen allerlei trekken uit, die de Javaansche opvatting teekenen. Toen het ledikantje voor onze kleine kwam, ontklokte het aan onze baboes een kreet van verbazing, daar het 't hoogste ledikant in de kamer is. Dat strijdt heelemaal tegen de Javaansche opvatting, die in hoogere en lagere plaatsen de rangorde uitdrukken. Het kind is dus meer dan wij!

Ons kleintje heet naar haar Moeders Moeder. Zulk een naamgeving is ook on-Javaansch. De Javaansche naamgeving herinnert sterk aan die van het Joodsche volk, want ook de Javanen noemen hun kindere veelal naar omstandigheden tijdens de geboorte. Een man, die vlak voor de geboorte van een kind een erfenis kreeg, noemde het kind: „bijeengegaard”. Een ander noemde zijn kind: „ze waren er allemaal”, omdat heel de familie juist aanwezig was om afscheid te nemen van een verhuizend familielid. We kwamen in een gezin, waar een kind Maria heet. Wij dachten natuurlijk aan den bijbelschen naam, maar die was het niet. Het kind was heel jong erg ziek geweest, en toen het beter was noemden de ouders het Maria, d.i. „blijf nu beter”.

Ook veranderen vele Javanen hun naam bij gewichtige gebeurtenissen in hun leven. Man een vrouw nemen samen een nieuwen naam aan bij het huwelijk. Veelal neemt iemand een anderen naam aan, als hij een hogere betrekking krijgt. Geen wonder dus, dat de Javanen er toe neigen, een naam aan te nemen, als zij Christen worden; die nieuwe naam wordt dan in den regel uit den Bijbel genomen.

Sommige zendelingen kanten zich sterk tegen het aannemen van bijbelsche namen door Javanen. „De Javaan moet Javaan blijven”. Maar alle volken, die vroeger tot het Christendom overgingen, hebben ook voorkeur voor bijbelsche namen getoond. De vele Hollanders, die Abraham, Izak, Jakob, Johannes, Petrus, enz. heeten, hebben hun namen niet aan hun heidensche voorouders doch aan den Bijbel te danken. Bovendien is er in dezen tijd, nu de bijbel-

sche namen nog niet ingeburgerd zijn, een belang verbonden aan het dragen van een Christelijken naam. In den naam ligt de belijdenis van Christen-zijn. Als zulk een Javaan zijn naam noemt, kan ieder weten, dat hij Christen is. Zulk een belijdenis bij eerste kennismaking heeft toch ook haar waarde. Wij kennen enkele Javanen, die als Christen een bijbelschen naam droegen, doch later avvallig geworden zijn; zij hebben toen ook hun bijbelschen naam afgelegd. Het verband tusschen Christen-zijn en het dragen van een bijbelschen naam wordt dus wel sterk gevoeld.

Het zal, ook voor ons werk, een grooten zegen zijn, als mijn vrouw weer geheel hersteld is. Zij neemt in dit werk een belangrijke plaats in. Gelukkig kon ik gedurende haar laatste ziekte me beter zelf helpen met het Javaansch, zoodat ik niet telkens allerlei menschen aan haar bed behoefde te brengen.

WONOSOBO.

Met dit vertrek van Ds. Netelenbos begint de zending op dit terrein een nieuw tijdperk. Ds. J. Brouwer schrijft:

Afscheid.

We zeiden, dat een nieuw stadium staat te beginnen in de geschiedenis onzer zending. Het eerste begint met 1904 en loopt tot 1912. Was het eerste. De periode van vestiging, laten we bidden, dat nu het pionierswerk voorbij is en dat deze periode eene zij van bevestiging en uitbreiding. De dienaar plant, doch de wasdom komt van boven. Hebben we gezaaid, dan verwachten wij de vrucht met lankmoedigheid.

Reeds van verschillende Classes heeft Ds. Netelenbos afscheid genomen, ook van de Classis Woerden. Met goede hope, zoo verzekerde hij, ga ik weder heen. Hij zag de toekomst niet zoo donker in. Vooral legde hij echter nadruk op de zorg voor de opleiding van helpers uit de kringen in Wonosobo. Na een hartelijke toespraak van den praeses der Classis, Ds. Gispén, die wees op de benijdbare positie van den zending, omdat deze op aller medewerking rekenen kan en het geringe aantal hun persoon en arbeid des te kostbaarder maakt, stond de gansche vergadering op en zong den scheidenden missionaris Ps. 121 : 4 toe. Zulke oogenblikken zijn roerend. Zij moeten doorleefd worden om het te gevoelen.

Getrouwd.

Van het vertrek en de reis zal ik nu maar niets meer zeggen, omdat daartoe tel-

kens gelegenheid te over zal zijn. Alleen moeten alle broeders en zusters weten, dat Ds. Netelenbos niet alleen gaat. Als weduwnaar keerde hij in het vorige jaar naar het vaderland terug. In de maand October hoopt hij echter in het huwelijk te treden met Mej. J. P. Chevallier van Dribergen, die hij bereid vond de plaats in te nemen, welke zoo onverwacht openviel door het zoo treffende en aangrijpende afsterven van de eerste echtgenoot van Ds. Netelenbos in 1908.

Mej. Netelenbos.

Met dank maken wij hier melding van de hulp, welke Mej. Netelenbos niet alleen aan haar broeder in de huishouding en in de verzorging der kinderen heeft bewezen, doch ook van de goede diensten aan de zending en in het bijzonder aan ons ziekenhuisje. Van 1909 af tot aan het vertrek van Ds. Netelenbos in het vorige jaar, heeft zij zich met liefde en toewijding aan haar taak gegeven.

Dr. B. J. Esser die als conslent Wonosobo heeft bediend, schrijft over dezen post, 13 Aug. 1913:

School.

Ik kan u gelukkig betere berichten over de school te Wonosobo zenden. De Chineesche kinderen, die het vorige jaar de school verlieten, keerden weer terug. De zaak is, dat een hulp-onderwijzer van de gouvernementsschool een Maleischen cursus had opgericht. Bij verplaatsing verviel die cursus weer, en dat had tengevolge, dat de kinderen weer naar de zendingsschool terugkwamen. Aan het eindexamen namen drie (Javaansche) kinderen deel. Ik was goed tevreden over hunne vorderingen. O.a. de Bijbelsche geschiedenis examineerde ik zelf. Hierbij zend ik u de vertaling van de rekenopgaven, misschien vindt de een of ander onderwijzer onder u het wel aardig te zien welke mate van ontwikkeling de kinderen op de school in dit vak bereiken. De cursus is berekend op 4 jaar, maar de meesten doen er op zijn minst 5 jaar over, gewoonlijk meer.

Dat er in twee alphabetten, (het moeilijke Javaansche en het Latijnsche) moet onderwezen worden, vormt altijd een groot bezwaar.

Behalve rekenen, lezen en schrijven, worden nog onderwezen en geëxamineerd, eenig Maleisch, aardrijkskunde van Java en Bijbelsche Gesch. Teekenen en zingen worden wel onderwezen, maar daarin wordt niet geëxamineerd. Soewadie, de hoofdonderwij-

zer hoopt begin Sept. te trouwen met een meisje uit Poerbolinggo, onze vroegere baboe, een flink meisje. Regel is, dat hij f 12.50 als huwelijkscadeau van de zending krijgt. Daarbij heeft hij sedert medio Maart aan Jonathan en Panggih lessen gegeven, reken daarvoor f 5,— per maand, dat maakt f 22.50, dus te samen f 35,—. U vindt het wel goed dat ik hem dit zend?

Gebrek aan helpers.

Door mijn bemiddeling kwam op de eerste klasse der Keucheniusschool een jongen, bestemd voor uw arbeidsveld, en evenzoo in de voorbereidende klasse een jongen. Voor degenen, die op de eigenlijke Keucheniusschool gaan, behoeft alleen reisgeld betaald te worden, voor de voorbereidingsklasse ook kostgeld (f 4,— per maand).

Met een jongen voor de 1ste klasse zijn wij niet erg gelukkig geweest. Ik deed voor Delft mee aan het over laten komen van jongens uit Oost-Java om examen te doen.

Waarlijk kregen wij daarvan een jongen, waar de beste verwachtingen van waren. Doch na een paar dagen liep 't jongmensch weg en hadden we dus onze f 5,— voor niets uitgegeven! Toen kreeg ik in de plaats daarvan een jongen uit Poerworedjo, die eerst was afgewezen, en waarvan de verwachtingen dus niet hoog zijn. Ik hoop dat de jongen (uit Keboemen), die nu op de voorbereidingsklasse is, een beter figuur op den duur zal maken.

Er waren voor 't toelatingsexamen 51 candidaten, doch maar 16 (op zijn aller hoogst 18) plaatsen. Dus was 't zuiver vergelijkend. In verband hiermede merk ik op, dat de 16 aanwezige plaatsen verdeeld moeten worden onder 7 miss. pred. en de Gen. Deputaten (voor kweekschool enz.). Daaruit volgt, dat zonder vasten regel die terreinen, waar geen gemeenten zijn, steeds aan 't kortste eind trekken. Van de 16 of 18 plaatsen in de eerste klas heeft Amsterdam maar even 6 plaatsen bezet, en ook Keboemen en Wonosobo kregen per gratie 1 jongen. Zóó zoudt u steeds achter 't net visschen. Ik stelde daarom voor in de 1ste klasse vast elk der miss. predik. + Gen. Deputaten 2 plaatsen te reserveeren, als waarop ze recht hebben. Slechts als er van dat recht niet gebruik gemaakt wordt, kan een ander de plaats innemen. Over dit voorstel zal in December worden gehandeld. Mocht 't verworpen worden, dan zal ik 't u onmiddellijk melden en u raad geven de zaak op de Gen. Synode te brengen.

LEESTAFEL.

In en om Poerworedjo. Kiekjes van ons Zendingsterrein.

Utrecht, P. den Boer.

Dit boekje geeft 15 kiekjes van het zendingsterrein der Ger. Kerk te Utrecht met zeer kort bijschrift. De uitvoering is onberispelijk. Het bijschrift soms te kort. De prijs van f 0.20 zal zich niemand beklagen, en dan bevoordeelt hij er de zending er ook nog mee.

Boeken van den uitgever J. H. Kok, Kampen.

Het oude Testament door M. Henry.

Deel II is nu compleet. I Koningen is behandeld. Een heel geschikt boek. Wat zouden onze Javanen rijk zijn, als ze zoo'n Bijbelverklaring in hun taal hadden. De mooie band is bij dit deel geleverd.

Christelijke wereldbeschouwing, door Dr. H. Bavinck. Tweede herziene druk.

Een voortreffelijk. evangelisatietractaat voor de geleerde standen.

De Lieder en Hammaaloth. Zestien Leerreden, door Ds. J. D. v. d. Velden.

Dit zijn preeken over de psalmen 120—134. Mooie preeken. Vooral Ps. 126 las ik met genot. De psalm van Scheiding en Doelantie.

In de schuilplaats. Een bundel meditatiën voor stille uren, door J. J. Knap Czn. Nev. Herv. pred. te Groningen.

Vooraf voor bedroefden van harte. Wat pracht van taal en stijl. Hij handhaaft den ouden naam van zijn grootvader Ds. Knap, ook zelfs bij de Friesche Afgescheidenen bemind.

Handboek voor de Bijbelsche Geschiedenis, door Dr. P. A. Sillevius Smitt.

Het eerste deel is compleet.

Het munt uit door eenvoudige taal en rijke aantekeningen. Het verdient een goede plaats in Scholen en Jongelingsverenigingen. Men mag verwachten dat in het tweede Deel de zendingsgedachte, die er in Israëls historie ligt, meer tot haar recht zal komen.

CORRESPONDENTIE.

„De Macedoniër” begint weer een neuen jaargang. Naar mijn oordeel wordt die veel te weinig gelezen in de kringen onzer onderwijzers. Om twee redenen:

a. Omdat een onderwijzer op de hoogte moet zijn van zijn tijd en ook van het belang der zending, in verband met de Regeering onzer Koloniën;

b. Omdat een onderwijzer bij de kinderen de liefde voor de zending moet opwekken en dit niet doen kan zonder eenige kennis.

Om het de heeren gemakkelijk te maken heeft de uitgever voor schoolbesturen de prijs bepaald op f 2.40. Laten de Hoofden nu aan het schoolbestuur voorstellen om het personeel dit tijdschrift voor rekening der kas te laten lezen.

De Kalender is uitverkocht. Er werden 59.000 gedrukt.

Busjes.

Nog altijd heb ik:

a. de knikkertjes à f 2.50.

b. de blikken busjes à f 0.80 de 10 Bk minder dan 10 kosten ze 8 centen per stuk en 20 cent port 5 kosten dus f 0.60, 1 kost f 0.18.

Smilde.

H. DIJKSTRA.

Korte Berichten.

Tj. v. DIJK.

De heer Tj. van Dijk met zijn gezin vertrok 2 Dec. van Soerabaja naar Soemba en is er dus vermoedelijk 4 of 5 December aangekomen.

Hij heeft op Java zijn oogen den kost gegeven en verschillende autoriteiten gesproken en gaat nu met goeden moed den arbeid op Soemba beginnen.

Mevrouw Wielenga zal nu ook weer bij haar man zijn. Maar daarvan is nog geen bericht.

Jubileum Ds. D. J. R. Weyers.

Men schrijft ons uit Kuitang d.d. 4 December:

Den 2den December 1913 was het feest op Kuitang. De harder en leeraar van het Hollandsch sprekend deel der Gemeente, ds. D. J. B. Weyers, vierde zijn 25-jarig ambtsjubileum. Vorigen avond was er dankstond geweest. Toen had de leeraar de Gemeente

bepaald bij 2 Cor. 3 : 9: Want indien de bediening der verdoemenis heerlijkheid geweest is, veel meer is de bediening der rechtvaardigheid overvloedig in heerlijkheid, en aangetoond hoe de leeraar als mensch geheel en al neergeworpen werd door de heerlijkheid van het ambt, waarna hij knielend de Gemeente in schuldbelijdenis en dank voorging.

Zendingshospitaal te Poerworedjo.

De kerkeraad der Geref. Kerk te Utrecht heeft op voorstel van gecommitteerden voor de Zending benoemd tot Missionair-arts en Directeur van het te stichten Zendingshospitaal te Poerworedjo, den heer C. van Leeuwen te Utrecht.

Zuster G. J. Pontier.

Bij dezen wilde ik u even voor het Zendingsblad mededeelen, dat we hedenmorgen uit Batavia bericht ontvingen, dat zuster P. J. Pontier, goed en wel is aangekomen.

Zooals u weet is zij op reis naar Poerbolingo (Dr. van Stokkum).

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Pouwer, Tholen b. f.0.80; P. en S. Spieringa, Scharnegoutum, uit den huiselijken kring f1.—; Ds. v. d. Laan, Onstwedde b. f.0.80; Ds. v. d. Kouwe, Ferwert b. f.0.60; Mej. Dwarshuis, Warffum kn. f.2.50; Ds. v. d. Vegt, Haren b. f.0.18; Meijer Haarlemmermeer b. f.1.60; Mej. v. d. Molen, Ermeloo, uit het kn. f1.—; Boers, Veenendaal b. f.0.80.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Dec. 1913.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Door Dr. J. Hanja van N. N. te Steenwijk f2.60. Door Ds. T. Sap te Gouda 10 pCt. van de ontvangsten in de klasse Gouda f110. Van Mevr. de Wed. P. J. Spoeks te Ee, uit het busje f14. Door W. Olivoort te Barchem, gevonden in de collecte f10. Van L. G. te Stellendam f5. Door Dr. A. Kuiper Jr. te Rotterdam, 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending van de Ge. el. Kerken van Zuid-Holland ten Zuiden over 1912 f1100.80. Door J. H. Bos te Barneveld, gevonden in de collecte f10.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 24 Dec. '13.

ONTVANGEN CONTRIBUTIËN

van Mei—Nov. 1913

voor het Med. Zendings-Hospitaal te Poerbolingo in Banjoemas.

Aiblasserdam, kerker f15; Berkel, Mej. Wouda f47.65; Bleiswijk, Mej. Bos f13.75; Bommel, Mej. Bargdorff f2.50; Brussel, Mevr. Warner-Fros f67.67; Charlois, kerker f20.—; Delshaven kerker.

50.—; Dordrecht, Mevr. Vetten-Koops f29.10; Feijenoord, Mej. Bosloper f23.20; Giesendam, kerker f12.50; Gorinchem, Mevr. Blankers-v. Dalen f37.15; s-Gravendeel, Mej. Poget f9.40; Hendrik-Ido-Ambacht, Mej. Stans f11.50; Katendrecht, Mej. Veldhuizen f35.95; Kralingen, Mej. Coepijn f40.45; Mej. v. Linschoten f53.75; Mej. den Ouden f45.50; Leerdam kerker. f5.—; Leksmund kerker. f10.—; Maasland kerker. f25.—; Maassluis, Mevr. Stehouwer f58.02¹/₂; Molenaarsgraaf, kerker. f3.75; Nieuw Helvoet, Mej. Groeneveld f10.27¹/₂; Ottoland, Mej. v. Gils f590; Ouddorp, Mej. Spee f6.—; Overschie, kerker. f19.33¹/₂; Pernis, Mej. Noordzij f29.65; Rhoon, Mej. Vijfinkel f11.83¹/₂; Blankenburg op Rozenburg, Mevr. Felderhof f23.40; Rotterdam, Mej. Bos f78.20; Mej. Borstlap f44.30; Mej. v. 't Hart f54.05; Mej. v. d. Kamp f61.55; Mej. Nijman f110.50; Mej. Smol f53.65; Mej. Vijgenboom f43.54; Schiedam kerker. f50.—; Schoonrewoerd, Mej. de Leenw f5.—; Strijen, Mej. Diepenhorst f19.22¹/₂; Tinte, Mej. Krijnen f5.90; Vlaardingen, Mej. Vos f12.75; Vianen, Mevr. Fortgens f11.92¹/₂; Zwijndrecht, Mevr. Wed. Vliegthart f70.—; Classe Barendrecht f100; Classe Dordrecht f30.—.

GIFTEN.

Pernis door Mej. Noordzij van Meisjesver: „Zoekt de Heere terwijl Hij te vinden is” f4.—; Pernis, van Langstraat opbrengst Zilverpapier f2.—; Bolnes, extra gift Geref. Kerk f50.—; Zuid-Beijerland, door Mevr. Greijdanus van Meisjesvereniging 350; Spijkenisse, van Naaiveeren. „Dient den Heere” f2.—; Heinoord, door Mevr. Heidema van Jonged.-Vereen. „Biddt en Werkt” f2.—; Bleiswijk, door Mej. Bos van schoolbusje f8.25; Vlaardingen, door Mej. Vos van Ger. Zondagschool f24.71; Ottoland, door Mej. v. Gils, van Zendingkas f5.—; Bommel, door Mej. Borgdorff van N. N. f0.50; Katendrecht door Mej. Veidhuizen van Jongelings-Vereen. Onisforus f5.—, uit het kerkzakje f1.—, van B. Letherie 100 opgesp. h. centen; Kralingen, door Mej. den Ouden van zilverpapier f1.25, uit het busje van Mej. v. d. Berg f2.75; Dordrecht door Mevr. Vetten-Koops van N. N. f12.50; Stad a. 't Haringvliet van Ds. Esselink f2.50; Rotterdam door br. Koops van N. N. f1.—, door Mevr. v. d. N. van D. G. f0.75. door Mej. Nijman van Mej. S. 500 h. centen, van J. v. d. M. f5.—, door Mej. Smol van N. N. f0.50.

Mevr. A. v. D. NAGEL-v. D. HEIJDEN, Penningmeesteresse.

ZENDING OP SOEMBAA.

Ds. Wielenga te Zwolle, gaven uit Steenwijk B f35 + f2.50 = f37.50; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1 + f1 + f0.50 = f2.50; H. v. Dijk Hzn. te Zalk, gev. in de coll. f3; A. Verwer Rz. te Emmer-Compascuum, gev. in de coll. f2.50; H. Salomons Hzn. te Gasseiter Nijveen, gev. in de coll. f2.50; B. Bakker te Emmer-Compascuum, uit het Nikkertje der School f2.50; Mej. A. L. v. d. Veen te Groningen, van de Jonged.-Vereen. „Biddt en Werkt” f7.42¹/₂; Ds. Binnema te Munnekezijl, Zendingbusje in de Kerk van April—October f40; Ds. Fokkens te Dwingelo, gev. in de coll. f1 + f1 = f2; J. Dol te Oldshove f8.97¹/₂; Ds. Kievits te Oldshove, van N. N. f5; Ds. Hummelen te 't Zandt, gev. in de coll. f5; Ds. Schot te Hardenberg: extra-gift te Heemse f26, id. van G. Gerrits te Heemse f1, coll. te Bergenheim f9.38, bijdrage Dedemsvaart f100; B. Kamphuis te Selingen, van de Jongel.-Vereen. f7.35; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll. f25; Mevr. Goeree—Bakker te Wagenborgen, van de Jonge-

luffr. W. Smit van H. Brons voor bloemen, kersen enz. f162, van Elizabeth en Trientje Brons, opbrengst van een lapje boontjes f2.50; T. Pleinma te Zoutkamp, van de Zend.-Vereen. f60; Ds. Meindertsma te De Leek, van de Jonged.-Vereen. f10; A. Smit te Haren, 2 maandel. contributiën f18.50 + gev. in de coll. f2.50 = f21; Ds. Petersen te Veendam, van H. B. te B. f1, gev. in de coll. f1, coll. bruiloft G. v. D. en G. A. K. f8.35 = f10.35.

Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1.—; H. Salomons Kzn. te Gasselter-Nijveen, gev. in de coll. een dankoffer f2.50 + van een zuster f0.50 = f3.—; Ds. Fokkens te Dwingeloo, gev. in de coll. f2.50 (in de vorige opgave stond van de Jongel. Vereen., moet zijn: Jonged. Vereen.); J. F. Fleurke te De Krim, saldo kal. verkocht door schoolkinderen f3.—; Mej. J. Buikema te Ulrum, van de Jonged.-Vereen. f3.70; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f1.—; H. Zwaagman te Houwerzijl, van de Zendings-Vereen. f55.—; W. A. Kampenga te Winsum, van de Zendings-Vereen. f20.—; E. Delhaas te N.-Buinen, van de Zendings-Comm. f12.50; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, bus van de Jongel.-Vereen. f2.88, van de Jonged.-Vereen. f6.26 = f9.14; Ds. Kievits te Oldenhove, verzam. door T. Barkema, J. v. d. Laan, K. Mulder, N. Bakker, F. Dijkstra, T. Zwama en J. v. Sloten f14.46; A. Verwer Rzn. te Emmercompascuum, gev. in de brievenbus der Pastorie f2.50; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1.—; Ds. Laman te Assen: uit Haulerwijk, gev. in de coll. f0.20 + f2.— + f2.50 + f2.50 + f5.— = f12.20, coll. Classic. Zendingsdag in 't Laarwoud f36.05; Ds. Kenkema te Duisburg, van R. Harkema te Hamburg, gift uit Rijn-Pruisen 25 M. = f14.74; Mevr. Texer-Offringa te Groningen, uit het busje van „Soli Deo Gloria” f6.40; H. Bouma te Rouveen, uit het huisbusje f5.—; Ds. Kok te Bedum (A), gev. in de coll. f2.50 + f2.50 = f5.—; Uithuizen, Dankdagsgaven gev. in de coll. f1.— + f2.50 + f10 = f13.50; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. met bijlschrift: den zegen des Heeren, die alleen maakt rijk f2.50; H. Salomons Kzn. te Gasselter-Nijveen, Dankdagsgave gev. in de coll. f10.—; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f1.— + f1.— + f10. = f12.—; Ds. Vrieling te Scheemda, gev. in de coll. op Dankdag f1.—; D. J. v. d. Vegte te Langeslag, van de Zendings-Vereen. f7.27; Ds. Bakker te Emmen, gev. in de coll. f2.50; Ds. Schaafsma te Ten Boer, busje in de kerk f23.46¹/₂; J. Bos te Uithuizermeeden, van de Zendings-Vereen. f54.—; Ds. Goeree te Wagenborgen, gev. in de coll. 2 Nov. f5, op Dankdag f1.— + f10.— =

f16.—; voor den Medischen dienst: uit Nijverdal, door Mej. G. Haan f223.50; uit Wildervank, door Ds. Meijering f1.—.

H. Brouwer te Nieuwolda, uit de busjes van J. Hassing f0.94¹/₂, E. Altling f1.28¹/₂, Wed Klooster f0.58, H. Tulp f1.—, H. de Jong f1.—, M. Tuin f3.74, E. Klungel f2.—, K. Breuker f3.08¹/₂, P. Roelfsema f2.18¹/₂, Joh. v. Groenenberg f0.75, H. Uil f0.74, J. Keizer f1.63 en G. Bos f1.33¹/₂, allen te Midwolda = f20.29¹/₂; uit Nieuwolda, busje van B. Haan f0.92¹/₂, Cents-Zend. Vereen. f18.—, Cent-Zend.-Vereen. Normalschool f10.—; Jongel.-Ver. te Woldendorp f1.28 = f30.20¹/₂; K. Nienhuis te Sauwert, busje Chr. School f1.05; Ds. Schaafsma te Ten Boer, gave van K. D. f10.—; J. v. Colmschate Hengeloo, gev. in de coll. f1.— + f5.— = f6.—; Ds. Goeree te Wagenborgen gev. in de coll. f1.—; Ds. Vogelaar te Groningen, School Kraneweg f2.58¹/₂, gev. in de coll. f2.— + f25.— + 4.50 + f0.50 = f34.58¹/₂; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f2.— + f5.— + f5.— + f2.50 + f1.— + f10.— + f2.50 = f28.—; Ds. Meijer te Marum, van een zuster der gem. f2.92; Ds. Vrieling te Scheemda, saldo kal. f5.—; Ds. Husmann te Ihrhove, N. N. te Campen 30 M., te Bunde 20 M. + 3 M., te Neermoor 20 M., te Emden 5 M., te Ihrhove 5 M. + 10 M. + 10 M. = 25 M., saam 103 M. = f60.76; Ds. Fokkens te Dwinge oo, gev. in de coll. f1.—; K. Kremer te Berlicum, van de schoolkinderen f10.—, J. v. Dalen Jz. te Ambt-Vollenhove (B), gev. in de coll. f1.— + f2.50 = f3.50; S. de Jong te Houwerzijl, uit het schoolbusje f15.—; A. v. Eerden te Garrelsheer, saldo Zend.-Vereen. f50.—; Ds. Reijenga te Siddeburen, gev. in de coll. f2.50; Ds. Smitt te Zuidlaren, door Ds. Oussoren en G. Kuipers Gz. te Borger halve centen f0.60; Ds. Brouwer te Westerbork, gev. in de coll. f10.—; Dr. Schot te Hardenberg, gev. in de coll. f25.—; Mej. W. Bruin te Baflo, saldo kal. f3.—; Ds. v. d. Veen te Ruinerwold—Koekange, gev. in de coll. f1.—; W. A. Buist te Ennumatil, van de Jongel.-Vereen. f10.35; Ds. Bakker te Gronau, van de Jonged.-Vereen. 25 M., gev. in de coll. 10 M. = 35 M. = f20.50; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f5.— + f5.— = f10.—; Ds. Kievits te Oldenhove, van N. N. f5.—, verzameid door T. Barkema, N. Bakker, J. H. v. d. Laan, T. Dijkstra, J. v. Sloten en T. Zwama f5.95 = f10.95; Ds. Meijer te Marum, busjes in de kerk f25.—; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, uit de Zendingskas f20.—; Ds. Scheps te Deventer (A), coll. op den Zendings-Zondag f17.45¹/₂.

UITHUIZEN, 8 Dec. 1913.

J. DUURSEMA, Quaestor.

Het abonnementsgeld van 1914 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 cts per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cts.

Ex. op beter papier f1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

AMSTERDAMSCH E

Maatschappij van Levensverzekering.
Maatschappij van Ongevallenverzekering.
Credietbank.

AMSTERDAM, Keizersgracht 547/549.

DIRECTIE: JHR. MR. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN JR. - JHR. J. DE SAVORNIN LOHMAN - MR. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te KAMPEN verschijnt een nieuwe
druk van den

STATEN-BIJBEL

(vroeger uitgegeven door JACOB en PIETER KEUR)
met al de volledige en onverkorte aantekeningen
met een inleidend woord van Prof. L. LINDEBOOM

Deze belangrijke uitgave geschiedt niet in het groote en onhandige folio of kwarto formaat, maar in het meer praktische OCTAVO formaat en is compleet in

45 afleveringen à 20 cent.

Deze 45 afleveringen zullen compleet drie kloeke en handige deelen vormen. Elke aflevering bevat minstens drie vel druks van 16 pagina's, en zal geregeld om de drie weken het licht zien. Deze Bijbel kost dus slechts

8 cent per week.

Bovendien ontvangen allen die inteekenen vóór de laatste aflevering verschenen is, de

drie prachtig Stempelbanden gratis

Desverkiezend kan men ook inteekenen den dezen Bijbel te ontvangen in drie fraai en sterk gebonden deelen. De prijs is dan f 4 per deel.

De eerste aflevering is bij elken Boekh. voorhanden en wordt op aanvraag gaarne toegezonden door den Uitgever.

Met goud bekroonde
Amerik. Orgels

vol 2 spel 11 registers
van af f 140.—, levert

D. Steunenberg,
ORGELHANDEL, ALMELO.

Vraagt prijscouranten.

Termijnbetaling.

AGENTEN gevraagd.

J. ZOMER, Drukkerij „Vada”
WAGENINGEN.

Als U voor U zaak
Drukwerk noodig heeft
vraag mijn Modelboek dan
eens aan. U zult bij

nette uitvoering
billijke prijzen
vinden.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

JAVA

EN GIJ ZULT MIJNE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

MANO-I-VBY

SOEMBA

REDACTIE
H. DIJKSTRA. Smilde
H. HOEKSTRA. Arnhem.

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR. ZAANDAM.
W. B. RENKEMA. RENKUM.

INHOUD: Een verbintenis. — Brieven naar Antiochië. — West-Soemba. — Ds. J. F. Colenbrander te Melolo. — Poerwodjo. — Christ. Holl. Javaansche Scholen op het Zend. terrein. — Holl. Chineesche Christ. School te Magelang. — Een helper op huisbezoek. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Eene verbintenis!

Gijlieden zult niet zeggen: Eene verbintenis; van alles, waar dit volk van zegt: Het is eene verbintenis; en vreest gijlieden hunne vreeze niet, en verschrikt niet.

* Jesaja 8 : 12.

De historische bodem, waarop we hier staan, is deze. Het is in de dagen van den ongodvruchtigen, diep afgodischen koning Achaz. Het rijk der tien stammen en de Syriërs van Damascus hebben zich tegen hem, en tegen Juda en Jeruzalem verbonden. De koning, zijne grooten en zijn volk beven en sidderen voor het gevaar. Maar God zendt Jesaja tot den koning. Het is 'nog voor hem en voor zijn volk de dag der genade. God laat uitdrukkelijk zeggen, dat die raadslag van die twee bondgenooten tegen Davids huis niet zal bestaan. Achaz mag van den Heere een teeken vragen, dat God dien raadslag verijdelen zal. Maar de koning gelooft niet in God, den God van zijnen vader David. Hij neigt zijn hart niet, om in den nood op den levenden God te vertrouwen. Hij verootmoedigt zich niet over zijn afgoderijen, en bekeert zich niet. Hij ziet reeds uit naar menschenlijke hulp, van Assur, en maakt zich van God af door tot den profeet te zeggen: Ik zal geen teeken eischen, en ik zal den Heere niet verzoeken.

Dan bestraft de profeet het huis Davids, omdat ze niet alleen de menschen, maar ook zijnen God moede maken. En hij zegt, dat de Heere zelf hun

een teeken geven zal; hun, en allen in de navolgende eeuwen, die hun gelijk zijn. Dat teeken is de Immanuël, van eene maagd geboren. Assur, waarop hunne hope is, zal een tuchtroede voor hen worden. Herinner u, hoe in de dagen van Hizkia, Achaz' zoon, de Assyriërs het land Juda hebben verwoest, en tot onder de muren van Jeruzalem God gehoord hebben. Maar dan zal Immanuël uitkomst geven; gelijk hij bij zijne komst in het vleesch en door alle eeuwen heen gedaan heeft, en bij zijne wederkomst zijn volk verlossen zal van de vijanden. De profetie ziet hier in de perspectieven der eeuwen in, en verkondigt Immanuël, als den Verlosser voor alle tijden. Dat is hier de historische bodem.

Maar hoe was het nu met het gros van het volk, gelijk ook met den koning? Ze hoorden naar Gods woord niet. Ze namen niet tot Israëls God toevlucht, om op Hem te vertrouwen, en Immanuëls uitkomsten te verwachten. Zij verachtten de wateren van Silóah, die zachtens gaan (vs. 6). Ze zochten niet de ruste en den vrede, dien God zijn volk bereid had, de veiligheid bij God in den Gezalfde, waarvan de zacht vlietende wateren uit de bron Silóah een symbool waren. Maar daarom zouden ze dan ook overstroemd worden door de overlopende wateren van den Euphraat, door de verwoestingen, die Assur over hen brengen zou.

Hoe ging het onder het gros van 't volk toe? Ze staken de hoofden bijeen. Hebt ge 't al gehoord? Er is een verbintenis tusschen de tien stammen en de Syriërs tegen ons! Dat loopt op onzen ondergang uit! Ja, zegt een ander, maar de koning zal wel zoo wijs zijn, daartegenover een andere verbintenis te maken, en wel met de Assyriërs. Het was een en al roerigheid, een en al bewegelijkheid, een en al drukte. Angst en vreeze vanwege die verbintenis. Nu eens eenige troost, dien men elkander zocht toe te dienen vanwege een andere verbintenis. En dan weder opnieuw bangheid en vreeze, omdat men toch niet gerust was. De gesprekken gingen nergens anders over dan over samenzweringen, die verderfelijk konden worden, en of men daar niet een andere samenzwering tegenover zou kunnen stellen. Maar hier mocht ook wel gezegd worden: „Maar niemand zegt: Waar is God, mijn Maker, die de psalmen geeft in den nacht?” (Job 35 : 10).

Maar nu komt er een boodschap Gods tot den profeet en tot het Godvruchtig *overblijfsel*, dat er nog is, waarin nog iets van het *geestelijk Israël* overig is. Jesaja spreekt: „Alzoo heeft de Heere tot mij gezegd met eene sterke hand” — dat wil zeggen: mij door zijnen Geest krachtig aangrijpende en onderrichtende — „en Hij onderwees mij van niet te wandelen op den weg dezes volks, zeggende: Gijlieden zult niet zeggen: Eene verbintenis; van alles, waar dit volk van zegt: Het is eene verbintenis; en vreest gijlieden hunne vreeze niet, en verschrikt niet.”

Zoo gevoelt ge den zin van dit woord. Een waarschuwing tegen vleesche lijke vreeze. Tegen het rumoerig en onrustig zich bezig houden met allerlei gevreesde verbintenissen, en wederom met allerlei hoop gevende verbintenissen, en daarbij God altijd maar voorbij te zien, en Hem niet te zoeken noch te vreezen.

Wat blijft dit een onderwijs voor alle tijden! Wie zijn eigen hart kent, en de menschen kent, weet het.

Natuurlijk worden in dit woord bondgenootschappen tusschen vorsten en volken niet verworpen, zooals ze kunnen aangegaan worden tot onderlinge bescherming en verdediging tegen anderen. Dit is met de Godsvrucht zeer wel bestaansbaar. Evenmin worden hier bonden of verbintenissen op kleiner schaal tusschen gelijkgezinden tot bereiking van een of ander doel verboden. Zelfs is eenmaal onder Athalia het huis van David voor algeheele uitroeiing bewaard door een geheime verbintenis onder leiding van den Godvruchtigen priester Jojada.

Maar 't gaat hier over het *steunen* op verbintenissen, en niet op den levenden God; en inzonderheid over het vreezen voor allerlei gevaar, het ontroerd zijn en duchten van allerlei kwaad, waarbij men in den grond der zaak *God* verzaakt, buiten God omleeft, en zijne toevlucht niet tot den Heere neemt.

Nu oordeele een iegelijk onzer maar over zichzelf, of deze waarschuwing tegen vleeschelijke vreeze hem niet noodig is. Wat kan het leven van een mensch gedrukt worden door onnoodige vreeze, hetzij vanwege woelingen van menschen of om andere redenen. 't Grootste euvel is, dat we de dingen niet in de hand des Heeren weten te geven. Het leven buiten God om — dat is de grootste kanker bij ons in deze dingen. En die is waardig scherpelijk bij ons uitgesneden te worden, opdat wij genezen mogen worden. Want als we de dingen niet in de hand des Heeren leeren geven, en dus in den grond God verzaken, dan verteren we onszelfen door onrust. „De Heere regeert.” Als we dat niet in de praktijk van ons leven gelooven, en daarin niet oprecht en met geheel ons hart zoeken te rusten, halen wij ons rechtvaardiglijk de ongunst Gods op den hals, zullen we onstichtelijk zijn voor onzen naaste, en ons eigen leven in onrust verteren. Dat we dan de boosheid en ongeestelijkheid van ons hart mogen laten genezen door den trouwen raad des Heeren, en ons mogen laten leiden door de opwekking om Gods *naam* te heiligen, die hier bij den profeet volgt:

„Den Heere der heirscharen, dien zult gijlieden heiligen, en *Hij* zij uwe vreeze, en *Hij* zij uwe verschrikking.”

Ook voor het werk der Zending geldt het psalmwoord:

Geen ijd'le zorg doe u van 't heilspoor dwalen;

Houd in uw weg het oog op God gericht.

Vertrouw op Hem, en d'uitkomst zal niet falen. (Ps. 37 : 3).

Arnhem, Februari 1914.

H. HOEKSTRA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Ditmaal wil ik u eens wat vertellen van de Roomsche Missie. Deze ontwikkelt in de laatste jaren een breede werkzaamheid in onze Oost en schijnt uitnemend georganiseerd. Niet dat ik er zoo heel veel van weet, want er bestaat geen Missieblad, dat alleen over de Nederl. Bezittingen

handelt, tenminste zóó ben ik ingelicht. Daarom moet ik mij vergenoegen met de „Katholieke Missiën” een prachtig uitgevoerd maandblad, dat uitgegeven wordt door het Missiehuis „St. Willebrord” te Uden in N.-Brabant, en dat ook nu en dan iets over Indië bevat. Ik ben met dat blad bekend geworden door de heeren van de Missie zelf, die mij om een ruilexemplaar vroegen. Voorts laat ik mij toezenden, zooveel mogelijk, uitknipsels uit Roomsche bladen, die iets van het werk in onze Oost bevatten.

Langs nog anderen weg kom ik aan de kennis van de organisatie. De Meded. Ned. Zend. Gen. ontleenen die aan het „Huisgezin”.

Vroeger behoorde geheel Oost-Indië tot het Apostolisch Vicariaat van Batavia en alleen op Flores was een Missie van eenige beteekenis. Nu is Oost-Indië verdeeld als volgt:

1. Het Apostolisch Vicariaat van *Batavia*, bestuurd door paters Jezuiten, omvattende Java, Celebes en Flores.

2. De Apostolische prefectuur van *Nieuw-Guinea*, bestuurd door de missionarissen van het H. Hart, omvattende de Key- en Tenimber-eilanden, Nederlandsch N.-Guinea en verder heel het oostelijk deel van Ned. O.-Indië tot den 126 graad Oosterlengte.

3. De Apostolische prefectuur van *Nederl. Bornéo*, bestuurd door paters Capucijnen.

4. De Apostolische prefectuur van *Sumatra*, bestuurd door paters Capucijnen.

5. De Apostolische prefectuur der *Kleine Soenda-eilanden*, (Soemba en Timor), bestuurd door paters van het Goddelijk Woord van Steil.

Voorts zijn er in Nederland twee Missiehuizen het „*Moederhuis*” te Steil (Tegelen Limburg) en het Missiehuis „*St. Willebrordus*” te Uden (N.-Br.) en tot apostolisch prefect van de Kleine Soenda-eilanden is benoemd door den Paus pater Noyen.

Deze zaak is ook goed in kalk en cement gezet, want het Koloniaal Verslag der Regeering over 1912 geeft het volgende te lezen:

„In verband met de vorming van Apostolische prefecturen in de Buitenbezittingen, is onlangs een nieuwe regeling tot stand gekomen van de verhouding der Roomsch-Katholieke Kerk in Nederlandsch-Indië tot de Regeering. Dientengevolge worden voortaan de apostolische vicaris van Batavia en de hoofden der Missies (apostolische prefecten) in die gedeelten van Nederlandsch-Indië, welke door het kerkelijk gezag zijn of worden onttrokken aan den werkkring van het vicariaat en tot zelfstandige missiegebieden zijn of worden verheven, door de Regeering erkend als hoofd van den Roomsch-Katholieken eeredienst in het ieder hunner door het kerkelijk gezag aangewezen gebied. Tot dusver zijn een viertal dergelijke prefecturen opgericht namelijk die van Nederlandsch Nieuw-Guinea (Missionarissen der congratie van het Heilig Hart van Issoudum), Nederlandsch Bornéo (Vereeniging der paters Capucijnen te Handel), Sumatra (paters Capucijnen van de Nederlandsche provincie der Capucijner-Orde) en Kleine Soenda-eilanden (Missionarissen van het Goddelijk Woord van Steil).”

Ik heb dat heele stuk, dat niet veel nieuws vertelt aan dengene die de mededeelingen van het „Huisgezin” kent, maar eens heelemaal overgeschreven, om u wel te overtuigen dat de zaak goed georganiseerd is. De

huid van den beer is verdeeld; of de beer reeds gevangen is? ik vermoed van nog niet. Maar ik kan u wel verzekeren dat de paters weten van vasthouden. Mijn aandacht trok hetgeen hier niet en wel genoemd wordt Timor en Soemba. Daar liggen wel andere eilanden in de buurt; Soembawa, Lombok en wel meer. Op deze eilanden is, zoover ik weet, geheel geen christelijke werkzaamheid, op Timor is in elk geval een begin van oude dagen her; op Soemba hebben wij den arbeid aangevangen o.a. ook op Laura, dat 20 jaar geleden door de Roomschen verlaten werd. Zoude de Roomsche Missie zich nu geroepen gevoelen om juist op die twee eilanden te arbeiden en die andere aan het lot over te laten? De tijd zal het leeren. Weet Rome van vasthouden, wij ook. Maar er zal veel stuurmanskunst noodig zijn om uit elkanders vaarwater te blijven.

Dat men van Roomsche zijde zich voorbereidt om zich op onze Oost te werpen, bleek mij ook uit de herinnering in De Kath. Missiën aan de Martelaren in Oost-Indië. In dat artikeltje wordt verhaald van de „schoone bladzijden in de geschiedenis onzer Missiën.”

De martelaren hebben geleden deels vòòr de komst der Nederlanders, deels daarna. Gemeld wordt van den dood van Pater Gilles d'Abreu als martelaar te Batavia in de gevangenis, na een afgrijselijk lijden in de boeien (1622) en in 1565 werden in Atjeh 18 christenen gespietst, nadat ze geweigerd hadden hun geloof te verzaken. In 1638 stierven twee Karmelieten in Atjeh den marteldood.

Mij dunkt, ik begrijp wel met welke bedoeling deze martelaars gedacht worden. Het geeft een prikkel om in deze landen, die geheiligd zijn door het bloed der Roomsche martelaren, het werk met ijver aan te vangen. En het moet erkend, zij hebben meer „bloed der martelaren” voor Oost-Indië gegeven dan wij, dewijl onze predikanten er kwamen onder de hoede van de Compagnie.

Ik beloof u geregeld op de hoogte te houden, als ik iets verneem van den uitslag van dezen opzet.

Op de Keij-eilanden schijnen ze klappen gehad te hebben en de Liberale bladen, de N. Rotterdammer voorop, weten natuurlijk direct en met volkomen zekerheid, dat de „provoceerende werkwijze der Katholieke Missionarissen” de oorzaak van den opstand is. Het „Soerab. Hdbl.” heeft het gezegd en wie zou het nu betwijfelen? Het mag veilig geboekt op het schuldenregister der Roomsche paters. Pater Dr. M. Neijens, ap. prefect van N.-Guinea heeft echter in hetzelfde blad een gansch andere voorstelling van de zaak gegeven en de N. Rott. heeft deze wel niet meegedeeld, maar er toch op gewezen en gezegd dat beiden wel schuld zullen hebben; hierop vat de „Gelderlander” vuur en zegt: „Zoo moeten de lezers van het waarheidlievende blad (hij bedoelt de N. Rott.) in den waan blijven, dat toch ook de Missionarissen niet vrij uitgaan.”

Het is mij niet mogelijk de heeren te scheiden, maar wij weten reeds lang dat de Zending altijd de schuld krijgt, en Rome en Genève worden over één kam geschoren.

Onder de giften vindt gij twee merkwaardige dingen. Dames van den

Hoorn te Oudshoorn hebben capsules verzameld en deze verkocht voor f 2.38. Een klein bedrag, zult gij zeggen, maar let er op dat dit anders zou weggegooid zijn. Ook moet de Zending het meest van kleine bedragen hebben, vooral onze Zending. Andere Zendingen krijgen nog wel eens giften van eenige duizenden, maar onze br. Breukelaar wordt daar zelden mee verblijd.

De tweede opmerking betreft de gift van Baronesse van Till, van f 5.25. De kippen van deze Baronesse leggen wel eens eieren op Zondag, en daarvan begeert zij geen voordeelen. Ze geeft de Zondagseieren aan de Zending. We willen niemands geweten binden, nietwaar, dat is onze gewoonte niet, maar voor nauwgezette menschen, vind ik dit aanbevelenswaardig.

De Gereformeerde Zendingsbond, een Bond van broederen uit de Herv. Kerk, die de Gereformeerde Belijdenis vasthouden als regel van geloof en leven, ontwikkelen in den jongsten tijd een merkwaardige Zendingsactie.

A. A. van de Loosdrecht, hun „Missionair Dienaar” is nog op reis naar Celebes en een tweede wordt gezocht, Ned. Herv. van Geref. belijdenis een candidaat in de Theologie, een onderwijzer, of iemand met eindexamen Gymnasium of H. Burgerschool, om in vier jaar te worden opgeleid. Ook is een onderwijzer benoemd, n.l. K. K. de Jong te Veenendaal.

Op de vergadering 30 Oct. '13 in „Irene” te Utrecht kwam een merkwaardig voorstel ter sprake en werd, nog merkwaardiger, verworpen. Zie hier hetgeen het verslag er van meedeelt:

In de middag-vergadering, ten half twee uur door den Voorzitter geopend, komt aan de orde de bespreking van een bestuursvoorstel om in de Statuten in te voegen een alinea sub IXa waarin gelezen wordt: „dat alle uitgezonden naar het Zendingsterrein lidmaten moeten zijn van de Ned. Herv. Kerk.”

De Voorzitter licht dit voorstel toe, en geeft de redenen op, die het Bestuur hebben geleid tot het voorstellen van deze alinea. Omstandigheden van recenter datum hadden er aanleiding toe gegeven, en om mogelijke onaangenaamheden te voorkomen, achtte het Bestuur het gewenscht, een dergelijke bepaling in de Statuten op te nemen bij wijze van voorzorgsmaatregel.

Ds. v. Grieken meende, dat het Bestuur wel wat al te spoedig met een dergelijk voorstel komt. 't Zou niet onmogelijk zijn, als het Bestuur later door zijn eigen voorstel zichzelf bemoeilijkt in zijn arbeid.

Ook de heer Duymaer van Twist was van dat gevoelen, terwijl andere broeders als Ds. v. d. Sluis, Leenmans e.a. den Voorzitter bijvielen.

Een zeer breede discussie ontspon zich daarbij over dit voorstel des Bestuurs, en zò lang werd het vóór en tegen overwogen, tot dat ten slotte met bekwamen spoed tot stemming moest worden overgegaan, eer de verschillende broeders zich naar hun trein spoedden. De uitslag der stemming was niet gunstig voor het Bestuursvoorstel. Het kon de vereischte 2/3 niet bekomen, en werd met één stem meerderheid verworpen.

Ik zou aan de zijde van den voorzitter hebben gestaan. En gij?

Smilde, Febr. '14.

H. DIJKSTRA.

WEST-SOEMBA.

We zijn thans in staat om een en ander mede te deelen over West-Soemba. De eerste brief door Ds. Krijger in zijn nieuwe huis geschreven, dateerend van 24 Nov. '13, is in ons bezit gekomen. Het huis is dus klaar, tenminste het was in 't laatst van Nov. in zooverre gereed, dat Ds. en Mevr. Krijger met hun kinderkens intrek er in

De Chineezcn, die het timmerwerk verkonden nemen.

richt hebben, waren toen reeds vertrokken. Als hier en daar nog wat afgewerkt wordt, is de woning geheel gereed. Dit is een belangrijk feit in de geschiedenis der zending op Soemba. Jaren geleden werd, op een der Generale Synoden van de toenmalige Christelijke Gereformeerde kerk, over Laura, de landstreek in 't Westen van Soemba, waar nu onze nieuwe Zendingspost gevestigd is, gesproken. Toen Ds. Wielenga eenigen tijd op Soemba was, en een en andermaal een bezoek aan het Westen gebracht had, zeide hij: op West-Soemba moet een zendingspost komen, in West-Soemba ligt het land der toekomst. En nu na een gering aantal jaren zijn er reeds scholen, staat de pastorie gereed en heeft een Missionaire Dienaar met de zijnen in het nieuwe „Zendingshuis” zijn intrek genomen.

De Heere heeft groote dingen gedaan, hier en ginds. Wilde de Heere ginds den weg wijzen en de wegen zoo leiden, dat onze zending op West-Soemba zich vestigen kon, hier wilde Hij de harten neigen om in offervaardigheid door financieelen steun tot het bouwen van de pastorie op West-Soemba in staat te stellen.

Wij geven nu Ds. Krijger zelf het woord:

Karoeni (Laura), 24 Nov. 1913.

Aan de Dep. voor de Zending
op Soemba.

Geliefde Broeders.

Het is mij een oorzaak tot dankbaarheid, dat ik mij thans voor het eerst in onze nieuwe woning eens rustig neer kan zetten, om u weer eens te schrijven. Ja, het het huis is klaar, d. w. z. het is nu zoover bewoonbaar, dat man en vrouw en kinderen een plek hebben voor hun werk of voor hun spel.

De Chineezcn zijn vertrokken, dat zijn de timmerlieden, en behalve dat hier en daar iets afgewerkt moet worden, rest thans nog het leggen van een gedeelte van den tegelvloer. Wat het erf betreft, dat zal nog wel een jaartje duren, eer dat geheel in orde is.

En nu lijkt het mij maar het beste, u niet te vermoeien met een opsomming van

al de moeilijkheden die zich vanaf begin April dezes jaars gedurende den bouw hebben voorgedaan. Welke financieele gevolgen ze gehad hebben, zult u straks kunnen zien als u de rekening ontvangt. Het eindcijfer, zoover ik het thans globaal kan vaststellen, beloopt ± f 12.500.

De verantwoording der uitgaven zult u wel ontvangen van onze „Vergadering”, die naar ik hoop in Januari 1914 hier gehouden zal worden, en aan wie ik een volledig verslag zal overleggen.

Een groote reden tot dank aan onzen God hebben we (behalve dat Hij ons door alle bezwaren heen geholpen heeft) dat geen van ons, ook gedurende de ruim 2 maanden die we in de bijgebouwen hebben doorgebracht, door ziekte bezocht is. En dat we, voor het doorkomen van den regen, het huis zelf konden betrekken.

Overigens, de moeilijkheden liggen achter ons, en vóór ons ligt, zoo de Heere wil, een toekomst van heerlijken arbeid. Liever wil ik u nu schrijven over gewichtiger dingen.

Gedurende den bouw van het huis, waar ik steeds zelf bij moest zijn, was het mij bijna niet mogelijk geweest de scholen te bezoeken. Dat kon eerst toen de Chineezcn vertrokken waren, en daar juist dien dag br. Wielinga, die met den controleur meeg gekomen was om eens een kijkje te nemen in 't Westen, aankwam, besloot ik, daar zij een paar dagen de reis wilden voortzetten, met hen mee te gaan.

Zoo kwam ik begin November eerst te Ello-Pada. Ik bleef daar achter om wat nauwkeuriger inspectie te houden. Steeds gevoel ik bij dat werk de moeilijkheid dat wij, predikanten, daarvan niet het rechte verstand hebben. Wat zal het een groot voordeel zijn, als straks br. v. Dijk, de inspecteur, ons ook daarin de noodige voorlichting en leiding komt geven.

Vandaar ging ik naar Lauli, waar ik de andere heeren weer vond en waar we een paar dagen bleven. De school daar werd ook bezocht.

Veel laat in de scholen nog te wenschen over, maar als de nieuwe regeling wat doorgewerkt heeft, vooral met br. v. Dijk als organisator, zal er zeker spoedig verbetering komen. Overigens is er ook in 't Westen, evenals in 't Oosten, een goede samenwerking met betrekking tot het onderwijs tot stand gekomen, tusschen Bestuur en zending, die inzonderheid wat betreft het schoolverzuim en schoolbouw veel

resultaat belooft.

Over een paar weken denk ik de school te Memboro te bezoeken en dan meteen naar La-wonda te gaan, waar de school reeds geheel klaar is en alleen nog maar op de komst van een Goeroe wacht, om geopend te worden. Voorts staan er nog een paar nieuwe scholen op het lijstje, maar het is nog niet besloten waar die geopend zullen worden.

Als regel komen landschappen, waar nog niet één school is, het eerst aan de beurt.

Dat is goed ook, maar in Kodi, het veelbelovende Westelijkste deel van Soemba, zal het vooreerst niet mogelijk zijn, want al is er op het oogenblik van een opstand der bevolking geen sprake, de toestanden worden er niet normaal, zoolang de kleine benden, overal verspreid, dat land onrustig en onveilig maken.

Eigenlijk is het één bende, onder leiding van één hoofd, een zekeren Wona Kaka, maar nooit vertoont zij zich in haar geheel en daardoor juist maakt zij het onze militairen zoo moeilijk.

De aanvoerder zelf, een zeer berucht heer, die al heel wat moorden op zijn geweten heeft, is nooit te zien, bij een ontmoeting met de militairen.

Dan houdt hij zich stelselmatig op den achtergrond. Nu al 2 jaren wordt naar hem gezocht, maar welk lid van de bende onze soldaten ook in handen valt, hij blijft steeds buiten schot.

Laf, denkt gij misschien, nu dat zou van een Soembanees ook niet te verwonderen zijn.

Maar deze zelfde man heeft zich, meer dan één andere Soembanees tot nu toe, berucht gemaakt, door de brutaalste stukjes, als de militairen niet in de nabijheid zijn. Hij en zijn vrouwen leven van rooftochten ten koste van de bevolking, die hij met zijn geweer in bedwang houdt.

Niet zelden zijn daarbij de grootste wreedheden zonder eenige reden begaan. Doch laatst was hij al bijzonder brutaal. Het was eenige maanden geleden, toen wij op een goeden namiddag de Soembaneezen van Laura angstig te hoop zagen loopen, want

het gerucht ging dat Wona Kaka, te Wai-kelo gezien was en dat hij daar aan 't plunderen was.

Nu is Wai-kelo de kustplaats een paar uur hier vandaan, waar alleen Aarabieren en Endeneezen (handelaren) wonen. En werkelijk, het was zoo! Toen de patrouille, die hier juist was, aankwam, was de vogel als gewoonlijk, al lang weer het bosch in gevlucht, maar ondertusschen had hij in enkele oogenblikken, den handelaren, alles wat van zijn gading was afgedreigd, te zamen voor een waarde van f 300 en meegenomen.

De schrik zit er zoo in, dat sinds dien dag geen mensch meer te Wai-Kelo woont.

De man moet wel erg honger gehad hebben op dat oogenblik, dat hij zooiets durfde ondernemen. Een andermaal werden wij, midden in den nacht, door menschen van den Radja gewaarschuwd, dat Wono Kaka in Mata was, hier dichtbij.

Nu, het is niet waarschijnlijk, dat hij zich tot hier zal wagen, vooral niet nu intusschen de zetel van het Bestuur hier gevestigd is, en dus steeds de gewapende macht aanwezig is.

Maar van dezen éénen man, hangt nu feitelijk, de voltooiing van de pacificatie van Kodi af.

Is hij eenmaal gevat, dan kan er orde op zaken gesteld worden. En dan krijgt Kodi ook dadelijk een school.

Ontvangt nu van ons

de hart. gr. en heilbede

Uw br. in Chr.

LOD. P. KRIJGER.

P.S. Ik schreef boven deze brief, Karoeni, dit is juister dan Laura, zooals Ds. de Br. en Ds. Wielinga in Kampera wonen, maar te Kambanirroe en te Pajeti, zoo wonen wij nu in Laura, maar te Karoeni.

De namen van al de plaatsen in dezen brief genoemd vindt men op de nieuwe kaart van Soemba. Deze is te verkrijgen voor f 0.20 onopgeplakt en opgeplakt voor f 0.60 bij G. F. Hummelen te Aassen tegen inzending van het bedrag. Bij getallen van minstens 10 is de prijs f 0.15 en f 0.50.

H. D.

Ds. J. F. Colenbrander te Melolo.

(Uit een brief van 20 Nov. 1913).

In het begin der vorige week ben ik naar Waidjeloe geweest. Dáár was, waarschijnlijk door onhandig optreden van den goeroe, voor een paar maanden, de school half leeggelopen. De civ. gezagh. kwam toen juist

daar, en heeft de zaak zoo goed mogelijk weer in orde gebracht, zoodat de kinderen, op één na, weer op school kwamen. Maar gedurende de laatste maand was er toch nog al veel verzuim, terwijl vroeger het schoolbezoek daar bijzonder goed was.

De volgende week hoop ik naar Mangili te gaan om de school af te werken, en de banken in elkaar te zetten. Er is nu een goeroe voor die school, die wel een aangenamen indruk maakt.

De man, over wien ik u de vorige maal schreef, was zonder mijn verlof naar Waingapoe gegaan; gelukkig voor hem is er zoo'n gebrek aan onderwijzers, dat br. de Bruyn hem nog accepteerde voor West-Soemba.

In Mangili kunnen wij nu dus beginnen, maar ik verwacht daar niet veel meer dan 20 kinderen. De samenkomsten der gemeente blijven in den laatsten tijd goed bezocht, 's morgens is het kerkgebouw tamelijk vol, des avonds varieert het tusschen 50 en 60. Ook te Petawang gaat het goed. Ik had nog geen gelegenheid zekerheid te krijgen aangaande het ziekenhuisje. Maar ik geloof wel dat het landschap alles zal betalen, zolang de zending het niet heeft overgenomen.

Voorloopig ga ik dus maar door met bouwen.

Op z'n ergst verlies ik er wat tijd mee en dat dan voor een op zich zelf ook goede zaak.

Laat ik eindigen met de beste wenschen voor 1914.

De Heere spare u allen en zegene den arbeid van u allen te zamen en van ieder uwr in het bijzonder.

Hij zij met de kerken, die wij dienen en geve Zijnen zegen over alle arbeid der zending.

Kennis en belangstelling en liefde nemen toe; Hij geve ons ook de vruchten te aanschouwen, en schenke bij den voortduur genade om steeds met blijdschap en vertrouwen in Zijn dienst te arbeiden.

Met hart. gr. ook namens mijn vrouw,

Uw dw. br. in Chr.

J. F. COLENBRANDER.

Melolo, 20 Nov. 1913.

POERWOREDJO.

Ds. H. Ph. Ingwersen zoekt een beroep in ons vaderland. Met het oog op zijn gezin wil hij liever niet naar Java terugkeeren. De Kerkeraad heeft er in bewilligd.

De heer C. van Leeuwen, benoemd tot Miss. arts en Directeur van het te stichten zendingshospitaal te Poerworedjo, heeft bij nader inzien voor de benoeming bedankt.

Gedurende de vacature heeft Ds. K. van Dijk te Keboemen de zorg voor en het overzicht over dezen arbeid. Hij schrijft:

De zendingswoning te Poerworedjo staat thans leeg. De huurder bleef er slechts 2 maanden. Er deed zich wel een andere huurder voor, maar deze stelde de conditie, dat hij niet verplicht zou zijn, bij de eventuele terugkeer van Uw mission. dien. het huis te ontruimen. Deze zou dan maar tijdelijk moeten huren. Op die conditie dufde ik de woning niet verhuren. Zoo staat ze nu leeg.

Uw leerling aan de Keuchenius School, Martana, slaagde voor het eindexamen. Hij gaat naar Temon, om Sadi te vervangen. Sadi gaat naar Djenar, en Tomas naar Djogja.

De heer Tuinman is overgeplaatst naar Samarang.

Deze week werd Uw zendingspost bezocht door 2 visitatoren, aangewezen door de bijzondere Verg. van mission. dienaren. Zoo

spoedig mogelijk hoop ik U het rapport dier visitatie te doen toekomen.

Er zijn geen bijzonderheden te melden, behalve dat ik met het laatstgehouden Avondmaal 4 Chineesche vrouwen mocht doopen. Al de helpers maken het wel. De arbeid gaat geregeld zijn gang. De twee Chineesche goeroes doen hun werk — in afwachting van Uwe beslissing.

Martana plaatste ik in Temon, niet alleen om Sadi te vervangen, maar ook om de flinke school te Temon een beetje te reorganiseeren. Martana heeft, dank zij de betere opleiding, die hij ontving, wat meer verstand van schoolhouden, dan de menschen van de oudere garde.

Tenslotte kan ik U mededeelen, dat ik vijf achtereenvolgende Zondagen op verschillende plaatsen van Uw zendingsterrein het Woord en de Sacramenten mocht bedienen. De nadere kennismaking met de gemeenten beviel mij uitstekend. Mijn indruk was, dat er opgewekt leven heerscht, en dat de gemeenten onder Gods zegen zich goed ontwikkelen. Te Poerworedjo doopte ik 4 Chineesche vrouwen, te Kesiingi werden gedoopt 3 volwassenen en 3 kinderen, terwijl 2 gedoopten werden toegelaten tot het Avondmaal. Onder de gedoopten was er één uit Kesiingi, de overigen waren uit Dermasari. Hoewel de kerk te Kesiingi pas vergroot was, bleek ze toch nog haast te klein, om de schare te bevatten uit de beide ge-

meenten. In Temon doopte ik twee kleine kinderen, te Geparang twee volwassenen. Ook werd daar één vrouw tot het Avondmaal toegelaten, die in haar jeugd reeds gedoopt was. Te Koetoardjo werden 3 menschen gedoopt, en één na belijdenis toegelaten tot het Avondmaal, allen afkomstig deels uit Toepoes en deels uit Tlepoq. Nog nam te Geparang aan het Avondmaal deel een vrouw, die te Siboga op Sumatra tot de gemeente was toegetreden, en nu sedert eenigen tijd te Djenar woonachtig is.

Bijzondere moeilijkheden kwamen in geen enkele gemeente voor.

De helpers en hunne huisgenooten zijn allen welvarend.

Van Poerworedjo is de heer Tuynman overgeplaatst naar Samarang. Ik had sedert het genoegen bij mijn bezoeken te Poerworedjo, als zulks noodig was, te logeeren bij een Javaan, een vriend van Ds. Ingwersen. De man spreekt gaarne over de dingen aangaande het Koninkrijk Gods.

In het begin van Juli hebben Di. Bakker en Merkelijn als visitatoren een bezoek gebracht te Poerworedjo en Temon. Ook hielden ze eene vergadering met al de helpers. Het rapport van deze visitatie kon op onze vergadering in Augustus nog niet worden vastgesteld. Na de eerstvolgende vergadering in Djogja zal het waarschijnlijk spoedig gezonden kunnen worden.

In een brief van 12 Nov. gaat hij voort:

Ik heb nu voor de tweede maal in de verschillende gemeenten op Uw terrein het Avondmaal bediend. Ik trof de gemeenten

aan in goeden welstand. In Kesiingi werd één volwassene gedoopt, 2 voor 't eerst tot het Avondmaal toegelaten. In Koetoardjo werden 2 volwassenen gedoopt. De opkomst tot de koempoelans liet nergens te wenschen over, dan in Djenar. In Djenar is het koppelte erg klein. De school kan bijna niet op de been blijven.

De beide Chineesche onderwijzers zullen naar het schijnt wel in zendingsdienst blijven. Ze zullen waarschijnlijk in Januari beide gaan trouwen.

In Tlepoq gaat het goed, ook met de school. In Tepoes breidt zich het kringetje ook uit. De menschen, die ik l.l. Zondag te Koetoardjo doopte, behoorden daar thuis. De menschen uit Tepoes zouden zoo gaarne een eigen helper hebben. Ik heb gezegd, dat ik voorloopig niets meer doen kan, dan hun nu en dan een helper te zenden, om bij hen een samenkomst te leiden. Voorloopig zal Samuël er eens in de 14 dagen een Zondag heen gaan. In Selong bij Temon willen ze ook gaarne aparte samenkomsten hebben. Voorloopig zie ik nog geen kans aan dat verlangen te voldoen.

Met den bouw van een woning in Tlepoq ben ik nog niet begonnen. Er bleef zoo weinig tijd meer over vóór den regentijd. En bovendien heb ik de handen erg vol, nu ik in Gombong bezig ben een Hollandsch-Javaansche school te bouwen. We wachten daarmee nu maar tot den volgende droogten tijd. Intusschen ga ik alvast wat materialen verzamelen.

De Chr. Holl. Javaansche scholen op het Zendingsterrein.

Bij de Plaats.

De lezer weet dat deze scholen uitgaan van een Vereeniging en gevestigd zijn te Keboemen en te Gombong.

In het afgelopen jaar werd naast de school te Keboemen, in verband met een door het Gouvernement van N.-I. genomen beslissing, de school te Gombong opgericht. Deze school mocht einde October worden geopend door het hoofd, den heer J. Pot, met ruim 40 leerlingen. Thans is het leerlingenaantal geklommen tot 75 en nog wordt voor meerderen plaats gevraagd. In Februari zal D. V. het nieuwe gebouw in gebruik worden genomen; tot zolang is de

school in een particuliere woning ondergebracht. Versterking van het personeel is intusschen dringend noodzakelijk. Ook de school te Keboemen, waar de arbeid nog steeds geheel komt voor rekening onzer onderwijzeres, Mej. v. d. Kouwe, eischt dringend een tweede leerkracht en voor deze school wordt thans nog geen subsidie genoten. Daarom Broeders en Zusters, helpt ons door Uw gebed en gaven opdat deze schoone arbeid voortgang hebbe en Gode daarin moge worden verheerlijkt!

J. J. TALSMA,

Penningm. der Vereen. voordr.

De Holl. Chineesche Chr. School te Magalang.

Amice.

Deze tweede September was voor ons een gewichtige dag. Door 's Heeren goedheid hebben we van morgen een Hollandsch-Chineesche school mogen openen, met den heer C. P. Jansz (kleinzoon van den oud-Zending Jansz) als onderwijzer en me-juffrouw Pruijs als onderwijzeres. Het aantal leerlingen bedraagt ruim 60 en het laat zich aanzien, dat dit getal spoedig vermeerderen zal. Wanneer de Heere onze pogingen zegent zouden we 't volgend jaar gaarne een hoofdonderwijzer willen laten

loofd een Hollandsche school voor hen te zullen oprichten, maar door het groote gebrek aan onderwijzers, moest de regeering ook dit jaar berichten dat ze haar belofte nog niet kon vervullen. De kans bestond echter dat de regeering in 1914 haar belofte wel kon nakomen. Indien de Regeering echter een Hollandsche school opricht, is dat er natuurlijk een met neutraal onderwijs, en om den verkeerden invloed van zulk onderwijs op de Chineesche bevolking te voorkomen werd er hier een vereniging opgericht, die besloot tot de op-

Holl. Jav. School te Keboemen, van een andere zijde gezien.

uitkomen met acte Fransch, liefst ook voorzien van acte Engelsch.

Deze school was noodzakelijk en we zijn in Magelang dankbaar dat de weg zoo voorspoedig gemaakt werd, dat we in betrekkelijk korten tijd reeds tot de oprichting van die school konden geraken.

Tot de oprichting van zoo'n school werden we aangespoord om twee redenen. De eerste is, dat we gaarne de Regeering voor wilden zijn met deze school. Voor enkele jaren terug heeft de regeering aan de Chineesche bevolking van Magalang be-

richting van een Hollandsch-Chineesche School met den Bijbel. In deze dagen, waarin het Chineesche volk ook in Indië ontwaakt, is het van veel belang welke invloeden er op het volk werken en het is de moeite van inspannen waard om het Chineesche volk zooveel mogelijk voor die neutrale invloeden te vrijwaren.

Nu er een Hollandsch-Chineesche school door ons is opgericht, ziet de regeering van haar plannen in Magelang af, daar nu op andere wijze in de vervulling der wenschen van de Chineesche bevolking is voorzien.

Voor mij was er echter nog een reden om aan de oprichting van zoo'n school te werken, omdat daardoor het gevaar zoo goed als afgewend is dat we hier Methodistische Zendelingen krijgen. Op verschillende plaatsen van Java zijn er Methodistische Zendelingen uit Amerika gekomen, die geplaatst trachten te worden op de Chineesche scholen voor het geven van onderwijs in 't Engelsch.

Sedert enkele jaren hebben de Chineezen op verschillende plaatsen Chineesche scholen opgericht, waar onderwijs gegeven wordt in Chineesche taal, geschiedenis, godsdienst, waar de kinderen geheel op z'n Chineesch worden opgevoed. Deze scholen staan in zeer nauw verband met het ontwakend nationaliteitsgevoel der Chineezen en zijn dus voor de Hollandsche regeering niet sympathiek. Op die scholen, de z. g. „Tiong Ilwa Ilwee Kwan scholen” wordt ook onderwijs gegeven in 't Engelsch en om dat onderwijs meldden dan die Methodistische Zendelingen zich aan, die daardoor gemakkelijk ingang krijgen onder de Chineesche bevolking.

Hoe blij we nu ook kunnen zijn dat er ook uit Amerika Zendelingen naar Java komen, ik heb die broeders liever niet op mijn terrein; ik zou bang zijn voor verwarring en voor 't ontstaan van toestanden, die schadelijk zijn voor den Zendingsarbeid, gelijk deze broeders ook op enkele plaatsen die verwarring reeds hebben aangebracht, daar zij zich vestigen op plaatsen die reeds door andere Zendelingen bezet zijn en zich in den arbeid dier Zendelingen indringen. Laten ze gerust naar Java komen, maar dan naar die streken waar nog geen Zendeling werkt. Nu er hier een Hollandsche school bestaat is het gevaar voor de komst dier Zendelingen afgewend, aangezien overal waar Hollandsch-Chineesche scholen bestaan, de Chineesche scholen zoo goed als leegloopen en er dus voor die Methodistische Zendelingen geen plaats op die scholen meer over blijft.

Den laatsten tijd begonnen de Chineezen in te zien dat zij met Hollandsche scholen verder komen dan met hun eigen „Tiong Ilwa Ilwee Kwan” scholen en is ook hier in Magelang door den overgang van leerlingen naar onze Hollandsche school, het aantal leerlingen der Tiong Ilwa Ilwee Kwan school tot enkele tientallen beperkt.

Dit zijn de redenen, die aanspoorden tot de oprichting van een vereeniging voor oprichting en instandhouding van Hollandsch-Chineesche scholen met den bijbel. Personen die het bestuur dier Vereeniging sa-

menstelden waren spoedig gevonden en voorts werd de weg zoo voorspoedig gemaakt dat we van morgen de school konden openen.

Bij zulke plechtigheden zou ik wel gaarne willen, dat ge eens even een kijkje kon nemen. In het huis, midden in de Chineesche kamp, dat we voor f 20 per maand konden huren, zaten de kinderen ten getale van ongeveer 60 in de ruime binnengalerij. Aan een afzonderlijke tafel hadden plaats genomen: de Assistent-Resident van Magelang, die zoo bereidwillig was deze opening bij te wonen, de Controleur, de leden van het bestuur en de onderwijzers. De overige ruimte werd bezet door de hoofden der Chineesche bevolking en de ouders der kinderen.

De plechtigheid werd geleid door den Secretaris onzer Vereeniging, den heer S. P. Pieroelie, die uitstekend Maleisch spreekt en in 't kort de bedoeling der school, en onze plannen voor de toekomst uiteenzette. Daarna werd een woord gesproken door den Majoor der Chineezen (het hoofd van de Chineesche bevolking) die dank bracht voor de pogingen van particulieren om aan het verlangen der Chineezen naar zoo'n school tegemoet te komen.

Daarna sprak ik een kort woord in 't Hollandsch, daarna de Assistent-Resident, terwijl de rij der sprekers besloten werd door één der Chineesche hoofden. Daarna hebben we de lokalen bezichtigd, terwijl de Chineezen gezorgd hadden voor versnaperingen, die aan de kinderen en de aanwezige belangstellenden door mijn vrouw en mej. Puijts werden aangeboden.

Hoe dankbaar gestemd keerden we huiswaarts en hoe leefde de begeerte in 't hart, dat God deze school tot een rijken zegen mocht stellen voor de Chineesche bevolking. Op de laatste algemeene vergadering werd voor de tweede keer ernstig gesproken over de noodzakelijkheid om in dezen tijd ook onder de Chineezen te arbeiden en dat in dien arbeid de Hollandsche School voor hen zoo'n schoone plaats kan innemen. Moge uw gebed opgaan ook voor deze school.

Het volgend jaar hopen we aan onze school te verbinden een onderwijzer met hoofdacte en taalacte, liefst met Engelsche en Fransche acte; hoe heerlijk zou het zijn als dat hoofd iemand mocht zijn uit Zeeland die met de Zeeuwsche Zendingsactie heeft meegeleefd. Misschien is er onder de broeders onderwijzers, die dezen brief lezen, wel een, in wiens hart de begeerte leeft, om God in dezen arbeid te dienen. Het is

zoo'n heerlijke werkkring, die aan het hoofd van die school wacht. Van hoeveel beteekenis zou hij niet kunnen zijn voor de komst van Gods rijk onder de Chineezen.

Men moet als onderwijzer in Holland al een belangrijken werkkring hebben, zal die in beteekenis gelijk staan aan den arbeid van een hoofd eener Christel. Chineesche school. Er gaan onder de Chineesche bevolking deuren open voor de verkondiging van het Evangelie.

Van harte hoop ik, dat er in Zeeland onder onze onderwijzers mannen mogen zijn, bij wie God dezen arbeid op het harte bindt en dat 't ons straks gemakkelijk moge vallen om den rechten man voor dezen arbeid te krijgen, wanneer we per advertentie in de Zeeuwsche bladen een oproep om een hoofd zullen doen.

Met hartelijke groeten blijf ik als steeds

Uw br. in Chr.

A. MERKELIJN.

Een Helper op huisbezoek.

Ds. A. Merkelijn vertelt heel belangwekkend, hoe zijn helper huisbezoek doet.

Mijn helper gaat iederen Vrijdagmiddag vergezeld van mijn huisjongen de kampongs van Magelang in om Javanen te bezoeken, met hen te spreken over den Christelijken godsdienst en als ze gehoor vinden, ze alsdan uit te noodigen tot het bijwonen van de koempoellan, die 's Zondagsmorgens door mij gehouden wordt. Het zou al te uitvoerig worden wanneer ik U van al hun bezoeken ging verhalen en daarom beperk ik me maar tot de laatste bezoeken, die door mijn helper zijn afgelegd.

De ontvangst is in den regel goed; de gastvrijheid van den Javaan verbiedt hem om iemand, die hem een bezoek komt brengen, weg te sturen; ook al is het bezoek hem zeer ongelegen toch ontvangt hij zijn bezoekers zonder iets van het ongewenschte van dit bezoek te laten merken. Op dit terrein kan er dus heel wat arbeid verricht worden. Toch laat ik mijn helper niet te dikwijls uitgaan om huisbezoek te doen en als hij gaat is het noodzakelijk dat hij gezelschap heeft. Deze arbeid behoort tot de moeilijkste, die er op het Zendingsterrein is en men moet er dus voor zorgen dat de helper in dien arbeid niet moedeloos wordt. Om die moedeloosheid zooveel mogelijk te voorkomen laat ik hem niet te dikwijls gaan en als hij gaat, vergezeld van mijn huisjongen, die hem in de gesprekken die ontstaan, een handje kan helpen.

Wanneer mijn helper zich bekend maakt heeft als Christen, is het gesprek al spoedig op den godsdienst.

De eerste, die opgezocht werd, was iemand, die een beetje van den Mohammedaanschen godsdienst afwist en deze gelegenheid dus aangreep om iets van zijn kennis te luchten. Het volgende gesprek ongeveer werd tusschen den gastheer en mijn helper gehouden, nadat eerst wat algemeene opmerkingen waren voorafgegaan.

Helper: Alleen zij, die in Jezus gelooven worden zalig.

Gastheer: De Mohammedanen gelooven ook in Jezus als een voornaam profeet, maar Mohammed is de „nabi penoetoeft" (de laatste der profeten) en dus staat hij hooger dan Jezus.

Helper: Mohammed was een mensch, Jezus daarentegen is de Zoon van God; omdat Mohammed een mensch is, kan hij ons niet in den hemel brengen, maar Jezus kan dat wel.

Gastheer: ik heb nog nooit gehoord dat Jezus de Zoon van God is; in onzen Koran staat, dat Jezus de Rohing Allah (een mensch waarin iets goddelijks is) is, maar meer niet.

Helper: Dat Jezus hooger staat dan Mohammed blijkt ook hieruit dat Jezus gestorven en weer opgestaan is, terwijl Mohammed gestorven is en nog in het graf ligt. Iedere week wordt van dien Jezus verhaald in Kampong Djambon door pandita Merkelijn; als u lust hebt, is het geoorloofd om te komen luisteren.

Gastheer: Ik durf niet te komen, want mijn makkers zouden me uitlachen; ik ben beschaamd om te komen.

Nog eenige oogenblikken wordt dit gesprek voortgezet en dan nemen ze onder de noodige plichtplegingen en hoffelijkheden van elkander afscheid. Op 't volgende bezoek ontmoeten ze iemand, die beweert vroeger Christen te zijn geweest; misschien is dat een oud-volgeling van Wilhelm uit den tijd toen deze met Sadrach saamwerkte, ook in Magalang. Deze man deelt aan mijn helper mede, dat hij maar weer teruggekeerd was tot het Mohammedanisme; want, zoo was zijn meening, het Christendom van tegenwoordig deugt niet meer; neen het vroegere Christendom, het Christendom van Modjopahit, dat was het ware Christendom, maar dat werd tegenwoordig niet meer gevonden.

Mijn helper keek vreemd op bij die bewering en kon daar niets op antwoorden; hij had nog nooit van een „Christendom van Modjopahit” gehoord en maakte dus een zwakken indruk. Als mijn helper nu maar geweten had, dat Modjopahit de hoofdplaats was van een Javaansch rijk, dat tot de 16e eeuw ongeveer op Java bestaan had, welks godsdienst tot de 15e eeuw het Boeddhisme is geweest, dan had hij zijn gastheer eens hartelijk kunnen uitlachen, die met een heel wijs gezicht het Boeddhisme en het Christendom door elkaar haspelde. Mijn helper echter wist het niet en was dus in de oogen van zijn gastheer de mindere in kennis.

Korte Berichten.

Heden avond is de WelEerw. Heer Ds. W. Pos overleden. Onderscheidene jaren heeft hij in de Zending gearbeid te Melolo op Soemba. Ernstige krankheid noopte hem, nu omstreeks tien jaar geleden, zijn arbeidsveld te verlaten. Sinds is hij aldoor lijdende geweest. De Heere gaf hem echter genade om zijn droeven lijdensbeker met zeldzaam geduld te drinken. Zijn kinderlijk geloof deed hem rotsvast vertrouwen op zijn Heiland.

Thans heeft de Heere hem geropen de kroon te ontvangen.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 30 Jan. 1914.

Jaarrekening der Zeeuwsche Zending.

In Zeeland was indertijd groote zorg over de finantiën. Men durfde haast niet beginnen; men durfde ze ook haast niet bemoeiden. De vrees dat het vast zou loopen werd metterdaad niet ongegrond geacht. Zie nu de rekening over het laatste jaar.

De pennigm. doet verslag van den staat der finantiën. Tot dusver is ontvangen f 5076, 67^s en uitgegeven f 4567, 62^s, saldo f 509, 05. Dit saldo versmelt echter door de nieuwe uitgaven, f 150,— voor de Holl.-Chin. School, f 300,— voor het te bouwen huis van den nieuwbenoemden helper Jacobus, en eenige kleinere uitgaven.

H. D.

Dr. Ocsterhuis.

Op het zendingsterrein der kerken van Friesland, Keboemen c.a., is tot geneesheer-directeur van het te bouwen hospitaal benoemd dr. J. W. Ocsterhuis te Groningen, die de benoeming heeft aangenomen.

LEESTAFEL.

Handboek ten dienst van de Gereformeerde Kerken in Nederland voor 1914.

Dit Handboek is mooi en volledig. Als het echter mijn adres opgeeft als H. Dijkstra te Kloosterveen, dan verzoek ik alle menschen, die aan mij schrijven willen, en er prijs op stellen dat hun brief overkomt, daarop geen acht te slaan, maar te blijven schrijven aan **Ds. H. Dijkstra te Smilde**.

Lichtstralen op den akker der wereld Midden-Celebes, door Ds. Joh. Rouws.

Een mooi stuk. Men kan het afzonderlijk krijgen en ook op het Tijdschrift intekenen voor 6 boekjes per jaar à f 0.80. Bepaald zeer geschikt.

Handboek voor de Heilige Geschiedenis, door Dr. P. A. E. Sillevius Smitt.

De Heidelbergsche Catechismus, door J. Bavinck.

Van beide boeken worden geregeld afl. uitgegeven. Het eerste wordt vijf afl. grooter dan het geraamd was en de intekenaar betaalt die maar half. Het boek is het waard.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Tienhoven col. spreekbeurt Ds. Ingwersen f 12,—; Gerritsen, Velp b. f 1.60; Ds. Veenstra, St. Anna b. f 4,—; catechisatiebus Abcoude f 5,—; Verduin, Oudshoorn, van dames van den Hoorn voor capsules f 2.38; Alkema, Pingjum, uit het b. f 2.69; Mevr. de Vrij, Watergraafsmeer b. f 2,—; Dr. Hania Steenwijk, busjes Aaltje v. Lier f 1.50^s, Hilbrand, van Engen f 2.64, Heintje van Engen f 1.61^s, Berend Surink f 2.96, Grietje Mol f 2.38^s, Koba Krikke f 1.50^s, Jan Krikke f 1.42, Geertje Soetenga f 1.67^s, samen f 15.70^s; M. Steiginga, Workum uit een 1/2 b. f 4,—; H. Stegenga, Nijemirdum kn. f 2.50; Mej. Ipenburg, Lexmond f 2.50; Mej. v. d. Bom, Rotterdam, uit het busje der Juliana-school f 2.20; Romeijn, Barneveld f 12.50; de Haas, Surhuizumerheide, winst Kal. f 9.20; Mej. Remeijn, Middeburg b. f 0.80; Dekker, Krabbendam b. f 7.57; Sinnema, H. I. Ambacht, van een schoolkind f 2.50; Vraan, Doorn, rest. Zend.blad f 4.45; van een brulloft f 2,—; J. L. Capelle a. d. IJssel, uit het b. f 1.50; Hibma, Pingjum, uit het b. f 4,—; Mej. J. Verdonk, Drimmelen f 10.80; kerk Vleuten-de Meern, saldo Kal. f 2.96; Cath. de Jong te Ee, verz. in huis f 9,—; Mej. E. Visser, Steenwijk kn. f 2.50; Mej. Keur, Enkhuizen b. f 0.80; Baronesse van Till, Hiiversum, voor eieren die de kippen Zondags leggen f 5.25.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 26 Jan. 1914.

Vereeniging voor Chr. Holl. Onderwijs op het Zendingsterrein van Friesland's Gereformeerde Kerken op Midden-Java, gevestigd te Leeuwarden.

Ten behoeve van de door deze Vereeniging opgerichte scholen te Gombong en Keboemen werden de volgende giften ontvangen:

Bijdr. uit Suameer door H. H. f 3.25; id. Ger. Kerk Rottevalle f 2.—; id. uit Buitenpost door J. H. f 5.50; id. uit Munnekeburen door T. K. uit het busje van F. H., J. v. d. H. en S. K. f 5.35; uit het busje van T. H. en B. K. f 5.50; uit het busje van H. Z. en J. d. H. f 3.15, samen f 14.—; bijdr. Ger. Kerk Franeker door J. W. f 20.—; id. uit Oudega door S. W. f 5.—; opbr. collecte Dragten door Ds. S. f 6.06; bijdr. Ger. Kerk Stiens door H. v. d. W. f 7.40; id. uit Schraard door F. D. E. f 6.25; id. uit Wanswerd c. a. door C. S. f 49.60; id. Zend. Vereen. Oude Leye door B. v. d. M. f 5.—; contr. uit Sneek door Ds. D. f 2.50; bijdr. uit Gerkesklooster door F. V. f 24.75; id. uit Ferwerd door A. v. d. K. f 20.80; id. Ger. Kerk Goenga, Sybrandaburen c. a. door G. J. v. D. f 1.50; id. uit Lollum door P. Y. V. f 40.—; id. uit Witmarsum door G. B. f 4.—; uit de busjes te Hallum door B. D. f 18.46; opbr. Rec. en Zanguitv. Reitsum door Ds. v. R. f 35.53; bijdr. uit Genum door Ds. v. R. f 2.50; gev. in 't kerkz. te Oenkerk door Ds. G. f 10.—; bijdr. Ger. Kerk St. Annapar. A. door Ds. V. f 70.—.

Aan gevers en geefsters onzen hartelijken dank. Voor alles echter aan den Heere onzen God, Die ons zo rijk zegen schonk op dezen arbeid.

Men wordt beleefd verzocht bijdragen te willen zenden aan het adres van ondergeteekende.

Namens het Bestuur,

J. J. TALSMA, Penningmeester.

METSLAWIER, Jan. 1914.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Door Jac. van 't Lindenhout, een deel der collecte van het Christelijk Nationaal Zendingsfeest f 140; door Ds. Meynen te Baarn 10 pCt. van de ontvangsten der classis Amersfoort over 1913 f 91; door D. Egberts, gevonden in de collecte Ger. Kerk 's Hertogenbosch f 25; van E. Groeneveld te Lage Zwaluwe f 0.75; door H. Dekker Hz. te 's Gravenmoer aan saldo Zendingsblad f 3.50; van de Zendingscommissie te Winsum door A. de Vries voor de Keucheniuschool f 5; van H. Bouman te Pernis f 10; door Ds. A. Boekenooien, 10 pCt. van de ontvangsten der classis Apeldoorn f 75.90; door B. Westerveld te Purmerend, 500 opgespaarde halve centen van de kinderen van C. Tromp te Beemster f 2.50; door Ds. S. de Vries te Nieuw-

Dordrecht: Kerstcollecte voor de Generale Kas der Geref. Kerk aldaar f 12.30; Pinkstercollecte der Geref. Kerk te Antwerpen f 17.64; door H. Lips, opbrengst Zendingsavond te Breda f 6.86; door C. Dekker te 's Gravenmoer, overschot opbrengst Zendingskalender f 5.94; door Br. Basoski, gift der Geref. Kerk te Moerdijk f 10; door C. J. Hondius, 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in Zeeland f 600; door Ds. Veenbaas, van de Zendingsverg. der Ger. Kerk te Kornhorn f 10; door Ds. W. T. Nijenhuis, van Mevr. de Wed. K. H. Nicolai te Britsum f 4.50.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 24 Jan. '14.

Sinds de laatste opgave is door de kerk van Amsterdam ontvangen voor den Missionairen dienst: van Halfweg: in de collecte gevonden voor Solo f 1.—; van Koog-Zaandijk f 35.—; van Zaandam f 300.—, de meisjes-club „Het Klaverblad” aldaar voor Solo f 2.50; van Enkhuizen f 150.—; van Buiksloot f 15.—; van Edam f 7.50, voor Solo f 2.50; van Holysloot f 3.—, gevonden in de collecte f 4.50; van Landsmeer f 30.—; van Marken f 45.—; van Monnikendam f 25.—; van Nieuwendam voor Solo f 2.50; van Purmerend f 7.50; van Zunderdorp f 10.—; van Ankeveen f 2.—; van Muiderberg f 5.—; van Ouderkerk aan den Amstel P. C. f 51.—; van Watergraafsmeer f 117.50, P. C. f 35.—, gift voor Solo f 2.50, gift voor Djogla f 2.—; mej. D. te Landsmeer f 3.50; door br. G. van Zeggelen te Ransdorp van br. J. Pronk te Uitdam voor den kerkbouw te Solo f 2.—; uit het huisbusje „voor de Zending” van de familie L. van Wijngaarden te Amerongen f 4.10.

Namens den Kerkeraad,

B. VAN SCHELVEN.

12 Januari 1914.

Ontvangen voor de Koningin Wilhelminaschool te Jogjarta van S. de Jonge te Houwerzijl „Uit 't Schoolbusje” f 10.—. Op verzoek apart verantwoord.

J. H. KUYPER.

DEN HAAG, Kanaalstraat 5

WONOSOBO.

Ontvangen van de Ned. Ger. Zend. Ver. door bezorging van Ds. N. A. de Gaay Fortman te Amsterdam f 1.—; van de Jonged. Ver. „het Mos-terdzaadje” te Woubrugge door Mej. W. Timmer f 25.—.

W. GUNST, Penningm.

WOERDEN, Jan. '14.

Het abonnementsgeld van 1914 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cts.

Ex. op beter papier f 1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereeniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

AMSTERDAMSCH E

Maatschappij van Levensverzekering.
Maatschappij van Ongevallenverzekering.
===== Credietbank. =====

AMSTERDAM, Keizersgracht 547/549.

DIRECTIE: JHR. MR. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN JR. - JHR. J. DE SAVORNIN LOHMAN - MR. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te KAMPEN verschijnt een nieuwe
druk van den

STATEN-BIJBEL

(vroeger uitgegeven door JACOB en PIETER KEUR)
met al de volledige en onverkorte aantekeningen
met een inleidend woord van Prof. L. LINDEBOOM

Deze belangrijke uitgave^{is} geschiedt niet in het groote en onhandige folio of kwarto formaat, maar in het meer praktische OCTAVO formaat en is compleet in

45 afleveringen à 25 cent.

Deze 45 afleveringen zullen compleet drie kloeke en handige deelen vormen. Elke aflevering bevat minstens drie vel druks van 16 pagina's, en zal geregeld om de drie weken het licht zien. Deze Bijbel kost dus slechts

8 cent per week.

Bovendien ontvangen allen die inteekenen vóór de laatste aflevering verschenen is, de

drie prachtige Stempelbanden gratis.

Desverkiezend kan men ook inteekenen om dezen Bijbel te ontvangen in drie fraai en sterk gebonden deelen. De prijs is dan f 4 per deel.

De eerste aflevering is bij elken Boekh. voorhanden en wordt op aanvraag gaarne toegezonden door den Uitgever.

Met goud bekroonde
Amerik. Orgels

vol 2 spel 11 registers
van af **f 140.—**. levert

D. Steunenbergh,
ORGELHANDEL, ALMELO.

Vraagt prijscouranten.

Termijnbetaling.

AGENTEN gevraagd.

J. ZOMER, Drukkerij „Vada”
WAGENINGEN.

Als U voor Uw zaak
Drukwerk noodig heeft
vraag mijn Modelboek dan
eens aan. U zult bij

nette uitvoering
billijke prijzen

vinden.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE

GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

JAVA

EN GY ZULT MIJNE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

HAND-188

SOEMBA

REDACTIE
H. DIJKSTRA . Smilde.
H. HOEKSTRA . Arnhem.

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR . ZAANDAM.
W. B. RENKEMA . RENKUM.

INHOUD: Tot een Heiligdom. — Brieven naar Antiochië. — Ds. Willem Pos. — De Heer Tj. van Dijk, Schoolopziener op Soemba. — De Opleiding van zuster M. W. Lock. — Zuster P. J. Pontier. — Opleidingsschool. — Ds. Merklijn te Magelang. — Plaatselijke Berichten. — Korte Berichten. — Busjes. — Leestafel. — Laat uw licht schijnen. — Giften.

Tot een heiligdom.

Dan zal Hij [ulieden] tot een heiligdom zijn . . .

Jesaja 8 : 14.

In het verband van dit woord heeft de Heere door den profeet bestraft het onrustig woelen van zijn volk en van Davids huis, buiten God om; het onrustig woelen in angstige vreeze voor verbintenissen (als toentertijd tusschen Ephraïm en Syrië tegen Juda) en in het zoeken van tegenverbintenissen om zich daartegen te sterken (als met Assur). Ijdel woelen buiten Davids God om! „Den Heere der heirscharen, dien zult gijlieden heiligen, en Hij zij uwe vreeze, en Hij zij uwe verschrikking.” Zóó vermaant, zóó lokt en trekt God zijn volk, om ruste te zoeken in den God van Israël, den eeuwig door zichzelve levende, door wien alles is wat het is, den trouwen Verbondsgod, den Heere der hemelsche heirscharen, der krachtige helden die zijn woord doen. Om zich Hem, zooals Hij in den Immanuël is, voor oogen te stellen, en zich met alle zaken in de hand van Hem te stellen, wiens raad toch zal bestaan en die al zijn welbehagen doen zal. Hem te „heiligen”, dat is: Hem van harte te erkennen, zooals Hij zich geopenbaard heeft, en den Heere zoo geduriglijk voor ons te stellen (Ps. 16 : 8). „Hij zij uwe vreeze, en Hij zij uwe verschrikking”, de hoogste Majesteit. Voor niets en niemand behoeven te vreezen, wie voor zijne hoogheid uit den grond des harten bukken, wie in verzoening en vrede met Hem zijn, wie er het

grootste onheil in zien, dat ze door hunne zonden onder zijn ongenoegen zouden zijn, en Hem tegen zich zouden hebben.

„Dan zal Hij [ulieden] tot een heiligdom zijn” . . .

Niet alsof wij, met naar den Geest te wandelen, de genade Gods over ons zouden vóórkomen. Veelmeer is het zóó gelegen, dat wij van nature en van onszelfen niet anders doen dan vleeschelijk denken en leven. Het is enkel Gods genade, als wij daarvan bekeerd worden. En wij hebben die bekeering bij voortgang, tot den einde van ons leven toe, noodig. Maar niettemin blijft het ook waar: „Bij den goedertierene houdt Gij u goedertieren; bij den oprechten man houdt Gij u oprecht. Bij den reine houdt Gij u rein; maar bij den verkeerde bewijst Gij u eenen worstelaar” (Ps. 18 : 26, 27). De Heere verlost het bedrukte volk, maar de hooge oogen vernedert Hij (vs. 28). Heeft de Heere ons die genade bewezen, dat wij Hem leeren *heiligen*, dat *Hij* onze vreeze en onze verschrikking is, *dan* zal Hij ons tot een heiligdom zijn. Zoo verbindt de Heere zijn gunste aan een wandelen naar den Geest, en hebben daarentegen zij zijnen toorn te duchten, aanstooting aan den hoeksteen in Sion, en val, die naar het vleesch leven. In diezelfde lijn bewegen zich al de zaligsprekingen van Christus in de bergrede.

Dus: wanneer gij uw hart er op gezet hebt, om niet maar steeds met het schepsel u bezig te houden in uw gedachten, woorden en handelingen, en allerlei kwaad van de menschen te verwachten, en daartegen weer uw maatregelen te nemen; wanneer gij lust hebt, u van die onrustige woeling, waarin nooit eenig heil gevonden wordt, te bekeeren, en tot God in Christus uw toevlucht te nemen, zooals Hij zich in zijn woord aan u openbaart, om in Hem veiligheid en ruste te vinden — dan zult gij een groot voorrecht hebben. Dan zal *de Heere* u tot een *heiligdom* zijn. Hij zal uw Tempel wezen, waarin ge in en uit moogt gaan. Dat is nog iets beters dan een tempel van hout en steen. Het is ook nog iets anders dan den kerkedienst bij te wonen; want dat kan nog geschieden met een van den Heere afgetrokken, in allerlei vreeze voor de toekomst omwoelend hart.

Maar als ge zóó in den kerkedienst verkeert, dat ge op 't oog hebt, de liefelijkheid des Heeren te aanschouwen, en te onderzoeken in zijnen Tempel (Ps. 27 : 4) — dan zal God er u gewisselijk door den kerkedienst toe opleiden, dat Hij u tot een heiligdom zij.

Wat een schoone, verhevene gedachte, hier in de profetie, in den tijd, toen ja Salomo's tempel daar stond, maar Achaz niet alleen alle afgoderij bedreef, maar ook den dienst in den tempel des Heeren had afgeschaft (2 Chron. 28 : 24). Wat een verhevene gedachte hier nu, aangaande den *geestelijken* dienst van God: De Heere zelf zal u tot een heiligdom zijn. Al werden dan ook in tijd van vervolging eens alle kerkgebouwen neergebrand, al werd ook elders de uitoefening van den kerkedienst door den sterken arm belet — dan zou *dit* er nog voor 't Godvruchtig volk overblijven: *Hij* zal u tot een heiligdom zijn. Want dat is toch het eigenlijke wezen van allen kerkedienst, *in* den *Heere* te mogen zijn, Hem tot een tempel en heiligdom te mogen hebben, waar we in- en uitgaan. Zoodat onze

Doop waarheid wordt; daar we toch gedoopt zijn in den Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes, ingeleid tot de gemeenschap met God Drieëenig, zich openbarende in zijnen naam, in den Christus, den Middelaar, in zijn zoenbloed en levendmakenden Geest.

Als het dan wezen mag, gelijk de psalm (77 : 1) zegt: „Mijn geroep, uit angst en vreezen, Klimt tot God, het Opperwezen, God, die in mijn ongeval, d'Ooren tot mij neigen zal” — als ge er iets van leert, te ontvluchten het omwoelen uwer ziel in allerlei vreeze voor den komenden dag, om den Heere te erkennen in zijne deugden, als den God bij wien altijd hulpe en uitkomst is, en dus Hem te heiligen in uw hart — zie, dan zet ge uwe treden op den drempel van *dit* heiligdom. „Dan zal Hij [ulieden] tot een heiligdom zijn” . . .

God in Christus is dat heiligdom. Gij zijt van 't hoofd tot de voeten onrein. Maar daar vindt gij reinigmaking uwer zonden, door de liefde en barmhartigheid Gods, in Christus' bloed. Gij mist van uzelfen 't ware geestelijke leven. Maar daar vindt gij het, bij God, in Christus, uw Levensvorst, die voor u het eeuwige leven uit de dooden opbracht. Gij zijt in uzelfen een gemakkelijke prooi voor uwe zielevijanden. Maar in dat heiligdom zijt gij veilig. Gij zijt onbekwaam uit uzelfen om God te dienen, en de zonden te verzaken. Maar in 't toevlucht nemen in 't verborgene van Gods vleugelen ontvangt gij geestelijke sterkte.

En dat is een geestelijk heiligdom, dat niet aan een plaats gebonden is; waarin gij zijn kunt, ook als gij in uw dagelijksch werk zijt of over den weg gaat. Ja, als ge daar de wortelen van uw leven hebt, dan zult ge in het Huis des Heeren blijven tot in lengte van dagen, terwijl het goede en de weldadigheid u zullen volgen alle de dagen uws levens (Ps. 23). Dan zult ge niet meer uitgeworteld of uitgeroeid worden vandaar, maar gij zult . . . „als d'olijfboom groeien, In 't Huis des grooten Gods” (Ps. 52 : 6). In dat heiligdom zult ge dan zijn in leven, zult ge dan zijn in uw sterven, zult ge ook blijven door uwen dood heen, en eenmaal zult ge in heerlijkheid geopenbaard worden, als in dat heiligdom geplamt.

Dan zal 't woord van Christus aan u vervuld worden: „Die overwint, ik zal hem maken tot een pilaar in den tempel mijns Gods, en hij zal niet meer daaruit gaan; en ik zal op hem schrijven den naam mijns Gods, en den naam der stad mijns Gods, [namelijk] des nieuwen Jeruzalems, dat uit den hemel van mijnen God afdalt, en [ook] mijnen nieuwen naam” (Openb. 3 : 12).

Dat is het heiligdom, dat in 't wezen der zaak de psalmist zocht, toen hij bad: „Och, neig tot mij uw gunstig' ooren; Schiet haastig toe; dat mij uw naam een rotsteen zij; Een huis, een welgesterkte toren, Die, op een klip verheven, Mij veiligheid kan geven” (Ps. 31 : 2).

Vreeze beheerscht het leven van het heidendom. De valsche religie van het heidendom is: angstige vreeze.

Gemeente, stel u in de hand des Heeren, opdat de heidenen den levenden God in den Immanuël mogen leeren kennen, en ze Hem heiligen. Dan zal Hij ook hunlieden tot een heiligdom zijn.

Arnhem, Maart 1914.

H. HOEKSTRA.

Brieven naar Antiochie.

Gel! De Heraut beklagt ons omdat de vruchten onzer zending zoo gering zijn. We geven 2 ton per jaar uit en wij hebben nog maar 2000 Christenen. De schrijver wil er geen Zendingsgenootschappen naast zetten „**omdat deze al te zeer zouden afsteken bij onze Zending**”. Dat is zeer jammer, want dan hadden wij ook eens geweten welke Zendingsgenootschappen zoo „afsteken”. Maar om dan niet af te laten steken, neemt hij de Sangi- en Talaudmissie met zijn 73.000 bekeerlingen. Nu is dat wel een zeer ongelukkig voorbeeld.

De Sangi-eilanden zijn een eeuwenoud Zendingsterrein, waar in het begin der vorige eeuw reeds vele Christenen waren. Deze Missie was echter in de laatste helft van de 18de eeuw zeer verwaarloosd; toen er groot gebrek aan predikanten was in Indië, gebeurde het wel dat er in 13 jaren geen predikant kwam en, als er dan één kwam op een bezoekreis, dan reisde hij van kampong tot kampong en doopte al wat los en vast was. In de jaren 1795—1825 zag er niemand naar de Sangi- en Talaud-eilanden om. Na 1825 ging er wel eens iemand kijken, maar het was O. G. Heldring die er tusschen 1850 en '60 zijn zendeling-werklieden heen zond. Sedert is er onder deze menschen meer of minder geregeld gearbeid.

Dat zulk een zendingsterrein, waar de menschen aanvankelijk reeds Christenen heeten, heel andere resultaten geeft dan Java, waar de Islam de geesten in zijn macht heeft, kan dunkt mij de Heraut ook zeer goed begripen.

Wij zetten tegenwoordig krachtig door; wij zijn er ten minste zelve ten volle van overtuigd; maar dat is nog maar enkele jaren. Wat was er op Java, op heel ons Zendingsterrein, in het jaar 1900? Immers zeer weinig. Men geeft tegenwoordig prijsvragen uit. Ik heb een prijsvraag voor de Heraut. Laat hij mij in heel de Zendingswereld eens een geval noemen, onder Amimisten of onder Mohammedanen, onder Chineezers of Japanneezers, in het koude Noorden of in het zoele Zuiden, dat er na 13 jaren een eenigszins belangrijke vrucht werd gezien. Daarbij moet ook nog in het oog gehouden worden, dat op ons Zendingsterrein op Midden-Java de zaak platgeslagen is. Men had zich verbonden met Sadrach en, toen met Sadrach gebroken werd, stond men op eenmaal geheel alleen. Allen volgden Sadrach en hij, die ons te voren hielp met zijn machtigen invloed, was nu in eens onze invloedrijke tegenstander. Zijn Christendom naar den mensch, vooral naar den Javaanschen smaak, trok sterker dan ons Christendom, niet naar den mensch.

Het zou een onverantwoordelijk bedrijf zijn als wij thans Java verlieten om dan weer een even zwaren tijd op de Buitenbezittingen te ontmoet te gaan.

Of meent gij dat de Gereformeerde kerken op de Buitenbezittingen alles gesneden brood zouden vinden. Soemba is wel een bewijs. Ik denk niet dat het zoo heel moeilijk zou vallen om op Soemba, binnen enkele jaren, eenige duizenden te vinden, die zich wilden laten doopen. Maar is dat de manier? Niet alleen verbiedt de H. S. een dergelijk lichtzinnig spilen met Gods heilig Sacrament, ook methodologisch wordt deze wijze van doen hoe langer hoe meer verworpen. Wij zullen met Gods hulp rustig de grondslagen leggen en Zijn tijd afwachten.

De Heraut is een vriend, die de Zending haar feilen toont. De „N. Rotterdammer” doet het ook op hare wijze en dient ook van goeden raad.

Ziehier wat wij lezen in het no. van 17.2.'14:

„Wij lezen in de Locomotief:

Kerstening in Solo.

Minister Pleyte heeft in zijn Kamerrede verzekerd, dat het godsdienstige element in de inlandsche beweging ook was gevoed door het optreden van de zending in Solo, bijzonder door de houding der zending in verband met de stichting van een

zendingshospitaal op soenansgrond tegen den wensch van den vorst. Er is in den loop van het debat ook van rechts, door dr. Scheurer, gezegd, dat de zending met voorzichtigheid te werk moest gaan, en bijzonder heeft indruk gemaakt het door den minister voorgelezen advies van dr. Adriani, waarin met nadruk werd voorgehouden, dat het Mohammedanisme voor den inlander meer beteekent dan een godsdienstige overtuiging, dat het ook innig samenhangt met den geheelen volksaard, dat het hem, als overheerschte, hoop is en troost.

Het Kamerdebat kan dan ook wel deze algemeene overtuiging hebben geschonken, dat de zending in Mohammedaansche streken met groote gematigdheid te werk behoort te gaan. Maar vooral Solo moet dan als een zeer gevoelige plek in het zending-gebied worden beschouwd. De ervaring heeft dat nu toch afdoende geleerd.

Wij hebben nu vernomen, dat ds. H. A. van Andel, missionaris-predikant te Solo, het plan heeft voor de uitgifte van een maandblad, aan godsdienstige onderwerpen gewijd. Dat wordt dan uiteraard een christelijk propaganda-blad. Ds. van Andel wil deze periodiek kosteloos verspreiden onder de voorname priajis in de residentie Solo en heeft hiertoe aan eenige Europeesche bestuursambtenaren opgave gevraagd van de adressen van inlandsche ambtenaren in hun afdeeling en van kampongs, waar Javanen wonen, die voor de ontvangst van het maandblad in aanmerking kunnen komen.

Behoudens dit beroep op de medewerking der bestuursleden ligt er in de bedoeling van ds. van Andel niets ongeoorloofds. Hij is te Solo gekomen en toegelaten voor de verkondiging van zijn geloof en uitdrukkelijke beperkingen zijn hem daarbij niet opgelegd. Maar wel is zulk optreden met een propaganda-blad onder de priajis onvoorzichtig. Waar gebleken is, dat, in het algemeen, de Mohammedanen in Solo de christelijke propaganda ongaarne ondergaan, dat daar het optreden der zending reeds aanleiding is geweest tot ontstemming en reactie, dan is thans de uitgave van een christelijk maandblad onder Javaansche priajis en andere voorname inlanders een bedenkelijke fout."

Tot zoover de N. Rott. Crt.

Nu weet ik van dit plan van Dr. van Andel niets. Het kan best waar zijn, want hij is een man die gewoon is aan te pakken. Ik betwijfel echter sterk, of het waar is, dat hij aan Europeesche bestuursambtenaren, **in kwaliteit**, opgave van adressen heeft gevraagd, om op die wijze zijn doel te bereiken. Die adressen zijn toch zeker niet zulke diepe geheimen, dat men daar op geen andere wijze achter komen kan. Overigens denk ik dat wij wel instemming mogen betuigen met het advies van groote voorzichtigheid in een land waar de zending nog zoo nieuw is en de gevoeligheid onmiskenbaar, als in Solo. Maar dat is nu ook weer iets dat wij juist van Dr. van Andel mogen verwachten. „De Locomotief” en de „N. Rotterdammer” behoeven zich over hem waarlijk niet ongerust te maken. Vermoedelijk zullen wij van deze zaak wel meer hooren.

Het Nederl. Zend. Gen. heeft een trouwe vriendin verloren, die in nood vaak krachtig hielp en deze heeft een ton gouds aan het Genootschap vermaakt. Eén heele ton gouds! Prachtig! ,

Maar meer dan deze heele ton, is de goedkeuring Gods op onzen arbeid en de warme steun van alle leden der gemeente met eenparigen schouder. Me dunkt ik gevoel het zoo, nu de vijand al onbeschaamder tegen de zending oprukt, wordt de liefde der menschen wakker. Niemand kan die liefde dempen.

Ten slotte een paar opmerkingen. Ik ontving door bemiddeling van den heer B. A. Gerritsen te Velp van H. Arendsen te Worth-Reden een doos met zilverpapier. Deze jeugdige vriend heeft dat met veel zorg en veel liefde opgespaard en me dunkt er is reden om met zijn liefdedienst ingenomen te zijn. Ik moet echter de opmerking maken, dat ik mij met de ontvangst van zilverpapier **niet** kan belasten. Ik weet er hier geen weg mee. Als onze vriend Arendsen, of wie ook, weer zilverpapier heeft, laat hij dat dan zenden aan

Dames van den Hoorn te Oudshoorn. Die weten er weg mee en belasten zich er gaarne mee ten bate der zending.

De Spiegel geeft f 300 als eerste prijs voor een Novelle van 6 vel druks, en f 50.— voor één van 4 à 5 bladzijden. Ik hoop dat er nu eens een prachtige Zendingsnovelle voor den dag komt. Daar is nog wel behoefte aan. Als gij er meer van weten wilt, vraag dan maar aan den heer W. Kirchner, Bloemgracht, Amsterdam.

Friesland heeft nu een docter. Maar dat kost al weer geld. Noodig is in eens, na aftrek van de subsidie van het Gouvernement f 8.800.— en per jaar tusschen de 4 en 5 duizend gulden. De Friesche kerken zullen er hoop ik voor zorgen. De Medische dienst is een zaak van hoog belang in de zending.

En wees nu voor ditmaal tevreden met dit weinige,

Uw Vriend,

H. DIJKSTRA.

Sm. 21.2.'14.

Ds. Willem Pos.

Langs wat omwegen, dank zij het foute adres in het Handboek, bereikte mij in het begin dezer maand het bericht van den dood van onzen vriend W. Pos. Wij mogen niet treuren, dat God hem wegnam. Ik denk wel dat wij hier op aarde een

tegenwoordig geweest. Ik was niet recht wel en durfde in den winter zulk een reis niet al te goed ondernemen. Zijn Groninger ambtgenoot Ds. N. IJ. van Goor heeft (ook namens Deputaten voor Soemba) een woord gesproken aan zijn stille groeve. In November mocht ik nog met Dr. J. Hania aan zijn krankbed staan.

Een levensbericht van den overledene zou ik samenstellen, maar Ds. G. Willenga van Zwolle is mij voor geweest en nu heb ik niets te doen dan zijn stuk onveranderd over te nemen:

„Nog onverwacht is na een smartelijk lijden van meer dan negen jaren, te Zaandam overleden, onze emeritus-missionair Dienaar des Woords, ds. Willem Pos. Zaandammer van geboorte ontving br. Pos zijn opleiding eerst bij den Zendingsdirector ds. Donner te Leiden, tezamen met br. de Bruin en Hekert, en verder aan de Theol. School. In '89 werd hij uitgezonden naar Soemba, waar hij arbeide onder de Savoenezen te Melolo. Hij was een der eersten die inzag dat men door middel van de Savoenezen, (vreemdelingen die zich hebben nedergezet langs de kust van Soemba), de eigenlijke Soembanezen nooit zou bereiken. Hij zocht dan ook persoonlijk aanraking met dezen, stelde de eerste woordenlijst van hun taal samen, die werd opgenomen in de bijdragen van het Koninklijk Instituut, en deed eenige reizen het binnenland in. Van Alphen was toen ter tijd zijn collega, en later onze De Bruin. Pos heeft in het „Mosterdzaad" van die jaren heel wat over Soemba geschreven, en als een getrouw dienaar van Jezus Christus gearbeid. Vele heidenen kwamen door zijn dienst tot de kennis van den Zaligmaker en werden gedoopt. Toen onlangs te Groningen br. van Dijk met zijn vrouw en zuster Lock werden uitgezonden naar

trouwe bidder voor Soemba hebben verloren, en die hebben wij noodig, want gevers zijn er genoeg en geld is er voor beschikbaar, maar bidders zijn er niet zoo veel. Toch moet de zending drijven op het gebied. Nu ik weet het niet, het kan best zijn, dat Pos ook nog wel in den hemel voor Soemba kan bidden en als het kan, doet hij het zeker. Bij zijn begrafenis ben ik niet

Soemba, werd in de vergadering der gemeente een brief voorgelezen, waarin een onderwijzer uit Soemba, uit naam van zijn stervenden vader, de kerken in onze Provinciën, die predikanten uitzenden, maar inzonderheid ds. Pos, dankte, voor wat zij onder den zegen des Heeren voor hem hadden gedaan, want door de prediking van ds. Pos was hij tot de kennis van den waren God en onzen Zaligmaker Jezus Christus gekomen.

Met velerlei rampen en tegenheden heeft br. Pos te worstelen gehad. In 95 stak een krankzinnige den brand in een huis en werd bijna geheel Melodo door de vlammen vernield. Menigmaal kwam hij in gevaar door strooptochten en aanvallen der inlanders, want op Soemba heerschte toen nog de schrikkelijkste anarchie, en onze mannen waren van allerlei afgrijselijkheden omringd. En langzamerhand begon br. Pos de arbeid zwaar te vallen. Hij, de pionier, moest grootendeels nog zaaien, wat straks anderen zouden maaien. Toch arbeidde hij voort. In 98 bouwde hij het eerste ziekenhuisje op Soemba, 23 Dec. 95 was reeds een nieuw bedehuis in gebruik genomen, waaraan hij met de inlanders 2 jaren gewerkt had. Op het kerstfeest werden er al aanstonds 6 volwassen heidenen en 2 heidenkinderen gedoopt. Ook het onderwijs zocht hij te bevorderen. In 96 ontving hij de eerste subsidie van de regeering. En hier verzorgde hij 7 pleegkinderen. En gestadig breidde zich de gemeente te Melodo uit.

29 Nov. 99 verliet Pos met zijn vrouw het eiland, om met verlof naar het vaderland te gaan. Maar ook hij heeft in dien rusttijd niet veel gerust. Krachtig bijgestaan door zijn vrouw trad hij in vele plaatsen op, deed mededeelingen van zijn arbeid, en toonde aan zijn hoorders veel dat door de Savoeneezen vervaardigd was. Toen bleek hoe uitnemend ook Mevr. Pos gearbeid had en hoe uitnemend zij de Savoeneesche meisjes en vrouwen had onderwezen in velerlei nuttige en fraaie handwerken. Hoe velen onzer herinneren zich die Soemba-avonden, en den indruk dien zij ontvingen van de kracht van die vrouw. Hoe weinig konden wij toen het vervolg van hun weder-waren vermoeden!

Toen Pos het volgend jaar op Soemba terugkwam was hij niet uitgerust, en was zijn energie wel wat gebroken. Hij vond

zijn arbeidsveld, waaraan hij zich zoo met hart en ziel had gegeven, droevig verwaarloosd. De bevolking, die bij zijn vertrek had geweend, ontving hem tamelijk koel. En zijn lijdensperiode nam een aanvang. Zijn vrouw werd ongesteld en hij zelf gevoelde zich een gebroken man.

Toen Zendeling Wielenga in 1904 op Soemba landde, bereikten hem geruchten dat het in Melodo niet alles in orde was. Aanstonds reisde hij door, een nacht en een dag, om die plaats te bereiken, en stond daar voor een tooneel van jammer dat onbeschrijfelijk is. Pos zelf was door ziekte half verlamd en hulpeloos; zijn sterke vrouw lag ijlende in koorts en stierf nog denzelfden dag. Met eigen hand heeft hij voor haar een graf gedolven en haar daarin gelegd. Gezeten in een stoel werd Pos in een prauw naar Kambaniroe vervoerd, en vandaar naar Java en het vaderland gebracht. Een invalide, met een hart vol droefheid.

En nu heeft hij in zijn kamer te Zaandam, bij zijn ouden vader, meer dan negen jaren van lijden doorgeworfeld. Maar de Heere heeft hem geduld geschonken. „Rotsvast stond zijn hope op Jezus. En omdat zijn leven Christus was, is het sterven hem gewin” zoo schrijft vader Pos in den rouwbrief die ons gewerd. Hoe ondoorgrondelijk zijn de wegen onzes Gods, en hoe heerlijk is het einde daarvan, het einde waarop wij moeten zien om te leeren met lijdzaamheid de loopbaan te loopen.

Willem Pos heeft nu een plaats in de wolke van getuigen, die wij hebben rondom ons liggen, die op ons neerzien, wier voorbeeld van strijd en zegepraal ons moet aanvuren. En wij gedenken met weemoed, maar ook met dank aan onzen God, dat hij vervaardigd is geworden voor den Naam van onzen Heere Jezus Christus veel te arbeiden en veel te lijden.

Hij heeft ons dien arbeid aangeprezen en op het hart gebonden. In 1897 schreef hij: „komen er mannen om den Soemba-neezen het Evangelie te brengen, dan zullen wij den Heere danken; komen er geen mannen, dan zou ik wenschen deze menschen nooit gekend te hebben, want waar ik ook ben zal ik altijd aan hen blijven denken”. Laten onze kerken hier in het Noorden, die hun arbeidsveld op dit Soemba hebben, deze woorden nooit vergeten.

De Heer Tj. van Dijk, Schoolopziener op Soemba.

WelEerw. Heer en Broeder!

(Uit een brief van 12 December 1913.)

Zoo zijn we dan eindelijk op de plaats van onze bestemming aangekomen. We zijn

blij, dat we zoover zijn, dat de tijd van reizen en trekken voorbij is; dat de tijd van arbeid, van geregelde arbeid op Soemba, weer aanbreekt.

Terugziende op onze reis, hebben we niet te klagen, maar overvloedige dankensstof voor de trouwe leiding en zorg des Heeren. En we vergeten alle bezwaren, die de reis met zich bracht, voor de heerlijke tijd, die we in den familiekring te Keboemen mochten doorbrengen. Woensdag 26 Nov. zijn we vandaar vertrokken om naar Soerabaja te gaan voor den inkoop van meubelen.

Tot onze groote spijt konden we niet logeeren bij Ds. Pera wijl deze met vacantie buiten de stad was. We moesten het dus ook buiten de hulp van de altijd behulpzame Mevrouw Pera stellen bij het doen van onze inkoop. We zouden in Soerabaja alleen onze weg moeten zoeken en, wat vooral mijne vrouw zorgen gaf, ze zou zelf het noodige voor een Indisch huishouden zich moeten aanschaffen.

Doch zooals 't ons op onze reis telkens was wedervaren, zoo ging 't ook nu, onze zorgen werden weggenomen. Bij onze aankomst in Soerabaja, stond Ds. de Bruijn ons op te wachten.

Hij was op reis naar Djocja om daar de algemeene vergadering bij te wonen.

En nu had hij in Soerabaja op ons gewacht om ons te helpen.

En dat heeft hij gedaan. Hij heeft zich eenvoudig voor ons uitgesloofd. Of we 't daar druk gehad hebben in Soerabaja. 't Was altijd loopen en draven en rijden van de eene toko naar de andere. En dat tusschen van een bijna ondragelijke hitte in stoffige asphaltstraten, waar men door de vele auto's en de honderden rijtuigen bijna niet zeker van zijn leven was.

Enfin, we zijn op tijd, d.w.z. 2 Dec. de dag van het vertrek van de boot, klaar gekomen. Ds. de Bruijn heeft ons aan boord gebracht. Toen hij van ons wegging behoefden wij gelukkig geen afscheid te nemen. We hadden telkens op reis van die pijnlijke oogenblikken gehad, dat we scheiden moesten. In Holland, in Genua, in Keboemen hadden we van ons dierbaren moeten achterlaten, en de vraag „voor hoelang” had ons telkens erg aangegrepen. Die stemming was er in 't minst niet, toen Ds. de Bruijn ons alleen achterliet, aan boord van de „van Riemsdijk”. „Tot straks” konden we elkaar toeroepen, in het blijde bewustzijn, dat we elkaar D. V. over enkele dagen op Soemba weer zouden zien.

De reis van Soerabaja was mooi. 't Weer was prachtig, de zee bijna altijd kalm. De

reis vorderde echter wel wat veel van ons geduld. Ons verlangen was: Soemba te zien; en — Soemba naderde zoo langzaam. We moesten zooveel havens aandoen en 't oponthoud duurde overal zóó lang!

Zaterdagmorgen verlieten we de haven van Bima en zetten koers naar Soemba.

Zondagmorgen om 6 uur zouden we aankomen. We hebben dien nacht rustig kunnen slapen, hoewel we onder den indruk waren, dat we bij 't rijzen van den dag Soemba zouden zien.

Half zes stonden we op, we keken door de patrijspoort en werkelijk we stoomden de baai van Waingapoe in.

Daar lag Soemba. Hooge rotswanden, waartusschen donkere ravijnen. Verderop bergen, bruin en dor.

In en bij Waingapoe enkele frisch-groene plekken, aangenaam afstekend tegen den verschroeienden achtergrond. Dat waren de tamarinde-boomen, die, 't naderen van den regentijd voelend, hun blaadjes hadden ontplooid.

Juist verees boven Soemba's bergen de zon in schitterende pracht. De nacht was voorbij. 't Was dag, heldere dag. En 't greep ons aan dat 't toch nog nacht was daar. Nacht van het heidendom. Hoelang nog, dat ook over Soemba de zon der Gerechtigheid opgaat?

En in ons hart was de bede: Heere, wil onzen arbeid daartoe gebruiken; en doe ons gelooven dat die zon hier **zal** schijnen.

Ds. Wielinga kwam al spoedig aan boord om ons af te halen. Evenals bij ons vertrek stonden trouwe vrienden klaar om ons voort te helpen.

Nog een kleinen afstand hadden we af te leggen met een roeibootje en — we stonden op Soemba's bodem! De eerste indruk? Och, we hadden 't zoo druk met 't bezorgen van onze koffers enz. dat er voor nadenken over de ernst van 't oogenblik geen tijd was. Slechts dit eene drong goed tot ons door, dat 't op Soemba ontzaggelijk heet was.

Vooraf ondervonden we dat op onze tocht naar Pajeti, een reisje van een half uur door 't mulle zand in de blakende zon. Men heeft ons getroost met de verzekering dat het in 't begin van December, vlak voor 't aanbreken van den regentijd ook 't allerwarmst is.

Met de warmte valt 't dus altijd mee.

Op Pajeti hadden de scholieren een eerepoort opgericht met 't traditioneele „Welkom”. Mevrouw de Bruijn leidde ons, onze toekomstige woning, het vroegere huis van Ds. Wielinga te Pajeti binnen. Hoe heerlijk!

We rustten!

's Avonds verzamelden zich de scholieren van Pajeti, Kambaniroe en Waingapoe op 't erf en zongen ons in door de goeroe's gedichte liederen, 't welkom toe. 't Was een plechtige stonde! De volgende dagen hebben we 't met bespreken van allerlei dingen, 't uitpakken van onze kisten enz. ontzagelijk druk gehad. Zoo langzamerhand zullen we hier wel op ons gemak komen. Inzonderheid als ik straks geregeld aan het

werk ben.

We zijn, Gode zij dank, steeds gezond. Daarbij vol moed en lust tot den arbeid. Sterke de Heere u bij den voortduur in uw werk.

Ontvang met al de Dep. ook namens mijne vrouw.

Vele hart. gr. van Uw br. in Chr.
T. v. DIJK

Wielinga draagt me op u namens hem te groeten

De Opleiding van Zuster M. W. Lock.

De heer A. Dupont deelt ons mede, dat op den Zendingskalender vergeten is te vermelden dat zuster Lock is opgeleid in „Salem.”

Het doet mij leed dat ik dit verzuimd heb te melden en om de fout zooveel mogelijk te herstellen, neem ik nu dit schrijven op. Het luidt:

„Het zal nu ongeveer 5 à 6 jaar geleden zijn dat Mej. Lock aan het Bestuur der „Vereeniging tot bevordering van Gereformeerde Ziekenverzorging in Nederland” schreef, dat zij gaarne zich als verpleegster aan de Zending wilde geven; dat zij zich daartoe gewend had tot het Bestuur van Eudokia om opleiding, maar dat zij daar niet was aangenomen, omdat dat Bestuur alleen voor zich zelf opleidde; dat zij vervolgens geschreven had naar de Directie

van het Gereformeerde Ziekenhuis te Amsterdam, maar dat zij hetzelfde antwoord bekomen had.

Toen vroeg zij aan ons, die broodnoodig goede verpleegsters hadden, of wij haar die opleiding wilden geven. Niettegenstaande wij wisten straks niets aan dat meisje te zullen hebben, hebben wij haar opgeleid en toen zij klaar was, hebben wij haar aanstonds losgemaakt, opdat zij zich zou kunnen verbinden aan een of ander Zendingshospitaal. Wij hebben gemeend, daarmee de Zending te kunnen dienen.”

Ik durf wel verzekeren, dat de Soembazending voor dezen dienst dankbaar is. Wij meenen een goede zuster voor onzen arbeid gevonden te hebben.

H. DIJKSTRA.

Zuster P. J. Pontier.

Waardhuizen, 27 Jan. '14.

Hooggeachte Heer en Broeder!

Hierbij zend ik u enkele mededeelingen omtrent mijn zuster.

Met hartelijke groeten,

G. J. PONTIER.

Paulina Johanna Ponter werd geboren 25 Aug. 1885 te Breda. Reeds op 18-jarigen leeftijd trad zij in den arbeid der ziekenverpleging, waarin zij sedert dien tijd werkzaam is geweest, één jaar uitgezonderd, toen zij het huishouden verzorgde bij haar broeder.

Vroeg reeds was de begeerte naar Indië, terwijl toch voortdurend de weg naar Indië gesloten bleef, totdat zij eindelijk vernam van den oproep van Rotterdam, voor welks Zendingsterrein zij verleden jaar dan ook de benoeming kreeg.

3 Nov. vertrok zij met Ds. Netelenbos en gezin van Utrecht naar Genua, waar ook mevr. Wielinga zich bij hen voegde. 6

Nov. vandaar vertrokken kwam zij 30 Nov. te Batavia aan, blijde, dat de zeereis, die haar veel zeeziekte had bezorgd, ten einde was.

In Batavia maakte zij juist mede de herdenking van het 25-jarig ambtsjubileum van Ds. Wijers, waarna zij 3 Dec. in gezelschap van Mevr. Wielinga per trein ging naar Maos, waar Dr. van Stokkum haar per auto afhaalde.

Uit een particulier schrijven d.d.
28 Dec. '13.

Van Batavia ging ik met Mevr. Wieling tot Maos; een reuzeneind, erg warm, vuile coupe's; met derde klasse stoomtram. We vertrokken 's morgens zeven uur en kwamen half vijf te Maos aan.

Dr. van Stokkum was aan den trein; we stapten in de auto — een ware verkwikking —, welk tochtje 2½ uur duurde; steeds langs bergen, bijzonder mooi.

Kwart voor zeven stapte ik voor het hospitaal uit. Het eerst werd ik begroet door Mevr. van Stokkum; daarna kwamen al de broeders, de getrouwde met hun vrouwen, en al de zusters, me welkom heeten, waarna ze een welkomstlied zongen; erg aandoenlijk, hoewel ik er niets van verstond.

't Was alles keurig versierd, met groen en slingers, en voor mij een versierde stoel.

's Avonds werd er getraceerd op limonade en koekjes.

De eerste indruk was dus zeer aangenaam. Ook mijn kamer vond ik gezellig.

Den eersten morgen bezichtigde ik de gebouwen; 's is hier paviljoenstelsel als te Veldwijk, maar alles zeer primitief.

Dit is geen wonder, wanneer men in aanmerking neemt, dat er ruim 90 zieken zijn en er geen contrôle kon worden uitgeoefend, daar Dr. van Stokkum voor alles alleen stond.

Er zijn 12 meisjes en 10 jongens, (zoo worden de verpleegsters en verplegers alhier genoemd.)

Voorts 5 getrouwde helpers; daarvan zijn twee verplegers. Een van deze is 16 jaar geleden met Dr. Scheurer in Holland geweest, en spreekt vrij goed Hollandsch.

Van de overige drie getrouwde helpers is een apotheker; deze heeft in Djocja ook wat Hollandsch geleerd.

Met die beiden spreek ik nogal; ten minste het gelijkt dan op een gesprek.

De vierde helper is zgn. kantoorlooper en den vijfde is de inlandsche Dominee, die dagelijks op de zalen en de polikliniek godsdienstoefening houdt, en 's morgens en 's avonds voor het personeel en de loopende patienten.

Eenige malen ben ik er ook heen geweest, maar verstond alleen aan het slot „amen”, terwijl de psalmen en gezangen te herkennen waren aan de Hollandsche wijzen.

'k Weet zelf niet, wat ik me voorstelde van Poerbolinggo, maar zeker niet veel meer dan een dorp.

Stel u nu mijn verbazing voor, toen ik ontdekte, dat het een stad was met 13.000 inwoners, dorpsgewijze bewoond; één weg met hier en daar huizen, in den geest van villa's; de weg zonder steenen, maar met prachtige boomen.

De warmte is hier veel minder dan aan boord of te Batavia, zoo iets als een zomerse dag in Holland. Nu regent het meest alle middagen, veel onweder, terwijl het 's nachts bepaald koud kan zijn.

Het natuurschoon is hier prachtig, maar

men mist bloemengeur en vogelengezang.

„In de kost” ben ik bij Mevr. van Stokkum; het zou ook niet anders kunnen, want we zitten wel drie kwartier van Poerbolinggo af, en daar is niets dan een inlandsch hotel.

's Zondags en 's Woensdags eten we Hollandsch eten, alles uit blk, en overigens rijst met alle mogelijke geheimzinnigheden, 't een al peperiger dan het andere.

't Brood lust ik niet graag, het smaakt zurig, 's morgens eet ik nu havermout, ook weer uit blikken.

Uit een particulier schrijven van 5 Jan. 1914.

Mijn dagverdeeling is als volgt.

Van 8—9 uur komen de meisjes en jongens (Inlandsche verpleegsters en verplegers) van alles bij me halen uit provisie- en linnenkast, wat ik zelf uitgeef, om er zodoende beter toezicht op te kunnen uitoefenen.

Aan de meisjes geef ik naaiwerk uit, en zoek voor haar verstelwerk op.

Om 9 uur ga ik dan in de operatiekamer zien, of er, met het oog op onverwachte operaties, van alles voldoende steriel aanwezig is; het verband toch eischt heel wat zorg.

Voorts begeef ik me naar de polikliniek, waar ik soms wat aanwijzingen en wenken geef, en ben dan verder bij het onderzoek van dokter, dat nu eens wat langer, dan weer wat korter duurt.

Toch is het spoedig elf uur geworden, waarna ik met dokter de zalen rondga, help hier iemand verbinden, help daar weer een ander, en laat tegelijkertijd m'n oogen eens over de zaal gaan, of alles er netjes en zindelijk uitziet.

Moeten er nog zieken naar de operatiekamer, dan is het al spoedig bij eenen, tijd voor eten.

Op het oogenblik zijn er veel bijzondere gevallen, o.a. een vrouwtje met hevige brandwonden, zoodat ik, na gegeten te hebben, in plaats van te gaan slapen (de gewoonte hier,) terstond weer naar de operatiezaal ga, om er een vier- of vijftal zieken de revue te laten passeeren.

Bij de een spuit ik een wond uit, verbindt bij een ander een teen, enz., waarbij ik zooveel mogelijk dit de meisjes zelf leer doen.

Ze krijgen er al aardig slag van en durven beter dan eerst, toen er een vaste zuster voor de operatiekamer was, de anderen wisten toen van verband en verbinden niets, wat nu verbeterd, nu ze elkaar

om de week afwisselen.

Heel veel dingen, die in Holland geen zuster mag doen, heeft Dr. mij nu reeds geleerd zelf te doen, met het oog op het uitzijn met vacantie of voor zieken of ook soms voor rust.

Om een voorbeeld te noemen, heeft dokter me geleerd met de stethoscoop te luisteren naar de verschillende geluiden der borstholte, bij pleuritus, asthma, enz., ook het betasten van lever en milt, omdat vergrooting daarvan bijna zeker wijst op malaria (een ziekte die hier zeer algemeen is).

Ook een bloedpraeparaatje maken, en microscopisch onderzoek doen naar malaria-parasieten, was iets geheel nieuws en onbekends voor me, dat ik nu reeds heb aan-geleerd.

Dat zelf optreden hier wel noodzakelijk is blijkt uit het volgende:

Zondag 11. was dokter al sinds eenige uren met een zuster, in een verlossing, toen een vrouwtje hier, een hevige bloeding kreeg.

Dokter, wien ik een boodschap zond, meldde me, dat hij eerst 10 uur 's avonds thuis dacht te zijn om te opereeren, doch dat ik, werd het ernstig, zelf maar moest tamponeeren om de bloeding te stoppen.

Hoewel eerst wat angstig, heb ik toen persoonlijk 't dokterswerk maar ter hand genomen, 't geen maar gelukkig bleek, want niet te 10 uur, maar pas om 5 uur in den morgen kwam dokter huiswaarts. Dokter opereerde den volgenden morgen 't vrouwtje en prees, gelukkig, mijn optreden.

Opleidingsschool.

Deputaten der Gen. Synode ontvingen van Ds. D. Bakker, het volgende schrijven:

„Hooggeachte Broeders!

In September heb ik u een en ander medegedeeld over de opening van den 3en theologischen cursus te Djokjakarta. Sedert genoemde maand is er weinig voorgevallen in ons schoolleven, dat vermeldingswaardig is. Toch wil ik mij maar houden aan de vroegere gewoonte om in December en Juni het halfjaarlijksche verslag in te dienen. Elk dezer maanden sluit een periode in het schooljaar af, omdat de Kerstvacantie en de groote vacantie er respectievelijk invallen.

Bij de toelating van leerlingen hebben ditmaal enkele onregelmatigheden plaats gehad. Een formeel toelatingsexamen, zooals eigenlijk voorgeschreven is, werd niet afgenomen. In Augustus werden nog twee leerlingen aangenomen, waarvan de een (Sambya, voor rekening van de medische zending te Solo) feitelijk auditor is. Hij zou geen toelatingsexamen kunnen doen, doch op verzoek van Dr. Vogelenzang bleef hij. Allicht kan het volgen van den cursus hem later ten goede komen bij zijn Evangelisatie-arbeid in het Hospitaal, doch tot de bekwaamheid van helper bij den dienst des Woords zal hij 't wel nooit brengen. Nog een andere onregelmatigheid is, dat er in de Kerstvacantie nog een leerling bijkomt, Ngrad uit Poerbolinggo en hoogstwaarschijnlijk nog een tweede, Eliëzer uit Solo. Van deze twee is genoegzaam bekend, dat zij de lessen zullen kunnen volgen.

Waar het aantal leerlingen, dat beschikbaar is voor onze school, zoo gering is, meenden we de wet niet al te streng te mogen toepassen.

Dit alles geschiedde in overleg met de Afzonderlijke Vergadering van dienaren des Woords en we hopen, dat het ook uwe goedkeuring zal wegdragen.

Na de Kerstvacantie zullen we dus waarschijnlijk het werk voortzetten met zeven leerlingen, waarvan vier gehuwd en drie ongehuwd. Er zijn juist vier huisjes voor gehuwden beschikbaar. De ongehuwden wonen niet meer in de Keuchenius school, zooals vroeger het geval was, maar zijn gehuisvest bij de gehuwden. Wij wonen nu gezamenlijk op hetzelfde erf. Van uit mijn studeerkamer zie ik in de voorgalerij van één der getrouwde studenten. Buiten de lesuren staat het schoollokaal altijd ter hunner beschikking voor de studie, maar zij zijn ook vrij om in hun eigen huis te studeeren.

Wat voorstudie en algemeene ontwikkeling aangaat staat deze cursus niet zoover boven de vorige. Toch is er een aanmerkelijk verschil. Onderscheidene waarheden, die voor de vroegere leerlingen nog nieuw waren, blijken thans eenigermate gemeengoed geworden te zijn. Ik leid daaruit af, dat de geloofskennis in de gemeente toeneemt. Bij een volgenden cursus zal het onderwijs, bij dezen voortgang, wat verder kunnen gaan.

Na de Kerstvacantie zal er repetitie gehouden worden van het behandelde in de verlopen maanden. Eén van de predikanten zal daarbij tegenwoordig zijn.

Met hartelijke groeten en Heilbede,

Uw br. in Chr.

Ds. D. BAKKER."

Namens de deputaten der Gen. Synode voor de Zending,

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 25 Febr. '14.

Ds. A. Merkelijn te Magelang.

Magelang, 9 September.

Amice.

De plaatsen waar tegenwoordig koempoellan gehouden worden zijn Semarang, Grabak, Pantjassan, Glagahomba, Mantjesan en zoo nu en dan ook in Blabok, een desa aan den voet van den berg Merbaboe.

Ge zult wel nieuwsgierig zijn te weten hoe het met die samenkomsten gaat; of er nog al wat hoorders komen, of die hoorders nogal belangstelling toonen. Daarom wil ik u ditmaal eens inzage geven in mijn aantekenboekje, waarin ik elke week het verslag opteeken, dat mijn helper over de koempoellans uitbrengt.

't Is Maandagmiddag; mijn helper en mijn huisjongen gaan beiden naar Samarangan, een desa, die een paar uur van Magelang verwijderd ligt. Aangekomen in het huis waar de bijeenkomst zal gehouden worden, worden ze vriendelijk ontvangen, en onder gezellig gepraat met den eigenaar van het huis, rusten ze wat van hun vermoeienis uit. Om 7 uur begint de bijeenkomst en even voor dien tijd gaat de eigenaar de menschen, die tot hiertoe de samenkomst bijwonen, mededeelen dat de „goeroe kristen” gekomen is en zij dus op de bijeenkomst worden verwacht. De opkomst is niet groot in Semarang; slechts 4 Javanen zijn opgekomen; toch zijn we blij, dat die 4 zoo geregeld komen; we hebben in ieder geval een samenkomst waar Gods Woord gebracht wordt en we houden vol in de hoop, dat het zal vermeerderen.

Dezen avond is de eigenaar een beetje gedrukt; het gesprek na de koempoellan vlot niet erg en eindelijk komt mijn helper te weten wat de oorzaak van die gedruktheid is. De eigenaar van het huis deelt mee, dat er in de desa iemand uit Solo geweest is, een lid van de vereeniging Darma Atmaka om propaganda voor die vereeniging te maken. Aangezien het doel van die vereeniging niet goed bekend is en zeer waarschijnlijk tegen de Hollandsche regeering gekant is, is die man door de desapolitie gegrepen en gebracht naar den Wedono, die het hoofd is van een groep desa's, die tezamen een district vormen. Die gebeurtenis heeft heel wat ontsteltenis in de desa gebracht en nu is de eigenaar van het huis bang, dat ze den goeroe kristen ook zullen aanzien voor een lid van Darma Atmaka, die voor die vereeniging propaganda komt maken. De eigenaar van het huis is er dan ook aanvankelijk toe te bewegen om logies aan mijn

helpers te verleen en verzocht om voortaan op een anderen tijd te komen, zoodat ze 's avonds nog weer kunnen terug keeren naar Magelang.

Nu is het onze taak om den Wedono en den loerah van de desa op te zoeken om meerdere bekendheid aan mijn helpers te geven en ze goed te doen begrijpen dat mijn helpers geen lid zijn van een verkeerde vereeniging. 't Is best mogelijk dat de eigenaar van dat huis van die bijeenkomsten verlost wil wezen en nu deze desagebeurtenis aangrijpt om van mijn helper ontslagen te raken; 't kan echter ook zijn dat zijn bezwaren werkelijk gemeend zijn, en in ieder geval is het onze taak om zooveel mogelijk de bestaande bezwaren uit den weg te ruimen.

Dinsdagmiddag. Mijn helper, weer vergezeld van mijn huisjongen, gaat naar Blabok.

In deze plaats hebben we voor de tweede maal iemand kunnen vinden, die zijn huis voor het houden van samenkomsten wil afstaan. De eerste die daartoe bereid was, is later lid van Sarekat Islam geworden en werkte ons van dat oogenblik af tegen. De eigenaar van het tegenwoordige huis is ook lid van Sarekat Islam, maar wil onzen helper tot hiertoe gaarne ontvangen; onlangs bedroeg de opkomst 16 man en was het huis te klein om al de hoorders te bevatten, ditmaal zijn er 7 hoorders, de gewone opkomst.

Erg belangstellend is dit clubje niet; ze komen, maar luisteren slecht, en zoodra mijn helper gesproken heeft, halen ze de kaarten voor den dag om een spelletje te kaarten. Over het gesprokene wordt niet meer nagepraat. Mijn helper stelde me al voor om daar maar op te houden met het houden van koempoellan, daar de prediking toch geen ingang vindt. Bij zoo'n voorstel van den helper hebben we dan goede gelegenheid om hem weer tot den arbeid op te wekken. Ik wijs er hem op hoeveel redenen tot dankbaarheid er zijn, dat er elke week 7 menschen komen luisteren naar de prediking van Gods Woord, voorts op den tegenstand die de samenkomsten daar reeds hebben ondervonden en ze toch ondanks dien tegenstand in stand bleven, en hoe duidelijk het is in Blabak dat Satan de prediking wil belemmeren en indien hij dat niet kan, althans wil zorgen dat de prediking geen vrucht draagt. Maar, zoo ga ik dan door, het is onze roeping om het Woord te prediken, het is Gods werk om de harten te ontsluiten en als wij nu maar doorgaan,

zal God op Zijn tijd ook de vruchten te zien geven.

Ge ziet uit deze mededeelingen hoe noodzakelijk het is dat onze helpers een plaats innemen in uwe voorbede, opdat God ze voor moedeloosheid beware en ze met volharding doe voortgaan. Ditmaal kon mijn helper me meedeelen, dat de kaarten na de godsdienstoefening wegbleven en al werden er geen gesprekken gevoerd, toch was het alsof er een andere betere gezindheid merkbaar was. Ge begrijpt hoe heerlijk deze mededeelingen zijn, omdat er dan weer zoo'n goede gelegenheid is om een bemoeidigend woord te spreken.

A. MERKELIJN.

Plaatselijke Berichten.

Den 14den Januari i.l. hield het Geref. Zend. Comité weder haar Jaarvergadering. Deze droeg een eenigzins ander karakter dan vorige jaren. Ditmaal kwamen wij in de kerk bijeen. De voorzitter Ds. Verhoef opende de vergadering met gebed en het zingen Ps. 47 : 1 Sprak zijn vreugde uit dat zoo velen waren opgekomen om hedenavond Ds. Ingwersen te hooren die zich bereidwillig had betoond om een lichtbeeldenavond te geven.

Vooraf werd medegedeeld, dat het Zendingscomité thans 29 leden telde, dat er iedere maand bijna 400 stuks Zendingsbladen werden verspreid, terwijl in het afgelopen jaar ongeveer 250 stuks kalenders werden verkocht.

Ontvangen aan contrib., giften en Pinkstercollecte f 839.28
Voor de Medische Zending f 150.18½

	Samen	f 989.46½
Batig saldo 1912		f 84.99½
	Totaal	f 1074.46

Uitgaven:

Aan de kerk te Utrecht	f 473.00
Meisjesschool Djocja 1912-'13	f 20.00
Indische schoolbond 1912-'13	f 20.00
Zending onder de Joden 1912-'13	f 20.00
Voor Zendingsbladen	f 138.75
Macedoniërs en kalenders	f 15.78
Medische Zending	f 150.18
Diverse uitgaven	f 52.16

	Totaal	f 890.32
Batig saldo		f 184.14

Hierna werd gezongen Ps. 87 : 2 waarna Ds. Ingwersen ons het een en ander mededeelde van Poerworedjo en omgeving en

dit met een 50-tal zeer mooie en duidelijke beelden toelichtte. De voorzitter zegt Ds. Ingwersen dank voor hetgeen Z.E.w. ons had verteld, nu werd nog gezongen Gebed des Heeren : 3 waarna de vergadering met dankzegging door den heer v. Zanten gesloten werd.

Namens het Zendingscomité,
F. J. J. TROMP, Secr.

Korte Berichten.

Meer geld.

In het gedrukte verslag van de Classis Amsterdam, vergaderd 10 Dec. 1913 leest men:

Ds. Buurman doet als zendingsdeputaat mededeelingen aangaande den arbeid te Djogja en Solo; met nadruk wijst hij op de behoefte aan een kerkgebouw te Solo en op de noodzakelijkheid om maatregelen te nemen om gelden bijeen te brengen om dezen bouw te bekostigen; gedurende de eerstkomende twee jaren zoude bijeingebracht moeten worden eene som van minstens vijftien duizend gulden door de kerken van Noord-Holland saam; dat zou naar de schatting van de kracht van elke kerk voor de classe Amsterdam zijn eene som van omstreeks achtduizend gulden; door de deputaten voor de zending wordt er op aangedrongen, dat de kerken zich aanstonds zullen bevlifigen om gelden bijeen te brengen en dat voortaan tweemaal 's jaars op de classicale vergadering zal worden gerapporteerd.

Busjes.

Nog altijd heb ik

- de knikkertjes à f 2.50.
- de blikken busjes à f 0.80 de 10. Bij minder dan 10 kosten ze 8 centen per stuk en 20 cent port. 5 kosten dus f 0.60, 1 kost f 0.18.

Smilde.

H. DIJKSTRA.

LEESTAFEL.

Sporen van animisme in het Oude Testament? door Dr. G. Ch. Aalders.

Een brochure over de Schrift, inzonderheid ter weerlegging van de moderne heeren, die wanen dat het O. T. uit het animisme is opgebouwd. Gelukkig vindt Dr. Aalders geen sporen. Men zij dus voor eerst gerust

Menigerlei Genade. Wekelijksche Leerredenen onder redactie van Dr. P. A. E. Sillevius Smitt en Dr. B. Wielenga, met medewerking van vele Gereformeerde Predikanten.

Er liggen weer 13 voor mij. Ze bevallen in de vacante gemeenten algemeen naar ik hoor. Onze redacteur schreef er weer twee. Een over Jes. 9 : 23 en 24 en een ander over Ps. 119 : 25.

De Redacteuren leverden van deze 13 elk slechts één. Dat is de bescheidenheid te ver gedreven. Wie op dezen bundel in teekend rekt er op dat de Redacteuren meer leveren.

De Macedoniër.

Wij vestigen de aandacht op dit Zendings-tijdschrift. Men vrage het aan bij Bouwman en Venema te Groningen.

Laat Uw Licht Schijnen.

Staatig aan de ooster kanten
Rees de maan met stille glans;
Deed haar zilveren stralen glimmen,
Als zij steeg naar 's hemelsch trans:
Woekerend met verleende pracht,
Lichte zij de donkere nacht.

Beeld van die, uit God geboren,
Baden in ondelgbaar licht,
Om te zijn voor de verloornen
't Schijnsel van Gods aangezicht:
Christen, leef der roeping waard,
Wees een schijnend licht op aard.

H. VAN DER PLOEG.

Bentheim, Mich.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Stans, H. I. Ambacht kn. f3.—; Wed. Vellenga Oosterend, uit het busje 1913 f2.50, 1914 f2.—; Ds. Veenbaas, Kornhorn kn. f5.—; Boersma, Scharnegoutum b. f0.80; Mej. Osterwalder, Tilburg, uit haar busje f4.25; J. W., den Haag, uit mijn kwartjesbusje 1913 f6.25; T. Colijn, Uitwijk, Zend. Kas Ger. Kerk Uitwijk en Waardhuizen f7.—; de Ruiter, Enschede b. f1.60; uit busje en negertje van Sara Breeuwer te Weesp f7.—; Ds. Lindeboom, Zutphen, saldo kal. f10.—; Ds. Smitt, Zuidlaren, voor knipsels f5.—; Hart, Oud-Karspel b. f0.80; Jong.-Ver. H. I. Ambacht f12.60; Das, Utrecht b. f1.60; Pesman, Wildervank b. f4; Verschoor, Pernis saldo kal. f8.45; Zangver. Burum f3.30; „Dorcas”, Burum f3.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 23 Febr. 1914.

RECTIFICATIE.

In het Decembernnummer werd vermeld als ontvangen van de kerk te Hilversum door de kerk te Amsterdam f2.50; dit moet zijn f250.—.

B. VAN SCHELVEN.

AMSTERDAM, 11 Febr. 1914.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Door W. Molenaar, collecte Geref. Jongel. Ver. te Oostzijde (Haarlemmermeer) f18.95; door V. Stok, van de kinderen der Christ. School te Neede f2.50; door K. Ridder te Weesp, van de Hulpver. voor In- en Uitwendige Zending te Weesp f10.—; door Harmanny, uit het busje van een Zendingsstudiekring te Groningen f2.—; door W. K. rhner te Amsterdam, door de lezers van de „Kleine Heidenbode” betaald boven het verschuldigde abonnementsgeld f18.55; door B. Arendsen, collecte Geref. Kerk te Harderwijk f20.28; van de Jonged. Ver. te Visvliet f3.65; door J. v. d. Blom, $\frac{1}{2}$ saldo Zendingsblad Geref. Kerk te Groningen B f21.17⁵; door J. Mulder te Ede, van de Zendingsver. „Paulus” aldaar f4.—; door W. W. Knol te Werkendam batig saldo Zendingskalender f8.80; door A. Romein, van de Zend. Ver. te Almkerk f40.—; door J. A. Zijlmans te Zevenbergen, saldo Kalender f2.42; door H. P. den Hartogh, voor Mej. v. Triel, van de schoolkinderen te Lexmond f5.—; door V. H. Basoski van W. J. Zijlmans te Raamsdonkerveer, opbrengst Kalender en busjes f22.60; door Ds. A. H. v. Minnen, 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de classis den Haag over 1913 f344.13; door Dr. A. A. v. Schelven te Maarssen, saldo Kalender f1.82; door F. de Geus, collecte Jaarverg. van de Jongel.-, Jonged.- en Knapenver. te St. Maarten f4.20; van Mej. J. Muusse te Zaandam, opgespaarde halve centen f2.50; van D. Gravestein te Zaandam f0.50; door A. R. A. Hage van de Geref. Kerk te Klundert f300; door Ds. H. Dijkstra volgens eigen verantwoording in 't Zendingsblad f510.80 $\frac{1}{2}$.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Febr. '14.

Ontvangen van Ds. van Anken van Pernis f3.76 voor verkocht zilverpapier, bijeengebracht door de kinderen der Ger. School te Pernis ten behoeve van de Zending.

S. T. GOSLINGA.

SCHIEDAM, Jan. 1914.

ZENDING OP SOEMBA. ¹⁾

Ds. Dijkstra te Smilde, uit het busje van de kinderen v. G. V. f3.98 $\frac{1}{2}$; T. Pleinma te Zoutkamp, van de Zendings-Vereen. f20.—; Ds. Bakker te Emmen, saldo kal. f8.48; G. Roozeboom te Stadskanaal, gev. in de coll. f10.— + f10.— + uit de busjes f21.12 = f41.12; Ds. Jongsma, te Middel-

¹⁾ Op een voor mij onverklaarbare wijze is een vorige verantwoording van Ds. Duursema niet geplaatst. Hierin kwamen ook eenige giften voor, die bij mij zijn ontvangen. De gevers hebben zich niet ongerust te maken; ze zijn aan Ds. Duursema afgedragen en in de Gron. Kerkbode verantwoord.

H. DIJKSTRA.

stum, gev. in de coll. f1.— + f10.— = f11.—; Ds. Vrieling te Scheemda, van de Zondagsschool f6.24; J. v. Dijk te Gasselter-Nijeeven, uit de schoolbusjes f9.25; J. Havinga Jr. te Kielwinde-
weer, gev. in de coll. f1.—; Ds. Bos te Delfzijl, uit de Zendingsbusjes f113.10; R. Datema te Zuid-
wolde, van de Zend. Vereen. f43.25¹/₂; G. W. Renkema te De Leek, nag. f1.—; Ds. Wiersma te
Sauwert, saldo Zendingsbl. f8.20, N. N. 75 halve
centen = 37¹/₂ ct. = f8.57¹/₂; D. de Brny te
Hazerswoude, gev. in de coll. f2.—; Ds. De Jong
te Dalfsen, coll. f18.—, gev. in de coll. f1.25,
N. N. f1.—, coll. feest Jongel.-Vereen. f4.60 =
f24.85; E. Delhaas te Nieuw Buinen, busjes f7.—,
Zendingsbl. f32.04, saldo kal. f12.98, E. Saathof
van de Zondagsschool f3.76¹/₂ = f55.78¹/₂; Uithuizen, van Mej. de Wed. S. O. f1.—, E. Buikema
te Leens, coll. jaarf. Jongel. Vereen. f8.91, Ds.
Fokkens te Hollandscheveld, Kerstcoll. f15.56¹/₂,
busjes van de kinderen van J. B. en G. G. 59¹/₂
ct. = f16.16; S. Beuvingh te Sienewijk, een dank-
offer f10.—; A. de Vries Hz. te Winsum, van N.
N. f2.50; H. Hulzebos te N. Pekela, van de Zen-
dings Vereen. f100.—; — 1914: Uithuizen, saldo
kal. f17.30; Ds. Westerhuis te Gramsbergen, col-
lecte f24.30; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in
de coll. f3.50 + van een jeugdige zuster f5.—
= f7.50; J. F. Fleurke te De Krim, 225 halve centen
van Mej. L. Oosting = f1.12¹/₂; J. Pel te Eenrum,
van de Cents Vereen. f10.46, uit het Javaantje
f3.77¹/₂ = f14.23¹/₂; Ds. Bulder te Vroomshoop,
gev. in de coll. f5.— + f5.— = f10.—; E. Kruit-
hof te Olst, saldo kal. f0.77; H. Salomons Kz. te
Gasselter-Nijeeven, gev. in de brievenbus der
Pastorie f20.—; Joh. Hoving te Delfzijl, uit het
Javaantje der school f37.50; Ds. Kievits te Olde-
hove, verzam. door J. v. d. Laan, K. Mulder, T.
Barkema, N. Bakker, A. Spriensma, T. Dijkstra
en T. Zwama f3.17¹/₂; H. Voordewind te N. Pekela,
van de Jongel.-Vereen f5.69; Ds. Haspers te N.-
Weerdinge, gev. in de coll. f1.—; Ds. Bruin te
Baflo, gev. in de coll. f10.—; A. H. Homan te
Ten Boer, uit het Negertje der schoolkinderen
f11.—; M. Jansen te Heusden, gev. in de Kerst-
coll. f2.50; Mevr. Texer Offringa te Groningen,
van de Zangvereen. „S. D. G.” f5.20; A. Bosma
te Oldekerk, gev. in de coll. f1.— + f2.50 =
f3.50; R. Noback te Blokzijl, van de Geref. Kerk
f30.53; Jonged.-Vereen. „Dorcas” te Stadskanaal
f16.—; A. Witterholt te Kommerzijl, saldo kal.
f6.—; Hs. v. Manrok te N.-Buinen, van de Jongel.-
Vereen. f4.54; Ds. Boersma te Lutton, saldo kal.
f5.—; T. Verseveld te 's-Gravenhage, van N. N.
door Ds. Schuurman f1.—; Ds. Schaafsma te
Ten Boer, uit de busjes in de kerk f18.07; Ds.
Oussoren te Borger, van de Geref. Kerk f75.—.

Ds. Scholten te Zuidhorn, uit het busje van
Lena Tamerling f12.08 + 210 halve centen =
f1.05 = f13.13; Dr. Hania te Steenwijk, van de
Jonged.-Vereen. „Maria en Martha” f8.50; A. v.
Eerden te Garrelsweer, 2/maandel. bijdrage van
de Zendings-Vereen. f20.—; Jac. Salomons Kzn.
te Gasselter-Nijeeven, gev. in de coll. f10.—; P.
Pilon Pzn. te Stedum, van de Zendings-Vereen.
f85.—; W. Noordhof te Grijskerk, coll. jaarf.
Jongel.-Vereen. f7.81; J. Havinga Jr. te Kielwinde-
weer, saldo kal. f15.75; K. Kremer te Berlikum,
van de kinderen der school f4.50; Ds. Postema
te Warfum, gev. in de coll. f1.—; J. Klok te
Emmen f20.—; Ds. Geerds te Appingendam, gev.
in de coll. f1.—; Mej. B. W. Weitkamp te Har-
denberg, saldo Zendingsbl. en Kal. voor de Med.
Zending f11.75; L. Brouwer te Wildervank, van
de Jongel.-Vereen. f14.42¹/₂; Ds. Kool te Meeden,
saldo Zendingsbl. f5.60; D. Eshorn en J. Meije-
ring te Bracht (Hardenberg), saldo Zendingsbl.
f4.90; G. Hutten te Radewijk (Hardenberg), saldo
Zendingsbl. en Kal. f3.75; G. J. Meijer te Meppel,
van de Zendings-Vereen f140; Mej. G. Haan te
Groningen, 2/maandel. storting van de Kinder-
Zendings-Vereen. f90.—; W. van Beek te Blokzijl,
van de Zondagsschool te Wetering f6.90; Jac.
Salomons Kzn. te Gasselter-Nijeeven, gev. in de
coll. f5.—; J. Cramer te Hoogeveen (Hardenberg),
saldo kal. f2.40; R. Noback te Blokzijl, gev. in de
coll. f2.50; Mej. G. T. Stel te Oldekerk, van de
Jonged.-Vereen. f4.85; Ds. Bronsema te Hoogezand
f2.—; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll.
f2.50; T. Scholtens te Roodeschol, uit het school-
busje f2.67 + van de Zendings-Vereen. f72.13 =
f74.80; Dr. Schot te Hardenberg, coll. te Lemelen
f3.66, Heemse f49.02¹/₂, Lutton f24.35, Dedems-
vaart f100.—, Avereest f13.15, De Krim f28.86,
Hardenberg f31.54¹/₂, gev. in de coll. te Harden-
berg f1.— + f10.— met bijschrift „na een voor-
spoedig jaar” = f11.—; A. Kisteman te Rouveen,
coll. f52.60; Ds. Bakker te Emmen, ¹/₂ coll. jaarf.
Jongel.-Vereen. f1.80; Ds. Postema te Beilen, gev.
in de coll. f2.50; Ds. Veenbaas te Kornhorn, van
de Kerkel. Zendings-Vereen. f30.—; Ds. Brouwer
te Westerbork, van Mej. de Wedw. J. B. f15.—;
H. Broekstra te Groningen, van de kinderen der
school te Thesinge f15.—; H. Hilhorst te Haaks-
bergen, coll. Bidstond f4.63; Ds. Speelman te
Stroobos, saldo Zendingsbl. f9.—, van de Jonged.
Vereen. f2.50 = 11.50; J. v. Dalen Jr. te Ambt
Vollenhove (B), gev. in de coll. f2.50 + saldo
Zend.bl. en Kal. f20.— = f22.50; E. Delhaas te
Nieuw-Buinen, uit het busje van de Jonged.-
Vereen. f5.60.

J. DUURSEMA, Quastor

UITHUIZEN, 26 Jan. 1914.

Het abonnementsgeld van 1914 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 cts.
per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cts.

Ex. op beter papier f1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester
is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

AMSTERDAMSCH E

Maatschappij van Levensverzekering.
Maatschappij van Ongevallenverzekering.
Credietbank.

AMSTERDAM, Keizersgracht 547/549.

DIRECTIE: JHR. MR. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN JR. - JHR. J. DE
SAVORNIN LOHMAN - MR. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te KAMPEN verschijnt een nieuwe
druk van den

STATEN-BIJBEL

(vroeger uitgegeven door JACOB en PIETER KEUR)
met al de volledige en onverkorte aantekeningen
met een inleidend woord van Prof. L. LINDEBOOM

Deze belangrijke uitgave geschiedt niet in het groote en
onhandige folio of kwarto formaat, maar in het meer prakti-
sche OCTAVO formaat en is compleet in

45 afleveringen à 25 cent.

Deze 45 afleveringen zullen compleet drie kloeke en han-
dige deelen vormen. Elke aflevering bevat minstens drie vel
druks van 16 pagina's, en zal geregeld om de drie weken
het licht zien. Deze Bijbel kost dus slechts

8 cent per week.

Bovendien ontvangen allen die inteekenen vóór de laatste
aflevering verschenen is, de

drie prachtige Stempelbanden gratis.

Desverkiezend kan men ook inteekenen om dezen Bijbel
te ontvangen in drie fraai en sterk gebonden deelen. De
prijs is dan f4 per deel.

De eerste aflevering is bij elken Boekh. voorhanden en
wordt op aanvraag gaarne toegezonden door den Uitgever.

Met goud bekroonde
Amerik. Orgels

vol 2 spel 11 registers
van af **f140.—**. levert

D. Steunenbergh,
ORGELHANDEL, ALMELO.

Vraagt prijscouranten.

Termijnbetaling.

AGENTEN gevraagd.

J. ZOMER, Drukkerij „Vada”
WAGENINGEN.

Als U voor Uw zaak
Drukwerk noodig heeft
vraag mijn Modelboek dan
eens aan. U zult bij

nette uitvoering
billijke prijzen
vinden.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE

GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

JAVA

EN GIJ ZULT MIJNE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

SOEMBA

REDACTIE
H. DIJKSTRA . Smilde.
H. HOEKSTRA . Arnhem.

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR . ZAANDAM.
W. B. RENKEMA . RENKUM.

INHOUD: De ure is gekomen. — Ds. D. K. Wielenga te Pajeti. — Ds. A. Merkelijn op Huisbezoek. — Soerabaia. — Zendingsarbeid door Huisbezoek. — Dr. H. A. van Andel en zijn Blad. — Ds. Merkelijs Helper op Huisbezoek. — Plaatselijke Berichten. — Correspondentie. — Lees-
tafel. — Giften.

De ure is gekomen.

. . . Vader, de ure is gekomen; verheerlijk uwen Zoon,
opdat ook uw Zoon U verheerlijke. Joh. 17 : 1.

„Vader, de ure is gekomen” . . . De ure, de tijd, van de eenige offerande, die aan Gods recht voldaan heeft; de ure van overwinning van satan, zonde en dood. Ure van dood en leven. Van versmaadheid en heerlijkheid. Voor den Verlosser en voor al zijn volk in hem. In deze ure is de samenvatting van kruis, dood en graf, en van opstanding en hemelsche heerlijkheid. Grooter ure, machtiger van inhoud, is er sedert de schepping der wereld niet geweest. Satan en wereld hadden vroeger de crisis wel willen doen komen, op hunne wijze. Ook de vromen hebben wel eens eerder de heerlijkheid van den Meester openbaar willen zien. Maar de groote crisis zou komen op Gods tijd en op Gods wijze. „Zijne ure was nog niet gekomen.” Gods raad zal bestaan, en Hij zal al zijn welbehagen doen.

Maar *nu* wist de Middelaar, dat het de tijd was. In zijne menschenlijke natuur wist hij, dat *nu* de ure van de verzoening en wedergeboorte der wereld daar was, die hij eeuwiglijk met den Vader en den Heiligen Geest bepaald had.

Alles komt echter, niet alleen naar Gods raad, maar ook op het *gebed* van den Middelaar en van zijn volk. *U* zijn nog vele dingen, in bijzonderheden, verborgen aangaande Gods raad. Gij behoeft die ook niet te weten. Bidt slechts, bidt uit den grond van uw hart. Bidt, met schuldbelijdenis. Bidt in Jezus' na m. E. God zal u verhooren, en zijn raad daarin vervullen,

„Vader, de ure is gekomen; *verheerlijk uwen Zoon*” . . . Ziet dat op lijden en dood, of ziet het op opstanding en heerlijkheid en komst van zijn rijk? Het ziet op beide. Het een is niet van het ander te scheiden. Het tarwegraan moet in de aarde; dan draagt het veel vrucht.

In engeren zin ziet het woord: „*verheerlijk*” wel op de heerlijkheid, waartoe Christus is ingegaan en waarin hij nu leeft. Maar het geleid worden van den Middelaar tot die heerlijkheid, het *verheerlijken* van den Zoon door den Vader, is geschied door lijden, kruis, dood en graf heen. Ja, ook het vrijwillige lijden zelf, naar Gods raad en wil, voor onze zonden, ook die volmaakte gehoorzaamheid, *behoorde* tot de heerlijkheid van Christus. Daar geurde zijne zalving in, met den eeuwigen Geest. Verborgten voor de wereld, maar nu voor *ons* openbaar. 't Kruis is zijn triomf. Daardoor heeft hij de helsche overheden en machten uitgetkleed en over hen getriomfeerd. Hij deelt het paradijs uit aan den boetvaardigen kruiseling. Hij heerscht in 't midden zijner vijanden. De heidensche hoofdman belijdt hem als een rechtvaardige, als een hooger dan menschelijk wezen. Zijne vreesachtigen, een Jozef van Arimathea en een Nicodemus, komen voor hem uit. 't Voorhangsel scheurt, de aarde beeft en geeft hare dooden weder. Zijn graf is wel bij de goddeloozen gesteld, maar hij is toch ook bij den rijke in zijnen dood geweest. In zijn graf is de adem des levens.

De openbaarmaking door God van den eeuwigen Zoon als den Christus, door lijden en dood, door verhooving, tot de wederkomst van Christus toe — *dat* is het: *verheerlijk uwen Zoon*.

Jezus bidt daarom. Zeker — het doelt op de toekomstige verhooving, gelijk hij even later bidt: „En nu, verheerlijk mij, Gij Vader, bij Uzelven, met de heerlijkheid, die ik bij U had, eer de wereld was” (vs. 5). Maar het omvat ook het lijden des doods. Gelijk de Heere reeds gezegd had, toen Judas de Paaschzaal verliet: „Nu is de Zoon des menschen verheerlijkt, en God is in hem verheerlijkt. Indien God in hem verheerlijkt is, zoo zal ook God hem verheerlijken in zichzelf, en Hij zal hem terstond verheerlijken” (13 : 31, 32). Jezus heeft gebeden, dat 't nu alzoo aan hem geschieden mocht. Als mensch is hij wel beangst geweest en heeft gevreesd. Denk aan Gethsemané. Dat dient ook tot uw vertroosting. Er is voor wie gelooven aan Gods recht voldaan; want hij was u in alles gelijk, als mensch, uitgenomen de zonde. Maar hij heeft ook dien lijdensweg en zijne vrucht gewild, begeerd, en er om gebeden. Omdat hij u, zijn volk, liefhad. En omdat hij wist, dat de Vader daarin verheerlijkt zou worden. Gelijk hier staat: „*opdat ook uw Zoon U verheerlijke.*”

De Heere Jezus spreekt hier in 't volle besef, Gods eeuwige Zoon te zijn, God uit God, en voorts ook in 't volle besef, de knecht des Heeren, de Middelaar Gods en der menschen te zijn.

Wat 't eerste aangaat — in het woord: *verheerlijk uwen Zoon* — heeft dit: *uwen*, bijzonderen nadruk. Alsof hij wil zeggen: Vader, ik ben toch uw eigen Zoon. Dat is mede als 't ware een pleitgrond, waarop hij bidt. En daar is alle reden toe. Want de Vader heeft den Zoon lief (Joh. 3 : 35). Gelijk Hij ook in de dagen zijns vleesches over hem van den hemel heeft

uitgesproken: Deze is mijn Zoon, mijn Geliefde, in denwelken Ik mijn welbehagen heb (Matth. 3 : 17, 17 : 5). De Zoon kent de eeuwige liefde des Vaders jegens hem; en daarop mag hij pleiten, biddende om verheerlijking. Gelijk dan ook de Vader hem dit van ouds beloofd heeft: Eisch van Mij, en Ik zal de heidenen geven [tot] uw erfdeel, en de einden der aarde [tot] uwe bezitting (Ps. 2 : 8).

Hier ligt nu ook *onze* vrijmoedigheid tot 't gebed. Die ligt niet in 't geen *wij* zijn, maar die ligt in *den Zoon*. Komt tot God *in den Zoon*. Zoo zult *gij* ook geliefde kinderen Gods zijn. *Hij* zij uw pleitgrond.

Maar wij zeiden: Hij spreekt hier *ook* uit 't volle besef, de knecht des Heeren te zijn, de Middelaar in onze natuur. Want hij gaat zichzelf niet verheerlijken. Neen, het is: Vader . . . verheerlijk uwen Zoon. De brief aan de Hebreëen zegt (5 : 4, 5): „niemand neemt zichzelf die eer aan . . . alzoo heeft ook Christus zichzelf niet verheerlijkt om hogepriester te worden, maar Die tot hem gesproken heeft: Gij zijt mijn Zoon, heden heb Ik u gegenereerd.”

De openbaarmaking van onzen Middelaar als den Zoon Gods, als den Christus, in zijn lijden en dood, in zijn verhooving en in heel de komst van zijn rijk over de aarde, is het werk aan hem van den Drieëenigen God.

En hij heeft die openbaarmaking, die verheerlijking begeerd; maar niet voor zichzelf als laatste en hoogste doel. Neen, hij zegt hier in zijn gebed: „opdat ook uw Zoon U verheerlijke.” Hier is wel op te letten. *Dit* is 't einddoel, waarop de Heere Jezus in zijn begeerten en beden heeft gedoeld, dat door hem, en door al wat aan hem en door hem als Middelaar in onze menschenlijke natuur geschiedde, de *Vader* zou verheerlijkt worden, en alzoo, van 't standpunt des Middelaars uit, de Drieëenige God.

Want heel 't werk en lijden des Middelaars, zijn dood, zijn graf, zijne vervloeking, maar ook zijne verhooving, en heel zijn genaderijk — *dient* slechts de openbaring der deugden van den eenigen en Drieëenigen God. Want alzoo lief heeft *God* de wereld gehad, dat Hij zijnen eeniggeborenen Zoon gegeven heeft. Van den Drieëenigen God is heel de toerusting des Middelaars. Jezus' verheerlijking moet dus dienen de openbaarmaking van Gods deugden, van zijne wijsheid, zijne liefde, zijne almogendheid, zijne heiligheid en rechtvaardigheid, zijne barmhartigheid en genade, zijne waarheid en trouwe. Gelijk ook de gelofte van den lijdenden Zoon is in Ps. 22: „Verlos mij uit des leeuwen muil . . . zoo zal ik uwen naam mijnen broederen vertellen; in het midden der gemeente zal ik U prijzen.” Gelijk ook eenmaal het koninkrijk des Middelaars in het eeuwige koninkrijk van God Drieëenig zal overgaan, opdat God zij alles in allen (1 Cor. 15 : 28).

Dat is het dus: „opdat ook uw Zoon U verheerlijke.” Laten wij dan ook in den Middelaar tot God gaan. Laat dit het einddoel van ons denken en begeeren zijn, dat, uit kracht van de genade van Christus, de Vader, de Zoon en de Heilige Geest door ons gekend, aangeroepen, geprezen, gediend, geliefd en eeuwig verheerlijkt worde. En kome dit werk des Middelaars, door den arbeid der Zending, ook onder de volkeren der heidenen heerlijk uit.

Arnhem, April 1914.

H. HOEKSTRA.

Ds. D. K. Wielenga te Pajeti.

(Brief van 27 Dec. 1913.)

Waarde Broeders.

Deze brief staat in het teeken van blijdschap en dankbaarheid. De Heere, onze getrouwe God en Vader, bracht in gezondheid vrouw en 2 kinderen weer thuis te Pajeti. U begrijpt dat het hier een heele vreugde was, toen de Tamoe Ramboe voet aan wal zette. De heele radja familie was aan het strand om haar te verwelkomen.

In grooten optocht ging het toen op weg naar Pajeti.

Telkens sloten zich groepjes van Soembaneesche vrouwen onder schelkklend schreeuwgeluid bij den stoet aan.

Bij huis gekomen, waren daar de schoolkinderen van Waingapoe en Pajeti en Kambaniroe opgesteld, die eenige welkomstliedertjes zongen. De Soembaneezen gaven uiting aan hun vreugd door het slaan op trom en gong, terwijl den volgenden morgen een karbouw werd geslacht, alles ter eere van „de moeder, die terug gekomen was.”

Een 14 dagen van te voren was onze schoolopziener gekomen, welke zich in het oude Zendingshuis „genesteld” heeft, terwijl wij in het nieuwe onzen intrek zouden nemen. Daar kisten en bagage echter te Soerabaja achtergebleven zijn, is het nog een gemeenschappelijk huishouden dat ons vereenigt.

De heer v. Dijk hoopt 1 Januari zijn betrekking als schoolopziener te aanvaarden, op welke datum de subsidie hiervoor dan ook kan ingaan.

Op onze eerstkomende vergadering in de laatste week van Januari, zal met hem alles wel geregeld worden, aangaande zijn werk voor volksschool, standaardschool, normaal cursus en internaat.

Wat de bouwerij betreft, het nieuwe zendingshuis is geheel klaar en ik hoop onzen Quaestor spoedig te verblijden met de afrekening. Van de bekende 15 duizend, is echter door verschillende personen zooveel geplukt, dat er wel niet veel van zal overblijven, hoogstens 2 à 3 duizend.

Daar de regeeringssubsidie voor Standaardschool nu eindelijk is afgekomen, kan met dien bouw ook voortgang gemaakt. De school is nu bijna klaar, maar het zal nog wel een paar lieve maanden duren eer alles kant en klaar is.

Wij hebben voor de bouw 16 duizend gulden subsidie gekregen en duizend gulden voor eerste inrichting. Er is dus nog steeds werk genoeg.

Wat het landschapshospitaaltje betreft, de aanvraag om subsidie, zoodat het dan een zendingshospitaal kan worden, is verzonnen.

Over eenige maanden zullen wij er wel meer van hooren. Met de polikliniek gaat het best; gemiddeld een 25 bezoekers.

Maar de vrijheidlievende Soembanees heeft altijd nog bezwaar, om als interne opgenomen te worden. Toch zijn er gemiddeld een vijftal patiënten op de ziekenzaal. Ook deze nieuwigheid moet eerst wortelen schieten en het vertrouwen der bevolking winnen. Dringt men er bij een bezoeker van de polikliniek, teveel op aan dat hij zich moet laten opnemen, dan ziet men hem den volgenden morgen niet weer.

De medische verpleger Sarmo is wel de geschikte man voor een dergelijk hulphospitaal en hij kan heel goed zelfstandig werken. Door de bevolking wordt hij steeds deftig „doctor” genoemd. Ook zijn vrouw maakt zich verdienstelijk door te helpen bij bevalingen.

Meer dan eens werd haar hulp reeds ingeroepen. Deze tak van arbeid komt dus langzamerhand ook beter tot zijn recht.

Het eenzame zendingshuis van vroeger, dat alleen midden in het veld stond is nu uitgegroeid tot een zendingspost, die gezien mag worden.

En wanneer over een half jaar al de gebouwen gereed zijn, dan is hier ontstaan een werkcentrum voor den ganschen arbeid.

Daar de nieuwe telefoonleiding hier dicht langs werd geleid, heb ik de vrijheid maar genomen het zendingshuis te laten aansluiten.

Voor al straks de verbinding met het westen klaar is (want met Melolo kunnen wij reeds praten) is het voor een goeden gang van zaken, vooral op schoolgebied, noodzakelijk, dat we een vlugge verbinding met elkaar hebben.

De kosten welke ongeveer een f 80 bedragen, waren zoo gering, dat met het oog op het belang der zaak, door mij van de aangeboden gelegenheid gebruik werd gemaakt. Het ging nu in één moeite door, terwijl straks extra kosten zouden moeten worden gemaakt.

En nu is het jaar 1913 weer bijna voorbij, een jaar dat getuigde van Gods trouw en ontferming.

Het deed ons opnieuw ingaan tot den arbeid op dit eiland en het gaf ons moed en geloof en kracht, om datgene te doen, waartoe de Heere ons riep. En ik kan

dezen brief eindigen gelijk ik begonnen ben, de terugkeer van vrouw en kinderen gaf een blij einde aan het jaar dat achter ons ligt. Alleen dat wij één onzer kinderen in Holland moesten laten, zoo jong reeds van zijn ouders verwijderd, eischt van het ouderhart veel.

Het is één der bezwaren aan den arbeid der zendelingen verbonden, maar ook deze weg moet betreden, en het is God alleen die krachten geeft om ook nu voort te gaan, wetende dat Hij alles wel zal maken.

En wat zal 1914 ons brengen? Onze Vader in den Hemel alleen, weet wat goed voor ons is. Hij geve ons geloof om in gehoorzaamheid aan Zijn gebod, te doen hetgeen onze hand vind om te doen. Hij geve de gemeente in het vaderland en ons hier op het arbeidsveld trouw te arbeiden, in het vaste geloof, dat ook over Soemba zal opgaan de Zonne der gerechtigheid.

En voor u en voor ons is dat vaste geloof zoo noodig om blijmoedig staande te blijven in den vaak zoo moeilijken en schijnbaar vruchtelloozen strijd.

Maar het is Gods belofte dat na de tijd van zaaien, ook zal aanbreeken de tijd van maaien. Wanneer, ja dat weten wij niet.

Maar te weten dat de tijden zijn in des

Heeren hand, geeft ons moed om blijmoedig voorwaarts te gaan en zelfs, indien noodig, zullen wij met tranen zaaien, om op Gods tijd de schoven met gejuich, binnen te kunnen dragen.

Soemba is een land van steenachtigen bodem, op natuurlijk en op geestelijk gebied.

En nu denk ik aan een bloemengeschenk, ons toegezonden door een onbekenden vriend bij onze aankomst in Holland. Het was een mand met prachtige rozen, een lust voor de oogen in kleur en een heerlijkheid van kostelijke geur. En daar was een kaartje bij met deze woorden: „Van een vriend der zending, met de bede dat de wildernis van Soemba zal bloeien als een roos.” Deze wensch en bede zal eenmaal in vervulling gaan, wanneer wij getrouwelijk arbeiden.

Verwacht groote dingen van God en doe groote dingen met God!

Dat woord geldt vooral op zendingsgebied. Het vervulle onze harten met brandender ijver en met liefde voor den arbeid tot de komst van zijn rijk.

Broeders blijf ons gedenken in uwe gebeden.

Uw broeder in Christus'

D. K. WIELENGA.

Ds. A. Merkelijn op Huisbezoek.

In Febr. en op blz. 60 van dit nummer gaan wij met den **hulp** van Ds. Merkelijn op Huisbezoek. Laat ons nu ook den predikant zelven eens vergezellen. Hij vertelt:

„Mijn bezoeken breng ik 's avonds; in mijn bezoeken beperk ik me tot de priajai's. De gewone Javaan zou een beetje bang zijn als ik hem opzoekt, hij zou zoo'n bezoek niet vertrouwen en op alles wat ik zeide het stereotype „ingik” = ja, doen hooren. Zeer waarschijnlijk zouden ze door de verwarring waarin ze verkeerden niets van het gesprokene verstaan en zeer verlucht zijn, als ik eindelijk heenging. Deze menschen kunnen, zoolang ze Mohammedaan zijn, door den zending zelf niet bearbeid worden, en moeten dus ter bearbeiding gegeven worden aan onze helpers, hun eigen volksgenooten. Eerst wanneer onze helpers een poosje onder hen gewerkt hebben, is het mogelijk dat de zending ze zelf opzoekt; het wantrouwen is dan geweken en van onze helpers zijn ze te weten gekomen, dat onze komst de bedoeling heeft om het goede voor hen te zoeken. De Javanen, die daarentegen zeer gesteld zijn op bezoeken

van Europeanen zijn de priajai's; wanneer ge als Europeaan hen bezoekt, beschouwen ze dat als een eer en ze doen hun uiterste best om het bezoek zoo aangenaam mogelijk te doen zijn. Ze onthalen u op thee en koekjes, terwijl de sigaren en sigaretten niet ontbreken.

Op den middag van den dag waarop ik zoo'n priajai bezoek, stuur ik hem een briefje waarin ik vraag of het hem gelegen komt mij des avonds om 7 uur te ontvangen. Dit is in Indië de gewone bezoektijd onder de Europeanen en daar de priajai's graag den Europeaan nabootst, heeft hij het liefst, dat ge hem ook op dien tijd bezoekt. Gaarne heeft hij, dat ge belet laat vragen; hij kan zich dan op het bezoek een beetje voorbereiden en zorgen, dat hij iets in huis heeft om te presenteren. Wanneer ge hem onverwachts opzoekt zou het kunnen, dat hij niets had om u voor te zetten en dat zou hij zeer onaangenaam vinden. Om hem dus verschillende onaangenaamheden te besparen, laat ik vooraf belet vragen.

Nu noodig ik u uit mij op mijn bezoek te vergezellen, dat ik wil gaan brengen aan

den Javaan, raden N. N., die een goede positie bekleedt; zijn salaris bedraagt f 150 per maand. Zooals ge ziet, is de pendopo (ruime voorgalerij) van zijn huis goed verlicht en netjes gemeubileerd; uit zijn pendopo komt de gastheer ons met vele buigingen tegemoet; hij geeft ons een hand; onder Javanen is dat geven van een hand geen gewoonte, maar bij de prijaji's komt deze Europeesche gewoonte er al langzamerhand in en als ze Europeanen ontmoeten volgen ze in dit opzicht geheel de Europeesche gewoonten. Behalve de gastheer is er niemand van het gezin in de pendopo; de vrouw of vrouwen met hunne kinderen krijgt ge niet te zien. 't Is nu ook slechts een bezoek van heeren; had ik mijn vrouw meegenomen, dan zou zeer zeker de vrouw van den prijaji aanwezig zijn om mijn vrouw te ontvangen.

We beginnen met een opmerking te maken over zijn nette woning, en dat alles zoo gezellig is ingericht. Het gesprek dat gehouden wordt is ongeveer als volgt:

Gast. Hoeveel kinderen hebt gij?

Gastheer. Drie, twee jongens en een meisje.

Gast. Gaan ze al op school?

Gastheer. Mijn dochter gaat op de Hollandsche meisjesschool en zit in de 5e klas, een jongetje van me gaat op de fröbelschool.

Gast. Kan Uw dochtertje zich nu ook goed in het Javaansch uitdrukken?

Gastheer. Niet zoo goed als in 't Hollandsch; ze heeft meermalen moeite om haar moeder, die alleen Javaansch kent, te verstaan. Maar het is noodzakelijk voor onze kinderen, dat ze goed Hollandsch kennen; dan komen ze goed vooruit. Daarom geef ik ze zooveel mogelijk een Hollandsche opvoeding.

Als mijn gastheer dit gezegd heeft gaat hij weg om even later terug te komen met een poëzie-album, dat hij voor zijn dochter gekocht heeft, en waar reeds menig versje in geschreven stond. Het eerste versje was er door onzen gastheer ingeschreven.

Het was het bekende: vest in droev' en bange dagen, al uw hoop op God alleen. Ik keek wel wat vreemd op, dit vers te lezen in een album van een Mohammedaan. Na inzage van dat boekje werd het gesprek voortgezet:

Gast. Uw dochtertje moest eens aankomen bij ons; dan kon mijn vrouw er ook een versje inschrijven.

Gastheer. Heel graag.

Gast. Dat versje, dat u er in geschreven hebt is heel mooi; als wij in bange dagen verkeerden is het zoo heerlijk als we onze

toevlucht tot God kunnen nemen.

Gastheer. Zeker; verleden jaar is er een kind van mij gestorven; gelukkig dat ik wist wie dat kind van mij weggenomen had; gelukkig ook dat ik mijn Koran had, anders had ik dat verlies niet kunnen dragen.

Gast. 's Is moeilijk te begrijpen hoe zij 't stellen in moeilijke dagen, die om God zich niet bekommeren, zooals er zoovelen ook onder de Javanen zijn. Ik merk echter, dat U de Koran leest.

Gastheer; ja ik lees dikwijls in den Koran maar ik kan er niet geheel naar leven; mijn vader zegt, dat ik te vooruitstrevend ben; als ik naar den zin van mijn vader handel, dan moet ik mijn kinderen van de school doen; dat, zegt hij, laat de Koran niet toe.

Gast. Het is wel eigenaardig, dat de Koran in tal van voorschriften de ontwikkeling tegenhoudt. Blijkbaar is het Uw begeerte om God te dienen naar de voorschriften van den Koran, maar U kunt het niet omdat dan alle vooruitgang voor U en Uw kinderen is afgesloten. In onzen Bijbel is dat zoo geheel anders; daarin wordt ons geleerd dat we allereerst moeten bedenken de belangen van onze ziel, dat we eerst moeten weten hoe het met ons zal zijn, als we uit dit leven gaan, maar hij spoort ons ook aan om dit tijdelijk leven niet te verwaarloozen. Wij moeten onze roeping goed vervullen en den weg bewandelen, die tot het verkrijgen van die bewaamheden leidt.

De bijbel leert ons dat wij God moeten dienen in al ons werk en hoe beter een kind op de school leert en hoe meer ik in mijn werk mijn best doe, hoe meer dit ook is naar Gods wil.

Gastheer. Ik heb den Bijbel (enkele Evangelien) ook wel gelezen; doch Nabi Mohamed is de Nabi pangoetoe (de laatste der profeten) en Jezus waarvan de Bijbel verhaalt is ook wel een profeet maar toch minder dan Mohamed.

Gast. Ik begrijp Uw bedoeling; U wil dus zeggen dat de Bijbel als levensregel dus van mindere waarde is dan het boek van Mohamed.

Gastheer. Ik geloof van wel, er zijn verschillende profeten geweest: Adam, Noach, Abraham, Mozes, David, Jesaja en vele andere, eindelijk is Jezus gekomen; nu staat Abraham als profeet hooger dan Noach en iedere volgende profeet is hooger dan zijn voorgaande; zoo is Jezus de hoogste profeet van alle die voor hem geweest zijn. Mohamed is nu nog na Jezus

gekomen en dus staat hij hooger dan Jezus.

Gast. Indien dat zoo was dan zou de leer van den Koran dezelfde moeten zijn als de leer van den bijbel en dat is niet zoo; het is waar dat Jezus de hoogste profeet is geweest van alle profeten die voor hem geweest zijn; het is ook waar dat Mozes David, Jesaja enz. profeten geweest zijn, maar als ge nu de geschriften van die profeten leest en hetgeen door Jezus gesproken is, dan ziet ge dat die elkaar niet tegenspreken; de eene profeet vult den anderen aan; maar als ik nu den Koran opsla dan zie ik, dat Mohamed telkens tegensprekt wat de vorige profeten gezegd hebben, zoo ook dingen spreekt, die lijnrecht in strijd zijn met wat Jezus gezegd heeft. 's Is dus duidelijk dat Mohamed niet tot die rij der profeten behoort die gij zooeven heb opgenoemd, maar dat hij er juist tegenover staat, heel andere dingen leert en een heel anderen weg der zaligheid aanwijst Jezus en Mohamed kunnen dus niet samen gelijk hebben; een van deze twee heeft de waarheid gesproken en de andere onwaarheid en die de waarheid sprak was Jezus.

Gastheer. Ja, maar de woorden die door de profeten en ook door Jezus zijn gesproken, zijn later verdraaid geworden, zoodat de Bijbel niet weergeeft de woorden van Jezus, maar de woorden nadat ze eerst verdraaid waren. Mohamed heeft weer herhaald en zuiver weergegeven wat door Jezus gesproken is.

Gast. Ik geloof dat ge dit niet kunt volhouden.

Stel eens, dat het waar is, dat de woorden van iederen profeet telkens verdraaid zijn geworden door de hoorders en verdraaid zijn opgeschreven dan zullen de woorden van Mohamed ook wel verdraaid zijn door zijn hoorders en evenzoo verdraaid zijn opgeschreven. Als de woorden van iederen profeet zijn verdraaid, dan zullen die van Mohamed ook wel verdraaid zijn. Er is immers geen enkele reden te bedenken waarom die woorden van Mohamed aan dat lot ontkomen zouden zijn.

Bovendien, indien gij gelijk hadt dan zou dus niemand die vóór Mohamed geleefd heeft den weg der zaligheid hebben gekend. Dan is dus het leven van al die profeten tevergeefs geweest, dan heeft God het toegelaten dat aanstonds Zijn woord verdraaid werd. Immers dat kan niet. Bovendien kan ik het tegendeel bewijzen. Onze Bijbel leert dat Jezus opgestaan is, nadat hij gestorven was en drie dagen in het graf gelegen had;

Mohamed zegt dat Jezus niet gestorven en dus ook niet opgestaan is. Nu is het echter aan te toonen dat de Bijbel juist en de Koran verkeerd is. Immers als Paulus verhaalt dat Christus opgestaan is, dan zegt hij daarbij, dat het nagevraagd kan worden aan verschillende discipelen van Jezus, die den opgestanen Jezus gezien hadden, ja meer dan 500 menschen den opgestanen Jezus gezien hadden, aan wie, voor zoover ze toen nog leefden, het kon worden nagevraagd. En nu voelt ge toch dat het niet aangaat om al die 500 menschen zoo maar, gelijk Mohamed doet, voor leugenaars te verklaren. Het kan immers niet, dat al die menschen opzettelijk zouden gelogen hebben.

Gastheer. Maar waarom zou Mohamed dit dan geleerd hebben?

Gast. Zie eens: het voornaamste in het Christendom is dit: Jezus Christus de zoon van God, is mensch geworden en heeft geleden en is gestorven tot betaling van de zonde, zoodat nu een iegelijk, die in Hem gelooft, zijn zonden en schuld kwijt is, en den hemel kan binnengaan; en nu is het eigenaardige dat Mohamed juist deze hoofdzak van den Christelijken godsdienst tegensprekt. Nu wil ik maar niet zeggen waarom Mohamed dat gedaan heeft; maar wel is het zoo, dat ieder, die gelooft, wat Mohamed zegt, niet zalig kan worden. Bovendien, Mohamed heeft niets gedaan waardoor ik mijn zonde kan kwijtraken, Jezus wel. Nu kan er niemand in den hemel komen die zonde heeft; wil ik dus den hemel binnengaan dan moet ik van mijn zonden verlost worden, en die dat kan, is Jezus alleen.

Wanneer U voor den Sultan zult verschijnen, dan zoudt ge niet toegelaten worden in een gescheurd, vuil kleed; welnu hoe zouden we dan bij God kunnen komen, wanneer we dat vuile kleed van onze zonden nog dragen. Ge voelt toch, dat het noodzakelijk is, dat we onze zonden kwijt raken. En nu leest ge in den Koran juist nergens wat er gedaan is door Mohamed tot betaling van die schuld.

Gastheer. Wilt U niet eens opsteken?

Gast. Heel, graag, doch ik zie dat het tijd is om te vertrekken; wanneer U lust hebt mij op te zoeken, zal me dat heel aangenaam zijn.

Hierin heb ik U den korten inhoud weergegeven van een gesprek, dat ik met een mohamedaanschen priajji hield. Ge voelt hoe noodzakelijk het is om voor men zulke bezoeken aflegt, te vragen: behoeft de deuren van mijn mond en leer me te spreken

zoals het behoort. Enkele dagen daarna was het dochttertje van dien prijaji bij mijn vrouw om een versje te vragen voor haar album en ging ze weer naar huis met een paar meisjesboeken. Een trouw koempoel-bezoeker is die prijaji nog niet; toch

woonde hij de koempoellan al eens bij en komt hij met zijn vrouw me meermalen bezoeken.

Met hartelijke groeten als steeds de Uwe in Chr.,

A. MERKELIJN.

SOERABAIA.

(Uit een brief van Ds. W. Pera d.d. 12 Jan. 1914).

Het gaat met onze Christelijke school gezegend. Wij zijn nu boven de 60 kinderen, zoodat wij van nu af ook subsidie kunnen bekomen voor den derden onderwijzer. Tot hiertoe evenwel moesten er elke maand enkele honderden guldens bij. Dit zal nu beter worden, maar toch zullen we nog geruimen tijd moeten bijpassen. In de volgende maand komt er d.v. weer een onderwijzer met hoofdacte en acte Fransch, Duitsch en Engelsch voor ons uit.

En dan gaat één van de onderwijzeressen, die ons tijdelijk diende, heen. De school gaat uit van een Vereeniging welker leden schier uitsluitend tot onze kerk behooren, zoodat de school geheel ten onzen laste komt.

De orthodoxen in de Ind. Prot. Kerk beproeven nu ook een school te verkrijgen.

Een der leden, br. Akkerman, is thans in Nederland bezig er geld voor te verzamelen.

Ik hoop zeer, dat zij hun doel mogen bereiken. Zooveel mogelijk zullen we hen in de hand werken. Te liever, omdat zij in de benedenstad zich denken te vestigen, terwijl wij in de bovenstad zitten.

Voor onaangename concurrentie behoeven we dus niet bang te zijn.

Met de gemeente gaat het langzamerhand vooruit. Het blijft evenwel een treurig ding dat het voortdurend is een gaan en een komen. Men verkrijgt diensgevolge zoo weinig stevigheid. Nu zal ook onze Broeder Bierhuys met verlof gaan en dat wordt weer een zware slag, vooral ook voor mij.

Hij deed bij mij belijdenis en werd later achtereenvolgens, diaken, ouderling en secretaris van onze schoolvereeniging. Hij is dus een kracht geworden in de gemeente, ook financieel. Gij zult verstaan hoezeer het mij leed doet, dat ook hij heengaat. Waarschijnlijk zal hij minstens 2 jaar in Nederland blijven, omdat hij verder wenschte te studeeren. Hij komt te wonen in Hilversum.

Wenschte gij hem eens te spreken dan weet gij nu zijn adres. Hij zal u uitnemend, vooral over Soerabaja, kunnen inlichten.

Heb ik u al geschreven dat mijn vrouw en ik niet meer in de pastorie wonen? Het werd ons daar te druk. 't Is er een echte kermisbuurt geworden. Er staan b.v. dicht bij de kerk 4 groote bioscopen. De pastorie wordt nu bewoond door onze kinderen. Dat zijn jonge menschen, die niet zoo bang voor drukte en gewoel zijn. Wij wonen nu in de bovenstad te Goebeng. We hebben een flink, rustig huis voor f 105 per maand.

Diezelfde som betaald Klop ons.

Als wij goede gelegenheid hebben, verkoopen wij kerk en pastorie en verhuizen naar de bovenstad. Doch we willen ons niet in schulden steken. Kerk en pastorie moeten ongeveer zóóveel opbrengen, dat we er nieuwe voor in de plaats kunnen krijgen. Doch we hebben alle hoop, dat dit vroeger of later wel los zal loopen.

Over 't geheel gaan we hier heel aangenaam met elkaar om. In dat opzicht zijn we zeer bevoorrecht. En al zouden we, o zoo graag, meer gezegend willen worden, we mogen toch dankbaar erkennen, dat de Heere met Zijnen Geest in ons midden woont en werkt. Eén ding evenwel beantwoordt lang niet aan mijn plan en hope. Ik had mij voorgesteld meer te kunnen en te zullen doen aan het eigenlijk werk der zending onder de Inlanders. In dat opzicht ben ik zeer beschaamd. Ik kan er niet veel aan doen en wat er door mij en anderen gedaan wordt, werpt ook nog, voorzoover wij zien kunnen, weinig vrucht af. Er schijnt hier onder de Inlanders nog geen geopende deur voor het Evangelie te wezen en ook zou hier iemand moeten zijn, die zich geheel aan dat werk kon wijden.

We zullen over dit alles verder ernstig en biddend denken en komen dan wellicht wel eens met voorstellen tot u.

We zitten hier nu al ruim 13 jaar. Waar blijft de tijd! Onze gezondheid is nog goed. Onze krachten blijven nog frisch. Onze werklust is nog niet verminderd.

In kinderen en kleinkindertjes, doet onze

God ons zeer veel genieten. Ons oudste kleinkind gaat reeds naar school.

Hoe heerlijk dat hij naar de **Christelijke** school kan gaan. Mag ik hierbij even opmerken dat die school ook een „Zendingsschool” genoemd kan worden?

Er gaan reeds heel wat kinderen op van „Christelijke Heidenen”. Genoeg naar ik meen. Onze God zegene uwe personen en uw arbeid.

Ik ben een heel luie schrijver. Toch voel ik me nog altijd innig aan u verbonden en het verblijdt me hoe langer hoe meer, dat gij mij uitgenoodigd hebt herwaarts te gaan.

Met zeer hartel. groete,

t.t. PERA.

(Uit een brief van den Kerkeraad d.d. 12-1-’14).

Nopens het door de gemeente te verrichten zendingswerk, zij u medegedeeld, dat de Maleische oefeningen op Zondagavond nog geregeld worden gehouden, en nog door ongeveer evenveel personen worden bezocht als verleden jaar.

Op de Inlandsche school zijn thans tengevolge van enkele mutaties slechts ruim 80 kinderen aanwezig. De vereeniging Dorcas gaat nog steeds op denzelfden voet voort als verleden jaar.

Thans wordt geregeld elke Zaterdagmiddag Catechisatie gehouden in het gebouw der Inlandsche school.

Deze catechisaties hebben reeds deze vrucht gegeven, dat twee huishoudsters van gegageerde militairen thans niet langer in concubinaat leven, doch met de mannen, met wie ze leefden, zijn getrouwd.

Ook hebben deze beide vrouwen om den doop gevraagd; doch het werd wenschelijk geacht ze eerst nog eenigen tijd te onderwijzen. In den loop van het verslagjaar is nog de doop toegediend aan een oude Inlandsche vrouw, die reeds eenigen tijd de Maleische oefeningen volgde, en, zoodra deze werd geopend, ook de catechisatie. We gelooven dat de Heere in haar een heerlijk werk heeft gewrocht, doch haar hoogen leeftijd in aanmerking nemende, gelooven we niet dat we haar lang mogen behouden.

De school voor Europeesche kinderen, welke in den loop van het verslagjaar is geopend, telt thans reeds ruim 60 kinderen. Geve de Heere ook op dit werk Zijnen zegen.

Gij ziet broeders er is gewerkt, zij het in zwakheid. Onze verwachting is van den Heere; vervul Hij ons met Zijnen Geest en voorzie Hij eens in de dringende behoefte aan een persoon die al zijn krachten geven kan aan het werk der zending te dezer plaatse. Met broedergroete en heilbiede teekenen wij. Namens den Raad der Geref. Kerk te Sb.

Ds. W. PERA, praeses.

BIERHIJJS, scriba.

(Uit een brief van Ds. W. Pera d.d. 13-2-’14).

Dat had ik niet gedacht u zoo spoedig weer te zullen schrijven. De zaak is deze: Ten slotte geheel onverwacht zien mijn vrouw en ik ons genoodzaakt naar Nederland te gaan, doch naar wij hopen slechts voor ongeveer een half jaar. Zooals u zich waarschijnlijk herinnert, is mijn vrouw, enkele jaren geleden, geruimen tijd onder behandeling geweest van een doctor. De doctor die haar behandelde heeft dan ook toen reeds den raad gegeven, dat mijn vrouw zich onder behandeling zou stellen van Dr. Brongersma te Amsterdam. Doch omdat mijn vrouw gezond was en zonder pijn — en wij hier niet best gemist konden worden, volgden wij dien raad niet op.

Thans evenwel heeft mijn vrouw weer een doctor geraadpleegd en deze zegt dat bij mijn vrouw een onderzoek der nieren moet plaats hebben. Volgens dezen doctor is daarvoor in Indië geen specialiteit aanwezig. Ook hij raadt daarom ernstig aan Dr. Brongersma te raadplegen. Temeer omdat, volgens hem, niet onwaarschijnlijk een operatie moet gedaan worden en deze in Indië niet naar behooren kan worden verricht. Hij wekt ons voorts nadrukkelijk op deze zaak niet langer uit te stellen, wijl dan het berouw zou kunnen komen als het te laat is.

Dientengevolge hebben wij dan ook dadelijk, na overleg met den Kerkeraad, besloten te gaan. Reeds 19 Maart hopen wij uit Batavia te vertrekken om 20 April d.v. in Amsterdam te arriveeren.

Gel. broeder, bid voor ons, opdat de Heere ons in dit alles nabij mag wezen en ons kan het zijn, met zijn daden mag verblijden.

t.t.

Ds. W. PERA.

Zendingsarbeid door huisbezoek.

Verzorging van het bestaande is eerste voorwaarde voor het welslagen van den verderen zendingsarbeid.

Overal ziet men het in de zending, waar de bestaande gemeenten goed worden verzorgd, daar breidt het werk zich uit.

En daarom het feit zelf reeds, dat het Maleisch sprekend deel der gemeente thans een eigen dienaar des Woords heeft, dat feit zelf reeds is in het belang van het zendingswerk te Batavia.

De leden van het Maleisch sprekend deel der gemeente kunnen nu beter worden verzorgd, beter gefondeerd worden in de waarheid, en geregeld worden bezocht. En het spreekt van zelf, dat zij dan ook worden gewezen op de roeping, die zij jegens hunne rasgenooten hebben te vervullen. En zoo wordt de gemeente tot zendingsarbeid opgekleekt.

Twee avonden der week zijn aan huisbezoek gewijd. Dat huisbezoek beperkt zich niet tot de leden der gemeente, maar strekt zich ook uit tot hen, die nog buiten de gemeente staan. En daarom spreek ik hier van zendingsarbeid door huisbezoek.

Er zijn tal van personen, meest Inlandsche christenen van elders, Amboneezen, Menadoneezen, Sangireezen, en in de laatste jaren ook christen-Batakkers, die zich groepeeren rondom de gemeente. Met dezen komen wij als van zelf in aanraking, en het ligt voor de hand, dat zij door mij worden opgezocht.

De onderwijsinrichtingen op Batavia trekken vele vreemdelingen naar hier. Er zijn er op de ambachtschool en op de Hollandsch-Inlandsche school. Sommigen komen maar op goed geluk af. Anderen brengen een brief mede van hun zendeling. Het is niet gemakkelijk altijd een geschikt kosthuis voor hen te vinden, vooral ook omdat zij zoo weinig kunnen betalen, en de levensmiddelen tegenwoordig zoo duur zijn.

Er zijn ruim 30 Batakkers op Batavia. Sommigen hunner zijn reeds geheel verongelukt, willen naar geene vermaning meer hooren en laten zich in geen kerk zien. Anderen zijn Roomsch geworden.

Wanneer een zendeling uit de Bataklanden mij schrijft van iemand, die naar Batavia is verhuisd, en mij verzoekt, hem op te zoeken en onder mijn geestelijk toezicht te nemen, dan doet men het natuurlijk, ook al had de zendeling het niet geschreven.

Als dr. Schreiber op zijn doorreis te Batavia, de moeite neemt mij op te zoeken, om mij te spreken over de Christen-Batakkers, die hier zijn, dan voelt men, hoe men

in de Bataklanden bezorgd is over de leden der gemeente, die naar Batavia verhuizen.

Het was mij aangenaam, aan dr. Schreiber te kunnen mededeelen, en hem aange-naam van mij te vernemen, wat ik voor die Batakkers heb gedaan en nog doe.

Helaas, dat men voor sommige menschen zoo weinig kan doen.

Zoo kwam 6 weken geleden bij mij een Batakker, onderwijzer op een zendingsschool te Sipoholon, in de Bataklanden. Hij was, zoo zei hij mij, door zijn zendeling overgeplaatst naar eene andere plaats, maar wilde die overplaatsing niet opvolgen, en kwam nu naar Batavia om werk te zoeken. Ik wees hem er natuurlijk op, dat hij zeer verkeerd had gehandeld, met ontslag te nemen en naar Batavia te komen. Maar toch wilde ik hem helpen aan werk, en vroeg hem over een paar dagen terug te komen.

Weken gingen voorbij zonder hem terug te zien of iets van hem te hooren. Ik achtte mij nu geroepen hem op te zoeken, en ging op informatie uit. En wat kwam ik nu te weten? Dat hij reeds den volgenden dag naar den pastoor was gegaan, die hem dadelijk opnam, en nu onderwijs geeft.

Drie maanden zal hij onderwijs van den pastoor te Batavia genieten, en dan wordt hij in Januari naar de Bataklanden gezonden. De Roomschen beoogen reeds lang een inval in de Bataklanden; zij bereiden hunne mannetjes.

Christen Batakkers, naar hier verdwaald, zullen daar straks de handlangers der Roomschen worden, en de bloeiende Batakzending verwoesten.

Natuurlijk heb ik van dit alles direct mededeeling gedaan aan de zendelingen in de Bataklanden. Misschien dat nog veel is te voorkomen.

Een paar dagen geleden kwam ik op een morgen in het diaconessenhuis Tjikina. Ik zag daar een pastoor een zieken Batakker binnen brengen.

Na het vertrek van den pastoor werd aan den Batakker gevraagd, of hij Roomsch was. „Neen”, was zijn antwoord. Hoe hij dan bij den pastoor kwam? Omdat men hem had gezegd, „wil je geholpen worden, dan moet je bij den pastoor wezen.”

Nu is dat beslist onjuist. Er zijn te Batavia predikanten en ook zendelingen of godsdienst leeraars, die in ijver niet onder doen bij den pastoor.

Waar is alleen, dat de pastoors zich op dit oogenblik verbazend interreseeren voor

de christen-Batakkers, die hier zijn. En gij begrijpt wel waarom.

Er ligt op Batavia zoo'n ruim terrein open voor zendingsarbeid door huisbezoek. Maar het is een arbeid, die zeer vermoeiend is op Batavia, waar de afstanden zoo ver zijn, en het klimaat zoo warm. Het is ook een zeer tijdroovenden arbeid. Veel bezoeken kan men in een avond niet doen. Wij willen dien zendingsarbeid door huisbezoek heel gaarne uitstrekken tot de vele heidenen en mohammedanen, maar uit gebrek aan tijd komen wij dikwijls niet verder dan tot die personen, die zich groepeeren om de gemeente.

Ongezegd is de arbeid niet. Ook van

zichtbaren zegen valt te spreken. In den laatsten tijd heeft er haast geen avondmaalsviering plaats, of des Zondags te voren, bij de voorbereiding, wordt aan een of meer personen uit heidenen of mohammedaan, den heiligen doop toegediend.

Zoo werd ook Zondag 1.1. weder eene Javaansche vrouw gedoopt. Zij kwam reeds geruimen tijd de openbare godsdienstoefening bijwonen. Haar kennis was niet groot, maar de kerkeraad had de overtuiging, dat hare belijdenis gemeend is, en had dan ook niet het minste bezwaar, haar op te nemen in de gemeente.

L. TIEMERSMA.

Weltevreden, 25 November 1913.

Dr. H. A. v. Andel en zijn Blad.

Heel wat pennen kwamen in beweging door het plan van Dr. v. Andel, om een maandblad uit te geven en dit gratis aan Javaansche hoofden te zenden.

Van Andel heeft zich ferm verdedigd. Het eenige punt dat werkelijk eenigszins bedenkelijk was, ook in mijn oogen, was, dat hij gezegd werd de hulp der bestuursambtenaren te hebben ingeroepen om adressen voor zijn blad te krijgen. Hiervan schrijft hij aan de Red. v. d. Locomotief:

„Over mijn verzoek aan bestuursambtenaren om een lijst van de inlandische ambtenaren en van de grootere desa's te mogen ontvangen met het oog op de uitgave van een maandblad, schrijft u: „Behoudens dit beroep op de medewerking der bestuursambtenaren, ligt er in het optreden van ds. van Andel niets ongeoorloofds.” Ik meen, dat u in deze zaak niet juist onderscheidt. Ik heb geen beroep gedaan op de medewerking der bestuursambtenaren aan mijn maandblad; ik heb slechts gegevens gevraagd, die uiteraard aan het bestuur bekend zijn. Het gouvernement heeft publieke gegevens, die het zooveel mogelijk ten dienste van allen stelt, en geheime gegevens, die het voor zich behoudt. Tot de publieke gegevens behooren de namen der ambtenaren en de resultaten der volkstelling. Het gouvernement publiceert in den overheidsalmanak de namen der voornaamste inlandische ambtenaren en der afdeelingshoofden met hun zielental. Slechts deze. Niet omdat de namen der lagere ambtenaren en het zielental der kleinere plaatsen geheim zijn, maar omdat een almanak nu eenmaal slechts het voornaamste kan mededeelen. Als iemand meer gegevens noodig heeft, dan

vraagt hij die aan de betrokken bestuurskantoren. Wat iemand met die gegevens wenscht te doen is zijn eigen zaak. Bij mijn verzoek heb ik dit laatste medegedeeld, niet omdat ik dit noodig achtte, doch slechts uit beleefdheid. Als een kiesvereniging in Holland de namen der kiezers noodig heeft om hun propaganda-lektuur te zenden, dan vraagt ze een afschrift van de kiezerslijst aan het gemeentebestuur. Dit gemeentebestuur geeft dat afschrift, en niemand zal bevelen, dat het daardoor „medewerkt” met een bepaalde politieke partij. De overheid stelt de publieke gegevens ten dienste van allen, en ieder, die ze aanvraagt en ontvangt, is zelf verantwoordelijk voor wat hij er mede doet. Een verzoek om zulke gegevens te mogen ontvangen is dan ook volstrekt niet „ongeoorloofd”; het ligt op den weg der overheid het in te willigen.”

Over den inhoud van het Maandblad geeft hij daarna inlichtingen, aldus:

„Vooraf iets over inhoud en toon van zoo'n blad. U schrijft deze behartigenswaardige woorden: „dat de zending in Mohammedaansche streken met groote gematigheid te werk behoort te gaan.” Ik ben dit volmaakt met u eens. Deze gematigheid vloeit m.i. reeds voort uit het karakter van onzen godsdienst. Het Christendom is de godsdienst der liefde en het zendingswerk moet in den geest der liefde verricht worden. De Christen, die zich gelukkig voelt door zijn godsdienst, verlangt, dat alle anderen even gelukkig worden als hij, maar alle hatelijke aanvallen op de overtuiging van die anderen strijden met den geest van zijn godsdienst. Elke pressie is evenzeer uit gesloten door het beginsel van het Christen-

dom. Godsdienst is een zaak van overtuiging, een zaak des harten, en men kan iemand geen overtuiging opdringen noch door pressie de harten veranderen. De zending wil de heerlijkheid van den Christelijken godsdienst bekend maken om allen daarvoor te winnen, en zij heeft geen behoefte aan harde en minachtende woorden, die slechts afstooten en verbitteren zouden. Van dien geest der liefde zal ook het maandblad getuigenis afleggen."

De „Stichtische Courant van 2-3-'14 zegt over dit onderwerp, scherp maar juist:

„Een staaltje.

„Herhaaldelijk dringen liberale bladen er op aan, dat de Zendelingen, die in Mohammedaansche streken arbeiden, toch vooral voorzichtig moeten te werk gaan, en dat ze ook zelfs den schijn niet moeten wekken, alsof de Mohammedanen gedwongen worden het Christendom aan te nemen.

„Nu kan men daar zoo in het algemeen mee instemmen. Wie zou niet erkennen, dat voorzichtigheid altijd gewenscht is?

„Alleen kwam, als we zulke vermaningen lazen, altijd de gedachte in ons op: wat bedoelen die bladen toch met voorzichtigheid? En zijn dan onze Zendelingen zulke onverstandige en onmenschkundige drijvers, dat zulke vermaningen noodig zijn?

„Thans echter meldde een Indisch liberaal blad, dat de heer van Andel, missionnair predikant vanwege de Gereformeerde kerken te Solo op Java, geschriftjes verspreidt onder de ontwikkelde en adellijke Javanen, waarin het Christendom wordt gepredikt en

aanbevolen.

„En dat vond het liberale blad zeer onvoorzichtig van Ds. Van Andel. Want die Javaansche Mohammedaansche heeren konden dat wel eens kwalijk nemen.

„Nu, wij vertrouwen, dat die Javanen verstandiger zullen zijn dan de redactie van dit liberale blad, en dat ze iets beter zullen verstaan, wat de vrijheid van religie inhoudt.

„Meent men dan, dat de Geref. Kerken Ds. van Andel alleen naar Solo gezonden hebben om af te wachten tot de Javanen bij hem komen om te vragen hun iets van het Christendom te willen vertellen?

Dat in de geschriften, die onze leeraar verspreide iets krenkends of hatelijks zou staan voor de Mohammedanen, wordt niet beweerd. Maar kan iemand dan op meer gematigde wijze propaganda voeren voor zijn geloof dan de heer Van Andel doet?

„Enfin, we weten nu voortaan, wat de liberale bladen er mee bedoelen, als ze op „voorzichtigheid" aandringen."

Tot zoover De St. Cour.

De treurige wijze waarop sommige Indische bladen over het Christendom en het Zendingswerk schrijven wordt door den heer v. Andel op een echt kalme en waardige wijze aan de kaak gesteld.

Me dunkt we mogen onzen Zending gelukwensen met deze verbittering en de wijze waarop ze hem gelegenheid bood zich te verweren. Worde de vreeze der vijanden driedubbeld vervuld!

H. DIJKSTRA.

Ds. Merkelijn's Helper op Huisbezoek.

In Febr. werd het begin van dezen brief geplaatst en afgebroken wegens plaatsgebrek. Ds. Merkelijn vertelt:

Woensdagavond. Mijn helper, al weer vergezeld van mijn huisjongen, die den helper in alles moet bijstaan, ook als er eens twistgesprekken gevoerd moeten worden, gaat naar Mantjessan, dat enkele uren gaans van Magelang verwijderd ligt. Dit is de nieuwste post, tevens ook de post waar de bijeenkomst het drukst bezocht wordt. Gemiddeld 22 Javanen zijn er, die daar de koempoellan bijwonen. In het begin werd de koempoellan gehouden in het huis van een Roomschen Javaan, maar dat was te gevaarlijk. Indien daar in de toekomst eenige vrucht mocht gezien worden, zou die vrucht zeer waarschijnlijk der Roomsche kerk toevallen. Daarom raadde ik mijn helper aan om een ander huis te zoeken. Dat huis was

spoedig gevonden en daar wordt nu gerekend elke week een opgewekte bijeenkomst gehouden, na afloop waarvan vele vragen worden gedaan; soms ook wordt getwist door menschen die blijkbaar die samenkomsten willen verstoren.

Den laatsten keer sprak mijn helper over het gebed en wel over de bede „Uw naam worde geheiligd", een bede, die in het Javaansch luidt: „asmar toewan moegi kasoetjegna". Ik deel u dit mede om duidelijk te kunnen maken het twistgesprek dat na de godsdienstoefening daarover ontstond. Nadat mijn helper gesproken had, werden er verschillende vragen gedaan en beantwoord, tot ze begrepen dat het de roeping van den mensch was om den naam van God te verheerlijken ook door ons leven, hetgeen geschiedt wanneer wij doen wat God gebiedt. Het voornaamste wat God ons vraagt is te

gelooven in Jezus Christus als den zoon van God. Een van de aanwezigen was het niet eens met het woord toewan; dit woord beteekent in deze bede U, wanneer God daarmee aangesproken wordt. Telkens wanneer wij in het gebed tot God, „U”, zeggen, gebruikt de Javaansche Christen het woord „toewan”. Nu heeft het Javaansch voor U verschillende woorden, al naar gelang de stand van iemand, die aangesproken wordt. Zijn de menschen, die met elkaar spreken, gelijk in stand, dan gebruiken ze „sampejan”. Nu vond een hoorder in Mantjessan dat toewan in het gebed veranderd moest worden in sampejan en voerde daar tal van redenen voor aan. De hoorders waren in een zekere spanning wat mijn helper daarop zou antwoorden. Dat antwoord luidde aldus: „zie eens, volgens uw oordeel moet ik tot God zeggen: sampejan; dus gij zijt gelijk aan God, gij en God moeten dus met hetzelfde woord toegesproken worden.” De hoorders lachten en vonden dat antwoord schitterend en mijn helper had den strijd gewonnen. Ik wil u niet vermoeien met die redeneering te ontleden; ik wil alleen u een inzicht geven hoe het op die koempoellans toegaat.

Anderen merkten op: „wij hebben gehoord dat Christenen elkaar helpen; wij zijn op het oogenblik nog lid van Sarekat Islam, die ook beloofde ons te zullen helpen, maar van die hulp komt niets terecht; integendeel wij moeten telkens maar betalen; als er een lid van S. I. gestorven is, moeten wij allen bijdragen in de kosten van de begrafenis, maar ontvangen doen we niets. We hebben echter gehoord, dat de Christenen elkaar wel helpen en nu zou ik willen vragen of die pandita in Magelang mij geen f 5,— zou kunnen leenen.” Een oogenblik zat mijn helper vreemd te kijken; hij wist niet precies hoe te antwoorden om den vrager niet af te stooten; maar met veel voorzichtigheid heeft hij hen toch duidelijk gemaakt, dat Christenen zeker elkaar helpen, maar niet zoo maar geld leenen aan den eersten den besten Mohammedaan; dat echter de bedoeling van het christendom niet was allereerst om iemand aan aardse goederen te helpen, maar opdat de Javaan door het geloof in Jezus het eeuwige leven zou verkrijgen. Voor zulke antwoorden is veel wijsheid noodig. Uit zulke vragen blijkt duidelijk door welke vreemde motieven de Javanen soms gedreven worden om de koempoellans bij te wonen. Nu kan men zulke Javanen kort en bondig te verstaan geven dat het in 't Christendom niet om geld gaat, maar 't gevaar is dan groot, dat die Javaan

niet meer terugkomt en de kans dus afgesneden wordt dat zijn motieven, die nu nog onzuiver zijn, zuiver worden.

Weer anderen vroegen om nader onderwijs, om het gebed te leeren kennen van de christenen, de geboden en de geloofsbelijdenis. Hoe heerlijk het ook is dat ze om deze dingen vragen, taak is om te voorkomen dat de Javanen deze stukken als tooverformules gaan gebruiken, hetgeen meermalen gebeurd is, wanneer de Javaan het een of andere doel wou bereiken of meende dat hij door het opzeggen van deze stukken rijk zou kunnen worden. Licht en donker wisselen zich in die samenkomsten af, maar wetende dat de prediking des Woords het door God verordende middel is om het geloof te wekken, kunnen we blijde zijn, dat er reeds zulke kringen zijn, waarin elke week het Evangelie kan gebracht worden.

Zaterdagavond. Nu is de tocht naar Glagahomba, slechts een uur verwijderd van Magelang. De laatste opkomst aldaar bedroeg 10. Over dit plaatsje brengen de helpers steeds gunstige berichten mede; naar hun oordeel zijn de hoorders daar inderdaad belangstellend; te oordeelen naar de vragen, die zij doen, wordt er over de prediking nagedacht en is de arbeid, die daar verricht wordt vol hoop. Dat plaatsje geeft aan onze helpers telkens weer opgewektheid en met graagte gaan ze er heen. Nog onlangs gaven ze hun begeerte te kennen, dat er een helper in hun midden kwam wonen; ongetwijfeld, zoo meenden ze, zouden er meerderen de koempoellans komen bijwonen; de hoorders van Glagahomba wezen al een stuk grond aan, waar de woning van den helper kon worden gebouwd en zeiden hun hulp bij den bouw van de woning toe.

Behalve deze bijeenkomst hebben we nog de koempallan in Magelang zelf, die ik geregeld iederen Zondag houd en bijgewoond wordt door Christenen en Mohammedanen tot een getal van ongeveer 15.

Nietwaar, er is reden om God te danken voor dit begin, maar ook stof om te bidden of God de werken van Satan willen verijdelen, die aangewend worden om deze bijeenkomsten te doen ophouden of nutteloos te maken.

Met hartelijke groete blijf ik als steeds,
de Uwe in Chr.

A. MERKELIJN.

Plaatselijke Berichten.

Nieuwe Pekela, 25 Febr. '14.

J.l. Zondagavond was er in de Geref. kerk alhier eene groote schare opgekomen, om de derde jaarvergadering van de Zendings-

en Evangelisatiecommissie, onder leiding van Ds. Hagen, bij te wonen. Uit de verslagen bleek, dat er zeer veel in onze gemeente wordt gedaan, en voor de Zending en voor de evangelisatie. De „Zendingsmeisjes” hadden ook dit jaar weer ongeveer f 400 in de busjes opgehaald, zoodat er nu in 3 jaren meer dan f 1600 voor de zending is opgebracht.

Uit het verslag van den Penningm. bleek, dat er een aanzienlijk batig saldo was. Uit het verslag v/d Penn. der Evang. hoorden we, dat dit werk geheel georganiseerd was. Ook op dit gebied getuigde alles van grootten bloei. De begroting voor 1914 bedroeg f 360. De Gemeente werd tot nog grootere offervaardigheid opgewekt.

Ter afwisseling werden door een 30-tal „Zendingsmeisjes” eenige Zendingliederen gezongen.

Er was ruime stof, om den Heere voor Zijne groote weldaden te danken.

Zegene Hij zonen arbeid tot de komst van Zijn Koninkrijk.

CORRESPONDENTIE.

Daar de geheele bewerking van het Zendingsblad machinaal geschiedt, kan er wel eens een verkeerd ex. tusschen door glippen, dat door de expediteurs niet wordt opgemerkt. Mocht een lezer een dergelijk exemplaar eens ontvangen, dan wordt gaarne een ander toegezonden.

Ook verzoek ik vriendelijk bij adresveranderingen ook het **oude** adres op te geven, en bij het overzenden van abonnementsgeld op den postwisselstrook **naam** en **adres** te vermelden.

De uitgever, J ZOMER.

Drukkerij „Vada”, Wageningen.

LEESTAFEL.

De Pro-Acta der Dordtsche Synode in 1618, door Dr. H. Kaajan. F. de Vries Dzn., Rotterdam.

Nooit eerder van Pro-Acta gehoord. Het boek bevat veel ter leering; munt uit door duidelijkheid; bemoeit zich niet met allerlei nesterige vragen. Inzonderheid trok onze aandacht de prachtige uiteenzetting van de kwestie van den doop der aangenomen heidenkinderen. Onze Dordtsche vaders wisten het wel goed te zeggen.

Den schrijver hartelijk geluk met zijn titel!

De Crisis der Jeugd. Eenige bladzijden uit de geschiedenis van de kerken der afscheiding door Dr. H. Bouwman. Kampen, J. H. Kok,

Verbazend interessant. Toen ik jong was, was die crisis voorbij en niemand sprak er ooit over. Wat zijn Gods wegen wonderbaar!

Ned. Zend. Jaarboekje 1914.

Wij zagen zijne heerlijkheid. Verslag van de 27ste Algem. Zend. Conf. te Amsterdam, 24—27 Nov. 1913.

Deze twee boeken zijn uitgegeven bij den Zendingstudieraad. Het Jaarboekje is als Handboekje onmisbaar voor elk, die in de Zending wat meeleeft.

Het verslag is bewerkt door Ds. P. v. Wijk Jr. en bevat een hoogst belangrijk overzicht van de gehouden Conferentie.

Na vijftig jaren. Het werk der Evangelisatie in N.-Brabant en Limburg 1863—1913.

Dat werk, indertijd ondernomen door onze wakkeren L. L., en eerst met veel worstelingen voortgezet, begint metterdaad op te schieten.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

J. Slotema, Colijnsplaat b. f 0.80; Mevr. Goeree, Wagenborgen kn. f 5.—; Q. Q. te A. b. f 5.—; Kooyman, Rotterdam kn. f 7.50; Douma, Waddingsveen kn. f 2.50; Wed. H. V., Ermelo f 2.50; Sloots, Vroomshoop, Jong. Ver. uit het kn. f 5.—; Ds. Idema, Workum b. f 8.64; Bruinsma, Koudum b. f 1.60; Mevr. Runia-de Ruiter, Rinsumageest, v. d. Ger. Vrouwenver. f 5.—; Col. Zangver. „Hallelujah” Hollum (Ameland) f 2.76 $\frac{1}{2}$; saldo Zend. Blad Hollum f 7.23 $\frac{1}{2}$; saldo Kal. '14 f 755.92 $\frac{1}{2}$; Doornbos, Heerde, saldo Kal. f 1.50; Haan, Eernewoude id. f 1.12; Borger, Vriezenveen id. f 1.50; Vleuten, Meern id. f 1.—; de Ruiter, Axel b. f 0.80; Ds. v. Loon, Ter Apel b. f 0.80; N. N. f 2.50; Meijer, Terschelling f 4.50; Heetebrij, Ambt-Vollenhove b. f 0.80.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 20 Maart 1914.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Door Ds. A. de Geus, gift van de Geref. Kerk te Knijpe voor de Keuch. School f 5; door Ds. J. v. d. Sluis, 10 pCt. van de ontvangsten in de Classes Zutphen over 1913 f 87.30; door Ds. P. Roos 10 pCt. van de ontvangsten in de Classes Breukelen over 1913 f 51.55; door W. Feringa te Putten o/d. Veluwe, $\frac{1}{2}$ collecte jaarvergadering Jongel. Ver. f 3.50 en van N. N. f 4; door Dr. A. Kuyper Jr., 10 pCt. van de ontvangsten van de Kerk te Rotterdam en de Kerken van Zuid-Holland ten Zuiden over 1913 f 1142.42; door Ds. Gerber te 's Hertogenbosch, van de Geref. Kerk aldaar f 30; door C. Dubel, gift van de Geref. Kerk te Pernis f 26 en van de Geref. Jongel. Ver. Pred. 12: 12 f 15; door P. Hoekstra te Urk, van de „Zendingszaak” f 15; door Trijntje de Witte Surhuisterveen,

verzameld door de Meisjesvereniging „Bidt en Werkt” aldaar f27.23.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Maart '14.

Sinds de laatste opgave is door de kerk van Amsterdam ontvangen voor den Missionairen dienst uit de classe Amsterdam: van Amstelveen de Pinkstercollecte f66.85, winst op de Zendingsblaadjes f29.04, uit het Zendingsbusje van Hendr. Vreken f6.85, van Corn. Stolk f4.57 $\frac{1}{2}$, van Corn. Tazelaar f16.67, coll. bij de zilveren bruiloft van P. de Leede f5.63 $\frac{1}{2}$; Bussum f75.62; Naarden f30.—; Sloterdijk f50.—; Uithoorn f5.64; Weesp f60.—; uit de classe Haarlem: van Beverwijk door br. C. Lijesen van het Zendingscomité f34.—; Velsen f35.—; IJmuiden f150.—, eerste storting voor den kerkbouw te Solo f90.—; Zaandam, in de collecte gevonden f1.—, door br. H. Meijer, opgespaard door de kinderen der tweede klasse van de Christelijke School aan de Vinkenstraat f2.78; uit de classe Alkmaar: van Anna Paulownapolder f2.50; Broek op Langendijk f75.—; Heer Hugowaard f15.—; Helder f50.—; Kolhorn f1.40, gift van E. B. f1.—; Oosterend f18.75; Sint Pancras f10.—; Noord-Scharwoude f12.50; Schermerhorn f2.—; Wieringen f1.40; uit de classe Edam: van Holysloot f3.—; Landsmeer f15.—; Monnikendam, uit 't busje van de familie de Ruijter f5.75; Nieuwendam, in de collecte gevonden voor Solo f2.50; Purmerend f7.50.

Namens den kerkeraad,
B. VAN SCHELVEN.

9 Maart 1914

ZENDING OP SOEMBA.

Jac. Salomons Kzn. te Gasselster-Nijeveen, gev. in de coll. f10.—; J. Aarts te Blokzijl, van de Zondagsschool f14.65 $\frac{1}{2}$; Ds. Woldinga te Ten Post, Kerstcoll. f36.45; Ds. Broekhuizen te Aduard, gev. in de coll. f2.47; A. Verwer Kzn. te Emmer-Compascuum, gev. in de briefbus van der Pastorie f3.—; C. Poortman te Valthermond, saldo kal. f14.50; Ds. Oosterheert te Midwolda, saldo kal. f21.15, van de Jonged.-Vereen. f10.— = f31.15; B. Westerdijk te Uithuizen, van de Cents-Vereen. der Jongel.-Vereen. f26.72; Ds. v. Wijk te The-singe, coll. f64.— + 160 halve centen = f0.80 = f64.80; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, uit de busjes Aug.—Dec. van R. Jansma f1.59, C. Nieuwold f4.88 $\frac{1}{2}$, H. en J. Doornbos f3.55, C. Doornbos f4.18, saldo kal. f5.79 = f19.91 $\frac{1}{2}$; G. J. Breukink te Helten, saldo kal. f11.50 + Zending-sbl. f5.— = f16.50; J. v. d. Blom te Gro-ningen (B), gev. in de coll. f2.50 + f1.25 = f3.75, en de helft saldo Zending-sbl. f21.17 $\frac{1}{2}$ = f24.92 $\frac{1}{2}$; T. Eekhof te 2e Exloëermond, van de Jongel.-Vereen. f7.50; Ds. Vrieling te Scheemda, coll. jaarf. Jongel.- en Jonged.-Vereen. f3.03 $\frac{1}{2}$; Ds. Goeree te Wagenborgen, van blinde Tine f0.40, saldo kal. f1.30, Zending-sbl. f1.— = f2.70; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll. f2.50; Mej. E. Nienhuis te Overschild, van de Jonged.-Vereen. f13.—; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, 2 dankoffers f2.— + f0.50 = f2.50; W. Boiten te Winsum, van de Zending-sVereen. f20.— + van de Jonged.-Vereen. f2.50 = f22.50; Ds. Postema te Warfum, gev. in de coll. f2.—; H. Waterink Jzn. te Schoonoord, coll. jaarf. Jonged.-Vereen. f2.— + saldo kal. f0.83 $\frac{1}{2}$ = f2.83 $\frac{1}{2}$; Ds. Meijer te Bierum, uit de busjes van J. van Dijken f9.91, H. Meijer f10.43, F. Oldenhuis f10.45, J. Meijer f10.47, saldo kal. f8.42 = f49.68; H. Timmer te Niezijl, van de schoolkinderen f14.45, saldo kal.

f2.—, 50 halve centen van G. Top f0.25 = f16.70; Ds. Meijer te Marum, gev. in de coll. f1.—; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, verzam. op een 35-jarig bruiloftsf. van B. de Vries f3.15; Ds. Dijkstra te Smilde: van de kinderen van H. Ellen te Gasselster-Nijeveen f7.—, van de Jongel.-Vereen. te Den Horn f3.15, van Ten Hagen te N.-Amster-dam uit het Javaantje f5.—, Ds. Lindeboom te Zutten uit de Zending-skas der Geref. Kerk f10.—, Kerstfeest Hoogersmilde f1.11, Smilde saldo Zen-dingskal. f0.66, Mej. J. Goris te Berghen theim saldo kal. f4.55, Mej. Moorslag te Blija f1.50, K. Smit te Ter Apel saldo Zending-sbl. f9.—, Smilde (A) gev. in de coll. f5.—; Ds. Middelveld te Hoog-kerk, door J. Boersema van de Zending-sComm. f25.—, saldo k. f26.92, Mej. A. Oosterhof van de Jonged.-Vereen. f5.05, gev. in de coll. f1.— = f57.97; Ds. Bakker te De Krim, gev. in de coll. f1.—; H. Poppen te Schoonebeek, gev. in de coll. f1.— + saldo kal. f6.— = f7.—; H. Bod-deus te Bedum, van de Cents-Vereen. der Jongel.-Vereen. f184 + f3.37, uit het Nikkertje in de schuur voor 't bergen der fietsen = f187.37, Ds. Binnema te Munnekeziel, 300 halve centen van vr. R. de Vries = f1.50; Ds. Gispén te Zwolle: coll. te Hasselt f16.56 + 2 giften f1.— + f1.— = f18.56; saldo kal. verkocht door C. en G. Drupsteen f1.90, coll. te Ambt Vollen-hove B f14.28.

Wed. Jan Rooseboom te Middelstum f2.50; Ds. Sybesma te Wijhe, busje N. Sybesma f12.24, coll. Zondagsschool f1.20, gev. in de coll. f0.50 = f13.94; Ds. Geerds te Appingedam, van S. f1.—; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, van de Jonged.-Vereen. f2.50; J. Brouwer Bzn. te Musselkanaal, gev. in de coll. f25.—; Ds. Binnema te Munneke-zijl, saldo kal. en uit de busjes in de kerk f65.—; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1.—; Ds. Heida te Stadskanaal busje van de Zondagsschool in de Eendracht door R. Aten f6.—; Ds. Bakker te Emmen, gev. in de coll. f10.—; Ds. Kerssies te Den Ham, Kerstcoll. f34.46 + gev. in de coll. f5.— = f39.46; Ds. v. Halsema te Nijeveen, uit de catechisatiebus te Meppel f10.—; Mej. J. v. Wijk te De Wilp, 140 halve centen = f0.70; J. Hoving te Wilp, saldo kal. f5.—; G. H. Hutman te Nijverdal, Zending-sComm. van de Geref. f270.—; Ds. Roorda te Koelvorden, een coll. van 't vorig jaar f25.75; Dr. Schotte te Hardenberg, door N. N. f50.—; H. Knot te Middelstnn, van de Jongel.-Vereen. f145.—; A. Smit te Haren, van Mej. Elis. Jansen f2.50, saldo kal. f6.30, 2/maandel. contributie f28.20 = f37.—; Ds. Petersen te Veendam, saldo kal. f23.25 + gev. in de coll. f5.— = f28.25; Ds. Bruin te Balfo, gev. in de coll. f5.—; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1.—; W. Poorta te Ruinen, coll. jaarf. Jongel.-Vereen. f3.50; Ds. Tazelaar te Lutjegast, van A. Stol 100 halve centen = f0.50 + saldo kal. f16.33 = f16.83; Mej. Hendr. Rullman te Ermelo, uit een busje f6.83 $\frac{1}{2}$; K. D. v. d. Kooy te Winsum, van de schoolkinderen f6.18 $\frac{1}{2}$; Ds. Scholten te Zuid-horn, van de jonged.-Vereen. f4.50; C. de Vries te Niezijl, van de Mannen-Zending-sVereen. f30 — + van L. Moltmaker 200 halve centen = f1.— = f31.—; Mej. B. Bakker te Emmer-Compascuum, uit het Nikkertje der school f2.65; Ds. D. Postema te Warfum, gev. in de coll. f1.50; W. Sliet te Bedum (B), coll. van de Jongel.-Vereen. „L. et E.” bij een lezing van den heer Stiksma f9.—.

J. DUURSEMA, Quastor.

UITHUIZEN, 23 Febr. 1914.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

AMSTERDAMSCH E

**Maatschappij van Levensverzekering.
Maatschappij van Ongevallenverzekering.
Credietbank.**

AMSTERDAM, Keizersgracht 547/549.

DIRECTIE: JHR. MR. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN JR. - JHR. J. DE
SAVORNIN LOHMAN - MR. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te KAMPEN verschijnt een nieuwe
druk van den

STATEN-BIJBEL

(vroeger uitgegeven door JACOB en PIETER KEUR)
met al de volledige en onverkorte aantekeningen
met een inleidend woord van Prof. L. LINDEBOOM

Deze belangrijke uitgave geschiedt niet in het groote en
onhandige folio of kwarto formaat, maar in het meer prakti-
sche OCTAVO formaat en is compleet in

45 afleveringen à 25 cent.

Deze 45 afleveringen zullen compleet drie kloeke en han-
dige deelen vormen. Elke aflevering bevat minstens drie vel
druks van 16 pagina's, en zal geregeld om de drie weken
het licht zien. Deze Bijbel kost dus slechts

8 cent per week.

Bovendien ontvangen allen die inteekenen vóór de laatste
aflevering verschenen is, de

drie prachtige Stempelbanden gratis.

Desverkiezend kan men ook inteekenen om dezen Bijbel
te ontvangen in drie fraai en sterk gebonden deelen. De
prijs is dan f 4 per deel.

De eerste aflevering is bij elken Boekh. voorhanden en
wordt op aanvraag gaarne toegezonden door den Uitgever.

Met goud bekroonde
Amerik. Orgels

vol 2 spel 11 registers
van af **f 140.—**, levert

D. Steunenberg,
ORGELHANDEL, ALMELO.

Vraagt prijscouranten.

Termijnbetaling.

AGENTEN gevraagd.

J. ZOMER, Drukkerij „Vada”
WAGENINGEN.

Als U voor Uw zaak
Drukwerk noodig heeft
vraag mijn Modelboek dan
eens aan. U zult bij

nette uitvoering
billijke prijzen

vinden.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

EN GIJ ZULT MIJNE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE.

Hand 1482

JAVA SOEMBA

REDACTIE
H. DIJKSTRA . Smilde.
H. HOEKSTRA . Arnhem.

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR . ZAANDAM.
W. B. RENKEMA . RENKUM.

INHOUD: Gods weldadigheden. — Brieven naar Antiochië. — De Paul-Kregerschool te Batavia. — Dr. en Mevrouw Esser. — Zuster P. J. Pontier. — Zegen op den arbeid, door Ds. L. Tiemersma. — Keboemen. — Ds. L. P. Krijger te Karoeni. — Keucheniuschool. — Dr. H. A. van Andel te Solo. — Ds. L. Netelenbos te Wonosobo. — Correspondentie. — Leestafel. — Plaatselijke Berichten. — Giften.

Gods weldadigheden.

Wat zal ik den Heere vergelden!

De Pinksterdag is een dag der weldadigheden. Een tijdperk van heerlijke gedenkdagen sluit er mee af. Wij gedachten op het Kerstfeest, hoe God ons zijn Zoon gaf; in de Lijdensdagen, hoe die Zoon zich voor ons gaf; op den Paaschmorgen, hoe die Zoon voor ons leeft; op den Hemelvaartsdag, hoe Hij den hemeltroon beklom en op den Pinksterdag, hoe Hij al die weldaden aan ons toepast door den Heiligen Geest. Daarom is de Pinksterdag een dag der dankofferen voor elk kind van God, dat in zijn gemeenschap verkeert, en de gewoonte heeft die rijke dankoffers der beweldadigden bestemd voor de Zending.

Vergelden kunnen wij niet wat God ons gaf; maar onze dankbaarheid bewijzen, dat kunnen en mogen wij.

H. DIJKSTRA.

Brieven naar Antiochie.

„Gel! Van Java kreeg ik een brief, waarin o.a. te lezen staat: „De „Heraut" gaf weer nieuwe stof. Hier is de verontwaardiging groot. Waarom geeft men onze Zending geen gelegenheid kalm en rustig door te werken?"

Gij begrijpt waar het over gaat. De „Heraut" heeft gevraagd of er ook een gebrek zit in onze methode, want wij hebben maar 2000 Christenen en wij geven jaarlijks twee ton uit.

Nu vind ik niet dat de broeders op Java zoo „verontwaardigd" moeten zijn. De „Heraut" is na dege studie en grondig onderzoek, tot het resultaat gekomen dat elders de zending veel rijker vrucht draagt dan op ons terrein. De „Heraut" schrijft dat niet, maar zoo. Dat kunt gij toch wel begrijpen! Welk ernstig blad zal maar zoo, zonder onderzoek, aan het schrijven trekken!

Dat onderzoek heeft geleid tot een resultaat en dat resultaat deelt de „Heraut" nu mede.

Het voorbeeld van Sangir en Talaud is wel wat ongelukkig uitgevallen, maar er zijn natuurlijk andere voorbeelden genoeg, die niet zoo ongelukkig zijn en op zijn tijd zal de „Heraut" die mededeelen. Tegenwoordig is de Redactie druk aan het bestuurdeeren van de prijsvraag, want er is alle kans dat het blad de gouden medalje krijgt. Gij weet toch nog wel hoe die prijsvraag luidt: **Laat de „Heraut" mij in heel de Zendingswereld eens een geval noemen, onder Animisten of onder Mohammedanen, onder Chinezen of Japannezen, in het koude Noorden of in het zoele Zuiden, dat er na dertien jaren een eenigszins belangrijke vrucht werd gezien.** Gij begrijpt wel dat het blad op die gouden medalje geweldig vast, en zich nu niet laat ophouden met allerlei keffertjes, die tegen hem te velde trekken. Ik vind het zeer betreurenswaardig dat men op Java deze dingen niet verstaat en nu „verontwaardigd" is.

Zijn de broeders op Java verontwaardigd, anderen zijn verblijd. Uit Amerika zond Rev. Dr. H. Beets mij toe „Het Oosten", een blad dat nu niet bepaald met Gereformeerde symphathien schijnt bevangen, en in de tenten van die redactie is groote vreugde. Het stuk draagt ten opschrift: **„Voor de zooveelste maal mislukt"** en vertelt dan, reeds „altijd gezegd" te hebben dat alle Neo-Calvinistische Zending op hopelooze mislukking moest uitloopen. Vertelt dan schitterende dingen van de Zending der Chr. Ger., die in 1912 (let op dit jaartal!) met de „Doleerenden" vereenigd zijn, spot dan met de „diepe denkers" en met hun dwaze dingen en bewijst dit alles met te vertellen wat de „Heraut" zegt en eindigt dan met een zevenklapper van geweld, door uit te rekenen dat elk gezin, dat door de Gereformeerde Zending is gewonnen, f7300.— heeft gekost.

De „Heraut" is een onwraakbaar getuige, meent de redactie. Ziehier enkele eigen woorden:

„Dat het er met die Zending hopeloos moet uitzien, is wel zeker — anders zou de „Heraut" het hoofd-orgaan dier richting, niet zulk een vernietigende statistiek bekend maken."

Nu is het waar onze Zending werkt niet goedkoop.

Ik weet wel een middel om goedkoop gezinnen te krijgen. Laat ik u eens vertellen hoe dat in zijn werk gaat.

Een pastoor komt op zekere plaats, waar alles nog gedompeld ligt in heidensche duisternis. Hij zoekt de menschen te bewegen om hun kinderen door hem te laten doopen of ook wel doopt ze ongemerkt, al naar dat gevalt; hij doopt er, laat ik zeggen, duizend, het komt op één niet

aan; hij legt een keurig register aan, waar hij al de namen van die gedoopten en hun vaders, benevens hun vermoedelijke geboortedag netjes inschrijft. Nadat dit werk goed in orde is gebracht, neemt hij zijn boek onder den arm en reist weer weg.

Intusschen groeit de kerk op die plaats, of hij slaapt, of hij reist, of hij ergens elders doopt, wat hij ook doet of niet doet, die kerk groeit. Over 25 jaar komt hij weer. Nu heeft hij er een prachtige gemeente. Van die 1000 gedoopten zijn er intusschen, laat ik zeggen, 200 naar het vagevuur verhuisd en met wat missen-lezen komen ze daar weer uit. De andere 800 zijn wel bevestigde en tot vollen wasdom gekomen Christenen.

Zij hebben intusschen al weer kinderen gekregen en zoo hebt gij 800 gezinnen en die kosten 1/100ste van die Gereformeerden, welke het „Oosten” berekent op f7300.—; kant en klaar worden ze geleverd voor f 73.— per gezin.

Maar nu in ernst; in vollen ernst. Het krijgen van menschen op onze dooplijst is misschien niet moeielijk, maar wie onzer zou dat willen? Heel die engeltjes makerij is geen knip voor den neus waard. Dan nog maar liever geen resultaat. Liever één, die uit volle overtuiging het geloof omhelst en belijdt dan 800 zulke op soortgelijke gedoopten. Zelfs al is het waar dat van Roomsche zijde wel eens een dergelijke praktijk gevolgd is, ook van die zijde wordt men hoe langer hoe meer overtuigd, dat degelijk en grondig werken beter resultaat geeft.

Met innige deelneming hebt gij gelezen het droevig bericht van het overlijden van de jongste twee kinderen van Ds. L. P. Krijger te Karoeni op West-Soemba. Het waren kinderen van 1½ jaar en van 3 jaar. De ouders mogen van de sterkte des Heeren rijkelijk ondervonden hebben en nog elken dag smaken! Het is wel goed dat ik u even laat weten, dat ze beiden aan één kwaal en op één dag stierven, namelijk aan dysenterie. Den dag dat de advertentie in de „Standaard” stond, kwam een broeder bij mij of hij me even spreken mocht, of ik ook wist, waaraan het sterven dezer kinderen te wijten was. Zijn vrouw maakte zich zeer ongerust, de wilden konden ze wel vermoord hebben, of het huis kon wel in brand gestoken zijn en de kinderen in het vuur omgekomen. Gelukkig kon ik hem geruststellen. Het geval is erg genoeg, maar zulke schrikkelijke dingen hebben niet plaats gehad.

Utrecht is zeer teleurgesteld. Ds. H. Ph. Ingwersen heeft ontslag uit den Zendingsdienst. Hij wordt D. V. predikant te Berlikum. Ds. J. Krüger te Silvolde was door de kerk beroepen, maar moest bedanken omdat de dokter hem voor Indië niet geschikt vond. Waarheen nu?

Op een andere plaats in dit blad zult gij twee berichten vinden, waarvoor ik uw aandacht vraag.

Van het Zendingsblad 1912 en 1913, de uitgave op best papier, zijn nog elk een 40 over. Die hebben wij nu laten innaaien met linnen rug, netjes, en van een titelblad voorzien en die willen wij nu gaarne verkoopen voor f 0.50 per stuk. Dat is een spotprijs, maar als ze alle verkocht worden hebben wij nog weer een f 40.— Wilt gij den verkoop wel wat helpen bevorderen?

Het tweede is, dat de busjes voortaan onverbiddelijk alleen tegen toezending van een postwissel verkrijgbaar zijn. Dit is wel eerder gezegd, maar nog nooit streng gehandhaafd. Zoo komt het herhaaldelijk voor, dat men mij de busjes laat zenden en eenvoudig vergeet te betalen. Dan mag ik de port er nog bijdoen en de briefkaart bewaren, terwijl ik er verder niet van hoor. Daarom moet ik alle gevallen gelijk behandelen en al waart gij het zelf, in hoogst eigen persoon, gij krijgt geen busjes of gij

moet eerst een postwissel zenden. Voor eens en voor goed zal het nu uit zijn.

Dit nu, brengt u de gewone Pinkstergroet. Geld is er noodig en de genade Gods is verkrijgbaar voor niet. Zouden wij zulke rijke gaven niet met ootmoedigen dank beantwoorden! Dat geve God!

Sm. 25-4-'14.

H. DIJKSTRA.

De Paul-Kruger School te Batavia.

(Bij de Foto).

Den Haag, 5 Maart 1914.
Hollanderstr. 54.

Weleerwaarde Heer!

Hiernevens heb ik het genoegen u de bedoelde foto aan te bieden. Een paar inlichtingen zijn u waarschijnlijk welkom. Het gebouw staat achter de woning van het hoofd der school. Van den weg komen de leerlingen door den voortuin, langs het huis, op de speelplaats naast en achter de school. Een deel van de speelplaats is overdekt tegen regen en zon. Twee Ketapangboomen beschaduwen het eerste onoverdekte deel naast de schoollokalen. Boven en beneden, zijn drie lokalen, waarlangs een gang loopt. Aan het eind bevindt zich de trap. In de lokalen ziet men banken, borden, platen, evenals in de Hollandsche scholen. De benedenlokalen zijn bevoloed met cementtegels.

De Paul Krugerschool is eene Europeesche school. Ook gaan er eenige Javaansche en Chineesche kinderen op, doch hun aantal mag niet meer bedragen dan een vierde deel. De eerste jongen (rechts) is een volbloed Javaan, een Raden Mas. Van het

onderwijzend personeel staat de heer P. Bergmeijer tuschen paal 1 en 2, de heer L. Thijs geheel aan het eind, en de vier onderwijzeressen tusschen paal 4 en 5. Het jaar 1914 brengt in het personeel een groote verandering. De heer L. Thijs heeft een kostschool overgenomen en is 1 Febr. j.l. vervangen door den heer J. G. van Alkemade; de heer P. Bergmeijer gaat in Mei met verlof, waarna ik mijn post weer ga betrekken; en in Juni komen twee nieuwe onderwijzers, de heeren P. Beukema en ? ?

De Paul Krugerschool is geopend den 9en Juli 1903 met ongeveer 80 leerlingen en telt er thans ruim 200. Ze mag genoemd worden eene stichting van Ds. Wijers. Het Bestuur bestaat uit de heeren Ds. Ch. Winckel, voorzitter, A. H. Kooyker, secretaris, W. de Vries Gzn., penningmeester, Mr. S. baron van Heemsta en G. Greve.

U des Heeren zegen toewenshende op al uwen arbeid, in 't bijzonder uwen arbeid voor Zendingsblad en Macedoniër, teeken ik mij,

hoogachtend,

Uw dw. dr.,

FLOOR.

Dr. en Mevrouw Esser.

Met de „Grotius” zijn aan het eind der vorige week Dr. en Mevrouw Esser in Genua aangekomen, en zij zijn met den nachttrein in eens naar Holland doorgespoord.

De Heere heeft hun een goede reis gegeven, en zij zijn voorspoedig in Amsterdam aangekomen, om vooreerst te blijven in de ouderlijke woning van Professor Rutgers. Vooral met het oog op de zwakke gezondheid van Mevrouw Esser, mogen wij blijde en dankbaar zijn dat de reis geen kwaad gedaan heeft, en dat de overgang van klimaat niet al te zeer heeft aangegrepen.

Wat er nu geschieden zal, kan nog niet gezegd worden. In de allereerste plaats heeft de patiënte volstrekte rust noodig, en dan zal de geneesheer haar wel nader on-

derzoeken, om te zien wat gedaan kan worden tot herstel. Misschien moet zij bij de zee zijn, misschien van de boschlucht genieten, misschien het op de hooge bergen zoeken. Doch dat zal later wel blijken.

Ds. Bavinck en Dr. Kuyper zijn, zoodra zulks mogelijk was, naar Amsterdam gereisd om Dr. en Mevrouw Esser het welkom in het Vaderland toe te roepen, hun de groet der Kerken over te brengen, en den zegen des Heeren hun toe te bidden.

Zij troffen Dr. en Mevrouw Esser met hun kind in het huis van Professor Rutgers aan, en hadden een alleraangenaamste ontmoeting, waarbij over zeer veel zaken, de Zending betreffende, gesproken werd.

Mevrouw Esser zag er zwak uit, en men kon het haar aanzien dat zij veel had door-

De Paul-Kruger School te Batavia.

gemaakt. Moge het verblijf in het Vaderland haar veel goed doen, en geve onze God het, dat zij hare krachten terugwinne en voor de Zending behouden kan blijven.

Aan Dr. Esser was het goed te zien dat hij eenige jaren in de Oost geweest was, hij heeft een echt oostersche uitdrukking in het gezicht gekregen. Maar hij zag er best uit, alhoewel wat vermoeid van de reis, en juist dien dag wat koorts hebbende.

Wij hopen zeer dat Dr. Esser straks, als hij van de reis bekomen is, en de bezoeken bij de familie afgelegd zal hebben, voor verschillende Kerken, die hem uitzonden, zal

optreden in den Dienst des Woords.

Voor hem en zijn vrouw wordt veel gebeden, en wij weten allen dat hij **onze** Zendingsdienaar op Java is. En al is de oorzaak droevig, waarom hij repatriëeren moest, toch zijn wij blijde dat wij onzen Dr. Esser weer in het vaderland hebben, en aller wensch is nu, hem te zien en te hooren.

Wij twijfelen niet of Dr. Esser zal zich hiervoor geven, en dit kan dan weer een krachtig middel zijn om de liefde voor de Zending te krachtiger op te wekken.

A. K. Jr.

Zuster P. J. Pontier.

Uit een particulier schrijven van 12 Jan. 1914.

Eenige weken geleden heb ik een Javaansche trouwpartij bijgewoond, van een verpleegster van hier en een inlandsch onderwijzer.

Eerst ben ik ter kerk geweest en later ter bruiloft, die heel rustig verloopt. Drank werd in 't geheel niet gebruikt, en allen zitten op den grond, waar zij zich te goed doen aan den aangeboden maaltijd, die echter voor ons Hollanders, n.l. Ds. en Mevr. Esser, Dr. van Stokkum en ik, op een tafel was bereid.

Kerstfeest hebben we hier ook gevierd; jammer dat Mevr. Esser daar niet bij kon zijn, die wegens ziekte naar de bergen was.

Gelukkig echter logeerde de fam. Netelenbos bij dominé, en kon de feestviering nog doorgaan. 't Was er heel gezellig. Een inlandsch onderwijzer vertelde erbij, maar verstaan deed ik er nog niets van.

Oudejaarsavond was het koempoelan bij Ds. Esser. (koempoelan = godsdienstoefening).

Er was echter hier een ernstige zieke, zodat ik tot mijn spijt niet kon gaan.

Nieuwjaarsmorgen was het Javaansche

koempoelan.

De Zondagen zijn hier voor mij niet zeer aangenaam. De meisjes en jongens gaan reeds $\pm$ 8 uur naar de koempoelan, die 9 uur begint (zoover zitten wij er hier van daan), en komen dan niet voor $\pm$ half een thuis, daar zij, na den dienst bij Ds. aan huis zangles krijgen. Heel wat versjes, uit de verschillende bundels kennen ze reeds uit 't hoofd.

Voor mij is het dus dien tijd zeer stil, daar ik ook geen werk kan doen, als b.v. verbinden, daar op iedere zaal maar een zuster achterblijft.

Komen ze thuis, dan gaan ze, na gegeten te hebben, met me verbinden, en dan valt er verder niets meer te doen.

Dokter krijgt wel een trommel tijdschriften, maar plaatjes kijken verveelt spoedig. Soms zit er wel eens een boek in, en dat lees ik dan. Om de veertien dagen is het 's avonds voor ons koempoelan (andere Zondagen is het voor de Chineezee). Het lijkt het meest op bijbellezen, daar in vervolg eenige verzen worden gelezen, en even besproken, waarna een ieder het woord mag hebben.

Zegen op den arbeid.

Zondag 15 Maart was het voor de gemeente Kwitang een blijde dag. Voorbereiding voor het heilig avondmaal werd gehouden, en de heilige doop toegediend aan eene Chineesche vrouw en twee Javanen, terwijl 9 jonge menschen belijdenis deden.

Het is op Kwitang nog niet voorgekomen, dat zooveel jonge menschen uit het Maleisch sprekend deel der gemeente belijdenis des

geloofs aflegden. Ik had in hen trouwe cathesianten. Moet men bij hen, die op volwassen leeftijd toetreden tot de gemeente, zich bepalen tot de eerste beginselen, bij deze kinderen der gemeente kon het ondericht veel verder gaan. De kinderen der gemeente vormen de toekomst der gemeente, en ik geloof dat ook deze jeugdige leden iets voor de toekomst beloven.

Merkwaardig, dat de beide Mohammedanen, die ik doopte, Javanen zijn, afkomstig uit Solo en Poeworedjo. Sarkan is een jongman van ruim 20 jaar. Hij heeft te Poeworedjo het eerst het Evangelie gehoord. Br. Ingwersen zal zich hem misschien nog wel herinneren, en met blijdschap vernemen, dat het zaad in zijn hart gestrooid, vrucht heeft gedragen.

Batavia is wel ver van Midden-Java gelegen, maar de zendingsarbeid te Batavia, voor zoover als die van de Gereformeerde kerk te Batavia uitgaat, staat toch in nauwer betrekking tot die op Midden-Java dan meenigen zou denken.

Er wonen op Batavia veel Javanen, afkomstig uit Midden-Java. Onze Hollandsche Inlandsche school wordt voor het meerendeel door Javanen bezocht. En ben ik met Jacobus Koeadie op huisbezoek, dan ontmoet ik meermalen Javanen, die wel Maleisch spreken en verstaan, maar als het gesprek levendig wordt, dan gaat het in het Javaansch over, en ontglippen mij natuurlijk de teugels en moet ik de gang van het gesprek over laten aan Jacobus Koeadie, een geboren Javaan, die even vlot Javaansch spreekt als Maleisch.

Als de zending op Midden-Java slaagt,

zal ook Batavia daarvan de vruchten plukken. Als het op Midden-Java regent, druppelt het op West-Java.

Met den arbeid op Midden-Java leeft de gemeente te Batavia dan ook mede. De vergaderingen der missionaire predikanten worden om de 4 maanden te Jocja gehouden, en dan is ook Batavia er vertegenwoordigd. Een van ons beiden, Ds. Wijers of ik, wonen de vergaderingen bij. Meestal vaardigt de kerkeraad mij af.

Zoo hoop ik ook begin volgende maand te gaan. De reis gaat over Bantoeng, waar dan des Zondags een preekbeurt wordt vervuld. Van Jocja hoop ik dezen keer door te gaan naar Soerabaja, waar de kerkeraad vroeg, om met de Paaschdagen de gemeente voor te gaan.

De predikanten van Midden-Java en Batavia hebben namelijk op zich genomen, om tijdens het verlof van Ds. Pera de gemeente van Soerabaja te dienen, en daar om beurten heen te gaan.

Deze week vertrekt de familie Pera naar Holland. Geve de Heere hun een goede reis en een aangenaam verblijf in Europa.

L. TIEMERSMA.

Weltevreden, 18 Maart 1914.

KEBOEMEN,

Padjo.

Ds. K. v. Dijk schrijft:

Onze Joesoep Padjo is dezer dagen uit Modjokerto teruggekeerd, waar hij sedert zijn ontslag werkzaam geweest is in een miteerfabriek. Hij heeft, nu hij weer in Zendingsdienst terug kon komen, zijn betrekking vaarwel gezegd, hoewel hij daar meer dan het dubbele genoot van het inkomen dat hij in Zendingsdienst zal ontvangen, en hem nog zeer voordeelige toezeggingen waren gedaan. Van zoo iemand kan nu althans niet gezegd worden, dat hij Christen is terwille van stoffelijke voordeelen, die daaraan verbonden zijn. Trouwens, dat geldt van al onze helpers haast wel; in ieder geval van de meer ontwikkelde onder hen. In een wereldsche betrekking zouden velen van hen heel wat meer verdienen, dan ze in de zending voor hun levensonderhoud ontvangen. Onlangs ging uit Poeworedjo een jongen, die daar als kweekeling in Zendingsdienst een kleine toelage genoot naar Batavia om werk te vinden. Hij had heel spoedig een betrekking, die hem vijfmaal zooveel opleverde,

als zijn tractement, dat hij in dienst der zending had. Onze helpers weten ook zelf zeer goed, dat er heel wat andere betrekkingen zijn, die beter betaald worden. Dat ze toch geen andere betrekkingen zoeken, pleit in ieder geval niet tegen hen. In het geval van Padjo, die in een anderen dienst was, en nu tot ons terugkeert, is dat een sterk bewijs, dat het waarlijk zijne begeerte is in het werk des Heeren bezig te zijn. Mij verheugt het zeer, dat hij is teruggekeerd, ik schreef het vroeger reeds: van hem heb ik veel verwachting. Eigenlijk spijt het mij, dat hij eerst een poosje naar Magelang gaat om Ds. Merkelijn te helpen. Maar het kan zijn nut hebben; en voor Padjo zelf, en voor den arbeid te Magelang. Zoodra we hier een dokter krijgen, leg ik dadelijk beslag op hem.

Drukte.

Mijn tijd is tegenwoordig erg bezet. Ik heb op 12 plaatsen het avondmaal te bedienen. De schoolbouw te Gombong legt ook beslag op een groot deel van mijn tijd. Het zal nog een heelen tijd duren voor we daar mee klaar zijn. De heer Pot heeft voorlo-

pig maar een huis gehuurd, waarin hij 3 November de school begon. Hoe mooi zou het zijn, als we nu ook spoedig ons ziekenhuis konden inrichten.

Soms kan ik ontevreden zijn over zoo-veel arbeid, die niet rechtstreeks tot den zendingsarbeid behoort; zooals scholenbouw, toezicht op scholen, bemoeienissen met medischen arbeid, allerlei administratie enz. Maar ik troost me met de gedachte, dat als ik nu die zaken help bevorderen, daarmee later de zending gediend zal zijn. De positie van de zending wordt er aanmerkelijk door versterkt.

Uitzicht.

Gisteren vertelde onze helper Jakob mij nog, hoe hij in den trein dicht bij Keboemen een gesprek had afgeluisterd tusschen eenige jonge menschen, die het over de Sarikat Islam hadden, en daarbij de opmerking maakten: „Op den duur zal de Christelijke godsdienst het toch winnen”. En toen Jakob vroeg, hoe of ze dat konden denken, was het antwoord: „Diè doet toch maar inderdaad veel goeds.” En toen wezen ze op

scholen en hospitalen van de zending, en ook op het leven van de Christenen, dat gespeend was aan allerlei uitpattingen, waarvan anderen toch maar niet los konden komen. De menschen schenen door de Sarikat Islam, die aanvankelijk zulke groote verwachtingen wekte, reeds nu teleurgesteld te zijn. De Sarikat Islam beloofde iets; het Christendom doet iets. Dat is zoo ongeveer de conclusie, die ze maken. En die teleurstelling over Sarikat Islam schijnt niet maar bij enkelen te bestaan. Voor een paar dagen werd mij verteld te Poerworedjo, dat daar een massa menschen zijn, die bij den penningmeester de contributie terug komen vragen, die ze gestort hebben. Het spreekt vanzelf, dat ze nul op hun rekest krijgen. Het geld is al gebruikt. Maar de kleine man heeft niet gemerkt, dat het in zijn voordeel gebruikt is. En dat was toch, wat hij verwacht had.

Zou die Sarikat Islam beweging ook nog der zending ten goede komen? Het is niet onmogelijk.

Ds. L. P. Krijger te Karoeni (Laura).

Karoeni, 22 Januari 1914.

Waarde Broeders.

Hartelijk dank voor uw vriendelijk schrijven d.d. 2 Dec. 1913, het eerste van dien aard, dat wij sedert ons vertrek uit Holland van u mochten ontvangen en daarom temeer door ons op prijs gesteld.

Op dit oogenblik ben ik bij Ds. en Mevr. de Bruijn te Kambaniroe, voor een 14 dagen van huis wegens „vergadering”. Wel is te Karoeni nog niet alles op orde, maar het huis nadert toch zijn voltooiing. De huishouding is nu op gang en de kleinigheden die er aan huis en erf te doen overblijven, zullen we in dit jaar kalm afwerken.

Koempoelan.

Zoodra de achtergalerij klaar was, zijn we bij gebrek aan andere localiteit, en daar de school tot heden nog al een eindje van het huis verwijderd staat, begonnen met dáár eene Maleische Koempoelan te houden des Zondags.

Dit was noodig, niet alleen met het oog op ons eigen gezin, maar ook voor de pradojoerids, (inlandsche politie-soldaten), die met de vestiging van het Bestuur te Karoeni, hier geplaatst zijn. Velen van hen zijn Christenen, gekomen van de naburige eilanden.

In den regel niet van de besten, waar nog bij komt dat zij soms jarenlang op plaatsen moeten wonen, waar alle geestelijke leiding ontbreekt.

Het was wel te verwachten (en misschien ook nog wel een goed teeken), dat zij zich kwamen melden, nu ze op een plaats kwamen, waar ook een pandita was.

Al spoedig kwamen er des Zondags verscheidene met hunne vrouwen om „ter kerk te gaan.”

Zoo kwam er een geregelde koempoelan; en van zelf, reeds eerder dan ik mij had voorgesteld.

Maar wij zijn er niet minder blij om, want op deze wijze komen de Zondagen beter tot hun recht, dan zonder openbare saamvergadering en ook de Soembanees, al kan hij er nog niet onmiddellijk van profiteeren, ontvangt er een indruk door van den Christelijken rustdag en kan er ook door geprikkeld worden tot nieuwsgierigheid.

Kerstfeest.

Zoo hebben we ook gezegende Kerst- en feestdagen gehad. Allen meegerekend, ook de schooljeugd, hebben we soms wel, zooals nieuwjaarsmorgen, samenkomsten van een 70 à 80 personen.

U kunt begrijpen hoe we verlangen, naar een andere plaats van vergaderen.

We hopen op het nieuwe schoolgebouw, zoodra de regentijd voorbij is.

Iets anders is, wat we moeten doen, als deze van elders komende Christenen, nauwere aansluiting zoeken en een soort erkenning door onzen kring verlangen.

Dit is reeds het geval.

Reeds na enkele weken kwamen eenige heidenen, maar met een Christen man of -vrouw levende, hun wensch te kennen geven om Christen te worden.

Zij waren bereid onderwijs te ontvangen en op Christelijke wijze te huwen en bekeerden den doop voor hun zelf en hunne ongedoopte kinderen.

Nu moeten wij, voorzichtig aandoen,

Onze „vergadering” heeft zich op het standpunt gesteld dat wij deze Christenen niet „overnemen” kunnen, zonder te weten of hunne wandel recht is, laat staan dan hunne nog ongedoopte mannen of vrouwen en kinderen voetstoots in onzen kring opnemen. Wij zullen hen dus, daar zij uit eigen beweging kwamen, tot het begeerde onderwijs toelaten en voorts afwachten.

Daar zij op onzen weg gezet zijn, mogen wij onze handen niet van hen aftrekken, maar wij begeeren, geen vasten kring, tenzij dat er hoop bestaat, dat het ook een eenigszins „goede” kan worden.

Scholen.

Wat de scholen betreft, we hopen dat het nu spoedig een goede koers op zal gaan. Br. v. Dijk gaat mee naar 't Westen, om daar alvast wat orde op zaken te stellen, wat zeer noodig is.

Van de nieuwe goeroe's van Rotti gekomen wordt Daniël, die een prettigen indruk maakt, aan de nieuwe school te La-Wonda geplaatst. Goeroe Pada, tot heden te Waingapoe, gaat naar Lauili, goeroe Daoed, die pas te Lauili is gekomen, gaat als hulp-onderwijzer naar Ello-Pada. Zodoende hebben wij nu aan het hoofd van elke school een gehuwden goeroe, die ook zijn vrouw bij zich heeft, wat, op afgelegene posten vooral, zeer noodig is.

Het gebeurt nog al eens dat de vrouw bij familie op Rotti of Savoe blijft, en daarom wordt nu br. Daoed, wiens vrouw maar steeds wegblijft, als hulp naar een andere school verplaatst.

Dit jaar hopen we de school van Wai-Man-goera, die vernield is, ter herbouwen, maar op een andere plaats, meer naar het strand toe.

Het is zeer te hopen dat er spoedig meer goeroe's komen, ook van Ambon of Mena-

do, want van de scholen in 't westen zou ik ook graag een paar kweekelingen naar de normaalcurcus te Pajeti zenden. Maar dan moet in hun ledige plaats voorzien worden, terwijl er nieuwe scholen op 't program staan.

Als 't eenigszins kan bouwen we dit jaar ook een school te Kodi.

Wonokaka.

Weinig had ik vermoed, bij mijn vorig schrijven, dat de onvindbare Wonokaka, met zijn heele bende, nu reeds veilig te Koepang achter slot en grendel zou zitten. Maar hij heeft zich tenslotte, zwerfendsmoede, gemeld. Op de witte boot, waarmede ik naar Waingapoe ging, om de vergadering bij te wonen, zag ik ze allen.

Een treurig gezicht! Misschien ziet geen van hen, Soemba ooit terug. „Wono Kaka, die veel bekijks had, een man met een niet alledaags gelaat, deed echter vrij kalm.

't Was heelemaal geen misdadigersfiguur. Zijn rol is ten einde. De pacificatie van Kodi, twee en een half jaar door hem opgehouden, kan nu haar beslag krijgen.”

Moge de weg tot een begin van Zendingsvolks-onderwijs nu ook gebaand blijken.

Wanneer nu, na goedkeuring van onze plannen door de regeering, dit jaar ook de Standaard-school te Karoeni geopend wordt en wellicht ook nog begonnen wordt met de oprichting van een ziekenhuisje (in afwachting van de komst van een docter), dan is 't van 't jaar ook al bouwen wat de klok slaat.

En dan zijn er nog verscheidene land-schappen, die nog niet eens een school hebben.

Uit het verslag van onze laatste vergadering hebben de broeders gezien, dat „het Westen” ook een ernstig punt van bespreking is geweest. Ik wil eindigen met het volle vertrouwen uit te spreken, dat de financiële gevolgen, die, mogelijk in de naaste toekomst, uit de te verwachten gang van zaken kunnen voortvloeien, niet met vreeze maar met blijdschap en bij voorbaat, door u aanvaard zullen worden.

Ontvangt onze hartelijke broedergroete,

Uw br. in Chr.

Lod. P. KRIJGER.

KEUCHENIUSSCHOOL.

Br. K. Dijkema zond ons een schrijven waaraan het volgende is ontleend:

„Nu iets over mijn bevindingen. Ik vind de jongens van de school zulke echte gezels-

lige menschjes. Ze verschillen niet zooveel van de Hollandsche knapen. Ze halen dezelfde grappen uit, die wij vroeger ook bedreven. Ze spelen met dezelfde hartstocht

voetbal, ze zingen en schreeuwen en stoeien in hun vrijen tijd. Alleen zijn ze iets deftiger, hebben meer waardigheid. Terwijl een Hollandsche jongen van 14—16 jaar zich om geen conventie of mode bekommert, weten jonge Javaantjes zich reeds precies in de plooi te houden en alle vormen in acht te nemen. Je ziet die jeugdige heertjes over den weg wandelen met een deftigheid en ernst, die grijsheid waardig. Gelukkig is hun geest nog kinderlijk, naief. Ze kunnen nog in geestdrift geraken over kleine genoegens met warme, ongekunstelde vreugde. Dat vind ik gelukkig, hoewel het hun soms het belangrijke om het nietige doet vergeten. Voor eenige weken zijn we met al de jongens naar de sekaten (jaarmarkt) geweest op uitnoodi-

ging van den Ass. Resident. Daar was eene tentoonstelling van Inlandsche kunstnijverheid. Werkelijk zeer interessant. En „tocan” moest toch vooral wat koopen. Ik kocht een kris en de groote Mardan van Keboemen mocht hem dragen. Dat vonden ze echt. Laatst zei er een in een gesprek: „ik heb wel duizend vrienden”. Ik vroeg hem, wie dat al waren. „Alle Christenen zijn toch mijne vrienden, mijnheer.” Ja, brave kerel, je hebt gelijk: Een is uw meester en gij zijt allen broeders.”

Namens de deputaten der Generale Synode voor de Zending,

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 24 April 1914.

Dr. H. A. v. Andel, Solo.

Mesen, Solo, December 1913.

Nu ik dezen keer een „brief uit Solo” zal schrijven, wil ik allereerst al onze vrienden nog eens hartelijk danken voor hun meeleven in onze huiselijke omstandigheden. Het zal wel onmogelijk zijn om al die brieven persoonlijk te beantwoorden, daarom moet deze brief maar aan allen zeggen, hoezeer we hun hartelijkheid gewaardeerd hebben. Ons dochtertje groeit goed, en ik ben gelukkig weer zoover hersteld, dat we ons gewone leven in Solo weer beginnen kunnen.

In dezen brief wil ik iets vertellen van ons bezoek in den kraton (het paleis) en van de recepties bij den Rijksbestierder.

Nu en dan houdt Z. H. de Soesoehoenan groote recepties, waarheen ieder kan gaan. Daar we al eenige maanden in Solo waren en er in dien tijd nog geen receptie was geweest, was de Resident zoo vriendelijk ons gelegenheid te geven op een particuliere audientie te worden ontvangen tegelijk met jhr. van Doorn, lid der Tweede Kamer, die toen juist te Solo was, en nog enkele andere gasten.

Zulke bezoeken gaan altijd precies op dezelfde manier toe.

We kregen bericht, dat we moesten zorgen om 6 uur 's avonds aan den ingang van den kraton te zijn. In de poort, eenigszins ingericht als vestibule, wachten alle gasten op den resident, die precies 7 uur aankwam, en ons voorging het binnenplein over en de pendopo binnen. Op het verhoogde deel van de pendopo waren stoelen klaargezet langs drie zijden van een groot roodgebloemd karpel. Aan het boven einde van 't vier-

kant drie zetels: voor den Soesoehoenan in het midden, aan weerskanten voor den Resident en jhr. van Doorn. Aan de zijden van het vierkant rechts een rij stoelen voor de dames en de prinsessen (zusters of dochters van den Soenan) die mee hielpen ontvangen, en links voor de heeren en enkele prins.

Door den President werden de gasten voorgesteld aan den Soenan, die aan ieder de hand gaf, waarop allen gingen zitten op de aangewezen plaatsen. Dadelijk werd thee en koffie rondgediend, en onderwijl kwamen vier Javaansche jonge meisjes, familieleden van den Soenan, als danseressen gekleed, binnen. Begeleid door buitengewoon mooie gamelan-muziek voerden zij gedurende drie kwartier ongeveer Javaansche dansen uit. Het was alleen jammer, dat het mooie, rustige van de muziek en van de bewegingen nu en dan afgebroken werd door een soort krijgsgeschreeuw van de muzikanten en door het afschieten van pistolen, die de meisjes bij zich droegen. De kleeding der danseressen was bijzonder kostbaar: prachtig batikwerk, halskettin- gen, ooringen, haarversierselen, alle schitterend van diamanten.

Na afloop van dezen dans noodigde de Soenan ons uit het „bergje” te gaan zien. Achter het eigenlijk paleis is een heuveltje gemaakt, waarin een grot met allerlei gangen. Er bovenop is een gebouwtje in twee verdiepingen, eigen ontwerp van den Soenan. Om de bovenste verdieping is een galerij. We zagen alles: salon, slaapkamer, ook het vertrek waar Z. H. zich Vrijdags afzonderd voor het gebed. Het is alles bitter klein, en Europeesch gemeubeld.

Na een kleine wandeling door den tuin keerden we naar de ontvangstzaal terug, waar intusschen twee dansers verschenen waren, die, ook weer door gamelanmuziek begeleid, een spiegelgevecht hielden. Woest zagen ze er uit met hoogrood geverfde wangen, waaraan te zien was hoe woedend het gevecht was, en met groot lawaai sloegen ze op elkaars schilden.

Zulke voorstellingen, die bij de audiënties gegeven worden, kunnen tegelijk dienen om de gapingen in de conversatie aan te vullen. Vanzelf is die zelden levendig; zoowel voor de Javanen die ontvangen, als voor de Europeesche gasten is de conversatietaal, het Maleisch, een vreemde taal.

Daar het Maleisch mij in het geheel niet gemakkelijk valt, vroeg ik aan de zusters van den Soenan, die naast mij zaten, of men ook Javaansch mocht spreken; natuurlijk met de noodige verontschuldiging voor fouten, die ik zou maken. Zij hadden er niets tegen, integendeel, de conversatie was van dat oogeblik af druk genoeg.

De onderwerpen van gesprek zijn wel eenigszins anders, dan waaraan wij gewend zijn. Naar alles wordt gevraagd. „Hoeveel verdient uw man?" „Hoeveel krijgt u van hem voor de huishouding?" „Moet u daarvan ook uw kleeren betalen, b.v. zoo'n japon als u nu aan heeft?" „Hoeveel huur betaalt u?" „U moet uw best doen zelf te verdienen; dan is u niet zoo afhankelijk!" „Leest u ook Javaansch?" „Kunt u ook op Javaansch versmaat voordragen? niet? dat is jammer, dat moet u ook leeren?" „Welke Javaansche boeken heeft u gelezen?" „Heeft u nu ook den Javaanschen godsdienst al aangenomen?" „Er zijn toch al Hollanders, die dat gedaan hebben?" enz. enz. Bij zoo'n directe vraag naar den godsdienst kan men dan trachten althans eenigszins duidelijk te maken, waarvoor we hier zijn. Dat is ook een punt van belangstelling. „Kon u in Holland niet leven, dat u hier kwam?" „Vond u het in Holland niet prettig meer?"

Ook naar allerlei familieleden wordt gevraagd. Het aantal broers en zusters, hun leeftijden, hun bezigheden, den ouderdom van de ouders, enz. Men kan in de twee

uur, dat zulk een receptie duurt heel wat afpraten.

De Rijksbestierder houdt elken tweeden Zaterdag van de maand receptie. Meestal zijn deze recepties, die van 7 tot 9 uur duren, druk bezocht, zoowel door Europeanen als door Javanen van den rang van regent en daarboven. Op die avonden wordt muziek gegeven: de Rijksbestierder heeft een eigen strijkorkest en een orkest van gitaar-spelers. Gedrukte programma's liggen voor de gasten klaar. Ook muziekstukken van Javanen komen hierop voor.

Heeren en dames zitten bij deze recepties afzonderlijk in de groote voorgalerij, eigenlijk pendopo. Schitterend is alles electrisch verlicht met tientallen van lampen in kristallen kronen.

Nadat men ongeveer een uur gezeten heeft, noodigt de raden ajoe de gasten uit, het paleis te zien. Het is wél de moeite ren vloeren in verschillende kleuren — waard. Groote zalen met prachtige marmeeroveral mooie voortbrengselen van inlandsche kunstnijverheid. Eigenaardig zijn een aantal geheime deuren tuschen ineenlopende vertrekken, een heeft geheel 't voorkomen van een kast, die in de kamer staat; een andere is een draaibare bank in den hoek van een zaal. Er is in Solo een regent, die zich in het bijzonder met de kunstnijverheid bezighoudt. Een bezoek aan zijn huis is ook zeer interessant, vooral om de verzameling oud-Javaansche voorwerpen en het prachtige batikwerk en ingelegde hout.

Voor ons werk is het natuurlijk wel aangenaam, dat men in Solo door zulke recepties en door kratonfeesten, gelegenheid heeft met de hoogere Javaansche wereld, die anders zoo moeilijk te bereiken zou zijn, in aanraking te komen. „Toch blijft het ook zóó nog een vraagstuk, hoe de hooge prijaji's met het Evangelie in aanraking te brengen. Een vraagstuk, dat nergens zoo moeilijk is als juist in de Vorstenlanden, omdat daar zooveel prijaji's zijn.

Over één van de middelen, die wij daarvoor meenen gevonden te hebben, zal een volgende brief een en ander kunnen meedeelen.

JACQUELINE VAN ANDEL—
RUTGERS.

Ds. L. Netelenbos te Wonosobo.

Uit drie brieven, 29 Dec., 16 Jan. en 28 Februari.

De Reis.

Onze broeder is terug op zijn post. 30 Nov. kwam hij te Tandjong Priok aan. Hij

roemt zeer de Maatschappij Nederland, met wier boot hij de reis maakte. Hij schrijft:

Niettemin was het niet zonder voldoening dat we Zondagmorgen 30 November ons goede schip verlieten. De Maatschappij Ne-

derland is te prijzen voor de uitstekende zorg, die zij aan haar passagiers besteedt. Aan alles is gedacht, zoodat het U op zoo'n mailboot inderdaad aan niets ontbreekt. Zelfs verkeert ge per Marconitelegraaf iederen dag in verbinding met den vasten wal of met andere schepen, tot op 800 K.M. afstand van U verwijderd. Een dag voor we Colombo naderden, kregen we vandaar bericht, dat de cholera er slechts zeer sporadisch voorkwam, en de passagiers dus zonder eenig bezwaar aan land konden gaan. Dat maakte een eind aan de ongerustheid van enkele al te vreesachtige reizigers, die meenden te weten dat Ceylon door cholera geteisterd werd. Vóór er van Ceylon ook maar iets te bespeuren was, wisten we al precies hoe het met de gezondheidstoestand daar gesteld was. En zoo is het nu met alles aan boord. Met de grootste nauwkeurigheid wordt voor alles gezorgd, en de meest mogelijke geriefelijkheid is U van den ochtend tot den avond gewaarborgd.

Te Kwitang.

Te Kwitang wachtte ons een zeer vriendelijke ontvangst.

's Avonds trad ik er voor de Gemeente op, en verheugde me zeer, weder te midden van broeders en zusters in engeren zin van het woord te mogen verkeerén. Maandag 1 December woonde ik 's avonds de godsdienstoefening bij, waarin Ds. Wijers een gedachtenisrede hield ter herdenking van zijn 25-jarige ambtsbediening. Dinsdagavond zou er een feestelijk samenzijn in de Kwitang-kerk plaats hebben, waarbij mijn tegenwoordigheid als vertegenwoordiger der classis Den Haag door Ds. Wijers zeer begeerd werd.

Helaas ontvingen we Dinsdagmiddag telegrafisch bericht van het overlijden onzer geliefde Moeder. We lieten haar krank te Halfweg achter en gevoelden, bij het afscheid nemen, dat we elkanders aangezicht op deze aarde niet weder zouden zien. Toch dachten we niet dat het einde zoo spoedig komen zou. Gedankt zij den Heere, dat de geliefde ontslapene wist dat, wanneer het aardsche huis dezes tabernakels verbroken werd, ze een huis in de hemelen had. En sedert ze bewust de verbreking van den aardschen tabernakel voelde voortschrijden, ging het verlangen harer ziel met krachtig geloofsvertrouwen uit naar het eeuwige huis, haar door Gods genade bereid. Daarom — wij kunnen niet treuren als degenen, die geen hoop hebben.

Maandag vertrokken we naar Djokja.

Ge kunt begrijpen, hoe goed het me was weer op Midden-Java terug te zijn. Daar hoorde ik weer de welbekende Javaansche

woorden, die me zooveel moeite en hoofdbreken hadden gekost, 8 jaar lang. Daar werd weer gelezen uit de veel-bestudeerde bijbelvertaling van wijlen br. Jansz. Daar kon ik zelf met de Inlanders praten, en het was of Javaansche taal, die ik anderhalf jaar praktisch had moeten verwaarloozen, sans rancune weer tot me terugkeerde met de gedienschtigheid en voorkomendheid van het volk, wiens moedertaal ze al zoo vele eeuwen is.

(Wordt vervolgd.)

CORRESPONDENTIE.

1912 en 1913 van het Zend. Blad der twee laatste jaren, de betere uitgave, (die f 1.— kost, zijn elk 40 exempl. over. We hebben die netjes laten innaaïen en van een titel voorzien en stellen die nu voor de 40 eerste aanvragers beschikbaar tegen een postwissel van f 0.50 per stuk. Dat zou de Zending nog weer eenige guldens voordeel geven. Men zende den postwissel aan den heer J. Zomer, Wageningen.

Nog altijd heb ik

a. de knikkertjes à f 2.50.

b. de blikken busjes à f 0.80 de 10. Bij minder dan 10 kosten ze 8 centen per stuk en 20 cent port. 5 kosten dus f 0.60, 1 kost f 0.18.

Door ervaring geleerd, verzend ik de busjes voortaan alleen na ontvangst van een postwissel. Ik ben inschikkelijk geweest tot het uiterste, maar van af heden zal ik onverbiddelijk hard zijn. Men zende den wissel aan

Ds. H. DIJKSTRA,
te Smilde.

Algem. Nederl. Zendingsconferentie.

De Acht-en-twintigste Zendingsconferentie is gesteld op 26—28 October, te Amsterdam.

Het voorloopig plan is aldus: Maandagavond 26 October: Begroetingsavond; Dinsdag 27 en Woensdag 28 October, des voor- en namiddags: Conferentie, Dinsdagavond: Openbare Samenkomst met de Gemeente.

LEESTAFEL.

Van J. H. Kok heb ik weer een halve bibliotheek aan te kondigen.

a. **De Hemel Geopend**, door Dr. J. C. de Moor.

Dit is eigenlijk een tweede deel, handelende over Openb. 14 : 14—22 : 21. Dit boek is al wat oud, maar nog niet verouderd. Wie het leest worden de oogen geopend voor menig Openbaringsgeheim.

b. **De Heidelbergsche Catechismus**, door J. Bavinck. Eerste deel, tweede druk.

Ik houd veel van Bavincks Catechismus. Zelfs nog meer dan van Knap, hoewel Knap rijker is in mooie beelden en meesterlijke zettingen. Deze verklaring zal gelezen worden, nog na jaren, evenals die van Smijtegeld.

c. **Dogmatische Fragmenten Eerste reeks. De Kerk**, door J. J. Knap.

Met instemming gelezen. Hoe kan een Herv. Pred. zoo gezond over de kerk schrijven en buiten de kerk blijven omdoolen?

d. **Bijbel**, afl. 2—5.

Dit is de uitgave met volledige kantteekeningen in handig formaat. Dat moest onze volksbijbel kunnen worden. Hij ziet er kostelijk uit.

Hiermee is voorloopig de lijst van J. H. Kok weer af. Er ligt nog wel meer maar dat moet ik eerst lezen.

Voorts ontving ik:

De Bewerking van ééne Piëtistisch-Getinte gemeente, door Dr. A. A. v. Schelven, Oosterbaan en le Cointre, Goes.

Dit is eigenlijk een referaat, maar het is uitgedijf tot 71 blz. en het is nog te kort. Het zal door predikanten met veel genot gelezen worden, maar het moest vele dingen met voorbeelden illustreeren. Zendingen zullen er niet aan hebben.

Volharden tot het Einde, door Ds. H. C. v. d. Brink, 6de druk. J. Bootsma, 's-Hage.

Een goed tractaat voor hen die pas belijdenis hebben afgelegd. Kort en krachtig.

Eén zin als voorbeeld: „Hebt uw eigen kerk lief! Behartigt haar belangen, zooveel gij kunt. Bevordert haar groei en bloei.”

Plaatselijke Berichten.

Zending.

In de kerk aan de Havenstraat te Hilversum, hield de Zendingscommissie op 19 Maart j.l., hare 6de Jaarvergadering met de leden der Gemeente.

De President Ds. van Andel, leidde de vergadering, verzocht te zingen Ps. 22 : 14, las daarna voor Jes. 55, en ging voor in ge-

bed, sprak over de noodzakelijkheid van het werk der Zending, richtte aan allen een ernstig woord van aanbeveling om ook naar de mate en krachten hun geschenken, daarin medearbeiders te zijn.

De Secretaris bracht daarna jaarverslag uit en herinnerde daarmede aan:

De oprichting van een Zendingsklasse in 't laatst van 't vorig jaar, voor kinderen, te houden in de Geref. School aan den Vaartweg, alhier; dat het aantal Contribuanten bedroeg 296, en er 92 busjes werden geplaatst, en 250 Zendingskalenders werden verkocht.

Voorts dat in den loop van 't vorig jaar de 1ste Gooische Zendingsdag te Bussum gehouden werd.

De Penningmeester Br. H. van Emmerik deed hierna mededeeling van den staat der kas, waaruit o.m. bleek, dat in 't vorig jaar aan Contributiën f 331.74½, aan Zendingsbladen ± f 50 aan opbrengst van busjes, kalenders, en collecten enz., een totaal bedrag van ± f 320, aan bijzondere ontvangsten met inbegrip der Spaarbankrente ± f 215, in de kas vloeyde; dat in 't vorig jaar f 550, aan de Classis Amsterdam is afgedragen, en tenslotte dat op 31 December l.l. het saldo der beschikbare gelden, met inbegrip van 't saldo van 't vorig jaar een cijfer aanwees van f 726.38.

Hierna kreeg Ds. H. Mulder, van Harderwijk het woord, die de aanwezigen bepaalde bij 1 Cor. 16 : 9: „Want mij is een groote en krachtige deur geopend, en er zijn vele tegenstanders.”

In verband hiermede wees spreker in 't bijzonder op deze eeuw, als de eeuw der Zending bij uitnemendheid; dat thans vele landen, als China en Japan voor de verkondiging des Evangelies zijn opengesteld, om met enkele treffende dichtregelen zijn schoone rede te eindigen.

Namens de Zendingscommissie,

H. TER HART, Secr.

Hilversum, 31 Maart 1914.

N.B. Stukken na den 24sten der maand ontvangen komen niet meer in het eerstvolgende no. Red.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Uitenbogaard, Arnhem, uit het schoolkn. f 16.25; Brouwer, N.-Wolda b. f 0.80; Lamain, Kamperland b. f 0.60; Mej. Hut, uit het kn. Chr. Sch. Wagenborgen f 5.—; Eekma, Nijkerkerveen, uit het busje der Chr. School f 1.50; B. Politiek, Zurich, uit een

b. f3.90; van het Comté voor de Ned. Zend. Conf. door Ds. R. Zijlstra te Hoogeveen f75.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 23 April 1914.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Door Mej. D. v. D.-G. te Zaandam, opgespaarde halve centen f2.50; door Ds. C. A. v. Nood te Harmelen, 10 pCt. der ontvangsten van de kerken der classe Utrecht f90; door S. Huysman te Holsloot, saldo Zendingskalender f130, gift van P. K. P. f0.19 en van S. H. f0.11, te samen f1.60; door L. Smit te Kampen van Gebr. Smit te Schokland f4; door Ds. R. Smeding, 10 pCt. van de ontvangsten der Kerken van de classe Arnhem f150; door W. Das te Utrecht, 10 pCt. van de inkomsten der kerk te Utrecht over 1913 f243.87 en 10 pCt. van de ontvangsten voor den Med. dienst f257.85; door Ds. G. Doekes ontvangen van H. V. f5.—; door Ds. H. Dekker te Venlo uit het Zendingsbusje f10.81; door Ds. Jukkenekke te Kockengen uit het busje van J. H. f3.41 en uit het busje van P. J. f6.72½; door Ds. A. L. Buist te Dinteloord, saldo kalenders en Zendingsbladen f5.—.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 April '14.

CHR. HOLL. JAV. ONDERWIJS.

Onder hartelijke dankbetuiging berichten wij de ontvangst der volgende gelden:

Bijdr. Ger. Zend. vereen. Marrum door T. B. f15.—; id. Jonged. vereen. „Bid en Werk” te Gaastmeer door I. Ij. f90.—; coll. Ger. Kerk Achlum door Ds. A. f10.—; bijdr. Ger. Kerk Sloten (Fr.) door R. E. de J. f5.—; id. uit Buitenpost door J. H. f2.15; gev. in 't kerkz. Hallum door B. D. f1.—; bijdr. uit Raard C. v. d. K. f12.50; uit Wanswert door C. S. f1.—; id. uit Surhuisterveen door Mej. A. S. f37.10; id. uit Reitsum door Ds. v. R. f5.—; id. uit Metslawier door J. J. T. f1.—; id. uit Zwagerveen door M. O. f50.—; id. Zend. Comm. Wollega f20.—; id. uit St. Annap. f15.—; id. uit Nijemirdum door D. A. v. d. M. f10.—; door Ds. v. H.: Meisjesver. Cuubaard f1.50, Geref. Kerk f6.43, Jongel. Ver. Tzum f2.85, Jonged. Ver. O. B. Zijl f6.30, Vrouwen Zend. Ver. Workum f25.—; H. A. M. W. Terschelling f5.—.

J. J. TALSMA, Penningm.

N.B. Deze cijfers mag het Zend. Bl. hebben; maar de heerlijke Berichten uit Indië, waarvan Ds. v. Helsdingen schreef, ontving ik niet.

DIJKSTRA.

ZENDING OP SOEMBRA.

Joh. Pel. te Stroobos, gev. in de coll. f4.—; Ds. Kievits te Oldenhove, verzam. door J. van der Laan, K. Mulder, F. Dijkstra, T. Barkema, N. Bakker, F. Zwama en J. van Sloten f1.40; Ds. Kerssies te Den Ham, saldo Zendingsbl. f2.03; D. Vos te Oldenzijl, van de Jongel.-Vereen. f17.—; Mej. G. Boersema te Uithuizen, van de Jonged.-Ver. f40.18; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f2.— + f1.— + f2.50 = f5.50; L. Niebroek te Deventer (A), gev. in de coll. f3.25; R. Huijzinga te Houwerzijl, van de Zendings-Comm. f70.—; J. L. Kroes te Kuinre, verzam. in 't Geref. Locaal f12.31; Ds. Fokkens te Dwingelo, gev. in de coll. f2.50; J. Zwartekot te Ulrum, van de Zendings-Vereen. f50.—; J. Dekker te Wildervank,

van de Zendings-Vereen. f75.—; Uithuizen, gev. in de coll. f1.— + f2.50 = f3.50; L. Mulder te Deventer (A), uit de busjes f14.53, coll. week der gebeden f4.— = f18.53; H. Huysman te Delfzijl, gev. in de coll. opgespaarde centen van een knaapje f0.25; Ds. Meijer te Marum, gev. in de coll. f1.—; H. J. Kuiper te Zwartsluis, van de Zendings-Comm. f50.—; A. Verwer Rz. te Emmer-Compascuum, saldo kal. f18.30; P. Swart te Siddeburen, saldo kal. f12.87½; Ds. Woldinga te Ten Post, van de Jonged.-Vereen. f5.85; Ds. Kok te Bedum, gev. in de coll. f1.—; Ds. Laman te Assen: uit de kerk te Een bijdrage f13.22, uit Haulerwijk gev. in de coll. f10.— + f1.— + saldo kal. f2.20 = f13.20; Ger. Kerk te Loppersum, saldo kal. f10.81½; Ds. Schaafsma te Ten Boer, uit de busjes in de kerk f15.91½; H. Veenning te Ermelo, een coll. in de kerk f12.68; G. Bakema te N.-Weerdinge, verzam. op de Knapen-Ver. f3.13; R. Noback te Blokzijl, gev. in de coll. f5.— + f2.50 = f7.50; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, verzam. op de bruiloft van S. Veldman f3.—; H. F. Poort te Noorrdhorn, saldo kal. f14.—; H. Huysman te Delfzijl, gev. in de coll. f10.—; H. Schutter te Vries, uit het busje Jacoba Jil. Slagter f5.—; Ds. Dekkers te Zevenhuizen, busje van de Jonged.-Vereen. f2.65; Ds. Ploos van Amstel te Ulrum, coll. jaarf. Jongel.-Vereen. f14.20.

Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f2.50; Ds. v. d. Veen te Ruinerwold, uit de bus der Jongel.-Vereen. f3.05; A. H. Homan te Ten Boer, van A. B., een schoolmeisje, 100 halve centen + van N. N. f0.50 = f1.—; J. Kuipers te Westermenden, saldo kal. f3.—; A. v. Eerden te Garslweer, 2/maandel. bijdrage van de Zendings-Vereen. f20.— + saldo kal. f5.42½ = f25.42½; L. v. Dijken te Stadskanaal, uit een paar busjes en gev. in de coll. f61.55; K. G. v. D. te B., uit het Zendingsbusje f6.35; Ds. Bos te Spijk, gev. in de coll. 46 stuivertjes met bijschrift: „tot uitbreiding van Gods Koninkrijk” f2.30; A. Bosman te Oldekirk, verzam. in de gemeente f13.50; P. A. te Velde te Stadskanaal, van de Jongel.-Vereen. f15.60; A. Strating te Assen, van de Zend.-Vereen. f200.—; H. Smit te N.-Weerdige, van de Jongel.-Vereen. f15.—; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. op Biddag f10.— + saldo kal. f1.— = f11.—; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f2.— + f1.— = f3.—; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. op Biddag f2.— + uit de busjes f1.65 = f3.65; A. H. v. Dijk te Genemuiden, van de schoolkinderen f3.50; Mej. G. Haan te Groningen, 2/m.d.l. storting van de Kinder-Zendings-Vereen. f80.— + van een dienstmeisje aan halve centen f2.92 = f82.92; Ds. Fokkens te Dwingelo, gev. in de coll. f2.50 + f2.50 + f2.50 + f2.— + uit de catechisatiebus f5.50 = f15.—; Mej. G. Postema te Warfum, van de Cents-Vereen. der Jonged.-Vereen. f38.36; W. Westerhof te Lutjegast, coll. jaarf. Knapen-Vereen. f3.40; Ds. Gerber te 's-Hertogenbosch, gev. in de coll. f15.—; Mvvr. Texer-Offringa te Groningen, van de Zangver. „Juliana” voor den Med. dienst f4.75; J. v. Dalen jz. te Ambt-Vollenhove (B), gev. in de coll. f1.— + f1.— = f2.—; Ds. Buikema te Musselkanaal, saldo kal. f14.— + van de Jonged.-Vereen. f5.— = f19.—; H. Gorter te Zuidwolde (Gron.), van de Jongel.-Vereen. f10.—; J. v. d. Blom te Groningen (B), gev. in de coll. f5.—; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. van N. N. uit zijn spaarpot f1.50 + f2.50 = f4.—; Geref. Kerk te Stroobos, uit de busjes in de kerk f41.37; Ds. Bolman te Oostwolde, gev. in de coll. f2.50; R. A. Kassies te N.-Amsterdam, gev. in de coll. f5.—; S. de Groot te Ezinga, ver-

zam. Dec.—Febr. door N. Zeldenrust, H. Wieringa, H. P. v. Til, H. Datema, J. Bosma, C. Geertsema, G. v. d. Veen, B. S. Hoogeveen, L. Doornbos en E. J. Knoop f18.52; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f1.—; Jonged.-Vereen. te Spijk f50.—; Ds. Beumee te Stedum, van de Jonged.-Zendings-Vereen. f25.—; Mej. H. Leseman te 't Zandt, van de Jonged.-Vereen. f3.50; Geref. Kerk te Loppersum, gev. in de coll. aan halve centen f0.72, J. Laning te 't Zandt, van de Zend.-Comm. f50.—; J. Aarts te Blokzijl, saldo kal. f1.80; J. v. d. Laan te Zevenhuizen, mit het Nikkertje der Schoolkinderen f4.60.

Vergeten opgave van 10 Nov. tot 24 Nov. 1913:

L. Beuving Hz. te Zevenhuizen, saldo kal. f4.— + busje aan huis f1.40 + busje vergad. Geloofsbel. f2.40¹/₂ = f7.80¹/₂; Ds. Postema te Beilen, gev. in de Dankdagcoll. f2.50; Ds. de Geus te de Lemmer, van een schipper f1.—; W. Jager te Winschoten, gev. in de coll. f2.50; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f2.50; Ds. Middelveld te Hoogkerk, coll. op eenbruiloft f3.04 + gev. in de coll. f1.— + f2.— = f6.04; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. een dankoffer f1.—; A. v. Eerden te Garrelswier, 2-maandel. bijdrage van de Zend. ver. f20.—; J. Aarts te Blokzijl, gev. in de coll. een dankoffer f5.—; Ds. Geerds te Appingedam, saldo Kal. f1.45; Ds. K. v. d. Kooi te Winsum, bus der Schoolkinderen f5.91¹/₂; Ger. Kerk te Vrieseveen, gev. in de coll. een dankoffer f5.—; G. Roozeboom te Stads kanaal gev. in de bus van Ds. H. f0.50 + in de coll. f10.— + f5.— + f1.— ex port = f16.40; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f2.—; Ds. Binnema te Munnekezijl, busjes in de Kerk f13.43; Ds. Fokkens te Dwingeloo, gev. in de coll. een dankoffer f5.—; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f2.50; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll. f1.— + f2.50 = f3.50; K. Sikkema te U. van een bruiloftspartij te Slochteren f4.83¹/₂; Ds. Boersma te Luiten, door W. de Graaf verzam. op de bruiloft van D. T. en A. B. f12.—; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f12.50; Mej. G. Haan te Groningen, 2-maandel. storting van de Kinder-Zend.-ver. f90.—; Ds. Scholten te Roden, verzam. door Schoolkinderen f20.15; P. Luppens te N.-Beerta f10.—; E. Delhaas te N.-Buinen, verzam. op de bruiloft van H. Kuiper f2.50; Ds. v. d. Veen te Ruinerwold, van de Jonged.-ver. te Kockangem f5.90.

Vergeten opgave van 8 Dec. tot 29 Dec. 1913.

J. Aarts te Blokzijl van E. Visserman f2.50; Mej B. Bakker te Emmer-Compasuum, uit het Nikk-

kertje in de School f2.80; A. Blaak te Sappemeer, saldo Kal. f2.45; Dr. Schot te Hardenberg, van de Schoolkinderen f5.—; P. Buikema te Leens, coll. jaarf. Jonged.-ver. f8.89; G. W. Renkema te de Leek, coll. bij de Zendingsrede van Ds. Meindertsma f22.40; E. Kieft te Zijldijk, van Joh. Rap 100 halve centen = f0.50; Ds. Goeree te Wagenborgen, van de 1ste Zendingsstudiekring f8.— + van de 2de Zend. studiekr. f5.— = f13.—; Uithuizen, gev. in de coll. f1.— + f1.— = f2.—; Ds. v. d. Veen te Ruinerwold, gev. in de coll. f10.—; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll. f2.50; Ds. v. d. Vegt te Haren, gift van Mej. Nanninga f3.—; Jongel.-ver. te Kommerzijl f3.98; J. v. Dalen Jz. te Ambt-Vollenhoven (B) gev. in de coll. f1.— + f1.— + van de Zendings-Dep. f50.— = f52.—; Jonged.-ver. te Westeremden f5.50; S. de Groot te Ezinge, verzam. door kinderen f16.95; Ds. Kok te Bedum, 200 halve centen van de twee zusjes v. d. L. = f1.—; J. Bernard Sr. te Zwolle, door de Deput. van de Kerkeraad f350.—; S. de Bock te Steenwijk (A), contrib. f20.— + gev. in de coll. f5.— + busjes f25.85 = f50.85; Ds. Kool te Meeden, van de Zend.-Comm. f43.32¹/₂ + busje fam. Nieuwold f2.17¹/₂ = 45.50; A. Smit te Haren, 2-maandel. contrib. f21.60; H. Salomons Kz. te Gasselter-Nijeveen, gev. in de coll. f5.—; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f10.— + f1.— + f1.— = f12.—; Ds. Krohne te Zoutkamp, gev. in de coll. f2.50; Ds. Goeree te Wagenborgen, gev. in de coll. f2.50; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f25.— + f2.50 + catechisatiebus Springersverlaat f3.40 = f30.90; Ds. Petersen te Veendam, gev. in de coll. f1.— + van de Zend.-ver. f36.36 = f37.36; Uithuizen, van de kinderen van N. te Z. aan huis bezorgd f0.65; A. Verwer Kz. te Emmer-Compasuum, gev. in de briefbus der Pastorie f2.50; J. F. Fleurke te de Krim, saldo Kal. f3.50; M. Lubbers te Zuidroek, saldo Kal. door M. Vroom en M. Lubbers f5.—; Ger. Kerk te Loppersum, gev. in de coll. f2.50 + f20.— ex port = f22.39¹/₂; H. v. Manrok te N.-Buinen, van de Knapenver. f2.60; Ds. G. Wielenga te Zwolle, uit Steenwijk B f60.—, uit Oldemarkt f8.51¹/₂; Ds. Dijkstra te Smilde A, Kerstcollecte f40.33¹/₂ + gev. in de coll. f2.50 = f42.83¹/₂, saldo Kal. f18.23; busjes kinderen van G. Veenstra f4.09¹/₂ + f4.04 = f8.13¹/₂; busje Ida v. d. Blom f8.—; busje H. Feijen en R. Hogewind f9.88¹/₂; Waterink te Schoonoord en Kaart f0.35; Jongel.-ver. te Vries f2.50; Ds. Hania te Steenwijk B busjes f26.26¹/₂; Roosjen te Diever, saldo Kal. f3.—; coll. bruiloft G. Blikkenhorst te Hengeloo f1.25; Uithuizen gev. in de coll. f2.—.

J. DUURSEMA, Quastor.

UITHUIZEN, 30 Maart 1914.

Het abonnementsgeld van 1914 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 ct. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 ct.

Ex. op beter papier f1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratia.

J. ZOMER, Uitgever.

J. ZOMER — DRUKKERIJ „VADA” — WAGENINGEN.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

AMSTERDAMSCH E

Maatschappij van Levensverzekering.
Maatschappij van Ongevallenverzekering.
Credietbank.

AMSTERDAM, Keizersgracht 547/549.

DIRECTIE: JHR. MR. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN JR. - JHR. J. DE SAVORNIN LOHMAN - MR. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te KAMPEN verschijnt een nieuwe
druk van den

STATEN-BIJBEL

(vroeger uitgegeven door JACOB en PIETER KEUR)
met al de volledige en onverkorte aantekeningen
met een inleidend woord van Prof. L. LINDEBOOM

Deze belangrijke uitgave geschiedt niet in het groote en onhandige folio of kwarto formaat, maar in het meer praktische OCTAVO formaat en is compleet in

45 afleveringen à 25 cent.

Deze 45 afleveringen zullen compleet drie kloeeke en handige deelen vormen. Elke aflevering bevat minstens drie vel druks van 16 pagina's, en zal geregeld om de drie weken het licht zien. Deze Bijbel kost dus slechts

8 cent per week.

Bovendien ontvangen allen die inteekenen vóór de laatste aflevering verschenen is, de

drie prachtige Stempelbanden gratis.

Desverkiezend kan men ook inteekenen om dezen Bijbel te ontvangen in drie fraai en sterk gebonden deelen. De prijs is dan f 4 per deel.

De eerste aflevering is bij elken Boekh. voorhanden en wordt op aanvraag gaarne toegezonden door den Uitgever.

Met goud bekroonde
Amerik. Orgels

vol 2 spel 11 registers
van af **f 140.—**, levert

D. Steunenberg,
ORGELHANDEL, ALMELO.

Vraagt prijscouranten.

Termijnbetaling.
AGENTEN gevraagd.

J. ZOMER, Drukkerij „Vada”
WAGENINGEN.

Als U voor Uw zaak
Drukwerk noodig heeft
vraag mijn Modelboek dan
eens aan. U zult bij

nette uitvoering
billijke prijzen
vinden.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

JAVA

EN GIJ ZULT MIJNE GETUIGEN
 ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
 GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
 TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

SOEMBA

REDACTIE
H. DIJKSTRA . Smilde.
H. HOEKSTRA . Arnhem.

HAND-IV88

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR . ZAANDAM.
W. B. RENKEMA . RENKUM.

INHOUD: Macht over alle vleesch. — Brieven naar Antiochie. — Rapport over de visitatie der Zendingen op Java in het jaar 1913. — Keucheniuschool. — Ds. L. Netelenbos te Wonosobo. — Ds. J. F. Colenbrander te Melolo. — De Heer T. van Dijk te Pajeti. — Korte berichten. — Leestafel. — Giften.

Macht over alle vleesch.

~~~~~~
 Gelijkerwijs Gij hem macht gegeven hebt over alle
 vleesch, opdat al wat Gij hem gegeven hebt, hij hun
 het eeuwige leven geve. Joh. 17 : 2.
 ~~~~~~

Hier is voorafgegaan, wat Christus voor zichzelf begeert, en waartoe hij het begeert, in de woorden: „Vader . . . verheerlijk uw Zoon, opdat ook uw Zoon U verheerlijkje.”

Het verband met het nu volgende kan derhalve aldus weergegeven worden: Vader, verheerlijk mij, opdat ik U verheerlijkje. Want immers, Gijzelf hebt het zoo beschikt, zoo bepaald en verordend, dat Gij mij verheerlijken zoudt, opdat Gij door mij verheerlijkt zoudt worden over heel de wereld en bij uw volk.

Dat is de kracht van dat „gelijkerwijs”. Wat de Middelaar bidt, dat bidt hij overeenkomstig het bestel des Vaders. Wat hij begeert, dat is niet anders dan het van den Vader verordende.

Dit geeft *ons* ook vrijmoedigheid in ons bidden, dat we ons bewust zijn te bidden wat naar Gods wil is. Dat bedoelen ook de woorden, die de Heere Jezus in het Onze Vader ons leerde: Want uw is het koninkrijk, en de kracht, en de heerlijkheid in der eeuwigheid. Door onzen Catechismus schoon aldus verklaard: Zulks alles bidden wij van U, daarom, dat Gij, als onze Koning en aller dingen machtig, ons alles goeds te geven den wil en het

vermogen hebt, en dat alles, opdat daardoor, niet wij, maar uw heilige naam eeuwiglijk geprezen worde.

Merkt hier echter op de woorden: „Gelijkerwijs Gij hem macht gegeven hebt over alle vleesch”... Dit is hier een majesteit bij Christus, om ons tot verwondering en aanbidding te stemmen. We zouden er bij stil zwijgen van ontroering. Dat zegt hij, die gereed staat, vrijwillig gekruisigd te worden door zwakheid; wien een Simon van Cyrene 't kruis zal moeten nadragen; die kermen zal tot zijnen God en Vader uit het stof des doods, dien men bespotten zal als een, die zichzelf niet kan verlossen.

Die zegt hier, dit alles wetende wat hem overkomen zal: Gelijkerwijs Gij hem macht gegeven hebt over alle vleesch. Ik zou zoo zeggen: hier moet men of een Christusverwerper en Godloochenaar worden, of men moet een waar Christen worden door den Heiligen Geest, en met Thomas nedervallen aan Jezus' voeten met het: Mijn Heere en mijn God. Ik zie geen derde. O, wat een majesteit. Hij is zich hier bewust, dat de Vader hem macht gegeven heeft, bevoegdheid en volle beschikking, over alle vleesch (Oud-Testamentische uitdrukking!), over alle mensen, over heel de wereld. Dat is nog niet voor aller oog geopenbaard. Maar dat *is* toch reeds zóó. Dat *is* zoo, in Gods raad, van eeuwigheid. Dat *is ook* zoo, door de beschikking, die van ouds in de profetie over den Messias is uitgegaan. Dat *is* zoo, in al de verlossingsdaden voor 't volk Gods, en al de gerichtshandelingen, die over de wereld van God zijn uitgegaan door Immanuël, in de oude bedee-ling. Dat is zoo bij 't kindeke, in doeken gewonden en liggende in de kribbe. *De* heerschappij is op zijnen schouder. Dat zal eerlang in zijne verhooging en wereldregeering openbaar worden. „Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde.” (Matth. 28 : 18). „Alle dingen zijn mij overgegeven van mijnen Vader” (11 : 27). „De Vader heeft den Zoon lief, en heeft alle dingen in zijne hand gegeven” (Joh. 3 : 35).

Ook als de Heere zich schikt tot de voetwassching, om een dienaar zijner jongeren te zijn, staat er: „Jezus, wetende dat de Vader hem alle dingen in de handen gegeven had, en dat hij van God uitgegaan was, en tot God henenging”... (Joh. 13 : 3).

En met een bepaald doel heeft de Drieëenige God den Middelaar in onze natuur die macht gegeven. Namelijk om de uitverkorenen zalig te maken. Dat zou hij niet kunnen doen, zoo hij niet macht hadde over alle vleesch. Want uit alle vleesch moet Hij zijn volk toevergaderen, de gekochten door zijn bloed trekken en vernieuwen, ze tot God brengen, ze zijne leden doen zijn door zijnen Geest. Hij moet ook de zijnen kunnen beschermen tegen alle list en geweld van alle vleesch. Hij moet in eens iegelijks leven zóó alle omstandigheden beheerschen, en Hij moet heel zijn kerk over heel de wereld door de eeuwen heen zóó toevergaderen, beschermen en onderhouden, dat geen vleesch hen zal kunnen deren, verderven, en buiten de zaligheid houden. Daartoe moet hij macht hebben over alle vleesch. Zooals hier staat: „Gelijkerwijs Gij hem macht gegeven hebt over alle vleesch, *opdat al* wat Gij hem gegeven hebt, hij hun het eeuwige leven geve.” Verstaat ge deze zinsvoeging? Ze is aldus op te lossen: opdat hij

het eeuwige leven geve aan al wat Gij hem, dat is, aan allen die Gij hem gegeven hebt.

Hier komt ge in aanraking met hetgeen ge overal in de Schrift en in uw levenservaring ontmoet: het welbehagen. Het is niet desgenen die wil noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods. Oppervlakkig mensch, die het loochent! Hebt ge er een afkeer van, ge staat uzelfen in den weg, ge staat uw eigen zaligheid en vertroosting in den weg. Maar God zal er u wel brengen, naar we hopen, zoo gij maar den Heere needrig te voet wilt vallen. Och, wat onderscheidt *ons* van nature van anderen! Is het van nature onze meerdere gewilligheid, geloovigheid of bekeerlijkheid, waardoor wij leden van Christus zijn? O, wie weet 't niet beter, die ook maar eenigszins bij 't woord Gods leerde leven, en zichzelf leerde kennen. Denkt ge over de eeuwige dingen anders dan van nature? Is er een geestelijke begeerte naar God in Christus, en keuze in u voor zijn dienst? Is de behoefte en bede bij u, om genade bij God en bekeering tot God; en is 't bloed van Christus uwe hope? Zoo ja, welnu, waardoor is dat? Het is door 't welbehagen. De Drieëenige God, de Vader, heeft u in liefde gekend en heeft u aan den Middelaar en Verlosser en Zaligmaker *gegeven*, opdat ge *zijn volk* zoudt zijn en met Hem verzoend zoudt worden en tot Hem bekeerd. Christus zegt: Al wat mij de Vader geeft, zal tot mij komen; en die tot mij komt, zal ik geenszins uitwerpen (Joh. 6 : 37). „Niemand kan tot mij komen, tenzij dat de Vader, die mij gezonden heeft, hem trekke” . . . (vs. 44). „En dit is de wil des Vaders, die mij gezonden heeft, dat al wat Hij mij gegeven heeft, ik daaruit niet verlieze, maar het opwekke ten uitersten dage” (vs. 39). En die gegebenen vormen een eenheid. Het is de eene heilige algemeene Christelijke kerk. Het is het lichaam van Christus. Het is het menschelijk geslacht, het is alle vleesch, dat tot God komen zal (Ps. 65 : 3), en waarover God van ouds beloofd heeft, zijnen Geest te zullen uitgieten (Joël 2 : 28). Het zijn die allen die van Christus zijn, gelijk we van nature allen uit Adam zijn. Blijft dan, o menschenkinderen, geen dorre takken aan den boom van 't menschelijk geslacht. Weest dan geen onvruchtbare ranken des wijnstoks. Wendt uw hart en leven van uw eigen zondig, eigenlievend bestaan af, en naar God henen. Buigt uw knieën voor Hem. Bidt hartgrondig om genade en om bekeering. Houdt u dicht bij 't woord. Hoort naar Jezus' stemme. En zet uw hart er op, geestelijke verborgen gemeenschap met Jezus te hebben door den Heiligen Geest, en door hem tot den Vader te gaan. Zoo zult ge de blijken in u hebben, te behooren tot al wat de Vader den Zoon gegeven heeft. Zoekt het uit te drukken in Godvruchtigen, stichtelijken wandel. Zoo zult ge tot Christus gekomen zijn, en van hem ontvangen hebben het eeuwige leven, het ware leven voor een mensch, het leven uit God, het leven in de kennis en vreeze Gods, het leven dat eenmaal in heerlijkheid en volkomenheid ontplooid zal worden.

Dat is het dus: „Gelijkerwijs Gij hem macht gegeven hebt over alle vleesch, opdat al wat Gij hem gegeven hebt, hij hun het eeuwige leven geve.” Christus geeft het. Hij heeft 't ons verworven door zijn lijden en sterven. Hij maakt het ons deelachtig.

Zóó pleit Christus op den wil, op het eigen bestel des Vaders, als hij bidt, om verheerlijkt te worden, opdat ook hij den Vader verheerlijkke.

Maakt het bekend onder de volkeren. Hebt goeden moed in het werk der Zending. Aan Christus is gegeven macht over alle vleesch, opdat hij allen, die hem gegeven zijn, het eeuwige leven geve.

Arnhem, Juni 1914.

H. HOEKSTRA.

Brieven naar Antiochie.

Gel! Nu moet ik wel beginnen met een droeve boodschap, droevig en nogthans blijde. Ds. Rudolph is vertrokken naar de eeuwige heerlijkheid. Hij heeft hier ontzettend moeten lijden, zijn aardsche huis was niet een tabernakel, die met een slag en een stoot was gebroken; hij heeft ook zich met kracht aan het leven gehouden, genezing gezocht in de beroem-

de stad Heidelberg, maar ten slotte bezweek het aardsche huis dezes tabernakels. Er is genoeg over hem en van hem geschreven, ik wil het niet veel maken, maar hij was één der twaalf Deputaten en onder hen

een man van beteekenis. Het rapport dat straks bij de Generale Synode zal worden ingediend en waarin heel art. 123 van het Ind. Reg. Reglement ter schrapping wordt voorgedragen, was in wezen en hoofdzaak uit zijn brein.

Onze Assessor, Ds. v. d. Munnik, bracht hem hulde aan het graf. Hij had een ruim hart en ook een hart voor de Zending.

Toen in 1908 de Gen. Synode een nieuwen Deputaat voor Zuid-Holland moest benoemen, zochten wij een man en bij een kleine wandeling langs de Keizergracht, sprak ik hem eens aan, hem vragende om een naam, denkende dat hij er zich niet voor zou willen geven, omdat hij reeds zooveel had te doen. Ik had mij echter vergist. Hij vroeg of ik dacht dat men hem zou kunnen gebruiken en daarmee was de zaak beslist. Rudolph werd één der Deputaten, en wij hadden een warmen Zendingsvriend in ons midden gekregen.

Hij ruste in vrede!

Voorts wil ik de aandacht vestigen op een paar stukjes, in dit no. van het Z. Bl., die ontleend zijn aan het Rapport van de visitatie der Zendingsposten op Java.

Het handelt over den wandel der Christenen. Roemen betaamt niet, maar opmerken des te meer. Roemen zou ook niet voorzichtig zijn, want wij weten niet wat de toekomst zal brengen; ik hoorde onlangs van een jongen dominé, van wien men nog al verwachting had, verzekeren, dat hij een **mensch** was; welnu onze Javanen zijn ook menschen, dat is vast en zeker en naar rato staat een dominé nog wel zoo vast in zijn schoenen als een Javaan.

Zonder roemen derhalve, wil ik u er toch op wijzen, dat er op Java nu zoo heel ander werk geleverd wordt als voor jaren. De broeders hadden indertijd in hun lidmatenboek een vaste rubriek, naast „vertrokken” en „overleden” stond „afvallig geworden”. Die rubriek schijnt in den laatsten tijd, sedert de groote zuivering van Sadrach en de zijnen, zoo ongeveer te mogen vervallen.

Nu is er zeer zeker een schaduwzijde aan deze wijze van werken. De **getallen** blijven klein, er is wel toeneming, maar van volksbekeering is nog geen sprake, zelfs is er langs dezen weg geen uitzicht op; als het werk op dezen voet wordt voortgezet en er geen andere beweegredenen komen dan zuiver geestelijke om de Javanen te kerstenen, dan zal de volksbekeering verschoven worden naar het duizendjarig rijk. Dat spijt mij wel, want ik zou in mijn leven nog gaarne aan u melden, dat geheel Java voor Jezus buigt, maar gij moet er maar vast op rekenen, dat dit niet gebeurt; en in mijn leven komen wij ook niet den tijd voorbij, dat elke bekeerde Javaan een belangrijk bedrag in Hollandsche guldens vertegenwoordigt. En wanneer gij iemand ontmoet, die zijn geld beter meent te kunnen besteden dan voor de bekeering van zoo'n duren Javaan, groet hem dan en laat hem gaan.

Gij hebt gevraagd, waarom ik in den vorigen brief eenige regels met **vette** letters heb laten zetten, of het niet genoeg was, als ze *cursief* gedrukt waren, gij vindt dat ik zoo opzettelijk op die woorden een zeer zwaar gewicht had gelegd. Laat ik u zeggen, dat dit niet de schuld is van mij maar van den zetter. Gewoonlijk zet men onder cursief één streep in het schrift, en onder vet twee strepen en ik had één streep gezet, maar de zetter heeft vet gezet en ik heb het bij de correctie wel opgemerkt en ook wel er aan gedacht om het te veranderen, maar het is niet gebeurd. Zoo kwam het dat het stukje, dat tegen de Heraut werd geschreven, en met name de zin over wat ik een prijsvraag noemde, zoo in het oog

vallend werd gedrukt. Ik zal die zin waarop het aankomt verbeterd herhalen:

„Laat de Heraut mij in heel de Zendingswereld eens een geval noemen, onder animisten of onder Mohammedanen, onder Chineezzen of Japanneezzen, in het koude Noorden of in het zoele Zuiden, dat er na dertien jaren een eenigszins belangrijke vrucht werd gezien.

Ds. Elzenga te Kampen viel een in onze kringen buitengewone verrassing te beurt. Hij vertelt het zelf met deze woorden:

BUITENGEWONE VERRASSING.

Pas had ik het bovenstaande geschreven of ik ontving bezoek van iemand, die mij ter hand stelde van een

Onbekenden gever

Voor de Armen f 3000.

Voor de Kerk f 1000.

Voor de Zending f 2000 (Soemba).

Is dat niet een buitengewone verrassing?

Is dat nu niet een bewijs, dat we niet zoo spoedig den moed behoeven te verliezen als het er in de dingen van Gods koninkrijk finantieel eens niet zoo rooskleurig bij staat? Is Zijns niet het goud en het zilver, en zijn alle harten niet in Zijn hand?

Den gever zij onze hartelijke dank geboden, en vooral worde dank toegebracht aan Hem, die tot dat milde geven in staat stelde.

Ook vinde het navolging!

Ieder begrijpt, dat in verband met het bovenstaande, niet 't minst om der Zending wil, mijn hart verblijd is.

En nu zult gij naar aanleiding van het begin van dit bericht nieuwsgierig zijn naar hetgeen hij eerder geschreven had. Laat ik u eerst vertellen, dat de vergadering van Dep. voor Soemba, ditmaal in een zeer droevig teeken stond. De penningmeester is het jaar 1913 begonnen met f 9000 in kas en geëindigd met een schuld van meer dan f 15.000. Er is dus een kwart ton ingeteerd in één jaar tijds; en zoo kwam het dat onze quaestor, die anders altijd goeden moed heeft, ditmaal droevig keek, en er was niet één onder ons die durfde. We zaten er diep onder.

Toen schreef Ds. Elzenga het volgende:

Droef. De Friesche kerken hebben op hun zendingsterrein te Gombong een Christel. Holl. Jav. school gekregen. De heer Jac. Pot is het hoofd. Hij geeft van de opening dier school, in tegenwoordigheid van vele hooge oomes (Javaansche en Europeesche), een aardige beschrijving in 't „Friesch Kerkblad". De school telt al $\pm$ 90 leerlingen, waarvoor natuurlijk één onderwijzer te weinig is. Friesland zendt nu een tweede. Ook gaat weldra hun dokter (Oosterhuis) naar het zendingsterrein.

Friesland heeft wat meer durf dan de Soemba-deputaten, die, hoe groot de behoefte is aan een tweeden D. d. W. op West-Soemba, er op hun jongste vergad. toch nog niet toe besluiten durfden, omdat de finantiën er ditmaal niet zoo gunstig bij stonden. Alsof de drie provinciën niet bij machte waren om ook dat meerdere te dragen. Er zijn wel kerken die 't alleen konden doen; hoe veel te meer alle kerken saam. Het is te hopen dat de particuliere Synodes zullen zeggen: voortvaren!

Toen hij dat pas geschreven had, kwam er f 6000.— en een week later kwam er een herstel van een drukfout, aldus:

Droef — Durf.

Een leelijke drukfout sloop in het vorig Nr. Er staat droef, en in de copie stond durf.

Ik had het over durf van Friesland — en verder over de aarzeling van de Soemba-deputaten op hunne laatste vergadering, omtrent de schreiende behoefte van West-

Soemba. Hier was dus minder durf. Ook bij mijzelf als lid dier vergadering. En dat speet mij van achteren.

Die drukfout vond ik veel te mooi om ongemerkt te verbeteren. Droef was de angst van Soemba-Deputaten; prachtig is de durf van Friesland. Als gij dezen leest, zullen de provinciale Synodes reeds gesproken hebben; God geve dat ze uit éénen mond zeggen: „voortvaren!” en dat de kerken zorgen dat er f 15000.— komt.

Nu ik toch zoo aan 't knippen ben uit de „Kamper Kerkbode”, knip ik er ook het volgende nog uit over de Zending onder de Joden, welke uitgaat van onze Kerken:

Zending onder de Joden. Deze zal, naar het schijnt, flinker aangepakt worden dan tot nu toe. De heer J. van Nes, Theol. candidaat, in de laatste jaren hulpprediker te Groningen, is beroepen voor den specialen arbeid onder de Joden. Eerst gaat hij nog enkele maanden de lessen bijwonen aan het Institutum Judaicum te Leipzig (Hebreeuwsch; hedendaagsch Joodsch; Geschiedenis en Joodsche litteratuur), en in de Pinksterweek de internationale Jodenzendings-conferentie te Hamburg bezoeken. Zegene de Heere rijkelijk den arbeid van dezen jeugdigen broeder, en dat de kas der Deputaten nooit ledig zij!

En nu houd ik op met knippen en schrijven, in de hoop, dat alle kerken in hun Zendingswerk zullen voortvaren!

Eer ik sluit nog een woord over den kalender, die voor 1915 weer bij den heer G. F. Hummelen te Assen zal verschijnen. We doen telkens een schrede vooruit. In 1911 verkochten wij er 48.000 en in 1914 haalden wij bijna de 60.000. Er zijn echter nog vrienden der Zending die ons niet helpen, die zeggen: „Och, wat zou zoo'n kalender!” Broeders en zusters! veracht toch niet den dag der kleine dingen. Zoo'n kalender getuigt het heele jaar; als hij maar ergens hangen mag, al is het ook in een vergeten hoekje van uw huis. — Helpt ons opdat hij in elk huis een plaats vinde.

Uw vriend en broeder,

Smilde, 25 Mei 1914.

H. DIJKSTRA.

Uit het Rapport over de visitatie der Zendingsposten op Java in het jaar 1913.

(Het geheele rapport zou te veel plaats innemen, daarom een enkel artikel er uit.)

18. Over den wandel der Christenen mag niet geklaagd worden. Geconstateerd werd, dat het deelnemen aan Slametans (Godsdienstige maaltijden) en het aanhouden van Mohammedaansche of Animistische gebruiken tot de hooge zeldzaamheden behooren. Er is overal een gunstig onderscheid te merken tusschen de Christenen en de overige bevolking. Er is een trachten om te leven naar den eisch van Gods woord, om zich als Christenen te gedragen. Dit komt meermalen uit in de gesprekken, die met de Javaansche Christenen worden gehouden vóór het Avondmaal; telkens toch treft het hoe gemakkelijk de Christenen, die in onmin met elkaar leefden, zich met elkander verzoenen. Pleitend voor den wandel der Christenen is ook het bezwaar, dat van Mo-

hammedaansche zijde vaak tegen het Christenworden wordt geuit:

„Ik word geen Christen, want de wandel is me te moeilijk.”

Dit neemt niet weg, dat er telkens weer Christenen in zonden vallen, die toonen hoe er bepaalde zonden zijn ten opzichte waarvan de conscientie onzer Christenen nog te zwak spreekt. De meest voorkomende tuchtgevallen betreffen de zonde tegen het zevende gebod; bijna op elk terrein is dit de meest voorkomende openbare zonde.

Op alle plaatsen werd ook geïnformeerd naar de verhouding tusschen de Christenen en de Mohammedaansche bevolking, ook met het oog op de Sarikat-Islam. Op de meeste plaatsen was die verhouding goed en bemerkte men weinig of geen nadeeligen invloed van deze vereeniging. Een uitzon-

dering daarop maakt Poerbolinggo, waar een groote afdeeling van den Sarikat-Islam bestaat, waarvan vele leden vaak een vijandige houding aannemen tegen de Christenen. Leden van deze afdeeling namen niet alleen hun kinderen van de school, maar weigerden ook alle hulp aan onze Christenen, zelfs bij begrafenissen. In Temon is de invloed van de S. I. merkbaar bij de school, waar den laatsten tijd enkele kinderen van werden afgenomen, wier ouders lid van den S. I. zijn. Op andere plaatsen werd er weinig van den invloed van de S. I. bespeurd. In het Magelangsche zijn er zelfs tal van leden der S. I., die getrouw de Koempoelans bijwonen. In Poerbolinggo staat echter

tegenover de vijandige houding van sommige leden der S. I. weer, dat er hier en daar zijn, die nader tot het Christendom gebracht zijn, in zooverre zij, juist dank zij de actie der S. I. over godsdienstvragen beginnen na te denken.

Op andere plaatsen werd meegedeeld, dat vroeger, toen de gemeenten pas ontstonden, de verhoudingen tusschen Christenen en Mohammedanen eenigszins gespannen waren, en een zekere ijver bij de Mohammedanen ontwaakte; maar naar mate de Christenen en hun bedelingen beter gekend werden, naar die mate luwde de ijver der Mohammedanen en maakte tijdelijke opwaking plaats voor achteruitgang.

KEUCHENIUSSCHOOL.

De deputaten der Gen. Synode voor de Zending ontvingen van Br. D. Koelwijn een schrijven, waaraan het volgende is ontleend:

Weleerwaarde Broeders,

Reeds twee-en-een-halve maand van het nieuwe jaar zijn er voorbijgegaan en nog geen schrijven van mij om u een en ander te vertellen over den gang van zaken op de Kweekschool. 't Is wel noodig, dat ik u voor zulk lang wachten mijne verontschuldigen aanbied. 't Is waar, ik kan wel niet heel veel tot mijne verdediging aanvoeren, maar ik hoop, dat u mij wel verontschuldigd zult willen houden, als ik u mededeel, dat ik door lichte ongesteldheid vele werkzaamheden, die gewoonlijk in het begin van 't jaar afgedaan worden, moest uitstellen, waardoor in mijn werk een vrij aanzienlijke achterstand is ontstaan, die eerst na geruimen tijd kon bijgewerkt worden.

De laatste maanden van het vorige jaar, en wel voornamelijk de maand December, hebben meer van mijn gestel gevorderd, dan ik wel vermoedde; zoodat ik bij het begin van 't jaar wel genoodzaakt was heel voorzichtig aan te doen, ten einde te voorkomen om gedurende een of twee maanden een gedwongen rust te moeten nemen. Gelukkig evenwel is die dreigende wolk overgedreven en kan ik nu weer als voorheen geregeld en zonder stoornis in mijn zenuwgestel mijn dagelijkschen arbeid verrichten.

Zooals u bekend is, hebben gedurende het verlopen kalenderjaar, 17 leerlingen van de Kweekschool te Modjowarno het onderwijs op onze Kweekschool gevolgd. 't Is te begrijpen, dat het door de missionairen op Oost-Java op prijs zou gesteld worden, dat die leerlingen hun eindexamen

zouden kunnen doen op den tijd, waarop zij zulks in de gewone omstandigheden te Modjowarno gedaan zouden hebben en ik zelf achtte het voor den naam van onze school niet ongewenscht, om met dit verlangen rekening te houden. Niettemin bracht dit streven zijn eigenaardige moeilijkheden mee, omdat de inrichting van het leerplan aan beide Kweekscholen hier en daar nog al verschillen toont en de bedoeling was, deze leerlingen het eindexamen te laten doen volgens het programma, dat voor de Kweekschool te Djokjakarta werd vastgesteld. Zoo werd dus na het eindexamen, dat in het vorige jaar in de maand Juli gehouden werd, dadelijk aangestuurd op een tweede eindexamen in de laatste week van de maand December en nu lag het wel voor de hand, aan de leerlingen, die met Juli in de 5e of laatste klas overgegaan waren en alzoo eerst in Mei 1914 aan het eindexamen moesten deelnemen, een vervroegde kans te bieden en mee examen te doen met hun confraters uit Modjowarno, met wie zij toch al reeds sinds Januari van 't vorige jaar hetzelfde onderwijs ontvangen hadden. Alzoo waren er den 22sten Dec. 24 kandidaten, die zich opmaakten om proeven van hun kennis af te leggen. Het resultaat stelde ons gelukkig niet te leur. Van de 7 leerlingen dier klasse kon aan één het begeerde diploma niet worden toegestaan en van de 17 leerlingen uit Oost-Java werden er 2 te licht bevonden; in 't geheel verwierven dus 21 kandidaten het diploma als Inlandsch onderwijzer.

Een van de nietgeslaagde leerlingen uit Modjowarno is zoo verstandig geweest, om mijn raad op te volgen en is begin Januari teruggekeerd om de leemten in zijn kennis

aan te vullen en een volgenden keer een beter examen te doen, de andere meent den slag niet te boven te kunnen komen en denkt er zonder diploma ook wel te zullen komen. De derde candidaat, die niet slaagde, een leerling uit ons ressort, is gelukkig voor hem ook verstandiger geweest en werkt nu weer met ijver aan de bereiking van het voorgestelde doel.

Dit tweetal nu, vermeerderd met een leerling der Kweekschool uit vroegere jaren, die reeds enkele jaren aan de school te Poerwerdjo onderwijs gegeven heeft en vanaf April 1913 onderwijs geeft aan de leerlingen van de 5e en 6e klas van de leerschool, vormt de tegenwoordige hoogste klas, of juister „vormde” op den 1sten Januari genoemde klas; want 't kwam mij met het oog op eene mogelijk aanstaande vertraging in den gang van 't onderwijs nu 't meest wenschelijk voor den gang een weinig te bespoedigen. Daarom heb ik aan het einde van 't eerste halfjaar, dus einde Dec., alle vlugge leerlingen in elke klas laten opschuiven en begin Januari 12 leerlingen ingeschreven. Deze klas telt nu 22 leerlingen, de 2e klas 14, de derde 10, de vierde 8 en de vijfde 5, te zamen 59 leerlingen. Aan de leerlingen van de 4e klas wordt de gelegenheid geboden

om aan het einde van dit jaar tegelijk met de leerlingen der 5e klas examen te doen. Doordat het aantal kweekelingen niet te klein is, kon het zoo geregeld worden, dat ieder van hen slechts 1/3 van den tijd onderwijs behoeft te geven aan de leerschool. Wanneer nu aan 't einde van dit jaar de 4e klas mee heeft deelgenomen aan 't examen, kunnen we zonder bezwaar een keer 't eindexamen overslaan en toch leerlingen inschrijven. 't Komt mij voor, dat dit het best zou kunnen geschieden aan 't einde van 1915. De tegenwoordige derde klas zal D. V. einde Dec. 1916 de vijfde klas doorloopen hebben en examen kunnen doen. Twee dingen beoog ik met deze regeling: in de eerste plaats eene verschuiving van den aanvang van het schooljaar van Juli naar Januari, om daarmee te bereiken, dat de geslaagden steeds met Januari in dienst treden en alzoo dadelijk in de termen vallen voor subsidie en in de tweede plaats, dat ik, zonder dat zulks storend werkt, op de aflevering van candidaten met buitenlandsch verlof zou kunnen gaan.”

Namens de deputaten voornoemd,

W. BREUKELAAR.

Zaandam, Mei '14.

Ds. L. Netelenbos te Wonosobo. (Slot).

Te Wonosobo.

Tot mijn groote blijdschap en dankbaarheid mag ik U thans weer uit Wonosobo een schrijven toezenden. Den 5en Januari kwamen we hier in welstand aan. Twee maanden reizen en trekken lagen achter ons.

Terugziende op den langen weg, dien we moesten afleggen, loven we Gods bijzondere goedheid waarmede Hij ons omringde op het land en op de groote wateren. Van dag tot dag was Hij ons nabij, en Zijn zegeningen waren meerder dan wij zouden kunnen optellen.

Ge zult eenigszins verstaan dat hartelijke vreugde ons vervulde toen we de laatste reis van 7 uur achter den rug hadden en van uit het Zuiden Wonosobo binnenreden. Dan passeert men allereerst de Chinesche wijk.

Wat was alles hier me wélbekend. Het was als kwamen we eindelijk weer thuis. Spoedig hadden we het hotel bereikt, waar we gastvrijheid vonden, totdat, na enkele dagen, de ledikanten uit Djokja arriveerden en we onze eigen woning konden binnentrekken.

Onze woning. Onze eigen woning. Daar verlangden we bijzonder sterk naar. Het huis zag er zeer vriendelijk uit, pas geveerd en gewit. Natuurlijk was het wel merkbaar, dat het huis lang onbewoond gestaan had. De plafonds hadden nog al van lekkage geleden. Verscheiden sloten misten sleutels en krukken, vermoedelijk meegenomen door passeerende Inlanders; men schijnt gedurende den verloftijd ons erf als publiek terrein beschouwd te hebben, waar ieder vrij over mocht loopen. Ook was er voor een Hollandsche huisvrouw wel iets schoon te maken in de bijgebouwen. Doch dat zijn alle kleinigheden, met geringe moeite weer in orde te brengen. Hoofddruk was: welk een kostelijke woning hebben we toch! Mijn vrouw, die uiteraard bijzonder verlangde haar nieuwe tehuis te leeren kennen, was er opgetogen over, en verklaarde dankbaar, dat ze hier de begeerde rust had gevonden, en nu voorloopig van alle reizen en trekken afzag. Ook de kinderen gevoelden zich aanstonds op hun gemak. Allen verheugden we ons in het voorrecht, op onze standplaats te zijn teruggekeerd.

De scholen. Jonathan en Achaz zetten de school voort. De school is langzamerhand volgelopen van Chineesche leerlingen en ik dacht aanvankelijk, dat wij nu ook het Maleisch als voertuig van onderwijs zouden dienen te gebruiken, omdat niet alle Chineezzen de Javaansche taal verstaan. Deze gedachte is echter gewijzigd, vooral na een gesprek met den kapitein-Chinees hier. Hij schonk mij de overtuiging, dat we voorloppig wel buiten Maleische onderwijzers kunnen, al gaan er veel Chineesche leerlingen op de school. Dus wil ik liever nog wat wachten met het zoeken van dergelijk personeel, dat feitelijk buiten het Javaansche volksleven staat. Men zou ze enkel voor het werk onder de Chineezzen kunnen gebruiken, maar daartoe kunnen onze Javaansche helpers ook dienstig zijn, omdat verreweg de meeste Chineezzen alhier ook op Java geboren zijn, en dus in het onderlinge, dagelijksche verkeer Javaansch spreken.

Onlangs kreeg ik van Ds. van Dijk een helper in leendienst, Idris geheeten. Hij heeft de Keuch. school afgeloopen, doch zijn krachten schoten voor het eindexamen iets tekort. De inspecteur van het onderwijs gaf hem toen de acte van hulponderwijzer. Wat zijn practische bekwaamheid betreft, schat ik hem even hoog als wie het einddiploma Keuch. school wisten te behalen. Alleen krijgen we voor hem minder subsidie, en dat is wel jammer. Doch afgezien van dit finantiëel bezwaar, verheug ik me er zeer over, dat we er nu een flinke onderwijskracht bij hebben. Aan onze school te Wonosobo zijn dus thans verbonden: 1 Idris, 2 Jonathan, 3 Achas, de laatste meer een soort kweekeling en behulp. Drie onderwijzers, het is niet zoo royaal als het schijnt. We kunnen ze er best gebruiken. Niettemin is mijn voorstel dat we mettertijd Jonathan speciaal voor het Evangeliesatiewerk bestemmen, waartoe hij wegens zijn opleiding bij Ds. Bakker, allang in aanmerking komt.

Mijn begeerte is, om in ieder geval, naast de Chineesche toch ook een Javaansche Zendingsschool te hebben. Nu verneem ik echter, dat het Gouvernement een nieuwe 2e klasse Inlandsche school naast de reeds bestaande wil oprichten. Is dat zoo, dan is er in den eersten tijd weinig kans dat we Javaantjes op onze school krijgen. Ik zal trachten, ook hierover de noodige informaties in te winnen.

Pangghin en zijn gezin kwamen ons al spoedig begroeten. Ze maken het best. Ook de school te Bendoengan gaat goed. 'k Had nog geen gelegenheid, er heen te gaan. Bovendien zou ik graag eerst weer 'n paard

hebben, want Bendoengan is vrij afgelegen. Lukt het niet spoedig, een paard te vinden, dan ga ik er binnenkort maar te voet heen.

Ziekenhuis. Overtuigd van het groote gewicht, dat vooral hier de medische hulpdienst bezit in het belang der evangelisatie, hoop ik ten spoedigste de polikliniek te heropenen. Reeds vernam ik, dat men daarop ook rekent onder Inlanders en Chineezzen.

M'n vrouw heeft verstand van verbinden, en zoo kunnen we ons allicht wel redden den eersten tijd. Heropening van het ziekenhuis voor inwonende patiënten is echter afhankelijk van de komst van een helper. Er moet geregeld toezicht wezen, en dat kan alleen, wanneer een medisch helper bij het ziekenhuis woont.

Denkelijk zullen we tegen einde Maart wel de geneesmiddelen ontvangen. Over onzen a.s. medischen helper ben ik nog niet zoo gerust. Eerst scheen het of Solo ons uit de moeilijkheid zou redden. Dr. Vogelesang was bereid een helper af te staan. De jongeling had er ook wel lust in, doch tenslotte bedankte hij. Nu heb ik Dr. Pruijs weer aangeklampt, gedachtig aan den regel dat de aanhouder wint. Word ik echter ook door hem teleurgesteld, dan krijgt Dr. v. Stokkum een beurt. Deze liet zich niet onbevredigend uit over de mogelijkheid om iemand voor Wonosobo af te staan. Ik heb wel hoop, dat we begin April onzen medischen dienst kunnen hervatten. En dan kan Jonathan zich meer in het bijzonder met Evangelisatie-werk bezighouden. Blijkt het, dat hij daaraan overdag niet voldoende werk heeft, dan kan hij tevens voor de school nog diensten blijven bewijzen.

Colportage. Reeds lang dacht ik over de aanstelling van een colporteur, die geregeld ons terrein bereist met Christelijke lectuur, en tevens met de bevolking over het Christendom tracht te spreken. Of er, gelet op de nog geringe verbreiding der leeskunst in onze bergwereld, wel werk genoeg is voor zulk 'n colporteur, was en is me nog steeds een open vraag. Met Ds. van Dijk en Dr. Esser ben ik nu overgegaan tot de aanstelling van een vasten colporteur, gemeenschappelijk voor de 3 terreinen. Zijn salaris, alsook dat van den koelie, die mede de boeken draagt, wordt gezamenlijk betaald. En om de beurt werkt hij op elk der 3 terreinen. We hebben een boekenvoorraad ad f 150 aangekocht, die we aan den man zullen zien te brengen. Hiervoor heeft onze kas dus f 50 te storten. De boeken zijn in depôt bij Ds. van Dijk, op wiens terrein de colporteur woont. We beschouwen de indienststelling van dezen colporteur als een

proefneming. Blijkt hij aan de drie terreinen genoeg te hebben, zoodat hij overal vaak genoeg kan komen, dan blijft de regeling onveranderd. Leert de ervaring, dat zijn arbeidsveld te groot is, dan kunnen we tot een andere combinatie overgaan. Intusschen doen we hiermede, naar ik geloof een zeer gewenschte en noodige poging om ook in meer afgelegen plaatsen een eerste aanraking met het Evangelie tot stand te brengen. Het geheele terrein heeft recht op bearbeiding, welnu, zoo'n colporteur komt overal, en tracht waar hij komt een getuigenis aangaande het Evangelie achter te laten. Mits goed geleid en gecontroleerd, kan die arbeid gezegenden invloed hebben. U zult dezen maatregel zeker met instemming vernemen, en het derde deel der onkosten gaarne dragen.

Maandblad. Tot mijn blijdschap vernam ik, dat er, op initiatief van Ds. Merkelijn, thans een Javaansch maandblad voor onze zending wordt uitgegeven. Zoo ruim mogelijk tracht men het te verspreiden. No. 1 is verschenen. Op de laatste vergadering te Djokja werd een commissie van redactie benoemd. We hopen dat het blad z'n weg zal vinden en een flink getal abonné's zal trekken. In den eersten tijd zal er geld bij moeten. Doch ik geloof dat zulke uitgaven zeer gerechtvaardigd zijn. We kennen de macht der pers.

Het blad maakt ook plaatselijke propaganda; want de exemplaren die in de afdeling Wonosobo verspreid worden, bevatten opgaven van de namen en woonplaatsen der Hollandsche en Javaansche zendingsarbeiders alhier, alsook van uur en plaats der godsdienstoefeningen, alsmede het uur, waarop polikliniek wordt gehouden.

Helpers tractement. Nu nog dit. Door de vergadering der B. B. op Java wordt eenige verhooging van traktement der helpers noodig geoordeeld. De billijkheid hiervan is niet te ontkennen. Inderdaad stijgt de levensstandaard der Inlandsche bevolking voortdurend. Rijst, bamboe, eieren, vleesch enz. kosten tegenwoordig vrij wat meer dan enkele jaren geleden, vandaar dat er meer geld onder de Inlanders in omloop is, er dus ook meer uitgegeven wordt, en de geheele levenswijze omhoog gaat. Hiermede moet

wel rekening gehouden worden bij de bezoldiging onzer helpers.

Inwoners van Wonosobo. Ook heb ik geïnformeerd naar het aantal inwoners van ons zendingsterrein. Misschien interesseert het cijfer U. Er zijn hier totaal 327.600 Inlanders, verdeeld over 6 districten, ieder onder het bestuur van een wedono: Wonosobo, Garoeng, Leksono, Sapoeran, Broeno en Kaliwiro. Het Indische hoofd van al deze districten is de Regent van Wonosobo, wonend ter hoofdplaats Wonosobo; terwijl de hoofdleiding van Europeesche zijde behoort bij den Assistent-Resident, eveneens ter hoofdplaats woonachtig. Het aantal Chinezen bedraagt totaal 1200, waarvan 1000 ter hoofdplaats Wonosobo. Onze stad telt 6000 inwoners, Javanen, Chinezen en Europeanen bij elkaar, die Europeanen zijn 40 man sterk, waaronder 20 gehuwden. Voor een keer is het misschien wel eens de moeite waard, dergelijke getallen ter Uwer kennis te brengen.

Verder is het zeer noodig, dat we weer twee paarden aanschaffen. 'k Heb al eens rondgezien, doch kon niet slagen. Ook dit artikel is duurder geworden. Ik hoop, dat het Uw goedkeuring zal wegdragen, als ik deze onmisbare hulpmiddelen voor den dienst bij gelegenheid zie te bemachtigen. Het is nogal een uitgaaf, doch zonder paarden zijn we niet geïnstaleerd, één voor mij en één — wat lichter — voor 'n helper. Het is volstrekt geen weelde, dat ik ze houden wil. En ze zijn mij als vervoermiddel heel niet sympathiek. Maar voor de gemakkelijheid van beweging moet men ze nu eenmaal hebben.

Uit Den Haag ontving ik met grooten dank een fraaie collectie landkaarten voor onze school alhier, o.a. de nieuwste landkaart van Palestina. Ik ben er zeer verheugd over, en denk dat ze ons goede diensten zullen bewijzen.

Met oprechte broedergroeten, ook aan onze hooggeschatte deputaten, en heilbode voor Uw ambtelijken arbeid, zoowel als voor Uw persoonlijk leven, steeds Uw dienstv. mede-dienstknecht

L. NETELNBOS.

Ds. J. F. Colenbrander te Melolo. (Febr. 1914).

Mijn vorige brief eischte nog eenige aanvulling, gelijk ik reeds beloofde te zullen geven. Zij betreft de samenstelling en het leven der gemeente.

De goeroe heeft de menschen aan hunne huizen bezocht en zoo konden wij het lidmatenboek weer eens controleren.

Wij kwamen toen tot de volgende cijfers:

Aantal Christenen: mannen 130.
vrouwen 121.
kinderen 124.

Totaal 375.

Feitelijk is het aantal een weinig grooter, daar enkele personen nog niet zijn ingeschreven en wij daarmede nog wachten op nadere inlichtingen, aangaande hen.

In 1913 werden gedoopt 8 kinderen en 7 volwassenen; op het einde des jaars waren tot het H. Avondmaal gerechtigd 58 mannen en 66 vrouwen, tezamen dus 124.

Afgesneden werden 5 personen, terwijl 8 overleden.

Twee huwelijken werden gesloten.

In 27 huizen is Gods Woords geheel of gedeeltelijk aanwezig en wordt dan door sommigen geregeld gelezen, door anderen echter slechts zoo nu en dan.

Ongeveer 40 Heidenen wonen de godsdienstoefening geregeld bij, en een bijna even groot aantal Christenen leeft met een Heiden-man of vrouw.

De school te Melolo telde 110 leerlingen, te Lai Handang 28 en te Baing (Waidjeloe) 29. Sedert 1 Jan. zijn wij te Melolo reeds weer gestegen tot 117; de beide nieuwe scholen te Mata-Wai en Kananggar heb ik nog niet bezocht, ik hoop het over enkele dagen in gezelschap van de brs. Wielinga en v. Dijk te kunnen doen. Naar ik hoor gaat het te Kananggar goed; ik hoop er u spoedig meer van te kunnen schrijven.

De behandeling der zieken neemt mij gewoonlijk elken dag een paar uur in beslag. Aan Dr. Pruijs vroegen wij voor Melolo reeds een verpleger, maar deze kon ons tot zijn spijt onmogelijk helpen. Met het ziekenhuisje beginnen we aardig op te schieten, ik mag rekenen op alle medewerking van den Civ. Gezaghebber.

Zegene de Heere nu ook al onzen arbeid.

Met hart. gr. den Heere bevolen,

Uw dw. br.,

J. F. COLENBRANDER.

De Heer T. v. Dijk te Pajeti.

Pajeti, 12 Februari 1914.

Met 't eene deel van mijn taak, 't toezicht houden op en 't leiding geven aan de volksscholen ben ik reeds druk bezig.

De scholen van Midden- en West-Soemba heb ik op één na bezocht.

't Plan is nu, zoo spoedig mogelijk eens naar Oost-Soemba te gaan. Doch daarvoor is 't nu niet erg geschikt, tenminste niet voor een pas beginnend ruiter. We zijn in den regentijd, dus slechte wegen en bandjirs.

Mijn tochtje naar 't Westen is me uitstekend bevallen. In gezelschap van Ds. L. P. Krijger, die hier was geweest voor de vergadering, reisde ik er heen. De boot bracht ons in een uur of tien van Waingapoe naar Waikelo, de havenplaats van 't Westen.

Vandaar uit bereikten we na een paar uur paardrijdens Karoeni, 't huis van Ds. Krijger.

Daags na aankomst aldaar, trokken we, Ds. Krijger en ik, er 's morgens vroeg op uit. Ik had 't paard van den radja van Laura, een zeer mak beest. Dat kwam dus juist goed. Ons eerste doel was Ello Pada, dan naar Waikaboebak (Lauli). Een mooi ritje, 't Ging heuvel op, heuvel af.

Van de top van de heuvels hadden we aanvankelijk een prachtig vergezicht over de thans groenende heuvels, de vlakke en de zee, aan den verren gezichteinder be-

grensd door de hooge bergen van Soembawa en Flores.

Wat dieper in 't heuvelland doordringend, werd de zee aan ons oog onttrokken.

Soms was de weg erg steil, zoodat ik wel eens dacht, langs zoo'n steil pad, omhoog ziende: Nou, dat 's kras genoeg! Doch 't ging al zijn levensdagen goed, ik bleef in 't zadel.

Een eigenaardige indruk, toen ik de scholen binnenkwam. Zoodra we ons hoofd om 't hoekje van de ingang staken, klonk uit alle monden, als op kommando: També. Ze schijnen 't beslist noodzakelijk te vinden, een m aan de b vooraf te doen gaan. També dus, terwijl ze salueerden met de rechterhand.

Daar zaten ze, de bruine broedertjes; den toean beduusd aangapend; en de toean verwonderd over een school met bijna ongekleeide scholieren.

Al de drie scholen waren stampvol. Er kan geen bank meer bij en de banken zaten zoo vol, dat de kinderen er elkaar bijna afdrongen.

Alleen in de school te Waikaboebak was nog flink ruimte om er banken bij te zetten, doch wijl die er op 't oogenblik niet waren, zaten de banken hier overal even vol als elders. De meeste onderwijzers zijn Rottinezen. Op Laura is een Ambonees.

Ik heb, gadeslaande 't leven en 't werken van die goeroe's bepaald respect voor hen gekregen, of medelijden, ik weet haast niet wat ik moet zeggen.

Ze leven midden in de rimboe (wildernis), geheel alleen als Christen, geheel alleen als man van eenige ontwikkeling; geheel andere eischen aan 't leven stellende dan de bevolking om hen heen.

Ver van hun geboortegrond, van hun stamgenooten, van hun familie, leven ze geheel op zichzelf, zijn eenvoudig opgesloten.

En dan temidden van zulke neerdrukken-de omstandigheden, hebben ze een reuzentaak te verrichten. Daar komen van heinde en ver tot hun vuile, vieze Soembaneesjes, met wie ze aanvankelijk zelfs niet kunnen spreken, die geen woord Maleisch kennen; die van orde en tucht niet 't flauwste besef hebben; die zelfs met de vormen van den Christel. Godsdienst nooit kennis maakten.

En dat volkje moet hij opvoeden, kennis bijbrengen, eenige vaardigheden aanleeren, met Gods woord bekend maken.

't Zijn alle vreemde zaken, die de Goeroe importeert in de samenleving, opgesloten in de rimboe.

O, wat is er een moed en volharding voor die Goeroe's noodig, om te blijven arbeiden, om voorwaarts te blijven streven, om zelf niet te verachten. Ons gebed mag wel voortdurend voor hun arbeid en voor hun persoon zijn.

Daarom kan men hen niet te hard vallen, wanneer alles in school niet is, zoo 't behoort.

Men mag blij zijn, als er eenige vrucht is. En die is er. Ze beginnen te lezen, schrijven, er is orde op school, tenminste eenige orde, de kinderen baden zich geregeld en dat wil wat zeggen voor een Soembanees. Ze hebben Gods woord gehoord, er is met hen gebeden. In hoeverre dat vrucht gedragen heeft of vrucht dragen zal, weten we niet.

Maar — Gods Woord zal niet ledig wederkeeren.

Dit beteekent nu natuurlijk niet, dat we de gebreken, die 't werk der Goeroe's aankleven, maar laten wat ze zijn. Integendeel we willen hen helpen, om hun 't werk te vergemakkelijken, opdat 't meer vrucht drage.

Niet al de Goeroe's verkeerden natuurlijk in dezelfde moeilijke positie. Die van Pajeti, Kambaniroe, Laura, Melolo werken onder gunstiger omstandigheden, omdat ze niet zoo alleen zijn.

Ze hebben eenige steun en komen nog eens weer in een anderen kring.

Na de scholen van Ella Pada en Waika-boebak bezocht te hebben, keerden we langs denzelfden weg weer naar Karoeni terug. Nadat ik ook daar de school gezien had, was mijn werk afgelopen.

Tenminste 't werk, dat ik me voorgenomen had.

Eigenlijk had ik ook nog naar Memboro moeten gaan. Doch dat heb ik maar uitgesteld, tot een volgende reis. Er bleven nog een paar dagen over, voor de boot kwam. Dat waren een paar recht gezellige daagjes, temidden van het gezin Krijger.

Zoodat alles samenwerkte om de reis in aangename herinnering te houden en naar een volgend bezoek te doen verlangen. 't Is ook bijzonder, hoe ik het trof met 't weer.

Hoewel 't in den regentijd was, hebben we geen enkel buitje gehad en waren de wegen uitstekend.

Wij zijn, Gode zij dank, flink gezond.

Mijn vrouw heeft eerst wat last van koorts gehad, daarna de kleine Jan Willem. 't Is thans weer beter. Ik bleef tot dusverre van de zoo gevreesde koorts verschoond.

De bouw van school en internaat, begint aardig op te schieten. 't Ziet er flink uit. 't Is, bij wat hier op Soemba bestaat, beslist schitterend. Met 't Inlandsche personeel voor de standardschool zijn we nog niet heelemaal klaar, doch we hopen op tijd klaar te komen.

Ik zie er naar uit, dat de school geregeld zal zijn. Ik ben alvast begonnen een paar jongens, één van hier en één van Kambaniroe wat les te geven.

De normaalschool is dus zoo'n beetje begonnen.

Wij bevelen ons en onzen arbeid aan in uw aller voorbede.

De Heere stelle Uwen arbeid tot zegen voor Soemba.

Na hartel. gr. ook namens mijn vrouw,
Uw dw. Br.,
T. v. DIJK.

Korte Berichten.

Ds. W. Pera. Ds. Pera van Soerabaia, die wegens een ziekte van Mevrouw naar Nederland moest, is den 20 April te Amsterdam aangekomen en door Ds. W. Breukelaar afgehaald van de boot. Mevrouw is in het ziekenhuis te Amsterdam den 28 April geopereerd en het gaat haar wel. Hun adres is bij Mevrouw Noordhof, da Costakade 17, Amsterdam. Ze denken

tegen den winter weer te vertrekken, om het werk in Soerabaia te hervatten.

LEESTAFEL.

J. H. Kok zond weer het volgende:

De Joodsche Slavin, door J. Ihlenfeld.

Dit is een roman, een zendingsroman, zooals ik hoop dat er alle jaren een half dozijn verschijnt.

Het hoofdstuk over Germania past niet in het kader; maar is overigens wel leerzaam.

Menigerlei Genade, 3de Jaarg. 42—52.

Weer elf mooie preeken, van D. D. Proosdij 2, Fernhout 1, B. Wielenga 3, Milo 1, (een zendingswoord), Silleviss Smitt 3, H. Hoekstra 1, de Moor 1, Ferwerda 2, W. H. Gispén 1.

4de Jaarg. no. 1.

Dit zullen Catechismus preeken worden. No. 1 is er. Anders dan andere. Verscheidenheid bevalt.

Afbreken en opbouwen, door J. J. Knap, en

Dogmatische Fragmenten, 2. Wat de Kerk is.

Een tijdrede en een stuk van blijvende waarde. Mij dunkt de kerkelijke besturen moesten Ds. J. J. Knap wel eens onder handen nemen. Hij breekt hun Kerkgenootschap af. Hij is erger dan een „afgescheidene.“

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Mevr. Goeree, Wagenborgen kn. f 2.50; Abcoude, uit de catech.-bus f 4.16; Mej. v. Hazel, Nijkerk b. f 0.80; Ds. Hasper, N.-Weerdinge b. f 0.80; Ds. Aalders, Beetgum, Kerkzakje „voor de Heidenen een Gelofte“ f 3.65; Ds. v. Mantgem, Hijken b. f 1.20; Hendrika Schellinger, Oude-Schilde 200 h. c. f 1.—; Mej. v. Dam, Driebergen f 2.42¹/₂; Wassenaar, Katwijk b f 4.—; Louwerse, Kruijningen kn. f 2.50; Strating, Assen b. f 2.—; Boers, G.-Veenendaal b. f 0.80.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 Mei 1914.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

N.B. Het komt gedurig voor, dat iemand zich beklaagt, omdat hij geld voor Soemba, aan ondergeteekende gezonden, zoo laatverantwoord vindt. Dit kan niet anders, want ik zend niet elke gift dadelijk door naar Ds. Duursema. Daarom zal ik voortaan wat bij mij inkomt rechtstreeks in het Z.-Bl. verantwoorden. Maar het is veel beter, dat men alle giften rechtstreeks aan Ds. J. Duursema te Uithuizen zendt. Hij is penningmeester voor Soemba.

Smilde, b. kinderen van G. Veenstra f 4.37; A. Kruid, Zorgvliet, 152 h. centen f 0.76; Fennema, Ommen, busjes Chr. School f 3.45; v. d. Scheer, de Krim f 2.50; Heetebrij, Ambt-Vollenhove, v. d. Jong.-Ver. f 5.—; Mej. G. v. Dalfsen, Genemuiden, uit haar kn. f 8.80.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 Mei 1914.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Van J. Zomer te Wageningen saldo v/h. Zendingsblad over 1913 f 7630.57¹/₂; door Mej. M. Knook Jd. te Fijnaart van de Zendingscommissie der Geref. Kerk aldaar f 75.—.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Mei '14.

Jan. 1914. Leiden, door den heer R. Lubach van de fabriek v. Kempen & Zoon f 12.50; Varseveld, door Ds. L. F. A. Westerbeek v. Eerten, Zondagschool te Sinderen f 2.—; Deventer, door L. Sluiter v/d. kinderen der Zondagschool der Ger. Kerk f 2.60¹/₂.

April. Ontvangen een pakje gebr. postzegels; Zwolle, v/d. heer W. J. Berends J.zn. aan contr. f 13.25; Anna Parochie, door J. C. Schat aan contr. f 11.25; Broek op Langendijk, door W. Balder aan contr. f 6.50.

Voor de „Heidenpenning“. Maasland, door A. v. d. Knaap f 7.50; Silvolde, door H. Veldhorst f 4.—; Bergum, door M. Gaikema f 10.—; Scheemda, door B. Koers f 1.—; 's Gravenhage, door J. C. Bagerman f 5.—; Aalten, door B. P. Dijkema f 2.57; Nijkerk, door M. E. v. d. Waals f 5.20; Amsterdam, door J. v. Maare f 10.—; Amsterdam, v/d. heer Brandt, v/d. kinderen der Kinder-Zendingsveren. de Jonge Zendbode f 10.—; Woubrugge, door P. de Kwaar f 7.50; Rotterdam, door P. J. Hoek f 2.50; Ransdorp, door G. v. Zeggelaar f 5.—; Loenersloot, van Mej. A. Verhoef f 6.50; Kollum, door F. Kokmeijer f 8.50; Velp, door E. Westerhof f 49.20; Krabbendijke, door J. de Koning f 7.24.

Afdeeling Amsterdam.

Van den heer A. Warnike, van eenige vrienden Jacob v. Lennepkwartier f 7.—; van Mej. G. E. J. H. Schut, van de Zendingskrans „Trifosa“ f 100; busje van Brünötf 2.70¹/₂; busje van Magré f 0.75; busje van Mej. J. D. Drees door juffr. de Hoog f 6.—; aan huis bezorgd onder Lett. L. A. B. f 1.75.

L. BERK.

Penningm. der Ned. Ger. Zendingsver.

AMSTERDAM, Heerenmarkt 5.

CLASSIS BREUKELLEN.

Ontvangen voor de Zending door Ds. P. Jukenekke te Kockengen uit 't busje van A. B. f 3.16⁵/₈; van D. v. d. P. f 5.52, van G. G. f 8.93⁵/₈, van J. R. 4.49⁵/₈.

P. ROOS, cl. dep.

VINKEVEEN, 14 Mei 1914.

Chr. Holl. Jav. Onderwijs op het Zendingsterrein van Friesland's Geref. Kerken.

In dank ontvangen: batig saldo Zend.-kal. door J. S., Hijum f 3.28¹/₂; bijdr. uit Hantum door M. H. f 13.25; 100 halve centen door B. V., Kollumerpomp f 0.50; uit Ferwerd door Mej. A. v. d. K. f 31.62, als: kinderen J. C. 100 halve c. f 0.50; kinderen E. B. 100 halve c. f 0.50; Klaas B. 100 halve c. f 0.50; busje Jonged.-veren. f 4.50; Kransje Meisjesveren. f 18.27; catechisanten f 7.35; Kinderzend. collecte Ger. Kerk Leeuwarden door Ds. v. d. M. f 50.—; uit de busjes te Hallum door B. D. f 24.23; bijdr. Ger. Kerk Franeker door J. W. f 20.—.

Onze Vereen. dringend in Uwe belangstelling en offervaardigheid aanbevelend,

Uw dw.,

J. J. TALSMA, Penningm.

METSLAWIER, 9 Mei 1914.

ZENDING TE WONOSOBO.

Van de Geref. Zendingsvereniging Maranatha te Scheveningen ontvangen f 200.

A. H. VAN MINNEN.

Zendingsquaestor class. 's Gravenhage.

12 Mei 1914.

ZENDING OP SOEMBA.

H. Haan te Westerlee, saldo kal. f 7.42¹/₂, van de Jonged. Vereen. f 2.50 = f 9.92¹/₂; Ds. Geerds te Appingedam, gev. in de coll. f 2.—; D. Meijer te Middelstum, van de leerlingen der 5de klasse f 4.60; Ds. Reijenga te Siddeburen, van Jantje Batjes 200 halve centen = f 1.—, ged. Bazar Jonged.-Vereen f 30.—, Jongel.-Vereen. f 6.56 = f 37.56; Mej. J. Tilbusscher te Middelstum, van de Jonged.-Vereen. f 100.— Uithuizen, verzam. op een gezelligen avond van de Jonged.-Ver. f 3.78; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Wie enga te Zwolle: uit Vollenhove van J. f 10.—, uit Oldemarkt busje „Dorcas” f 7.16, C. T. f 1.32¹/₂, saldo Zendingsbl. f 1.—, kal. f 2.— = f 11.48¹/₂; Ds. Kool te Meeden, gev. in de coll. f 2.50; W. Louwes te Zevenhuizen, uit de bus van de Jongel.-Vereen. f 4.95; Dr. Schot te Hardenberg, gev. in de coll. een dankoffer f 5.—; Ds. Petersen te Veendam, gev. in de coll. f 5.— + f 10.— = f 15.—; Ds. Husmann te Ihrhove, uit de kerk te Bunde 81 M., N. N. te Emden 20 M. = 101 M. = f 59.58; Mej. F. Breman te Balkbrug, saldo kal. f 1.25; J. Vos te Staphorst, saldo kal. f 9.30; Tj. de Jonge te O.-Pekela, van de Zendings-Vereen. f 84.65; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f 1.—; P. Snoep te Delft, uit het busje van een kinderclubje onder leiding van Zendings-studeleden f 4.30; A. Donkerbroek te Niezijl, uit het busje van Mej. G. Top 100 halve centen = f 0.50; Ds. De Boer te Grijskerk, saldo kal. f 4.20; Ds. v. Diemen te Blokzijl, van N. N. f 5.—; A. Verwer Rzn. te Emmer-Compascuum, gev. in de brievenbus der Pastorie f 2.50; Geref. Kerk te Loppersum, gev. in de coll. f 5.—; Ds. Elzinga te Kampen: van de Zendingskring f 600.—, voor den bouw van het kerkje van Ds. De Bruijn te Kam-baniroe f 142.91¹/₂; Ds. Vogelaar te Groningen, gev. in de coll. f 2.50 + f 12.50 + f 0.50 + f 5.— + f 1.— + f 10.— + f 4.10 School Groote Lelie-straat = f 35.60; Ds. Dijkstra te Smilde: van Ds. Proosdij te Amsterdam, van C. S. v. d. G. voor Melolo f 10.—, uit Smilde (B) saldo kal. f 3.—, van Ds. Haspers te Schiermonnikoog voor kaarten f 1.35, uit Smilde (A) busje kinderen van G. Veenstra f 3.15, uit Smilde (A) gev. in de coll. f 10.— + f 10.— = f 20.—, uit Smilde (A) coll. Reciteer-Vereen. Jongel.- en Jonged.-Vereeniging f 2.21¹/₂,

van W. Roffel te Schoonoord, verzam. bij de huizen f 5.16¹/₂, uit Hijken saldo kal. f 2.50, van Dr. Hania te Steenwijk, busje van H. van Engen f 2.29¹/₂, Hill. van Engen f 2.44, J. de Boer f 1.92¹/₂, Gr. Mol f 1.85, J. Krikke f 1.57, F. Beverwijk f 1.10¹/₂, Chr. Beverwijk f 1.21 en uit het Negertje f 1.02, C. van Lier f 1.59¹/₂, Jac. Krikke f 1.67¹/₂, B. Schurink f 4.17, J. Ezinga f 1.92¹/₂ = f 22.78; Ds. Zijlstra te Hoogeveen, van het Comité der Ned. Zendingsconfer. f 25.—; Ds. Ouendag te Wierden uit de Zendingsbus der school f 2.—; J. van Dalen Jzn. te Ambt-Vollenhove (B) gev. in de coll. 3 × f 1.— = f 3.—; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f 2.—; Mej. P. Haverkamp te De Krim, busje van de Jonged.-Vereen. f 2.50; A. Smit te Haren, 2/mnd. contrib. f 19.20, gev. in de coll. f 2.50, busje Jonged.-Vereen. f 4.17¹/₂, coll. jaarf. Jonged.-Vereen. f 5.77¹/₂ = f 31.65; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f 1.— + f 0.50 = f 1.50.

De kinderen van T. Veldman te Eenrum 270 halve centen = f 1.35; Ds. Sluijs te Staphorst, van de Jonged.-Vereen. f 10; Ds. Kerssies te Den Ham, saldo Zend.bl. f 0.94; E. Delhaas te N.-Buinen, van de Zend.-Comm. f 13.64; Ds. Tazelaar te Lutjegast, gev. in de coll. f 5; Mej. J. G. H. Sluijs te Staphorst, coll. jaarfeest Jonged.-Vereen f 4.30; Jac. Salomons Kz. te Gasseller-Nijeveen, gev. in de coll. f 7.50; J. Bos te Uithuizermeeden, van de Zend.-Dep. f 38.50¹/₂; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, gev. in de coll. f 1; Ds. Fokkens te Dwingeloo, gev. in de coll. f 1; Ds. Spielman te Stroobos, uit busjes f 11.11; G. Riezebos te Wilsum, van den Zendingskring f 22; Mej. A. Veenbaas te Kornhorn, coll. feest Jonged.-Vereen. f 4.15; G. W. Renkema te Leek, van de Zend.-Comm. f 20; Ds. Kool te Meeden, gev. in de coll. f 1; L. Mulder te Deventer, gift van een 80-jarigen jubilaris f 9.95; Mej. de Wed. J. Wibbens te Middelstum, uit een busje f 10; Ds. Kerssies te Den Ham, gift van Mej. B. f 1; Ds. Postema te Warfum, gev. in de coll. f 2.50; R. S. Wigboldus te Zuidwolde (Gron.), van R. Datema namens de Zend.-Comm. f 45; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f 1; Ds. Meijering te Wildervank, ontvangen giften f 2.50 + f 14.39¹/₂ + f 5 + f 2.50 + f 10 + f 1 + f 2.50 = f 37.89¹/₂; Dr. Schot te Hardenberg: coll. te Bergentheim f 9.33, coll. te Nieuwleuzen f 4.68, coll. te Dedemsvaart f 100; Ds. Miedema te Groningen B, van T. B. f 5; Ds. Meijering te Wildervank, van N. N. een oude ducaat f 5.52; Ds. Bos te Spijk, gev. in de coll. f 2.50; A. Blaak te Sappemeer, busje f 12.16, saldo Zend.bl. f 7.79, kal. f 4.80 = f 24.75; D. v. d. Kooi te Winsum, van de leerlingen der school f 7.06; Ds. Wiersma te Sauwert, catechisatiebus f 8, saldo Zend.bl. f 7.90 = f 15.90.

J. DUURSEMA, Quastor.

UITHUIZEN, 4 Mei 1914.

Het abonnementsgeld van 1914 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen. 3 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cts.

Ex. op beter papier f 1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

AMSTERDAMSCH E

Maatschappij van Levensverzekering.
Maatschappij van Ongevallenverzekering.
Credietbank.

AMSTERDAM, Keizersgracht 547/549.

DIRECTIE: JHR. MR. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN JR. - JHR. J. DE SAVORNIN LOHMAN - MR. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te KAMPEN verschijnt een nieuwe
druk van den

STATEN-BIJBEL

(vroeger uitgegeven door JACOB en PIETER KEUR)
met al de volledige en onverkorte aantekeningen
met een inleidend woord van Prof. L. LINDEBOOM

Deze belangrijke uitgave geschiedt niet in het groote en onhandige folio of kwarto formaat, maar in het meer praktische OCTAVO formaat en is compleet in

45 afleveringen à 25 cent.

Deze 45 afleveringen zullen compleet drie klooke en handige deelen vormen. Elke aflevering bevat minstens drie vel druks van 16 pagina's, en zal geregeld om de drie weken het licht zien. Deze Bijbel kost dus slechts

8 cent per week.

Bovendien ontvangen allen die inteekenen vóór de laatste aflevering verschenen is, de

drie prachtige Stempelbanden gratis.

Desverkiezend kan men ook inteekenen om dezen Bijbel te ontvangen in drie fraai en sterk gebonden deelen. De prijs is dan f 4 per deel.

De eerste aflevering is bij elken Boekh. voorhanden en wordt op aanvraag gaarne toegezonden door den Uitgever.

Met goud bekroonde
Amerik. Orgels
vol 2 spel 11 registers
van af **f 140.—.** levert

D. Steunenbergh,
ORGELHANDEL, ALMELO.
Vraagt prijscouranten.
Termijnbetaling.

AGENTEN gevraagd.

J. ZOMER, Drukkerij „Vada”
WAGENINGEN.

Als U voor Uw zaak
Drukwerk noodig heeft
vraag mijn Modelboek dan
eens aan. U zult bij

nette uitvoering
billijke prijzen
vinden.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

**EN GIJ ZULT MIJNE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE**

,HAND: IV 88

REDACTIE
H. DIJKSTRA . Smilde.
H. HOEKSTRA . Arnhem.

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR . ZAANDAM.
W. B. RENKEMA . RENKUM.

INHOUD: Een Zendingpsalm. — Brieven naar Antiochië. — Ds. C. de Bruyn te Kambaniroe. — Ds. L. P. Krijger te Karoeni. — Holen der aarde. — Zuster P. J. Pontier te Poerbolingo. — Bandoeng. — Ons Zendingziekenhuis te Poerbolingo. — Korte Berichten. — Leestafel. — Busjes. — Giften.

Een Zendingpsalm.

God zij ons genadig en zegene ons; Hij doe zijn
aanschijn aan ons lichten. Séla Ps. 67 : 2.

Het is hier enkel *God* in dezen psalm, en niet *Heere*. Het is geen Jahwe (of Jehova-)psalm, maar een Elohim (of Gods-)psalm. Immers — deze psalm komt op uit „de halmen, die van zwaarte schudden, En loonen 's landmans zweet” (Ps. 65 : 9 berijming). Het is een oogst-, een natuurpsalm. En 't gaat hier over dien God, die de God aller volken zal zijn.

En nochtans is er geen tegenstelling tusschen „God” en „Heere”. Dit is juist de hoogere, schoone eenheid, dat de God van Japheth, die aller volken Schepper is en verzorger, niet alleen voor zijn Israëel, voor zijn volk, „de Heere” is, de eeuwiglevende trouwe God des genadeverbonds, maar dat ook zijn zal voor de volken der aarde, die door zijne genade zullen uitkomen als mede in zijn verbond, in het lichaam van Christus, begrepen. Daarom ook, hoewel het hier een Elohim- een Godpsalm is, klinkt duidelijk en klaar de drievoudige verbondszegen door: „De *Heere* zegene u, en behoede u; De *Heere* doe zijn aangezichte over u lichten, en zij u genadig; De *Heere* verheffe zijn aangezichte over u, en geve u vrede” (Num. 6 : 24—26).

Wat ons altijd weder treft in Israëls psalmen, is het hartgrondige, blijmoedige, aanbidden, loven en prijzen van God, hoewel ze, wat de algemeene bedeeing betreft, minder licht hadden over de toekomst na dood en graf

dan wij. Bij ons is toch wel eens het danken en loven van God met een al te matten ondergrond; het wil er nauwelijks uit, is soms wel eens meer gemaakt dan uit levenden wortel opkomende. Maar beluister eens Israëls psalmen. Ik denk, 't zit ook hierin, dat dat Israël Gods zoo kermen kon tot zijn God uit banden des doods en angsten der hel; dat ze zoo, ook zonder klaarheid van bedeeeling over de eeuwige toekomst, in hun God door 't geloof de verlossing vonden uit hunne nooden, eene verlossing, die ze daadwerkelijk ook in hun historie ervoeren, en dat ze zich daardoor zoo blijmoedig in de hand des Heeren mochten stellen, wiens barmhartigheden toch vele waren. Ze genoten al hun God *in dit leven*, ook in koren en most, maar bijzonder ook door de vreugde, die Hij door zijnen Geest en door zijne waarheid in hun hart gaf, ook wel als er geen vrucht aan den wijnstok was (Habak. 3 : 17). Ze waren *zoo blij* voor 't aangezichte huns Gods, in het dienen en loven van zijnen naam, dat ze in hun God alles zagen, en ook voor de toekomst door dood en graf heen alles van Hem hopen konden. Legde dan ook eens de vijand hen in 't stof des doods, dan riepen ze wel uit diepe angsten; maar als een bliksemstraal schoot dan ook wel 't licht der hope door hun ziel, dat God hen nog van 't geweld van dood en graf zou verlossen.

Ik denk, wij moeten maar dieper zoeken in te leven in de kennis van onze zonde, van onzen nood en dood, voor God, en in de verlossing, die God in 't bloed en offer van Christus over ons uitgesproken heeft; dan zullen we *ook* meer leeren, God zoo met blijdschap aan te roepen en te dienen als oud-Israël.

Het is hier dus een oogsttijd voor 't land, of een uitzicht op 't rijpende koren.

En nu hooren wij de bede: „God zij ons genadig en zegene ons”... Er is hier, zooals in de Schrift in 't algemeen, op elk woord te letten.

Wat is het geestelijk „kernegezond”, dat het hier uit den grond des harten begint met het „God zij ons genadig”. Dat is, om 't zoo eens uit te drukken, dezelfde „genade” als die van het Nieuwe Testament. De gunst der schuldvergeving in het bloed des verbonds. Laat dat *ook onze* eerste en diepste behoefte zijn, dat God ons *genadig* zij, dat Hij ons de zonden niet toerekene maar vergeve, dat Hij ons niet aanzie in onszelfen, maar in *Hem*—zelfen, in zijnen Naam, in 't welbehagen in de menschen, in zijn volk, dat eeuwig in Hem was, in zijn genaverbond, in den Messias. Dat zal voor ons de fontein van allen waarachtigen zegen zijn. Dat Israël wist 't ook wel, dat ze zonder dat voorrecht, bij allen overvloed der aarde, nog maar gelijk zouden zijn aan de lieden der wereld, welker deel in dit leven is, en welker buik God vervult met zijnen verborgen schat, zoodat hun kinderen verzadigd worden, en ze hun overschot hunnen kinderkens achterlaten (Ps. 17 : 14).

Dat is hier dus het eerste: „God zij ons genadig.” Dat we in Christus mogen zijn, levende door het verbond, gewasschen in zijn bloed, uit genade kinderen Gods, een volk des Heeren, leden van Christus. „O God, wees mij zondaar genadig” — dat is de bede die ons allen past; dat is de bede, die Gods volk, ook in nood en dood, altijd eigen geweest is, en eigen zal blijven. En die bede betaamt ons *ook*, als wij ons brood en onze kleding

en 't goede dezer aarde van God begeeren, opdat we 't als een kinderdeel om Christus' wille, in zijne vaderlijke en eeuwige gunst genieten mogen.

En dan eerst volgt er: „en zegene ons.”

Gij weet 't wel, dat, naar den aard der symbolische bedeeling, Israël de eeuwige gunste Gods bijzonder zag binnen de omlijsting van het land, van melk en honig vloeiende; in de voor hun aangezicht, tegenover hunne tegenpartijders, toegerichte tafel; in de olie, die hun hoofd vet maakte, in hun beker die overvloeide was (Ps. 23). Maar dat neemt niet weg, zij gaan *ons* hier onderwijzend voor, door allen waarachtigen *zegen* af te leiden uit de *genade* Gods. „God zij ons genadig en zegene ons.”

Ja, nog meer. Er wordt gezegd: „Hij doe zijn aanschijn aan ons lichten.” Daar ligt in, dat alle gezegend zijn voor 't besef en voor 't geloof van dat volk hierin zich concentreerde, dat God de deugden van zijn wezen, dat God het welbehagen zijner goedigheid, dat God al wat in Hem is, tot hen liet uitstralen. Wat voelt ge hier klaar de eenheid van leven onder Oud- en Nieuw Verbond; de eenheid der Godskennis en van den weg der zaligheid.

De *mensch* is naar Gods beeld en gelijkenisse geschapen. In 't *aangezicht* van den mensch komt de mensch uit, en ligt hoe hij is jegens den naaste. Maar in God is het origineel, is het oorspronkelijke, dat Hij in zijne heerlijkheid, dat is in al zijne goedigheid (Exod. 33 : 18, 19) zich door 't licht zijns aangezichts aan ons uitlaat, tot onze zaligheid. Dat is, in den grond der zaak, in den *Engel* zijns aangezichts (Jes. 63 : 9), in hem, die kon zeggen: „Die mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien” (Joh. 14 : 9). In dat aangezichte Gods wordt hier ten slotte, in den diepsten grond der zaak, ook de bron der *genade* gezien. Het ligt alles in God den Drieëenige, al wat ons verlost, gelukkig doet leven op aarde, en volkomen zalig maakt. Het ligt alles in God, en niet in onze waardigheid of vroomheid, ook niet in ons gelooven en bekeerd zijn. Het ligt alles in God, en in de uitlating van 't licht zijns aanschijns aan ons. Wie het daar niet zoekt, vindt 't niet. Maar wie 't daar zoekt, zal het hebben. Als 't geloof hier in den psalm daartoe doorgedrongen is, dan geeft 't woord Sela, te kennen gevende een verheffing van toon op de muziekinstrumenten, uiting aan de ruste, die de ziele vindt in dezen verhevenen rotssteen.

En wat hier nu gebeden wordt, dat wordt bijna aan 't einde van den psalm, dankend en blijde in God vermeld, als een weldaad, die God reeds *bezig* is te doen *komen*, en die gewisselijk niet zal uitblijven. Dat geschiedt namelijk in deze woorden: „De aarde geeft haar gewas. God, onze God zal ons zegenen. God zal ons zegenen.”

O, zoekt uit den grond uws harten Gods aangezicht, en daarin zijne genade, en daarmee allen zegen. Zoo wil de Heere uw hart verzekeren, dat ge geen gebrek, maar overvloed zult hebben; en ge zult het tot sterking van uw geloof als met herhaling uzelfen kunnen inprenten (vs. 7, 8): „De aarde geeft haar gewas. God, (immers) *onze* God (die dat wil zijn niet om redenen in ons gelegen, maar om zijn welbehagen in ons, dat zich, van onzen eersten levensstond aan, aan ons uitliet) — God, onze God, zal ons zegenen. God zal ons zegenen.”

Welke vrucht de heidenen hiervan zullen hebben, leert deze Zendingspsalm.

Arnhem, Juli 1914.

H. HOEKSTRA.

Brieven naar Antiochie.

Gel! Gij hebt in het Kerkbl. v. Dr. en Ov. gelezen, van de hand des heeren G. W., dat ik het geschrijf over onze Zending op Java „ontmoedigend” heb genoemd. Het is mij een raadsel, waar onze broeder G. W. dat woord van mij gelezen heeft; ik heb het niet kunnen vinden.

Maar dat nu daar gelaten; gij vraagt mij, of ik nu werkelijk ontmoedigd ben. Nu Gel! ik mag u, wat dat betreft, gerust stellen. Integendeel, die heele historie met „Standaard” en „Heraut” heeft mij zeer bemoedigd. Het is gebleken dat men in zendingszaken aan die bladen geen al te groot gezag toekent. Immers van alle zijden is men opgestaan om de Java-Zending te verdedigen. Ook is gebleken dat de redactie van de „Heraut” wel zoo wat bij de pakken neerzit. Gij hebt wel gelezen dat er een gouden medalje is uitgelooft voor een goed antwoord op de prijsvraag: „Laat de „Heraut” mij in heel de Zendingswereld eens een geval noemen, onder Animisten of onder Mohammedanen, onder Chineezzen of Japanneezzen, in het koude noorden of in het zoele zuiden, dat er na dertien jaren een eenigszins belangrijke vrucht werd gezien”, maar er is nog geen mededinger opgekomen en ik heb gedacht, als er nu in de maanden Juli en Augustus ook niet één opkomt, die naar de medalje dingt, dan wil ik aan de Generale Synode voorstellen haar op te bergen in het archief. Dit verloop der zaak heeft mij bemoedigd.

Dan heb ik nog iets dat mij bemoedigt heeft. Als gij de lijst van giften naziet, zult gij opmerken dat er ditmaal bijzonder veel giften bij mij inkwamen. Eigenlijk moeten giften, die voor de Gen. Kas bestemd zijn, aan Ds. W. Breukelaar te Zaandam worden gezonden, en wie wat som van belang heeft te geven, doet dat in den regel ook. Ik heb busjes te koop en wat buiten de busjes omgaat, hoort eigenlijk niet bij mij. Maar nu zijn er lieve broeders en zusters, die het Zendingsblad lezen en dan willen ze aan dat gelezene een soort adhaesie geven, een andere vorm van applaus, en nemen een postwissel, schrijven er gauw een gulden of daalder op en zenden die aan mij. Dat is werkelijk heel aardig. Dat houdt er den moed in.

Ik heb nog meer dat mij bemoedigt. De Particuliere Synodes van Groningen, Drente en Overijsel hebben aan de Soemba-Deputaten met tamelijk groote eenstemmigheid, het „voortvaren” toegeroepen. Ik hoop, dat er nu spoedig een tweede predikant voor West-Soemba zal beroepen worden. Dat is weer iets, waarover de „Heraut” zich zeer zal verblijden, want die ijvert voor de zending op de Buiten-bezittingen, dus nu komen wij weer in één schuitje en verheugen ons met elkander. Al weer iets bemoedigends. En nu weet ik nog wel iets meer dat mij bemoedigt, maar dat wil ik bewaren voor een volgende gelegenheid.

Gaat gij ook naar Lunteren? Of gaan er van uw vrienden heen? Er worden twee Conferenties gehouden, 3—8 en 10—15 Augustus, en dan heeft men, gedurende die zes dagen, voor twaalf gulden, kost en inwoning en toegang tot alle vergaderingen. Het is voor jonge menschen wel aan te raden. Goedkoop is het niet, maar er wordt ook heel wat voor genoten. Vraag een prospectus aan bij den heer J. W. Gunning, Frans Halsstraat 16, Utrecht. Aanmelding moet geschieden vóór 20 Juli.

De Generale Synode komt in Augustus in Den Haag samen, en wie een weinig oplet, weet alreede, hoe die hooge vergadering zal zijn samengesteld. Menigeen maakt zijn berekening aangaande de besluiten, die deze Synode zal nemen. Vermoedelijk komen er voor u ook gewichtige voorstellen. Er zal wel worden voorgesteld om een predikant te zenden naar Java, voor den arbeid onder de Chineezzen. Ook komt er een voorstel om een predikant te zenden voor de Gereformeerden in Diaspora in Ned. Oost-Indië.

Misschien komt de „Dienaar in reserve”, d.w.z. een predikant zonder vaste plaats, die inspringt als er een vacature ontstaat, ook nog wel weer op het agendum.

Het geldelijk bezwaar mag niet zwaar wegen. We kunnen die drie predikanten voor ongeveer f 15000.— onderhouden en wat is nu 15 mille voor ons met elkander. Er zijn volgens het Handboek van Oosterbaan en le Cointre in Nederland 450.000 Gereformeerden; als die elk 4 centen per jaar meer gaven, dan was de zaak gereed. Dat kan immers wel? Vier centen voor elk, dat is gemiddeld per gezin f 0.20; en voor heele groote gezinnen f 0.50. Noem mij eens één gezin, dat daaronder bezwijken zou. Dat kan best! Dan zijn de Chineezzen, de diaspora-Gereformeerden en de vacante zendingsposten alle geholpen. Ik vertrouw, dat de Gen. Syn. dit met mij eens zal zien.

Gij hebt zeker ook wel met vreugde gevolgd de viering van het eeuwfeest van het Bijbelgenootschap. Ik weet al geen instelling, die zooveel nut doet. Voltaire stierf in 1788 en meende, dat er niemand meer in den Bijbel las. Hij vergiste zich in 1788, maar als hij nu nog eens zijn ongehoovige oogen op kon slaan, zou hij zeker verbaasd staan over het feit, dat er alle jaren zulk een enorm aantal Bijbels wordt verkocht.

Een der mooiste woorden, die ik gevonden heb in de verslagen der feestweek, is wel deze: „**De menschen maken boeken, maar de Bijbel maakt menschen.**”

Voor ditmaal zult gij met dit weinige genoegen willen nemen.

Uw vriend, H. DIJKSTRA.

Sm., 23-6-'14.

DS. C. de BRUYN TE KAMBIANIROE.

Kambianiroe (Soemba), 9-2-'14.

Naar Java. Zooals ik u vroeger schreef, werd ik afgevaardigd naar de vergadering van zendingsarbeiders op Java. Ik nam twee Soembaneesche jongens van Ds. Wielenga mee, om die in het Petronella hospitaal te brengen. Zij zullen voor verplegers opgeleid worden. Ik had naar Soerabaia een voorspoedige reis. Onze jongen, Jakoeb Thenoe, die jaren bij ons geweest is en overal op Soemba mijn reisgezel is, had ik meegenomen. Hij was opgetogen van alles wat hij zag. Het drukke verkeer, de vele menschen, de verschillende voertuigen, alles bracht hem in vervoering.

De Soembaneesche jongens waren vroeger al op Java geweest.

Nu ging ik naar Midden-Java. Bij br. en

zuster Zuidema heb ik met veel genoegen gelogeerd. Het deed ons goed, de verschillende broeders te ontmoeten. Velen van hen waren mij van aangezicht onbekend; maar wij hadden hetzelfde werk, hetzelfde doel. Wij voelden ons één.

Door het schielijk sterfgeval van onderwijzer Hartenberg, die door een ernstige ziekte werd aangetast, en kort daarna bezweek, werden wij bij vernieuwing herinnerd aan de broosheid van ons leven.

De treurende weduwe met hare kindertjes vertrok weldra naar Holland.

Zuster Lock heb ik ook ontmoet, zij was ziek geweest, maar begon weer aardig op te knappen.

Zij bereidt zich voor, om, naar wij hopen, onder Gods zegen, eerlang op Soemba

nuttig werkzaam te zijn.

Onze vergaderingen werden in de Keucheniussschool gehouden, en wel van 's morgens 8 tot 1 en 's middags van 4 tot 8.

De opleiding aan de kweekschool nam een groot gedeelte van den tijd in beslag. De drang om de Hollandsche taal te leeren, wordt op Java sterk gevoeld en daarom moet ook de methode van opleiding veranderd worden.

Leerzaam en practisch was de bespreking over colportage. Met veel genoegen ben ik onder de broeders geweest. Jogjakarta is een centrum. Het hospitaal met Docters, hoofdverpleegsters en de vele helpers, is een mooie inrichting. Van de Keucheniussschool en hare leeraren wordt in de toekomst veel verwacht. Dichtbij woont Ds. Zwaan en staat de kerk. 's Zondags komt er een flinke schare Javanen om Gods Woord te hooren.

Met Ds. K. v. Dijk ging ik naar Keboemen. Onze broeder heeft daar een drukken werkkring, vooral met de bijposten in den omtrek.

Het heeft mij altijd gespeten, dat br. Merkelijn voor de roeping naar Soemba bedankt heeft.

De Heere heeft hem echter een gezegenden werkkring te Magelang gegeven.

Op mijn terugreis ben ik nog een paar dagen bij Ds. Pera gelogeerd geweest.

De gemeente te Soerabaja heeft altijd veel te lijden van de overplaatsingen.

Toen Ds. Pera niet thuis was, heb ik op verzoek van den kerkeraad, twee Zondagen het Woord bediend. Met de Chr. School gaat het goed.

Op verscheidene plaatsen komen er Hollandsch-Javaansche scholen. Er is op Java nog werk te over. Ik verlangde weer naar mijn werk op Soemba. Weldra ging ik aan boord. Verfrischt en verkwikt keerde ik naar mijn eiland terug. Wij hadden een mooie reis, maar op de laatste ankerplaats voor Soemba werd er een koffer met kleeven van mij gestolen aan boord, voor een waarde van f 200.— Ik had juist wat nieuwe kleeven gekocht. Alle nasporingen waren vruchteloos. De pakketvaart Mij, stelt er zich niet verantwoordelijk voor.

(4 Maart '14).

Mijn verslag, dat ik met de vorige boot zond, wil ik nog wat toelichten.

Vanaf 1 Juli 1913 worden de scholen uit het schoolfonds bekostigd. Voor 1913 hebben wij ook subsidie ontvangen. Wij hebben aangeboden, om voor een halfjaar subsidie terug te betalen, maar tot nu toe

hooren we er nog niets van.

Aan den hulponderwijzer Thomas Haë Lochi zijn 8 maanden salaris betaald van het zendingsgeld en slechts 4 maanden uit het schoolfonds. Dit komt omdat Thomas eenigen tijd Ds. Krijger in Laura bij het bouwen behulpzaam geweest is. Toen ging zijn bezoldiging door en die is betaald van het zendingsgeld.

Den kweekeling Dirk Wadoe heb ik tijdelijk aan Ds. Colenbrander afgestaan.

Te Waingapoe heb ik 3 maanden een proefkweekeling gehad, die nu een regeeringsbaantje heeft.

Wat de nieuwe kerk betreft: aan giften is f 286,19 vergaderd. De kerkekas te Kambaniroe was nogal goed voorzien, zoodat er f 500.— van voor den bouw gebruikt kon worden.

Uit de kerkekas van Waingapoe leende ik voor dat doel f 200. Er is een tamelijk goed saldo in de Zendingskas, voornamelijk door het overschot van de schoolkassen. Vindt u het goed dat ik daarvan voorloopig geld neem om den bouw van de nieuwe kerk voort te zetten? Ik zou zoo gaarne willen, dat de gemeente hier zelf het zoo-veel mogelijk bekostigde.

De opkomst onder de prediking mag over het geheel zeer goed genoemd worden. Geregeld komen er ook verscheidene heidenen luisteren. In de namiddaggodsdienst-oefening wordt de catechismus behandeld. Soms doe ik vragen, of geef ik gelegenheid, dat de menschen kunnen vragen over hetgeen, dat hun niet duidelijk is. Zij maken daar een goed gebruik van. De catechisaties worden trouw bezocht. Ook is er een opwassen in kennis en godsvrucht waar te nemen. Onze arbeid is niet ongezegend. De Heere bewaarde ons voor de vreeselijke ziekten van pest, cholera en pokken en gaf ons een goede gezondheid. Met lust en opgewektheid mochten wij voortgaan in het werk, waartoe de Heere ons roept.

Te Waingapoe heb ik nog niet den rechten man als helper. Dikwijls ga ik er heen.

Gelukkig is er een der oudsten, die daar goed werkt. Vroeger leefde hij in de zonde, maar God heeft hem krachtdadig bekeerd en nu is het zijn lust om anderen van den weg der zonde tot Jezus te leiden.

Hier te Kambaniroe heb ik veel steun van goeroe Thenoe en van goeroe Thomas. De laatste doet veel aan ziekenbehandeling. Hij met den oudsten Petroes Padji Djami hebben veel invloed in de gemeente.

(d.d. 17 April '14.)

Naar Karoeni. Morgen verwachten wij

de boot, die naar het Westen gaat. Ik denk naar Karoeni te gaan met de boot, en Ds. Krijger eens op te zoeken. Zij wonen van ons allen ver verwijderd en geheel alleen. Kon er toch maar eens spoedig een dokter op Soemba komen en ook nog een Dienaar des Woords!

Tj. v. Dijk. Br. Van Dijk heeft harde koortsen gehad, maar is gelukkig weer geheel hersteld.

Al eenigen tijd geleden, heb ik aan den Directeur van Onderwijs en Eeredienst de aanvraag gezonden, op zegel, om het salaris en de overtochtskosten van br. Van Dijk. Het duurt altijd nog al lang voor dat men in Indië de zaken afhandelt. Spoedig hopen wij een gunstig antwoord te ontvangen.

Doop. 29 Maart beleden twee heidenen in het midden der gemeente den Heere Jezus als hun Heiland en mocht ik hun den heiligen doop toedienen. Eén van hen heb ik al een twintigtal jaren onder bearbeiding gehad. Gedurig kwam hij naderbij, maar dan week hij weer terug. Het scheen alsof hij het heidendom, den godsdienst van zijn land en maatschap, niet kon vaarwel zeggen. De Heere heeft echter het harde hart verbroken en voorbereid voor het zaad des

Evangelies.

Met de gemeente mochten wij weer hier te Kambaniroe alsook te Waingapoe het heilig Avondmaal houden. Hoewel wij met vele broeders en zusters aanzaten, toch was het getal niet zoo groot als gewoonlijk. Vroeger kwamen ook de broeders en zusters van Pajeti hier, maar, nu het aantal steeds grooter wordt, is het gewenscht, om daar afzonderlijk den dood des Heeren te verkondigen.

Schoolzaken. Met de zaken van het onderwijs gaat het goed. Er komen geregeld meer scholen bij. Het is nog al moeilijk om goede onderwijzers te krijgen.

Gedurig komen er wat van Rotti, doch de meesten vallen niet mee. Wij verwachten er binnenkort acht van Ambon. Eén van hen is onderwijzeres. De menschen van Ambon zijn over het geheel genomen goede onderwijzers en uitstekende evangelisten.

De kweekschool is bijna klaar. Br. van Dijk kan haar weldra in gebruik nemen.

Krone de Heere allen arbeid met Zijn zegen, tot eer Zijns naams.

Hartelijke groeten,

Uw br. in Christus,

C. DE BRUIJN.

Ds. L. P. Krijger te Karoeni.

(d.d. 30 Maart '14.)

Hendrik en Cornelia. Den vorigen brief had ik u uitvoerig, aangaande den arbeid hier, willen schrijven. Door de groote zorg, waarin wij door de ziekte onzer kinderen verkeerden, was het mij toen evenwel niet mogelijk, dat voornemen ten uitvoer te brengen.

En ook thans moet ik mij er toe bepalen, u kennis te geven van de zware beproeving, waarmede de Heere ons gezin bezocht heeft en waarvan het telegraphisch bericht ook u zeker reeds bereikte, dat het Gode behaagd heeft, onze beide jongste lievelingen, Hendrik en Cornelia Jacoba, tot zich te nemen.

Beiden overleden zeer kort na elkander. Hendrik 28 Maart, 's avonds te 5 ure en Cornelia 29 Maart, 's morgens te 4 ure.

Beide hadden ze acute dysenterie, maar terwijl wij het einde bij onzen zoon reeds dagen tegemoet zagen, kwam het heengaan van ons dochttertje zeer snel en onverwacht.

Zij was ook ziek, maar 't liet zich niet

zoo ernstig aanzien, totdat, naar wij vermoeden, een zeer hevige acute longontsteking alles in een oogenblik besliste.

Henk was 14 dagen ziek geweest. Zij slechts drie dagen. Hendrik bereikte den leeftijd van ruim 3 jaren en Corrie die van 1 jaar en 3 maanden. Zondagmiddag 29 Maart te 4 ure, hebben wij ze samen ter ruste gelegd in één graf, in een hoekje van ons erf.

Dat wij diep bedroefd zijn, kunt gij u wel indenken, ook al weiden wij voorts niet uit over al hetgeen wij de laatste weken hebben doorgemaakt en waarvan wij de feiten slechts mededeelen. Alleen dit willen wij nog schrijven, dat de Heere, de God des verbonds, het niet heeft laten ontbreken aan rijke vertroosting en dat Hij ons gewillig en bekwaam gemaakt heeft, dit kruis op ons te nemen, zonder morren.

Wij werden gesterkt ook tot het zwaarste werk dat dit sterven ons oplegde. Wij weten dat onze kinderen naar Jezus gegaan zijn. Daarom verstaan wij het en mogen het ook beleven: „droevig, nochtans blijde.”

Gedenkt onzer in uwe gebeden.

Ontvangt onze groete en heilbede.

Uw br. z. in Christus,

LOD. P. KRIJGER.

J. KRIJGER—HASPER.

(d.d. 27 April 1914).

Bezoek. Wij genieten op dit oogenblik het gezelschap van Ds. de Bruijn. In overleg met de broeders en zusters in Kambaniroe, is hij vóór acht dagen met de boot hierheen gekomen, om ons, na de moeilijke dagen die we doorleefden, wat op te beuren en te vertroosten. Morgen, als de boot van Makassar terugkeert, vertrekt hij weder. Gelukkig dat wij weten, dat de „Trooster” nooit van ons wijkt en ook altijd gereed is om te troosten.

De Heere houdt ons niet alleen staande, maar Hij wil ons ook voortdurend als bij de hand leiden.

Schoolwerk. Sinds ik u in Januari, na onze „Vergadering” van uit Kambara, schreef, heb ik tweemaal de scholen bezocht.

2 Januari ging br. v. Dijk met mij mede, zooals gij weet. Daar de boot wat laat was, had hij maar een week tijd.

Wij bezochten samen de scholen te Ello-Pada, Lauli, en hier te Laura.

Voor Memboro was geen tijd meer over en de school te La-Wonda was nog niet geopend. Vele goede wenken voor 't onderwijs werden aanvankelijk door den „school-opziener” gegeven, in afwachting dat straks het schoolwezen voor geheel Soemba kan worden georganiseerd.

2 Februari heb ik alleen weer alle scholen bezocht. Te La-Wonda kon thans de school geopend worden. De goeroe was al een paar dagen ter plaatse, maar eerst moesten de banken nog in elkaar gezet worden. Ik moest daar dus een paar dagen blijven en kon intusschen met den radja en de bevolking kennis maken.

Het hoofd Oemboe Siwa schijnt een flinke man te zijn. Hij was zeer blij met de school. In afwachting van de komst van „mijnheer”, had hij al een paar dagen tevoren een karbouw gebracht, om die voor deze gelegenheid te slachten.

Den morgen voor mijn vertrek had de opening onder groote belangstelling plaats.

Het aantal kinderen, dat op 50 geschat was, bedroeg 111, zoodat er maar voor de helft banken waren. Gelukkig dat daar bamboe in overvloed is en gewillige handen om in dat gebrek voorloopig te voorzien.

Na een kleine week had ik mijn rondreis volbracht. Nauwelijks een paar dagen thuis moest ik weder naar Ello-Pada, waar een kind van den goeroe aan dysenterie over-

leden was. Later is die goeroe zelf ook ernstig aan dezelfde ziekte gaan lijden.

Ik heb hem evenwel, wegens de omstandigheden in eigen huis, niet kunnen bezoeken.

Hij is nu genezen, maar uitermate zwak. De docter heeft hem dezer dagen op mijn verzoek bezocht, heeft echter hoop, dat hij langzaam aan zijn krachten weer terug zal krijgen.

In Maart heb ik de scholen niet bezocht. Ik hoop echter, als 't om mijn gezin kan, zeer spoedig weer op reis te gaan.

Ik moet ook hoognoodig Kodi en andere landschappen eens bezoeken, met het oog op nieuwe scholen. Bijna op alle scholen neemt het aantal leerlingen toe en wordt het schoolverzuim minder.

Te Ello-Pada zijn nu al 133 kinderen. Daar moet een nieuwe school gebouwd worden.

Er zullen wel geen onderwijzers genoeg aankomen, om in de behoeften voldoende te voorzien, want behalve degenen, die er noodig zijn voor de nieuw te bouwen scholen, moet er op elke school een leerkracht bij.

Sedert eenige maanden is er bij mij thuis ook „school”. Ik ben namelijk begonnen met de Soembaneesche en Savoeneesche meisjes, die bij ons wonen, en al wat te groot voor de school zijn, lezen en schrijven te leeren.

Zij maken al aardige vorderingen en „studeeren” flink. De inlandsche huisgenooten, jongens en meisjes, hebben Zondagsmiddags ook Catechisatie. Daar komen dan ook de grootste schooljongens, te samen een 20.

In ijver stellen zij menige Hollandsche Catechisant in de schaduw. Het is b.v. een lust om te hooren, hoe de groote Soembaneesche meisjes, waaronder ook een dochter van den radja, zoo uit de kampong gekomen en die nog bijna geen letter kunnen lezen, en het Maleisch slechts zeer gebrekkig kennen, zonder haperen, vraag en antwoord 1 van den catechismus, geheel opzeggen. Elken avond laten zij zich haar les voorzeggen. Thans zijn ze al met volharding bezig aan de 10 geboden en ook het langste gaat er vrij vlug in.

Als ze nu straks zelf kunnen lezen, dan kennen ze al vast wat en zullen ze des te spoediger er ook wat van kunnen „begrijpen”.

Van sommigen is het trouwens opmerkelijk, hoe gauw ze „opknappen”, als ze eenmaal geregeld bij ons zijn. Mijn vrouw zou uw hart kunnen verkwikken met te verhalen.

hoe ze na een paar maanden al bijna niet meer te herkennen zijn, wat haar uiterlijke verschijning betreft.

De koempoelan 's Zondags gaat geregeld door, al blijken, gelijk te vreezen was, de Christenen van elders niet zeer trouw te zijn.

Ik heb nog niet veel verwachting, dat uit hen een vaste kring gevormd zal kunnen worden.

Ze willen wel als Christenen erkend worden, of voorzoover ze het nog niet zijn, gedoopt worden, maar geven zich niet de minste moeite om de eerste beginselen te leeren.

Ik krijg nu langzamerhand ook meer vrijen tijd voor taalstudie. Ik heb iemand, die ge-

regeld bij mij komt, om Maleisch, dat ik hem voorzeg, in 't Laurasch over te brengen.

Een groot bezwaar is echter, dat hier niemand is, die 't Maleisch goed kent, waardoor de „vertaling” niet altijd vlot gaat en ook niet altijd te vertrouwen is. Men moet echter roeien met de riemen, die men heeft. Ik moet nu mijn brief sluiten; wij bevelen ons in uwe gedurige voorbede aan en in die van al de Broeders en Zusters, gelijk onze bede ook is, dat uw arbeid in 't Vaderland gezegend worde en vruchtbaar zij voor de zaligheid van den Soembanees. Met onze hartelijke groete,

Uw Vr. in Chr.,

LOD. P. KRIJGER.

Holen der aarde.

(Bij de Plaatjes).

Deze beide foto's, mij door vriendenhand afgestaan, liet ik in het zendingsblad zetten om den lezers eenige voorstelling te geven van de bergen op Java.

Op bladz. 105 ziet gij twee heeren Schmitt en Siemons, beiden onderwijzers, bij den ingang van een hol staan.

Als gij nu die kleine mannetjes ziet en

die groote rotsen en gij bekijkt ze dan eens op bladz. 106. Ze waren toen in het hol gegaan, zoover terug als maar even kon, om nog goed licht te krijgen en dat zwarte achter hen, dat is het hol. Ik weet niet, of de dom van Utrecht er in staan kan. Wanneer men eens uitrekt hoeveel malen het gewelf van het

hol hooger is dan het mannetje aan den ingang.

En, wat nu zoo aardig is, te midden van die rotsen staat een boom; niet zoo'n heele kleine boom. Die heeft zijn wortels in den rotsbodem geboord en die trotseert hier de jaren zonder schroom.

Een dezer heeren, de heer Siemons, is

naar Java getrokken als onderwijzer aan een Gouv. School en hij werd te Djokja geplaatst. Daar maakte hij kennis met de heeren die de Chr. Holl. Javaansche School te Magelang verzorgen en nu heeft hij zich aan deze verbonden. Hij keert derhalve terug tot het Christelijk onderwijs.

Zr. P. J. Pontier te Poerbolinggo.

Uit particuliere berichten tot einde Mei ontvangen, blijkt, dat Zuster Pontier zich in het Indische leven goed kan schikken. Het is haar, alsof zij reeds altijd in Indië gewoond heeft.

Haar gezondheid was tot nu toe heel goed; het laatste bericht sprak echter van malaria. Zij gevoelde zich al een tijdje niet prettig, verdrietig en vervelend, waarop een onderzoek uitwees, dat zij malaria had. Zij vermoedt geïnfecteerd, (besmet) te zijn door de vele muggen. Zij ondergaat nu eene bepaalde chininekuur, bestaande in het innemen van bepaalde hoeveelheden chinine. Zij heeft gelukkig geen koorts.

Was zij aanvankelijk in huis bij Dr. van Stockum, thans heeft zij haar eigen huis-houding, met een eigen kokki, die tevens

dienst doet als baboe, d.w.z. een meisje, dat voor haar kookt, en tegelijk haar kamer schoonhoudt. Van dat meisje schrijft ze, dat het een goede ziel is, die flink haar best doet, die lekker kookt, zuinig huis-houdt, en verloofd is met een der verplegers.

Met de taalkennis gaat het onmerkbaar vooruit. Kon Zr. Pontier aanvankelijk geen woord onderscheiden, nu begint zij reeds te begrijpen, wat tot haar wordt gezegd; het zelf zich uitdrukken is veel moeilijker. Van les nemen kan niet veel komen.

Op de Zondagen mist zij het kerkgaan zeer. De Zondagen zijn voor haar bijna niet onderscheiden van de werkdagen, al kwam operatie op Zondag nog maar één enkele maal voor.

Een aangename afwisseling in den arbeid bracht de verpleging van een tweetal Hollandsche dames, van wie ééne Roomsch was. Aangezien deze laatste in het hosi-

taal was opgenomen, had de verpleging weer eens echt op zijn Hollandsch" plaats.

BANDOENG.

Lezer! Het gebeurt soms dat gij een brief van één der broeders ongelezen laat; ik zou u gaarne willen verzoeken dezen brief niet alleen te lezen, maar ook voor te lezen in den huiselijken kring en daarna met uw vrouw en kinderen te bespreken.

Het is de moeite waard er alle aandacht aan te schenken.

H. DIJKSTRA.

Magelang 21 Februari '14.

Amice.

In dezen brief wil ik u wat vertellen over mijn vacatie, die ik ditmaal doorbracht in Bandoeng. Ik ben een paar dagen uit die plaats terug, en kan niet nalaten u wat mee te deelen over den arbeid onder de Geref. broeders en zusters, waar ik bijna een maand heb mogen verkeerén.

In Bandoeng wonen ongeveer een 40 Gereformeerden, de zuigelingen meegerekend; kerkelijk behooren deze broeders en zusters bij de gemeente van Batavia, die dus met de geestelijke verzorging van dezen kleinen kring is belast; iedere maand gaat er dan ook uit Batavia een der beide predikanten naar Bandoeng om aldaar Woord en Sacramenten te bedienen. Meer kan Batavia ook al niet doen, en toch is het zoo noodig, dat in een groote plaats als Bandoeng meer intensief gearbeid wordt; heerlijk zou het zijn, wanneer ook in Bandoeng een Geref. predikant kon beroepen worden, die zijn arbeid vindt in de gemeente aldaar en onder de duizenden Europeanen, die deze stad bewonen.

In de hoop dat het spoedig daartoe komen mag, hebben de broeders aldaar besloten om voorloopig om de andere maand een der missionaire predikanten van midden-Java uit te noodigen zijn vacatie in Bandoeng door te brengen en gedurende die vacantie den dienst des Woords te verrichten, te catechiseeren en huisbezoek te doen.

De uitnoodiging, die ik ontvang, nam ik dankbaar aan. Bandoeng ligt wel ver van Magelang, ongeveer een dag sporen, maar het verlangen om eens onder de broederen te verkeerén, bovendien de behoefte om eens een kouden neus te halen, zooals men in Indië zegt, in het heerlijke frissche klimaat van Bandoeng, en niet het minst om

wat te mogen doen voor de Gereformeerde club aldaar, deed me de uitnoodiging met genoegen aannemen.

Nu ik heb er geen spijt van gehad. De broeders hebben gedaan wat ze konden om het verblijf aangenaam te maken. Bij onze aankomst in Bandoeng werden we gebracht naar een voor ons gemeubileerd huis; de eene familie had er een ameublementje laten brengen, een andere een vloerkleed, nummer drie een kast, weer een ander wat wandversiering, en zoo vonden we de noodzakelijke meubelen aanwezig in het huis waar we een maandje zouden wonen.

Voor den dienst des Woords was er een klimmende belangstelling; het getal hoorders steeg eenmaal zelfs tot drie en vijftig en telkens deed weldadig aan de dankbaarheid, waarmee de bediening des Woords werd ontvangen. Daar was een hooren met vreugde; blijdschap weer te mogen opgaan naar de prediking van Gods Woord, dankbaarheid om in een land zoo dor en mat, waar niemand lavenis kan krijgen, weer te mogen drinken van de wateren des heils.

In de week deed ik huisbezoek bij leden der Geref. Kerk, voornamelijk bij de zwakke broederen, die door den stroom van het Indische leven dreigden afgevoerd te worden. Zij waren al zoo lang in Indië; hadden zelden of nooit bezoek van een Geref. predikant ontvangen; de band met de kerk was van lieverlede los geworden, en zoo dreigden zij mee te gaan met de menschen, die zich niet meer wenden tot des Heeren weg. Er waren onder hen afgestompten voor geestelijke zaken, die niet meer goed begrepen wat men zei, voor wie de gesproken woorden klanken waren uit lang vervlogen tijden, die slechts een flauwen weerklink vonden in hun hart.

Ik ging ook in de huizen der ongeloovigen, vragend of ze hun kinderen naar een pas opgerichte Zondagschool wilden zenden, en ontmoette bij die bezoeken ook menschen, die vroeger tot een Geref. Kerk hadden behoord; maar nu, o ze hadden al in geen jaren meer iets over godsdienst gehoord, ze moesten er ook niets meer van hebben. Naar de kerk zouden ze dan ook niet meer komen, doch de kinderen, och ja,

die mochten wel naar de Zondagsschool. Een ervan had indertijd het Gereform. gymnasium van Zetten afgeloopen; was daarna naar Indië gegaan, en sinds dien tijd had zoowat niemand meer naar hem omgekeken; hij was gezonken, weggezonden schier; heeft nu een eenvoudige betrekking, is getrouwd met een vrouw, waar hij zich een beetje voor schaamde, en zijn kinderen moesten telkens weg; hij had liever dat ik ze niet zag; in zijn spreken was hij toonloos, onaandoenlijk was zijn geheele optreden; hij zag er uit als een zestiger, hoewel hij de 40 nog niet had bereikt. Daar moest het Evangelie gebracht worden, telkens weer, hij zou er door opleven als een vermoeide ziel bij het drinken van een frische teug water.

Ook heb ik een onderneming bezocht, een paar uur van Bandoeng, waar een Geref. broeder werkzaam was; een paar dagen te voren had ik hem kennis gegeven van mijn bezoek. Het was waarlijk een feest voor dien man, dat ik vergezeld van een der broeders uit Bandoeng daar kwam; hij zat alleen als Europeaan; uren in den omtrek was geen Eupropeaan meer te bekennen; reeds dertig jaren had hij in Indië doorgebracht, en al dien tijd was hij van geestelijke verzorging zoo goed als verstoken geweest. Van de Christelijke actie op Java wist hij niets; er was niemand die 't hem vertelde; afgezonderd sleet hij daar zijn eenzaam leven; zijn kinderen gingen in Bandoeng op school; na veel moeite had hij

daar een ongeloovig gezin kunnen vinden, waar hij zijn kinderen in de kost kon doen; de kinderen waren tot op dien tijd evenzoo van alle Christelijke opvoeding verstoken; en zoo gaan de kinderen van vele Geref. ouders verloren. Ik was blij dat ik dien man ontmoet had; we spraken af, dat hij op bepaalde tijden in Bandoeng den dienst des Woord zou komen bijwonen; hij kon dan logeeren bij een der broeders; over zijn kinderen zou ik spreken in Bandoeng en trachten een Christelijk gezin te vinden, waar zijn kinderen konden opgenomen worden. Zoo is daar aan alle kanten arbeid.

Ik las onlangs een stukje in een der Kerkbodes over de roeping, die onze Geref. Kerken hebben ten opzichte van de verstrooide Gereformeerden in Indië, en daarin werd er op gewezen dat voor onze visschers, die enkele maanden per jaar den dienst des Woords moeten missen, zoo goed gezorgd wordt door de afvaardiging van enkele predikanten, die gedurende die maanden onder hen arbeiden; een prachtige arbeid; maar, zoo werd gevraagd, mogen wij onze verstrooide broeders in Indië vergeten? Ik geloof dat het antwoord op die vraag gemakkelijk is. God geve dat er spoedig met steun der Geref. Kerken in Nederland aan Bandoeng een predikant mag geschonken worden, die het zwakke mag sterken en het verstrooide mag vergaderen.

Als altijd

De Uwe in Chr.

A. MERKELIJN.

Ons Zendings-Ziekenhuis te Poerbolinggo.

Bij Deputaten voor de Zending kwam een brief in van onzen wakkeren dokter van Stokkum. Er blijkt daaruit, dat hij druk aan het bouwen is van het permanente steenen hospitaal. Zooals de lezers weten is ons ziekenhuis eerst gevestigd geweest in een oude indigofabriek in het stadje Poerbolinggo zelf, daartoe welwillend kosteloos afgestaan door de directie van de suikeronderneming, waarvan het gebouw is. Daarna werd op een half uur afstand der stad bij de dessa Trenggiling een flinke lap gronds gekocht, waar een complex van bamboegebouwen verzezen. Dát is nu ruim twee jaar. Van zelf was dat slechts als tijdelijke maatregel bedoeld. Ook het gezin van Stokkum woonde al dien tijd in een zeer primitief bamboehuisje.

Sedert een paar maanden is thans echter

de bouw van het eigenlijke ziekenhuis begonnen op datzelfde terrein. Naar verluidt wordt zijn er reeds drie zalen onder kap. Het geheel zal, als alles voltooid is, een waarlijk schoonen en flinken indruk maken. Het wordt gebouwd aan een tweesprong. Aan den ééner weg komen de dokterswoningen, aan den anderen rechts het complex zalen, die het hoofdgebouw vormen (voorloopig 4 ziekenzalen, operatiekamer, polikliniek, apotheek en de noodige schuren en stallingen) en links het gebouwencomplex, dat speciaal bestemd is voor lijders aan afzichtelijke en stinkende wonden, zooals men die op Java zooveel aantreft. De dokter heeft het overstelpend druk, daar op hem ook de hoofdleiding van den bouw rust. Hoe heerlijk zou het niet zijn als eens een jonge arts zich aanmeldde om hem te gaan helpen. Doch late het dan spoedig zijn!

Want juist nu is hulp dringend noodig.

Natuurlijk brengt de bouw van het ziekenhuis veel onkosten mede. De begroting komt tot een som van acht en zestig duizend gulden, alleen voor het nieuwe ziekenhuis, dus niet inbegrepen de ook niet geringe kosten van oprichting en inrichting van het tijdelijke, dat tot nu gebruikt werd. Toch betaalde de gemeente in Holland voor oud- en nieuw ziekenhuis nog niet meer dan ruim vijf duizend gulden. Al de rest wordt gedekt door subsidie, door bijdragen in Indië (waaronder één van f 2500, vier van f 1000, vier van f 500 enz.) en niet het minst ook door de opbrengst van de particuliere praktijk van Dr. van Stokkum zelf. Dat het ziekenhuis tot nu toe de zending zoo weinig gekost heeft, hoewel ook de exploitatie natuurlijk over vrij hoge sommen loopt, is voor een groot deel hier aan te danken, dat onze dokter, met een zeer gering salaris zich tevreden stellende, zooveel er bij wist te verdienen door eigen praktijk onder Europeanen in zijn vrijen tijd, welke gelden in de kapitaalkas gestort werden. Maar ieder beseft; het zou harteloos misbruik maken zijn van zijn overgave voor het werk, als we hem, met al te zwaren arbeid als overladen, vóórt lieten tobben zonder warme blijken van sympathie en meelevens. Hij heeft getoond zich geheel te willen geven. Welnu, laat het u, mijn waarde lezer niet te veel zijn ook iets te mogen geven, en kom nu a. u. b. niet weer aan met het gewone excuus, dat er reeds zooveel gevraagd wordt. Gelukkig dat er veel gevraagd wordt. Het kan zijn en is in dit geval een bewijs, dat er menschen zijn, die bereid gevonden worden zich zelf voor de goede zaak te geven. Welnu helpt met uwe bijdragen hen er toe in staat te stellen. De hoogste contribuant ook finantieel blijft toch steeds dokter van Stokkum.

Er wordt ons juist thans een gelegenheid geopend om aan onzen arts te bewijzen, dat wij in sympathie met hem mee leven en hem althans eenigszins trachten te helpen. Het ziekenhuis heeft 200 eenvoudige ijzeren ledikanten noodig. Volgens opgave van onzen dokter zou ieder bed (vracht inbegrepen) f 12.50 moeten kosten. Welnu, laat ons trachten hem die ledikanten cadeau te doen. Onze Penningmeester Dr. A. Kuyper Jr., Schiekade, Rotterdam, stelt zich gaarne beschikbaar de bijdragen voor die bedden te ontvangen. Als nu onze rijken eens elk eenige bedden schonken, gevers uit onzen middenstand ieder één bed bijdroegen en onze kleine burgerij combinaties vormde om saâm één bed te geven, dan

waren wij er heel spoedig. Spoed is wel noodig, want onze dokter verzoekt vóór Augustus bericht te mogen ontvangen of hij op die 200 bedden rekenen mag. Zal hem nu geschreven worden, dat de Gereformeerden van Zuid-Holland ten Zuiden hem alleen zullen laten vóórttobben of wel hem in het schenken dier bedden bewijzen, dat zij eenigszins althans zijn last willen helpen verlichten.

Wijk aan Zee.

B. J. ESSER.

Korte Berichten.

Djakakarta, 28 April 1914.

Hedenmiddag werden wij verblijd met de voorspoedige geboorte van onzen Zoon JAKOB.

Met hartelijken groet en heilbede,

Hoogachtend,

Uw dw.

D. KOELEWIJN.

en Echtg.

Lunteren. De Zendingsstudie-zomer-Conferenties te Lunteren zijn weer in voorbereiding. Zij worden gehouden 3—8 Augustus en 10—15 Augustus. Kosten van deelneming zijn f 12.—. Daar heeft men alles voor. Men moet zich aangeven vóór 20 Juli en men kan een programma met alle inlichtingen gratis krijgen bij den heer J. W. Gunning, Frans Halstraat 16, Utrecht.

Het is de moeite waard.

De Macedoniër. De lezers worden opmerkzaam gemaakt op de gelegenheid om met het half jaar op de Macedoniër in te tekenen. De prijs voor een half jaar is f 1.50; voor kerkeraden f 1.20. Men teekent in bij de Firma Bouwman en Venema te Groningen.

De Kalender. De intekenlijsten voor den Kalender zijn verzonden. Wie er geen ontvangen heeft, vrage er een aan bij den heer G. F. Hummelen te Assen of bij ondergeteekende.

Smilde.

H. DIJKSTRA.

LEESTAFEL.

Handboek voor de Heilige Geschiedenis, door Prof. Dr. P. A. E. Sillevius Smitt, Kampen, J. H. Kok.

Afl. 15—19 zijn nu verschenen. Het boek wordt zeer geroemd. Men vindt er veel in dat niet algemeen bekend is. Neem en lees!

Dogmatische Fragmenten, door J. J. Knap.

Weer een mooi fragment; ditmaal over het karakter der kerk.

Ds. R. J. W. Rudolph, van strak gespannen snaren, met een voorwoord van Dr. A. Kuiper en een kort levensbericht, door Ds. G. Verrij, J. H. Donner, Rotterdam.

Het levensbericht is „kort” zegt de schrijver en wij moeten het helaas! toestemmen. Het „voorwoord” zegt, dat de overledene zijn ideaal niet heeft bereikt. De brieven zelf zullen gelezen worden; en vooral lijdenden zullen er veel in vinden. Het portret kennen onze lezers.

Timotheüs Geïllustreerd Weekblad. La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

Dit tijdschrift blijft mooi. Vooral het Bijbelnummer beviel mij zeer.

De uitgever zendt nu en dan een nummer. Wij zullen het niet weer aankondigen, als hij niet weer geregeld alle no's toezendt.

Gereformeerd Theologisch Tijdschrift. Redactie Dr. T. Hoekstra te Kampen en anderen. Heusden, A. Gezelle Meerburg.

Dat gaat goed. Het Juni-no. beviel mij zeer. Ds. Beuker schreef indertijd in de „Vrije Kerk” „Een en ander.” Dat zoek ik in dit tijdschrift te vergeefs.

Busjes.

Nog altijd heb ik

Knikkertjes à f 2.50.

Blikken busjes à f 0.80 de 10. Bij minder getallen 8 cent per stuk en de port. 5 kosten dus f 0.40 en f 0.20 port, d.i. f 0.60. Eén kost f 0.18.

Ik verzend ze niet dan na ontvangst van een postwissel.

Smilde.

H. DIJKSTRA.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Meesters, Rotterdam b. f.0.80; Bos, Oppendoes b. f.4.—; Ds. Schouten, Hoofddorp b. f.0.80; Ds. Veenbaas, Kornhorn b. f.0.38; Ds. Geerds, Appinge-

dam b. f.0.80; Wed. Dik, Wildervank kn. f.2.50; Barneveld, Vreeswijk, Pinkstercoll. in den huiselijken kring f.5.—; Abcoude, Pinksterc. Ger. K. f.19.30; Brouwer, Nieuwolda, kn. f.2.50; Mej. v. d. Molen, Ermeloo, uit h. kn. f.1.50; Bruijgom, Rotterdam b. f.7.10; Ds. v. Reenen, Reitsum f.12.43; Tiemersma, Surhuizen, van de Jongedochters-Ver. „Bidt en Werkt” f.9.80; Buwalda, Oranjewoud b. f.0.70; S. Steenstra, bij mij aan de deur aange-reikt een busje inhoudende f.12.04¹/₂; D. Meyer, Middelstum kn. f.2.50; P. O. f.40.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 20 Juni 1914.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

H. Munneke, Ommen huib. f.11.—; Boersma, Eexta 100 h. c. f.0.50; Eggink, v. d. Schoolk. te Ter Apel f.2.20; Pinkstercollecte Smilde A f.62.84; Schiermonnikoog kerkz. f.5.—; Jong.-Ver. de Krim f.5.89¹/₂.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 20 Juni 1914.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Van Mej. M. Gravenstein te Zaandam, opgespaarde halve centen f.5.—; van Mevr. R. H. Bos-de Vries, van de Christ. Naaischool te Westbroek en Achttienhoven f.1.75; Pinkstercollecte van de Geref. Kerk te Klundert f.86.37; door Ds. J. Krüger overschot der Pinkstercollecte van de Geref. Kerk te Silvolde f.16.50; door Ds. J. Duursema, 10 pCt. van de ontvangsten der Kerken in Groningen-Drente-Overijssel over 1913 f.2650.—; door Ds. J. Thijs te Sassenheim, 10 pCt. van de ontvangsten der Geref. Kerken in Classis Leiden over 1913 f.260.—; van de kinderen van Br. T. Ernsting te Beemster, 300 opgespaarde halve centen f.1.50; Pinkstercollecte Geref. Kerk te Almkerk f.24.72¹/₂; Andel f.7.27¹/₂; Dussen f.13.70; Giessen f.6.09; Meeuwen f.2.93¹/₂; Nieuwendijk f.72.31; Sleeuwijk f.32.02¹/₂; Waardhuizen f.9.72; Werkendam A f.61.54; Werkendam B f.8.56; uit het busje der Chr. School te Dussen f.3.80; door Ds. H. Dijkstra, saldo Zendingkalender en giften door hemzelf verantwoord f.998.10; door J. Emous, uit de wekelijksche collecten, gehouden in de Christ. Scholen: N.-Z. Voorburgwal 328, Lindengracht 83—85 en Rapenburg 47, Amsterdam f.25.—.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Juni '14.

Sinds de laatste opgave is door den kerkeraad van Amsterdam ontvangen: per mej. L. Rutgers van jonkvrouwen d. J. te Zeist voor den kerkbouw te Solo f.10.—; per Ds. P. Jukkenekke te Kockengen, uit 't busje van M. B. f.3.35⁵ en uit dat van N. B. f.1.67⁵ (f.5.03 — port f.0.05 = f.4.98); uit de Classe Haarlem: van Haarlem (C) f.250.—; Halfweg van N. N. gift f.2.—, van N. N. opgespaarde halve centen f.2.50; Koog-Zaandijk f.25.—; Vijfhuizen uit busjes f.5.60; voor den kerkbouw te Solo: van Haarlem (C) f.165.—; Halfweg f.304.50; Koog-Zaandijk f.75.—; Sloterweg f.27.61; Vijfhuizen f.10.52⁵; Wormerveer f.22.50; Ijmuiden f.100.—; uit de classe Alkmaar: Alkmaar f.23.63; Broek op Langendijk f.75.—; Helder f.50.—; Heer Hugowaard f.3.48; Kolhorn f.5.04⁵; Oosterend f.18.75; St. Pancras f.10.—; Noord-Scharwoude f.12.50; Schermerhorn f.2.—; Wieringen f.5.01; uit de Classe Enkhuizen: Andijk, van twee catechisanten f.0.50, van de kinderen der Christelijke School f.8.58; Enkhuizen f.75.—; Urk, restant Zendingdag f.19.20, bijdrage f.225.—, voor de Vereeniging „Dr. Scheurer's Hospitaal” f.20.—; uit de Classe Edam: Edam

f 10.—, Holysloot f 3.—, Purmerend f 7.50, Eiland Marken, voor den kerkbouw te Solo f 30.—.

Namens den kerkeraad voornoemd,
B. VAN SCHELVEN.

17 Juni 1914.

ZENDING OP SOEMBA.

A. Verwer Rzn. te Emmer-Compascuum, van N. N. f 2.50; A. A. Oostenbrink te Heemse, gev. in de coll. f 2.50; Dr. Schot te Hardenberg, gev. in de coll. f 10.—; A. Boiten te Steenwijk, van de Geref. Kerk f 100.—; P. Buikema te Leens, van de Zendings-Vereen. f 100.—; W. P. Kampinga te Winsum f 10.—, van de Zend.-Vereen. f 20.—; A. Meijer te Houwerzijl, van de Zangvereen. f 9.80; Ds Bruin te Baflo, van de Jonged.-Vereen. f 5.—; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Hussmann te Ihrhove, van N. N. te Bunde 20.01 M. = f 11.80; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f 1.—; Ds. Bakker te De Krim, contributie van de Zendings-Vereen. f 160.—; Hijken, verzam. door kinderen in busjes f 12.90¹/₂; A. v. Eerden te Garrelswaer, 2-maandel. bijdrage van de Zendings-Vereen. f 20.—; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f 1.—; B. Kamphuis te Sellingen, saldo Zendingsbl. en Kal. f 7.90; Ds. Schaafsma te Ten Boer, uit de busjes in de kerk f 27.87; Ds. Elzinga te Kampen, van N. N. f 2000.—; Dr. Hania te Steenwijk, van Antje, verzam. op de bruiloft harer ouders f 5.88¹/₂; J. Vredevoogd te Middelstum, uit het Javaantje f 10.—; Ds. Meijer te Marum, uit de busjes in de kerk f 30.—; R. Nobach te Blokzijl, van de Geref. Kerk f 28.90; Mevr. Texer—Offringa te Groningen, van de Zangvereen. „S. D. G.” voor de Med. dienst f 6.28; Ds. Meijer te Marum, 150 halve centen opgespaard door Geertje v. d. V. = f 0.75; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. met: uit mijn spaarpot f 1.—; Mej. G. Haan te Groningen, 2-maandel. storting van de Kinder-Zendings-Vereen. f 100 + van een werkvrouw 40 halve centen = f 0.20 = f 100.20; P. Boven te Winschoten, verzam. op een bruiloft f 4.96¹/₂; F. Pleinma te Zoutkamp, van de Zendings-Vereen. f 35.—; van een zuster der gemeente een cadeautje f 160.—.

Ds. Lambers te Loppersum, gev. in de coll. f 4.15; Ds. v. d. Veen te Ruinerwold, van een Zondagavondgezelschap f 2.50; A. Kisteman te Rouveen, gev. in de coll. f 1.—; Mej. Harm. Lubbers te Zuidbroek, 200 halve centen f 1.—; A. H. Homan te Ten Boer, coll. 25-jarige bruiloft van K. Rozema f 3.—; Ds. Hummelen te 't Zandt, gev. in de coll. f 2.50; Uithuizen, gev. in de coll. f 1.05; A. Verwer Kzn. te Emmen-Compascuum, gev. in de coll. f 3.—; Uithuizen, gec. op de 25-jarige bruiloft van H. B. + halve centen van M. f 8.54;

J. H. Groothof te Bedum, van Mej. H. H. op een bruiloft f 3.—; Uithuizen, gec. op de 25-jarige bruiloft van J. K. f 2.50; J. Holwerda te Makkum, gev. in de coll. f 0.50; A. Bosma te Oldekerk, gev. in de coll. f 3.—; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, uit de busjes van C. Stuurwold f 5.50¹/₂; J. Klok f 2.—, A. en G. Slump f 6.—, C. Doornbos f 3.80, H. en B. Doornbos f 5.—, F. Roggema, eigen opgespaarde halve centen f 1.—, M. Luitjens, van een bruiloft f 4.75 = f 28.05¹/₂; Ds. Kok te Bedum, gev. in de coll. f 2.50 + f 3 — = f 5.50; S. de Groot te Ezinge, verz. van Maart—Mei door O. Raven. H. Wierenga, D. v. Til, R. Datema, E. J. Knoop, K. L. Geertsema, G. O. v. d. Veen, B. Hoogeveen en L. Doornbos + 75 halve centen van de Wed. H. te F. = f 21.33; J. de Boer te Winsum, gev. in de coll. f 5.—; A. Blaak te Sappemeer, van de kinderen van T. Blaak 230 halve centen = f 1.15; Jac. Salomons Kzn. te Gasselternijveeën, uit busjes f 7.38; Geref. Kerk te Loppersum, van de Afdeling Patrimonium te Eenum f 1.50; Ds. Fokkens te Dwingeloo, gev. in de coll. f 1.— + f 2.50 + f 2.50 + f 2.50 + van een jong meisje 616 halve centen = f 3.08 = f 11.58; Mej. G. v. Houten te Groningen, Zendingsbus van de Jonged.-Vereen. „Wees een zegen” f 5.—; H. Brouwer te Nieuwolda, van de Zendings-Studiekring f 9.—, busje van J. v. d. Veen f 5.—; H. Akkerman te Wagenborgen f 1.20, 't Nikkertje der school te Overschild f 17.50 = f 32.70; Ds. Reijenga te Siddeburen, busje van Heiltje Kuiper f 6.22; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. 1.—; Ds. v. Halsema te Nijveeën, van de Jonged.-Vereen. f 5.—; R. Nobach te Blokzijl, gev. in de coll. f 10.—; Ds. Postema te Warfum, een deel van de Classic. Zendingsdag te Baflo f 14.15; Ds. Middelveld te Hoogkerk, coll. feest Knapen-Vereen. f 5.55 + gev. in de coll. f 0.50 = f 6.05; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f 1.—; Mej. E. v. d. Meer te Lutjegast, van de Jonged.-Vereen. f 3.—.

Pinkstercollecte te: Uithuizen f 292.94, Roodeschool f 117.40¹/₂, Uithuizermeeden f 110.15, Baflo f 61.61¹/₂, Warfum f 57.47, Winsum f 63.40, Ten Boer f 58.—, Ulrum f 101.68¹/₂, Sappemeer f 107.31, Gasselternijveeën f 73.19¹/₂, Loppersum f 63.99¹/₂, Garrelswaer f 60.80, Westerlee f 46.07, Schoonebeek f 55.25, Emmen f 54.23, Zweeloo f 22.50, Marum f 42.32¹/₂, Winschoten f 220.62, Oostwolde f 175.50, Vries f 22.—, Siddeburen f 94.03¹/₂, Schoonoord f 6.29, Oldekerk f 77.66¹/₂, Nijveeën f 37.81, Zuidwolde (Gron.) f 52.59¹/₂, Leek f 72.27¹/₂, Hoogkerk f 110.81, Bierum f 173.56, Sellingen f 32.09, Nieuw-Buinen f 36.70¹/₂, Sleen f 34.21¹/₂, Grijskerk f 32.26, Gronau f 10.20, Rouveen f 76.20, Stroobos f 36.39.

J. DUURSEMA, Quastor.

UITHUIZEN, 6 Juni 1914.

Het abonnementsgeld van 1914 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen. 3 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cts.

Ex. op beter papier f 1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

J. ZOMER — DRUKKERIJ „VADA” — WAGENINGEN.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

AMSTERDAMSCH E

Maatschappij van Levensverzekering.
Maatschappij van Ongevallenverzekering.
Credietbank.

AMSTERDAM, Keizersgracht 547/549.

DIRECTIE: JHR. MR. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN JR. - JHR. J. DE SAVORNIN LOHMAN - MR. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te KAMPEN verschijnt een nieuwe
druk van den

STATEN-BIJBEL

(vroeger uitgegeven door JACOB en PIETER KEUR)
met al de volledige en onverkorte aantekeningen
met een inleidend woord van Prof. L. LINDEBOOM

Deze belangrijke uitgave geschiedt niet in het groote en onhandige folio of kwarto formaat, maar in het meer praktische OCTAVO formaat en is compleet in

45 afleveringen à 25 cent.

Deze 45 afleveringen zullen compleet drie kloeke en handige deelen vormen. Elke aflevering bevat minstens drie vel druks van 16 pagina's, en zal geregeld om de drie weken het licht zien. Deze Bijbel kost dus slechts

8 cent per week.

Bovendien ontvangen allen die inteekenen vóór de laatste aflevering verschenen is, de

drie prachtige Stempelbanden gratis.

Desverkiezend kan men ook inteekenen om dezen Bijbel te ontvangen in drie fraai en sterk gebonden deelen. De prijs is dan f4 per deel.

De eerste aflevering is bij elken Boekh. voorhanden en wordt op aanvraag gaarne toegezonden door den Uitgever.

Het adres voor een degelijk
Amerik. Orgel

en toch uiterst billijk
in prijs, is nog altijd

Steunenbergs
Orgelhandel,

Schuttenstraat 8, ALMELO.

Vraagt prijscouranten
en betalings-conditiën.

Voor GROOTE OPLAGEN

zooals

**Brochures, -
Prijscouranten**

enz. ben ik **SPECIALAAL**
ingericht. Vraagt offerte!

J. ZOMER, - Wageningen
Electr. Drukkerij „VADA”.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

EN GIJ ZULT MIJNE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEMEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

HAND-IVB

REDACTIE
H. DIJKSTRA . Smilde.
H. HOEKSTRA . Arnhem.

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR . ZAANDAM.
W. B. RENKEMA . RENKUM.

INHOUD: Opdat men. — Brieven naar Antiochie. — Magelang. — Ds. L. Netelenbos te Wosobobo. — Salaris der helpers. — Utrechts terrein. — De Friesche Zending. — C. H. O. te Keboemen. — C. H. O. te Gombong. — Korte Berichten. — Leestafel. — Busjes. — Giften.

Opdat men.

~~~~~  
God zij ons genadig en zegene ons; Hij doe zijn  
aanschijn aan ons lichten. Séla.

Opdat men op de aarde uwen weg kenne, onder alle  
heidenen uw heil. Ps. 67 : 2, 3.  
~~~~~

Bij de erkenenis Gods in bede en dank komt in dezen psalm het profetisch inzicht in Gods wegen. „Opdat men op de aarde uwen weg kenne, onder alle heidenen uw heil..”

Wat hebben die menschen toch een ruim hart gehad! Dat was heel wat anders dan de proselietenmakerij der Pharizeën later, die zee en land omreisden, om éénen Jodengenoot te maken; die er in den grond der zaak maar op uit waren, om Pharizeërs in dop te maken, hetwelk Christus zoo scherp bestraft (Matth. 23 : 15).

Maar wat treft u bij *oud*-Israël, bij het *geestelijk* Israël, in Mozes, profeten en psalmen, gedurig dat gunnende, dat de genade werkt, dat hartelijk opnemen van Rahab en Babel, van Philistijn en Tyriër en Moor, van nature bittere vijanden — dat hartelijk opnemen, omdat men ze profetisch in 't welbehagen Gods mee opgenomen zag. Dat universeele, het tegendeel van particularistische en Pharizeeuwsche enghartigheid en bekrompenheid. Dat ruim denken van de genade Gods. Dat profetisch inzicht, dat in Abraham alle geslachten des aardrijks gezegend zouden worden (Gen. 12 : 3). Het

zal zijn: „Gezegend zij mijn volk, de Egyptenaars en de Assyriërs, het werk mijner handen, en Israël, mijn erfdeel” (Jes. 19 : 25). We hebben echter nog te letten op ’t *verband*, dat hier gelegd wordt.

Als Gods aanschijn over Israël, zijn volk, lichtende is, als genade hun toestroomt, en God ze zegent, als het hun gaat naar het woord: „Indien gij in mijne inzettingen wandelen, en mijne geboden houden, en die doen zult; zoo zal Ik uwe regens geven op hunnen tijd; en het land zal zijne inkomst geven, en het geboomte des velds zal zijne vrucht geven” (Levit. 26 : 3, 4) — dan zal Israël een *lampe* zijn, waaruit het licht van de kennis des levenden Gods den volkeren in de oogen straalt. Dan zullen de heidenen zien, dat het een van den hemel gezegend volk is. Ze zullen merken, hoe God zijne belofte aan dat volk waar gemaakt heeft. Israël zal ook spreken van zijnen God onder de volken, van zijn woord, van zijn beloften, van zijn heil. Dat licht zal de zielen aller heidenen, door Gods genade in hen werkende, verlichten. En men zal, niet alleen in Kanaän, maar „op de aarde” den „*weg*” des Heeren kennen, zijne handelingen met ’t menschelijk geslacht, de eeuwen door, naar zijn eeuwigen raad, zijne gerichten en zijne zegeningen, de *fontaine* des welbehagen, waaruit die handelingen, die wegen Gods met de menschen voortkomen, en ’t *einde*, dat Gods goedheid daarin beoogt. Het zal zijn: vrede *op aarde* — dat is de engelenzang. Zooals hier staat: „opdat men op de aarde uwen *weg* kenne.” Het zal zijn: in de *menschen*, en niet alleen in Abrahams zaad naar het vleesch, een welbehagen, zooals hier staat: „onder alle heidenen uw heil”, het heil der verlossingen Godes, die vrij maakt van zonde, satan en dood, en alle heidenvolkeren in dat heil wil doen deelen.

Wat is de eere Gods vaak bij Christenvolken verdonkerd. Geen licht, maar duisternis straalde van hen uit tot de heidenen. Wat heeft dat schadelijk gewerkt. Dat, wie onder Christennaam waren, zelven God niet kenden, ’t bloed van Christus vertraden, en alle zonde van hen uitging tot de heidenen, zoodat de gerechtigheid des heidendoms wel eens hooger stond dan die der naamchristenen. Maar daartegenover — wat zal er een goede vrucht van te wachten zijn, wanneer gij waarlijk licht zijt in den Heere, en dat in stichtelijkheid van u afstralen mag tot uw naaste, in uw omgeving, in uw kring, ja ook, naar de roeping die God zijner gemeente gaf, tot de heidenen. Dan zal dit einde bereikt worden: „Opdat men op de aarde uwen *weg* kenne, onder alle heidenen uw heil.”

Merkt er ook op, hoe recht ons hier in dit exempel wordt voorgesteld, wat het doel moet wezen, waarom wij de zegeningen Gods, zoo tijdelijke als geestelijke, hebben te begeeren. Niet maar om zelven er in te genieten, maar opdat de menschen daaruit God en zijne wegen en zijn heil mogen leeren kennen. Dat is de rechte, geestelijke drijfveer die ons leiden moet.

Welnu, wanneer alzoo de *weg* des vredes, dien de menschen van nature niet hebben gekend (Rom. 3 : 17), hun zal geopenbaard zijn, en alle einden der aarde zullen zien het heil onzes Gods (Ps. 98 : 3) — dan zal ook het „Eere zij God in de hoogste hemelen” van den engelenzang weerklank hebben over de gansche aarde, en onder de volkeren der heidenen.

Het leven van sommige Christenen is bijzonder naar binnen gekeerd, dat van anderen naar buiten gericht. Ze moeten er beide zijn.

Een deel van de Godvruchtigen legt veel nadruk op het innerlijke leven voor God, en zoekt in eigen geestelijken kring dit leven te sterken, te zuiveren, er glans aan te geven. Ze vertegenwoordigen een element, dat niet gemist kan worden. Want wat blijft er van het Christendom over, als de werking der genade, als de oefening van de gemeenschap met den Vader, in Christus, door den Heiligen Geest, gemist wordt; als het eigen, innerlijk geestelijk leven veronachtzaamd wordt, en daardoor als vanzelf ook de stichtelijkheid naar buiten ontbreekt. Wij, menschen, vervallen echter licht in eenzijdigheid; en zoo kan er bij zulken wel eens wat veel neiging zijn, om zich op te sluiten in zichzelf of in eigen geestelijken kring.

Anderen zijn bedrijvig naar buiten, zoeken de landen te verkennen en te ontginnen, zijn werkzaam naar alle kanten, soms wat minder diep, klaar, helder, en teeder wat 't innerlijke leven betreft, ook wel eens eenigszins zoekende dat men van hen spreke, maar toch ook wel uit liefde tot God en zijn zaak overal ingang zoekende voor het koninkrijk Gods. Ook dat moet er zijn. Het werkend en strijdend optreden naar buiten, zich richtende op al wat tot het menschenleven behoort, en zich uitstrekkende „tot aan het uiterste der aarde” (Handel. 1 : 8), is toch ook een element, dat God in Christus in het leven van zijn volk heeft ingeschapen. De wereld zou er geheel anders uitzien, indien deze drang ook niet, door de eeuwen heen, bij de legerscharen des Heeren ware uitgekomen.

Nu moet ieder in goeden zin zichzelf blijven, zooals God hem in natuur en genade geformeerd heeft. Maar men moet elkander aanvullen, en door onderlinge gemeenschap trachten voor de uitersten der eenzijdigheid bewaard te worden.

Daartoe is het beste middel, te leven bij het volle woord Gods. Want de Schrift vereenigt beide, leidt het een uit het ander af, knoopt den invloed naar buiten vast aan het innerlijk leven, kan ons alleen bewaren aan de eene zijde voor een bezig zijn met onszelf, dat ons tot een moeras zou maken, en aan de andere zijde voor een activiteit, die geestelijken wortel zou missen.

„Zie, gij zult een volk roepen, dat gij niet kendet, en het volk, dat u niet kende, zal tot u loopen, om des Heeren uws Gods wille en om des Heiligen Israëls wille, *want Hij heeft u verheerlijkt*” (Jes. 55 : 5). Daar voelt ge het rechte verband tusschen die twee zaken: de heerlijkheid die God op zijn volk gelegd heeft, die in hen werkt en van hen uitstraalt, en de werking ervan tot wie Lo-Ammi, niet mijn volk, waren. „Hun zaad zal onder de heidenen bekend worden, en hunne nakomelingen in het midden der volkeren. Allen, die hen zien zullen, zullen hen kennen, dat zij zijn een zaad, dat de Heere gezegend heeft” (Jes. 61 : 9). Daar hebt ge het wederom. Het uitblinken van 't werk van Gods genade in zijn volk is de roeping der heidenen tot het koninkrijk Gods. Immers, het zal geschieden, „dat tien mannan, uit allerlei tongen der heidenen (tien, het getal van de volheid van Gods kinderen, die nu nog verstrooid zijn, Joh. 11 : 52) grijpen zullen,

ja de slip grijpen zullen van eenen Joodschen man, zeggende: wij zullen met ulieden gaan, want wij hebben gehoord, [dat] God met ulieden is" (Zachar. 8 : 23).

Arnhem, Augustus 1914.

H. HOEKSTRA.

Brieven naar Antiochie.

Gel! Het feit van den dag, terwijl ik dit schrijf, is de verschijning van de brochure van Dr. B. J. Esser, getiteld: „*De Goddelijke Leiding in de Zending*”.

Deze brochure is een beantwoording der vraag of de Ger. Kerken in Nederl. een nieuw Zendingsveld in de „Buiten-Bezittingen” zullen zoeken. Ik schrijf nu onder den eersten indruk van mijn warme ingenomenheid met dat uitnemend boek. Tegen dat gij dit leest, zullen „Standaard” en „Heraut” vermoedelijk dit geschrift wel zoo geplukt en naakt aan den dijk gezet hebben, dat al mijn ingenomenheid verdwijnt en ik in diepe beschaming over onkunde en verkeerd inzicht in een hoek wegschuil. Daarom haast ik me om nu van mijn vreugde te genieten.

Dr. Esser geeft eerst een overzicht van onze Zending op Midden-Java. Hij beijvert zich aan te toonen, dat dit werk degelijk is opgezet en pas goed aan den gang en dat het, gezien alle omstandigheden, waarlijk niet ongezegd is, en komt dan tot de slotsom, dat het nu met kracht moet worden voortgezet. Om dit te doen, meent Dr. Esser, dat wij **alle** onze krachten noodig hebben. Wij zouden het voor God noch menschen kunnen verantwoorden, als wij er nu een nieuw terrein in de „Buiten-Bezittingen” bij namen en daardoor hoog noodige krachten aan Midden-Java onttrokken. Hij toont verder aan, dat de „Buiten-Bezittingen” in belangrijkheid verre achterstaan bij Java. De bekende woorden van Dr. A. Kuyper op de Middelburgsche Synode worden door hem met instemming aangehaald. Ook heeft men een geheel verkeerde voorstelling van de vrucht die op de „Buiten-Bezittingen” onder de animisten wordt gevonden. Het is waar, er is wel eens een verrassende vrucht, bestaande in den overgang van een groote menigte, o.a. op Halmahera, maar dat heeft een heel bijzondere oorzaak; een geval als op Halmahera doet zich misschien nooit weer voor. Er is meer dan één Zending onder de animisten die een geduld vordert van tientallen jaren, b.v. N.-Guinea. Er is niemand in de geheele wereld, die te voren kan berekenen of een Zendingsterrein, dat nog niet bearbeid is, spoedig vrucht beloofd of niet. Alle berekeningen zijn in dit opzicht onnut en ijdel.

De „Standaard” vroeg aan Dr. Esser: „een accuraat overzicht eenerzijds, van wat uit Nederland naar Java ging voor dit machtige werk aan personen en giften en anderzijds, welk een uitkomst ons dit, zeg in tien jaar, gebracht heeft. Daarnaast worde dan toegelicht, hoe 't met de missie in de „Buiten-Bezittingen” liep, hoevelen daar tot belijdenis van den Heere kwamen, en hoe het percentage van beide missies staat, in verhouding tot den duur der missie, de bevolking van beide streken en de resultaten die ook sociaal verkregen zijn.”

Dr. Esser neemt dit prachtig rekenkundig voorstel over en zegt achter de woorden „zeg in tien jaar” (Sic!). Dat vind ik niet heel eerbiedig tegenover de „Standaard”, om zoo maar „Sic!” te zeggen. Dr. Esser moest begrijpen, dat dit niet gaat. Wie zegt nu tegen de „Standaard” „Sic!” Maar dit daargelaten. Dr. Esser zet zich niet tot oplossing van dit rekenkundig

voorstel. Hij heeft eens gelezen van „spielereien" met statistische gegevens. Dat was in 1900, toen Ds. H. Dijkstra een brochure had geschreven, „De Zendingszaak" open brief aan Prof. Dr. A. Kuyper, en toen heeft de „Heraut" daarop gezegd: „Steeds meer wordt de wankelende grond van alle statistiek ingezien." Daarom vindt Dr. Esser het beter om maar niet aan het rekenen te gaan.

Het is van zelf, men vangt de „Standaard" en de „Heraut" nooit, maar ik in mijn eenvoudigheid zou soms zeggen: Daar zit hij nu, zoo vast als een huis. Ik las laatst in een verhaal over de vivisectie, van een hond, dien ze den kop vast gelegd hadden, zoodat hij letterlijk geen spier bewegen kon. Dat beeld stond mij bij het lezen van Dr. Esser's brochure soms voor de oogen. Ik had medelijden met den armen hond en ik kreeg ook haast medelijden met den armen redacteur, want ik weet ook wel langs bevindelijken weg, wat het zeggen wil, maar iemand, die het beter weet dan ik, zeide: denkt gij dat die redacteurs vast zitten; geen sprake van; wacht maar eens even! Gij zult straks zien, dat alle schroeven zijn als was en alle touwen als linnen draden. Toen was mijn medelijden weer over.

Nu hoop ik dat velen de brochure van Dr. Esser zullen aanschaffen en lezen, en dat wij verblijd werden door den uitslag. De Soemba-zending heeft indertijd belangrijke winst gehad van den strijd, die er tegen gevoerd is. Met Midden-Java zie ik dat ook gebeuren.

De facultatiefstelling begint hoe langer hoe meer onderwerp van bespreking te worden. De Salatiga-zending schijnt van zins de subsidie te laten varen, als het zoover komt, dat de Regeering als voorwaarde stelt, dat de leerlingen vrij mogen zijn van het bijwonen van het godsdienstonderwijs. Op dit oogenblik is het nog niet zoover gekomen, dat de Regeering dit voor de lagere scholen eischt. Voor de scholen voor Chr. Hollandsch Javaansch Onderwijs is het voorgeschreven. Men mag op die scholen, voorzoover ze subsidie genieten, geen enkel kind, dat begeert te komen, afwijzen, als het de noodige bekwaamheid heeft om het onderwijs in de Hollandsche taal met vrucht bij te wonen, en ook aan geen enkel kind de verplichting opleggen om het godsdienstonderwijs bij te wonen. En men denkt wel, dat de Regeering plan heeft om deze bepaling tot alle scholen uit te breiden. Alleen verwacht men, dat de kweekscholen vrij zullen blijven.

Tegenover deze dingen nu, is drieërlei houding mogelijk. **a.** Men kan alle subsidie afwijzen en zeggen: wij blijven vrij. **b.** Men kan de subsidie aanvaarden en zich aan de bepalingen onderwerpen, met een bezwaard hart, omdat men wel moet; maar zuchtende onder den druk. **c.** Men kan zeggen: Ik ben het er geheel mee eens; niemand zal door mij gedwongen worden om het godsdienstonderwijs bij te wonen. Met of zonder subsidie, met of zonder gebod of verbod van Regeeringswege, ik zou dat nooit verplichtend stellen.

De laatste redeneert uit de volle vrijheid. Niemand wordt gedwongen! Vooral de Zending dwinge niet. Wil de overheid nog hier of daar toe dwingen, dat zij zoo, maar de zending late ieder vrij; alle dwang blijve verre! Hier is ongetwijfeld iets voor te zeggen. En het is tevens gemakkelijk en voordeelig.

Ik ben vast overtuigd dat, indien de zending eenparig op het standpunt van **a** ging staan, de Regeering, binnen wie weet hoe korten tijd, zou zwichten; **b.** en **c.** breken de kracht van **a.**

En gij dan? vraagt gij.

Ik weet het niet goed. Ik houd het met **a** of met **c**; **b** is mij te wankel.

De „Buiten-Bezittingen", b.v. Soemba, blijven vooreerst buiten het debat. Daar is het heele onderwijs aan de zending toevertrouwd en de facultatiefstelling contractueel aanvaard. Was dit goed of verkeerd? Over die vraag mogen wij denken en praten zooveel wij willen, maar tot 1 Juli 1923 zijn wij contractueel verbonden. Dien weg zal het wel uitgaan op alle „Buiten-Bezittingen."

De kwestie loopt dus over Java. Maar dat is ook juist het belangrijkste. Java is, en blijft nog eeuwenlang, ons beste en belangrijkste Zendingsterrein. Het is derhalve de moeite waard, dat onze Zendingsmannen in dezen een welbewuste keuze doen tusschen a, b en c.

Ik hoop van harte dat men studie make van de zaak en stel er grooten prijs op, uw gevoelen te vernemen.

Smilde, 21-7-'14.

t.t. H. DIJKSTRA.

MAGELANG.

Aan het Rapport van de Zendingsposten is het volgende ontleend aangaande Magelang en Ds. A. Merkelijn.

Opkomst.

Met een achttal personen wordt catechisatie gehouden aan de hand van het Javaansche Kort Begrip. Onder de catechisanten was er één, die begeerte te kennen gaf om gedoopt te worden en één gedoopte die wordt voorbereid voor het doen van openbare belijdenis. De opbrengst van de collecten in de saamkomsten bedraagt ongeveer een gulden per week. De christenen komen getrouw in de saamkomsten. Anderen komen telkens luisteren. Te Magelang is de opkomst geregeld 20 à 25 personen.

Scholen.

Verder volgen allerlei meedeelingen omtrent den arbeid in de desa's, welke ieder onzer wel reeds bekend zijn. Voorts wordt gewag gemaakt van den hulpdienst der Holl., Jav. en Chin. scholen, welke uitgaan van de te Magelang opgerichte Vereeniging. Omtrent de resultaten daarvan kan nog weinig gezegd, maar (zoo heet het): „wel is verblijdend de belangstelling waarmede het onderwijs in de bijbelsche geschiedenis wordt aangehoord".

Helpers.

Omtrent de helpers zegt het rapport: „De ijver en getrouwheid der hel-

pers laat niets te wenschen over. Zij leggen zich ernstig toe op vermeerdering hunner kennis. Hun wandel is zonder ergernis te geven en mag aan anderen ten voorbeeld zijn. Ds. Merkelijn onderwijst zijne helpers geregeld, zoowel naar aanleiding van moeilijkheden waarop zij stuiten bij hun arbeid, als met het oog op de door hen te leiden saamkomsten.... De verstandhouding zoo tusschen den missionair en zijne helpers als tusschen de helpers onderling is uitstekend. Ds. Merkelijn kan de verschillende posten geregeld bezoeken.... Ds. Merkelijn zou gaarne beschikken over meerdere arbeidskrachten, daar er veel werk te doen is op zijn terrein. Hij zoekt een weg om aan geschikt personeel te komen en zou daaromtrent gaarne advies ontvangen!"

Over den colportagearbeid met christelijke boeken, bijbels en het door ds. Merkelijn uitgegeven maandblaadje wordt waardeerd gesproken en als verblijdende bizonderheid er aan toegevoegd, dat zich te Magelang een clubje van aanzienlijke Javanen gevormd heeft, die iederen Zaterdagavond samenkomen om den bijbel te lezen onder leiding van één hunner, die zelf geregeld de koempoelan bezoekt.

Het rapport besluit aldus:

„Onze indruk was, dat de aanvang van het werk te Magelang hoopvol stemt. Moge God de aanvankelijk gevoede verwachtingen rijkelijk vervullen door Zijne genade."

Ds. L. Netelenbos te Wonosobo.

Geliefde Broeders,

Weer te huis.

Met groote vreugde ontving ik onlangs

uw eersten brief na onzen terugkeer in Indië. Alles komt zoo langzamerhand in de goede, oude sporen; en daarbij paart zich dan een gevoel van rust, van weer-op-zijn-

plaats-zijn, van aan te knopen aan de tijdelijke afgebroken lijn.

Natuurlijk rees de vraag: hoe zijn de vooruitzichten voor den medischen dienst alhier? Uit uw schrijven bleek me, dat alle hoop nog niet behoeft opgegeven te worden, hoe donker de naaste toekomst ook schijnen moge. Over het standpunt, waarop de medische zending en ook de mission. arts zich te plaatsen heeft, zal ik niet uitweiden; we hebben er in Holland reeds meermalen over gesproken. We zullen rustig afwachten, hoe de beslissing valt. Zonder den rechten man komt er van de medische zending toch weinig terecht. Er moet algeheele toewijding aan de zaak van Gods Koninkrijk wezen; zoo daarnaast nog een andere factor optreedt als tweede levensdoel, hebben we in zoo iemand niet den geschikten arbeider voor den zendingsakker. Schipperen geeft hier weinig. Laat ons, zoolang het even mogelijk is, de wacht betrekken bij het tot dusver in onze zending met zoo grooten zegen toegepast beginsel. Liever een tijdlang teleurstelling verdragen, dan zich op een weg gewaagd, die ons allerlei droevige ervaringen kan brengen. Moge God nog het hart van den medicus neigen. En zij altoos onze verwachting op Hem, Die het Zijn beminden in den slaap geeft. Wat werd Friesland ongedacht spoedig verblijd, doordat een geneesheer, met bijzondere toerusting voor zijn arbeid, zich aan Keboemen wilde verbinden! Als Gods tijd gekomen is, maakt Hij alles wel. Dat is de vaste overtuiging, ook ten opzichte van Wonosobo.

Colportage.

De colportage is nu begonnen, in samenwerking met Keboemen en Poerbolinggo. Ieder terrein gebruikt den colporteur gedurende één maand. Toch lijkt het mij op den duur beter, om den helper, die met den Evangelisatiearbeid belast is, uit te noodigen, af en toe eens een dag of tien uit colporteren te gaan, in gezelschap van een koelie, die trommels met boeken draagt. Zoo'n helper blijft dan vrij dicht bij huis, terwijl nu de colporteur — uit Keboemen afkomstig — het verre Wonosobo wel met niet meer dan platonische liefde bearbeiten zal. De regeling der zaak in haar finesses heeft collega Van Dijk in handen. Ik hoop U een volgend maal daarover in te lichten.

Ziekenhuis.

Polikliniek en ziekenhuis zijn nog steeds niet geopend. De geneesmiddelen laten dit jaar ongewoon lang op zich wachten. En wie hier als medische helper zal komen, is nog totaal onbekend. Dr. Pruijs wil ons

van harte gaarne helpen, doch 1o. heeft hij zelf eigenlijk geen geschikte verplegers te missen; 2o. is er nu eenmaal bij de verplegers weinig animo voor Wonosobo.

Den laatsten tijd is hier vrij veel te repareren. Jonathan wilde gaarne de kleine voorgalerij van zijn woning geheel dicht hebben; dan was daardoor een kamer gewonnen. Aangezien die woning vrij klein is voor een gezin, zijn we dus met die verandering alvast begonnen. Tevens moeten er enkele stijlen, die door de houtwormen totaal bedorven zijn, vernieuwd worden.

Witte mieren.

In de bijgebouwen der pastorie is een schrikwekkende vijand binnengeslopen, n.l. de witte mier, tegen wiens vernielzucht weinig bestand is. Mijn vrouw heeft harerzijds den kamp aanvaard en heeft de aangetaste plaatsen deugdelijk met petroleum bewerkt. Misschien is het kwaad, nu het nog in zijn begin is, nog te stuiten. Anders zal er een duchtige reparatie moeten plaats hebben. Hoe gelukkig is men toch in Holland! Als ik bij mijn neven te Alphen a.d. Rijn al dat hout zag liggen, mocht ik zoo wel eens vragen: hoe lang kan dit witte zachte hout mee? Over een paar jaar zal 't wel totaal weg zijn? En dan antwoorden ze met zekerheid van vakmensen, dat zulk hout overal gebruikt werd en minstens een menschenleven stand hield. Zulk hout zou hier binnen een paar jaar totaal vergaan wezen. Alleen oud djatihout geeft de noodige zekerheid. Maar de rest bezwijkt binnen korter of langer tijd. Ons huis staat nu 6 jaar. 't Is zoo goed mogelijk gebouwd. Doch tegen die eindeloze afwisseling van zonnehitte en plasregen, alsook tegen de kracht der insecten-legermachten, is zoo wat niets op den duur bestand. Met schrik denk ik eraan, dat de witte mieren weleens de dakribben onder handen zouden kunnen nemen. Die zijn van bamboe gemaakt. Gebeurt dat, dan komen we voor een zeer zware reparatie te staan.

Paarden.

Onze arbeidskrachten zijn eenigen tijd geleden vermeerderd met een rijpaard, waarvan Jonathan met genoegen gebruik maakt. Na heel wat over en weer praten kreeg ik het voor honderd gulden. Het paardje is voor mij echter beslist te licht. Tot dusver echter ben ik er echter nog niet in geslaagd, een viervoeter voor me zelf te vinden. Telkens komen ze met een of ander beestje, maar bij proefneming blijken ze onvertrouwbaar. Van morgen ben ik nog aan het probeeren geweest, doch zonder succes.

Salaris der Helpers.

Ds. J. Brouwer te O. en N. Wetering, heeft een onderzoek ingesteld naar de loonen op Java en brengt daarmee in verband het salaris der helpers.

Het is leerzaam voor elk onzer:

Vroeger kon een Javaan in het binnenland met 10, zegge tien centen per dag toe. Als hij dat verdiende; dan had hij genoeg om zich van het noodige voor zijn levensonderhoud te voorzien. Hij slaapt op een houten bank. Zitten doet hij op de vloer. Schalen van kokosnoten zijn zijn schotels. Bladen van boomen doen dienst als borden en zijn beide vingers of een paar houtjes (stokjes) vervangen onze vorken. Voor kleeren geeft hij ook niet veel uit en zijn woning bestaat uit bamboe en is gedekt met bladeren. Weelde kent de gewone inlander niet. Er zijn ook wel gegoede Javanen, doch wij hebben nu alleen den werkenden stand of arbeiders op het oog. Zulk een gewone sjouwerman of werkman verdient tegenwoordig f 0.40, zegge veertig cent per dag als minimum.

Voor zes of zeven dagen, al naar dat hij een dag rust of niet, wordt dit f 2.40 à f 2.80 per week. Eenige jaren geleden kon de armste in de armste deelen van ons land in den winter met zulk een loon er nog niet komen. In den zomer moest dan de schade worden ingehaald en ge behoefte niet te vragen, hoe in zulk een armoede geleefd werd. Een Javaan ziet kans om met zulk een loon het geheele jaar door te komen en nog een vrouw met kinderen te onderhouden.

Vrouwenarbeid wordt ook nu nog met een minimumloon van 9 tot 11 cent per dag beloond; b.v. het maken van sarongs, batikwerk, enz.

Een mijner kennissen kwam in 1911 in een hotel op een klein plaatsje van het binnenland en gaf bij de afrekening den bediende een fooi van een dubbeltje, meenende dat dit wel een heele som zou zijn voor zoo'n jongen Javaan.

De belooning werd echter niet met een vriendelijk gelaat ontvangen.

„Tida sampeh, toean”, luidde het antwoord; d.w.z.: Niet genoeg mijnheer. De bediende was niet tevreden voordat hij een kwartje had gekregen.

Gij ziet dus, dat de eischen van den geboren Javaan ook hooger worden en dat hen het ook aan een Europeaan durft zeggen. Voorheen was dit niet het geval. Vroeger was alles goed; de Javaan bukte en knielde eerbiedig voor zijn meerdere. Dat krui-

perige en onderworpen verliest hij langzamerhand.

In de havenplaatsen en groote steden is het iets beter met het loon gesteld, doch niet veel. Gemiddeld verdiend de inlander in Batavia en Soerabaja f 10 à f 12 per maand. Let wel: per maand, niet per week; als huisjongen of tuinman.

Is de Javaan zoover dat hij f 8, zegge acht guldens per maand in zijn handen krijgt, dan kan hij gaan trouwen en wacht hij daarmee niet lang. Verdient hij nog meer, dan neemt hij er een vrouw bij, want alleen de armoede houdt de veelwijverij tegen. Zooals de rijkdom van de Oostersche vorsten o.m. uitkomt in het getal vrouwen, die in den harem leven, zoo ook leeft een Javaan met een of meer vrouwen, al naar zijn inkomen het hem toelaat.

Houden wij nu dezen maatschappelijken toestand in het oog, dan zal het ons niet langer verwonderen, dat onze helpers op het terrein der zending ook niet meer krijgen. Die helpers zijn inlanders, en zij leven als inlanders, hun eischen zijn niet hooger.

Onze missionarissen hebben echter begrepen, dat zij met de veranderde omstandigheden moeten rekenen. Wil de Javaan meer verdienen, dan oefent dit ook invloed uit op de eischen van hen, die bij het zendingswerk dienst doen.

Daarbij komt, dat de levensstandaard rijst. De prijzen der levensmiddelen zijn stijgende. Met dit alles moet rekening gehouden worden en niemand zal zeggen, dat dit niet mag. De salarissen blijven toch nog laag en niet een Hollandsch werkman zou met den Javaanschen arbeider willen ruilen.

De salarissen der helpers, die het diploma der Keucheniuschool bezitten en voor wie dus een hoogere toelage dan voor andere van Gouvernementswege wordt verleend, zijn pas eenigszins verhoogd.

Een ongehuwde helper ontvangt per maand f 12 met 2 éénjaarlijksche verhoogingen van f 1 tot een maximum van f 14. Hiervan wordt echter in den regel 25 pCt gekort met het oog op hoogst bijzondere uitgaven en vooral met het oog op de kosten van een huwelijk.

Gehuwde helpers ontvangen iets meer. Hun aanvangssalaris is f 15 per maand, met 15 éénjaarlijksche verhoogingen van f 1 en voor ieder kind een toelage van f 1 per maand, met dien verstande, dat wie in ongehuwden staat wegens tweejarigen dienst reeds een verhooging van f 2 ontvang, dus $f 12 + f 2 = f 14$ verdiende, bij

zijn huwelijk die verhooging behoudt en dus $f15 + f2 = f17$ ontvangt.

Op dit oogenblik hebben wij vier helpers, drie te Wonosobo, n.l.: Jonathan, Achas en Idris, en een te Bendoengan, n.l. Pänggih. De eerste en de laatste zijn getrouwd. De lezers kunnen nu nagaan, wat er ongeveer jaarlijks voor deze helpers moet worden uitgegeven. Veel is het niet.

Die helpers kunnen wij echter niet missen. Zij vormen de schakels tusschen ons en de bevolking. Het ware zeer gewenscht, indien wij meerderen van die mannen hadden.

Ga dan de bede uit: Heere, zend arbeiders in den wijngaard van Wonosobo.

BROUWER.

Utrechts terrein.

Ds. W. S. de Haas.

Utrecht heeft een plaatsvervanger gevonden voor Ds. H. Ph. Ingwersen, de nu predikant is te Berlikum. Het is Ds. W. S. de Haas te Tzummarum. Zijn Eerw. is reeds medisch goedgekeurd en zal wel spoedig aan de studie trekken.

Ds. K. van Dijk heeft Poerworedjo bezocht en schrijft over den toestand aldaar het volgende:

Uwen brief van den 12den Maart heb ik in dank ontvangen. De inhoud heeft mij zeer verblijd. Inzake den schoolbouw te Temon hebt Gij een kloek besluit genomen. Ik heb de aangelegenheid onmiddellijk ahangig gemaakt bij den Assistent-Resident, den Heer Dingemans, middels een schrijven. Zoodra mogelijk hoop ik daar persoonlijk eens naar toe te gaan, om de zaak ook mondeling met hem te bespreken. Ik twijfel niet, of wij zullen op zijn steun mogen rekenen.

Maandblad.

Zooals Gij uit mijn rekening en verantwoording kunt opmaken, wordt het maandbladje voor Evangelisatie („Mardi Rahardjo”) op het Utrechtsche terrein reeds verspreid. Het kost in 't geheel geen moeite, een 500 aan den man te brengen. Velen zijn er die ze met graagte lezen.

Wat de werkzaamheid van onzen colporteur op het Utrechtsche terrein betreft, ik zal daaromtrent in overleg treden met Ds. Netelenbos. Ik dank u zeer, dat Gij ook daarvoor een bedrag beschikbaar hebt gesteld.

Nog een enkel woordje over een paar materiele belangen.

Steenen vloer

Vooreerst ben ik zoo vrij geweest, aan Tardjo toestemming te geven in zijn huis een steenen vloer aan te brengen. Ik heb nu enkele malen bij hem gelogeerd, en dan zelf ondervonden, wat onaangenaamheden zoo'n aarden vloer teweegbrengt; vooral

in den regentijd, als de grond altijd nat is, en allerlei kruipende gedierten zich naar boven werken. 't Is waar, de meeste Javanen wonen zoo, en ze gewennen daar wel aan; maar — de meeste onzer helpers geven we toch een vloer in hunne woning. 't Is veel zindelijker en waarschijnlijk ook beter voor de gezondheid. Voorzoover ik weet, was het huis van Tardjo het eenige, dat die weelde nog niet kende. En daar in het geborgte is het waarschijnlijk niet het minst van belang. De uitgaven zullen niet meer dan een f 50.— bedragen.

Geregelde gang.

Ten slotte kan ik U mededeelen, dat voorzoover ik kan nagaan, de zendingsarbeid op Uw terrein zijn geregelde gang gaat. Ik bedienende voor de vierde maal in al de gemeenten het Avondmaal; behalve in Koetoardjo, waar het a.s. Zondag moet plaats hebben. In Poerworedjo deden twee jonge menschen openbare belijdenis, in Temon één; ook werd daar één volwassene gedoopt en één te Geparang. Bovendien waren te Temon nog een 5-tal volwassenen uit de streek waar Sadi nu catechiseert (Palihan c.a.), die den doop begeerden. Wij waren van oordeel, dat die menschen noodig hadden, nog eenigen tijd het onderwijs te volgen; daarom werd hun doop uitgesteld.

De helper Samuël van Koetoardjo heeft eenige weken gesukkeld met koorts en aangezichtspijn. Een Zondag of drie moest de dienst te Koetoardjo worden waargenomen vanuit Tlepoq of Poerworedjo. Hij is nu wel weer veel beter, maar zijn aangezicht blijft stijf en pijnlijk, zijn mond is merkelijk scheef getrokken. Daarom stelde hij zich deze week onder behandeling in Djogja.

Medische dienst.

Dezer dagen ontving ik een brief van den administrateur der suikerfabriek te Djenar, waarin hij vraagt, of de Zending een Nederlandsch Ziekenhuis wil openen te Djenar met een Europeesch geneesheer aan het hoofd. De onderneming verbindt zich dan:

1o. Om het noodige terrein gratis af te slaan; 2o. Maandelijks f 250.— te betalen op voorwaarde; dat alle Europeesche geëmployeerden met hunne gezinnen kosteloos geneeskundige behandeling genieten (waarvoor de dokter over een automobiel van de fabriek mag beschikken); en dat in het hospitaal 4 bedden gereserveerd worden voor zieke Javaansche geëmployeerden. Ik antwoorde daarop, dat de zende Kerk van plan is een zendingshospitaal te openen te Poerworedjo, dat van dat hospitaal het Inlandsch personeel van de fabriek gebruik zal mogen maken evenzeer als iedere andere Javaan; dat het m.i. van den dokter afhangen zal, of deze zich kan verbinden tot het behandelen van de Europeesche

geëmployeerden van de fabriek, daar in de eerste plaats het helpen van behoeftige Javanen hem zal zijn opgelegd; en dat de zending eventueelen steun van de fabriek voor haar hospitaal zeer op prijs zal stellen.

Misschien wilt Gij in een volgend schrijven omtrent een en ander Uwe meening zeggen of mij eenige opdracht geven omtrent met den administrateur te voeren besprekingen.

Met heilbode en hartelijke broedergroete,

Uw dienstw. dr. en br. in Chr.,

K. v. DIJK.

Keboemen, 6 Mei 1914.

De Friesche Zending.

De Kerkeraad van Heeg en de Zendingsdeputaten rapporteerden aan de Part. Synodus van Friesland als volgt:

Ds. Oosterhuis.

Het afgeloopen jaar is, zeker ook naar uw oordeel, vooral van beteekenis door de benoeming van den heer J. W. Oosterhuis tot missionair arts voor ons zendingssterrein. Wij stonden op het punt, de zaak prijs te geven, toen onze aandacht op dezen alleszins bekwamen jongen man gevestigd werd, die met een hart vol toewijding onze benoeming heeft aanvaard.

Er is zoowel hierin als in allerlei andere opzichten alle oorzaak om den Heere te danken: Hij heeft onze vreeze beschaamd, onze stille hope vervuld, en zelfs geen reden van klagen ons overgelaten. Terwijl andere kerken door krankheid van hun Missionairen of in de huisgezinnen van dezen worden bezocht, of ook teleurstelling vinden in hun zoeken naar meer hulp voor den arbeid, wordt onze Friesche Zending door den Heere op bijzondere wijze gezegend.

Ds. K. v. Dijk.

Onze Missionair Dienaar Ds. K. van Dijk is met de zijnen gespaard en gesterkt tot den arbeid. Zelfs heeft hij zijn zorg tijdelijk kunnen uitstrekken tot het terrein van Utrecht. Van rusten weet hij niet. Wij drongen er bij hem op aan, dat hij toch wat vacantie zou nemen. En zijn antwoord was, dat hij een maand naar Soemba wenschte te gaan; de Algemeene Vergadering had hem afgevaardigd voor de driejaarlijkse visitatie van de Zendingsposten op Soemba. Zoo zoekt onze broeder rusten en werken te vereenigen.

Tengevolge van zijn schier over-drukken arbeid, ontvingen wij nog steeds niet zijn jaarverslag over 1913, alleen een tabel, bevattende de statistiek van ons zendingssterrein, waarvan een afschrift als Bijlage bij dit rapport gaat.

Statistiek.

Vergeleken bij het vorige jaar wijst deze tabel niet onbelangrijke stijging van sommige cijfers aan. Het aantal helpers klom van 14 tot 17, het aantal lidmaten van 288 tot 302, het getal dergenen, die na belijdenis des geloofs ten Avondmaal toegelaten zijn, van 147 tot 151. Een schooltje moest worden gesloten, maar het voornemen bestaat om het elders te doen herrijzen, waar meer kinderen zijn te wachten. Ongeacht de z.g. Hollandsch-Javaansche scholen, wier zeer te waardeeren arbeid buiten kerkelijke bemoeiing omgaat, bedraagt het aantal leerlingen op de 5 scholen 325 d.i. 69 meer dan verleden jaar.

Toch meten wij niet hiernaar den zegen af, dien de Heere op het werk der zending geven wil. Ds. K. van Dijk heeft een zijner gepubliceerde brieven (dien van 5 Februari l.l.) aan dit punt gewijd, en er ook op gewezen, dat juist het voornaamste niet in cijfers is te brengen. De bittere, onredelijke vijandschap tegen de Zending, bij de politieke bewegingen in 1913 openbaar geworden, geeft haars ondanks aan de beteekenis van het zendingswerk getuigenis. Een meer onverdacht getuigenis is de belangstelling in het Christelijk Inlandsch en Hollandsch Javaansch onderwijs, die ook op ons Zendingsterrein merkbaar is. En niet minder de omstandigheid, dat onze arbeid in scholen en hospitalen door de bevol-

king met kennelijke waardeering wordt gezien. Iets waarop ook onze Missionaire Dienaar wees in zijn, (ongedateerden) brief, geplaatst in „Friesch Kerkblad" van 5 December.

De jeugdige gemeente te Glonggong is een waardig getuigenis voor den naam des Heeren.

Helpers.

Ook komt de Zending meer en meer in het bezit van helpers die voor hun taak berekend zijn. Onze helpers kwijten zich over het algemeen uitnemend van hun taak, en gedragen zich voorbeeldig. Helaas, dat het huiselijk leven van een der oudsten

onder hen, dat reeds dikwijls reden tot klachte gaf, zijn positie als helper onmogelijk maakt en aanleiding geeft tot het nemen van andere maatregelen.

Een andere helper, wiens ontslag wegens een val in ergerlijke zonde werd vermeld in het rapport aan de Synode van 29 Mei 1912, gaf sindsdien zoo overtuigende blijken van oprechte bekeering, dat het voornemen bestaat hem weder in dienst te nemen, en dan in het Hospitaal te Keboemen werkzaam te stellen.

Voorts werd een helper afgestaan voor de Hollandsch Javaansche school te Gombong.

C. H. O. te KEBOEMEN.

Mej. J. v. d. Kouwe heeft te Keboemen een Chr. Holl. Jav. Meisjesschool. Ze ondervindt nog al concurrentie van de Gouvernmentsschool, en daardoor neemt het aantal dagscholieren (24) niet toe, maar dat der kostschoolkinderen wel, en juist dit is van veel belang, zooals de onderwijzeres zelve schrijft:

„Maar is het aantal dagschoolkinderen niet uitgebreid, het aantal kostkinderen is wel uitgebreid, want we hebben vandaag weer 2 Radentjes in huis gekregen. De derde is ongesteld, maar komt zoodra ze beter is. De meisjes zitten op het oogeblik bij me met wat handwerken. Ze zijn natuurlijk eerst erg verlegen, maar dat zal wel spoedig over zijn. Mohamad voelt zich

vrijmoediger nu, als wil hij aan de nieuwelingen laten zien: ik weet wel hoe het behoort. Ik ben erg blij, dat we ze in huis hebben en dankbaar, dat mijn Zw. en Zuster zoo hun huis openstellen voor kostkinderen. Voor de kinderen zelf is het ook veel beter, want ze moesten altoos om 3 uur of half 4 opstaan, dan een uur rijden met de kar en vervolgens een half uurtje met den trein, om te half acht op school te zijn. Ze hadden er dus wel wat voor over. 'k Hoop maar, dat ze zich spoedig thuis zullen gevoelen, maar bovenal dat ze hier in huis den Christus leeren kennen en dat de Christelijke omgeving haar eenmaal moge winnen voor den Christus.'

C. H. O. te GOMBONG.

Opening.

Buitengewoon voorspoedig maakt de Heere de arbeid te Gombong. Broeder Jac. Pot begon de Christelijke Hollandische Javaansche School aldaar den 30sten October 1913 met slechts een tiental leerlingen, medegenomen uit Keboemen. Op 3 Nov. d.a.v. zouden de lessen eigenlijk een aanvang nemen. Maar zouden er dan reeds 30 leerlingen zijn, zoodat we aanstonds op Gouvernmentssubsidie voor onze school konden rekenen?

Wel, er bleken toen niet minder dan 41 te zijn. En sinds nam het getal gestadig toe. De gehuurde pendope, waarin het onderwijs eerst gegeven werd, was weldra te klein. Dringende telegrammen kwamen om een onderwijzer te zenden; de heer Pot kon het met zijn inlandschen onderwijzer niet

meer af. De heer Hamer werd benoemd tot onderwijzer en alles zoo vlug mogelijk voor diens vertrek in gereedheid gebracht, om 18 Juli D.V. te kunnen vertrekken. Ondertusschen kwam ook het schoolgebouw gereed. De belangstelling bij de opening der nieuw gebouwde school op 3 Maart 1914, van de zijde der autoriteiten betoond, liet niets te wenschen over. En thans telt de school reeds meer dan 100 kinderen.

De ass.-Resident sprak bij de opening, en de heer Jac. Pot, het Hoofd der school, schrijft daarvan:

Rede van den Ass.-Res.

Ge kunt wel begrijpen, dat we zeer nieuwsgierig waren, wat deze, als vertegenwoordiger van de „neutrale Overheid" te zeggen zou hebben. Door persoonlijke gesprekken wisten wij zoo ongeveer, hoe hij

tegenover den Christelijken Godsdienst staat. Evenwel trad hij in al zijn handelingen zéér correct, zelfs welwillend, tegenover ons, op. Zijn rede is ons van morgen zeer meegevallen.

Hij begon met te zeggen, dat hij in de opening dezer Christel. Holl.-Jav. School een reden vond tot een dubbelen gelukwensch. Ten 1e feliciteerde hij de Zending. En daarbij sprak hij deze merkwaardige woorden uit: „De Zending timmert niet aan den weg, maar richt veel goeds uit in stilte, langs lange lijnen van geleidelijkheid. Ik voor mij zou die lange lijnen wel eens wat bekort willen zien.” Daarom verheugde hij zich zoo, dat in betrekkelijk korten tijd dit nieuwe gebouw, een sieraad voor Gombong, tot stand gekomen is, en dat, na 11 maanden tijds, de school reeds 80 leerlingen telde.

Zijn tweede gelukwensch gold de Inlandsche bevolking van „Gombong en de ommelanden.”

Het Gouvernement vond voor Gombong een 1e klas Inlandsche niet noodig, maar nu aan onze school vonden de teleurgestelde ouders wat zij noodig hadden.

Maar de kinderen hebben z.i. aan voldoende maatschappelijke kennis niet genoeg. We moeten niet alleen hebben knappe menschen, maar bovenal „brave, gewetensvolle” menschen. „Het komt voor, dat bouwwerken instorten, en dat waterkeeringen te gronde gaan, en dan ligt dat niet aan het gebruik van verkeerde grondstoffen, ook niet aan den architect of ingenieur, maar aan de... moraliteit.”

Hier sprak de Heer Schmülling — zo heet deze Ass.-Res. — in zeer onduidelijke woorden, maar wat hij bedoelde, was duidelijk genoeg. En toen voegde hij er aan toe, dat hij juist van een school als deze (een Chr. School durfde hij niet zeggen, maar dat zal hij toch wel bedoeld hebben) een gunstigen invloed verwachtte op de moraliteit.

Geldzaken.

Er is hoegenaamd geen reden, om, wat de financiën dezer school aangaat, bezorgd te wezen, daar de uitgaven thans reeds bijna door de ontvangsten aan schoolgelden en subsidies worden gedekt.

Wat de subsidies aangaat, deze bedragen voor het personeel twee derde van de aanvangsbezoldiging, welke in de overeenkomstigen rang bij het Gouvernementsonderwijs wordt genoten, terwijl de verhoogingen geheel komen voor rekening van het Gouvernement. Voorts wordt genoten twee derde van de kosten van stichting, verbouw en inrichting der schoolgebouwen,

benevens van de kosten van onderhoud, enz.; eindelijk belangrijke bedragen voor uitrustings- en overtochtskosten.

Maar — er is te Gombong woningnood. Broeder Pot heeft zijn eerst gehuurde woning reeds weer moeten verlaten en — heeft zich moeten behelpen door eenvoudig zijn intrek te nemen in het schoolgebouw!

Dat kan natuurlijk niet zoo blijven.

En zoodra de heer Hamer eerlang ook te Gombong arriveert, staat die vermoedelijk voor hetzelfde bezwaar.

Leening.

Vandaar, dat de algemeene vergadering van 6 Mei j.l. dan ook het Bestuur machtigde, eene geldleening aan te gaan, groot f 12000.— à 5 pCt., ten behoeve van den bouw van twee woningen te Gombong.

En daarom wendt het Bestuur zich thans tot U met het vriendelijk verzoek, te willen medewerken, dat deze leening volteekend worde.

Bijzondere gevaren achten ondergeteekenden aan deze geldleening niet verbonden. En ten overvloede heeft het Bestuur gesloten, de te bouwen woningen met aanhoorigheden tot onderpand te stellen, door daarop ten behoeve van de deelnemers in deze geldleening een eerste hypotheek te verleenen.

Een financieele schadepost kan deze bouw ook moeilijk worden voor het Bestuur en de Vereeniging. Want de onderwijzers zijn uit den aard der zaak gaarne bereid om zoodanige huur te betalen, dat rente, aflossing en onderhoud verzekerd zijn.

Maar er is haast bij.

Voor al bij den bouw van één woning. Want zal onze school doel treffen, dan is het dringend noodig er een internaat aan te verbinden d.w.z. een gelegenheid om de leerlingen bij de onderwijzers te doen inwonen om ze zoo bestendig onder Christelijke beademing te brengen. Daarop is dan ook van meet af aangestuurd en zijn alle maatregelen reeds genomen. Maar — zonder een behoorlijke woning is het ten eenenmale onmogelijk dat plan uit te voeren.

Den 20 April schreef de heer Pot over zijn arbeid:

De bruine kleur went al heel gauw, en is waarlijk nog zoo leelijk niet. Alleen maar, we zien wel wat te veel huidkleur, doordat er nog zeer veel Javanen zijn, die slechts weinig kleeren dragen. De moeders behoeven zich hier 's morgens niet druk te maken met het aankleeden van hun kindertjes: de meeste kleintjes tot een jaar of 6 hebben geen draad aan 't lichaam. Maar als ze naar school komen, zijn ze

netjes; en weten heel goed, dat dat noodig is.

Maar ach, was die geringe beschaving slechts het ergste! Java, verblindend verlicht door de tropische zon, ligt als geketend aan de voeten van den Vorst der duisternis. Hoe kort we hier nog maar zijn, toch hebben we op dit gebied al ervaringen opgedaan. Als voorbeeld het volgende;

Toen we een paar weken in het nieuwe schoolgebouw aan het werk waren, trok het eens, in het speel-halfuur, mijn aandacht, dat alle jongens zich op één plek verdrongen, en zoo nu en dan schuw-nieuwsgierig naar mij omkeken. En wat was er dan? Een van de koelie's, die aan de schoolbouw had meegeholpen, was ziek geworden, en nu was hem wijsgemaakt, dat dit een straf was, die de geesten over hem brachten, omdat hij de Christenen geholpen had. Daarom had hij een offer, bestaande uit een stuk pisangblad met wierook en bloemen, laten plaatsen bij de brug van het schoolerf naar den weg. Toen ik dat hoorde, heb ik alles eenvoudig in het water geworpen en ge kunt wel begrijpen, dat zich naar aanleiding van dit voorval een gesprek ont-spon. De jongens verklaarden mij als iets heel gewoons, dat zulk een offer aan Satan gebracht werd!

Wat een mededoogen moeten we toch gevoelen met kinderen, die zóó opgevoed worden in de vreeze van Satan. Maar wat een ontroerende blijdschap kwam ook over mij bij de gedachte, dat God ook mijn zwakke krachten wil gebruiken, om die arme blinden iets te doen zien van het heil, dat God in Christus aan zondaren schenken wil.

Elken morgen vertel ik in het Hollandsch aan de grooten, en Johannes in het Javaansch aan de kleinen de schoone verhalen uit onze Bijbel. En ik verzeker u, dat ze daar belangstelling voor hebben! Laat er toch maar veel gebed zijn, dat 's Heeren Geest ook de harten opene voor de Blijde Boodschap van Jezus' verlossingswerk. 1)

Ten slotte nog iets over onze gezondheid. Onze beide kinderen hebben hier al ziek gelegen aan de mazelen en ik zelf heb ongeveer 3 maanden lang wat getobd met zweren aan de voeten. Een paar dagen zelfs (in November) heb ik de school 3 dagen moeten sluiten, omdat de dokter absolute rust noodzakelijk oordeelde. Maar gelukkig is alles weer ten beste geschikt. Wij allen

mogen ons nu in de beste gezondheid verheugen.

Korte Berichten.

Ds. Wijers.

„Ds. Wijers, overtuigd ter wille van zijne gezondheid emeritaat te moeten aanvragen, heeft daartoe de bewilliging van den kerkeraad gevraagd en verkregen. Toone de Heere ook verder in alles zijn weg!”

Dit bericht ontleen ik uit de „Getuige”. De kerkeraad van Batavia heeft er, zoover mij bekend, noch aan Dep. tot de Zending, noch aan het Zendingsblad iets van gemeld.

Wat nu het plan is van Ds. Wijers, weet ik niet. Iemand zeide, dat hij naar Magelang wil gaan om daar thee te planten. Maar ik weet niet of het waar is.

De Macedoniër.

De Macedoniër bevat deze maand een zeer merkwaardig stuk van Ds. D. K. Wielenga over: „Medische Zending onder een animistisch volk.”

Men teekent in bij Bouwman en Venema te Groningen.

Dr. J. Hania.

Onze scriba vierde zijn 25-arig Jubilee, den 28 Juli, onder veel belangstelling. God zegene hem!
H. DIJKSTRA.

LEESTAFEL.

Het Probleem der Nederlandsche Hervormde Kerk, door Dr. J. J. van Baarsel. J. H. Kok, Kampen.

Het „Problem” dat Ds. v. Baarsel behandelt, is dat van de Staatstractementen. Hij is zeer radicaal. Weg er mee! Heel goed beredeneerd.

Wij gaan met hem mee. Alle Staatsgeld is gevaarlijk, voor kerk, voor school, voor zending!

Lichtstralen op den akker der wereld. 3de afl. 1914. J. M. Bredée, Rotterdam.

In deze afl. behandelt E. M. F. Klein George Grenfell, de Zending aan den Kameroen en den Congo. Dit is een zeer geschikt tijdschrift voor Jongelingen en Zendingsverenigingen. Het kost f 0.80 per jaar en enkele afl. is op zich zelf compleet.

De uitgever J. H. Kok zond weer de Statenbijbel afl. 6—11 Num-Kon. en M. Henry. Verklaring van het O.-Testament afl. 35—46. Kon-Job. Wij blijven deze uitgaven aanbevelen.

1) Hij schrijft geen woord over „facultatiefstelling.” Deze school is er toch aan onderworpen?
H. D.

Kiekjes uit de Soendalanden, door
B. Alkama, tweede druk.
Zendingsstudieraad den Haag.

Dit boek is eigenlijk voor kinderen geschreven, maar ik vond het zoo mooi, dat ik heb het in éénen adem uitgelezen, Het is een aanwinst voor de populaire zendingslectuur.

De Eerepositie der vrouw, door
Dr. A. Kuyper. J. H. Kok,
Kampen.

Een meesterstuk van een betoog over het vrouwenkiesrecht. Zoo eere men de vrouw!

Bij den uitgever E. J. Bosch Jbzn.
te Nijverdal ligt ter perse, om
dit najaar nog te verschijnen:

- a. een tweede druk van: „**Het Gebed**” door Ds. G. Doekes.
- b. Een tweede druk van „**Die ons uit zoo grooten dood verlost heeft**”. Zes predikatiën door denzelfden Schrijver.
- c. Verder zal nog binnen niet al te langen tijd bij denzelfden uitgever verschijnen het tweede en het derde deel van het werk: „**De moeder der geloovigen**” eveneens door Ds. G. Doekes.

In het eerste deel kwam de kerk ons voor als de **barende** moeder, uit wier schoot de keurlingen van Gods ontferming het nieuwe leven intreden. In het tweede deel is ze de **zoogende** en **zorgende** moeder binnenshuis, waar de kinderen door hare trouw spijze ontvangen en tucht ondergaan. En in het derde of laatste deel zal gehandeld worden over het **toezicht** dat deze moeder oefent op hare kinderen buitenshuis.

Busjes.

Nog altijd heb ik:

Knikkertjes à f 2.50.

Blikken busjes à f 0.80 de 10. Bij minder getallen 8 cent per stuk en de port. 5 kosten dus f 0.40 en f 0.20 port, d.i. f 0.60. Eén kost f 0.18.

Ik verzend ze niet dan na ontvangst van een postwissel.

Smilde.

H. DIJKSTRA.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de
Generale Kas.

Mej. Osterwalder, Tilburg f 5.—; Ds. Lambers, Loppersum b. f 0.60; Jonkv. C. v. d. Poll, Zendingkring Kersbergen f 25.—; Collecte te Achlum f 15.67; Dr. J. Hania, Steenwijk b. f 2.—; IJ. A. Huizenga te Ee, verzameld in haar busje, met vriendelijken dank aan haar gevers f 13.40; door Visscher te Kollumerpomp van A. K. 225 h. c. =

f 1.12¹/₂; Runia, Bolsward b. f 1.60; v. d. Schuur, Hillegom f 2.—; Mej. Eskes, Eefde f 5.—; Fam. H., Maastricht f 3.—; Mej. Roelfsema, Midwolde kn. f 2.50.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Juli 1914.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

Van Dr. Hania te Steenwijk, uit het busje van: Catharina van Lier f 1.26, Jan Krikke f 1.35¹/₂, Jochem Huisman f 3.12, Pietje de Bock f 3.32, Femmigje ten Berge f 1.36, Wolter Meilink f 2.26¹/₂, Berend Schurink f 3.89, Berendina de Bock f 4.93¹/₂, Heintje van Engen f 1.76, Hilbrand van Engen f 1.39, Geertje Soetenga f 1.77¹/₂, Joukje de Boer f 1.12¹/₂, Jacoba Krikke f 1.58, totaal f 29.13¹/₂. (Hervan is f 2.— voor b. aan de Gen. Kas en f 27.13¹/₂ aan Soemba gegeven). Mej. Braam te Hemrik f 2.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Juli 1914.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Van E. Groeneveld te Lage Zwaluwe f 0.75; van N. N. te Zaandijk f 5.—; door Ds. J. op 't Holt van de Jonged.-Vereen. te Wolsum f 2.50; door Ds. H. v. d. Zanden, nagiften uit Werkendam voor de Pinkstercollecte f 3.50; door Ds. J. W. Gunst te Woerden, 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in classe Woerden f 140.—; door Ds. J. Politiek, een deel der collecte gehouden op het Noorder Evang. Zendingsteest f 42.50; door Ds. H. Both, de Pinkstercollecte uit de classis 's Hertogenbosch: Eindhoven f 7.17¹/₂, Genderen f 12.74, 's Gravenmoer f 7.35, 's Hertogenbosch f 44.79¹/₂, Helmond f 10.59, Heusden f 4.11¹/₂, Sprang f 11.65, Tilburg f 6.98, Venlo f 25.53¹/₂, Veen f 4.50, Vrijhoeven-Kappele f 12.10¹/₂; door Ds. W. den Hengst te Veenendaal, gevonden in de collecte der Geref. Gemeente aldaar f 4.97¹/₂; gift van H. Bouma te Rouveen f 10.—; gift van A. U te Vlaardingen voor de Generale Kas der Zending f 60.—.

P.S. Bij de verantwoording, opgegeven in het No. van Juli, is uitgevallen: Gift van Mej. H. S. te Ede f 25.—.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 24 Juli '14.

Sinds de laatste opgave is door den kerkeraad van Amsterdam ontvangen uit de classe Enkhuizen: van de kerk van Enkhuizen f 75.—; uit de classe Amsterdam: van de kerk van Aalsmeer f 13.35 en voor Solo f 10.33; van Ankeveen f 1.35; van Bussum f 65.98¹/₂; van Diemen f 2.87¹/₂; van 's Graveland f 38.27¹/₂; van Muiderberg f 5.— en f 19.41 P. C.; van Naarden f 13.60; van Ouderkerk a/d. Amstel f 59.25 P. C. en 450 halve centen = f 2.25; van Sloterdijk f 40.— en f 25.— P. C.; van Uithoorn f 6.30 P. C.; en van Weesp f 80.—.

Namens den kerkeraad voornoemd,

B. VAN SCHELVEN.

30 Juli 1914.

ZENDING OP SOEMBA.

J. Kooi te Roodeschool f 2.50; Uithuizen, gev. in de coll. f 1.—; A. Verwer Kzn. te Emmer-Compascuum, gev. in de brievenbus der Pastorie f 2.50; Mej. B. Bakker te Emmer-Compascuum, uit het Nikkertje der School f 2.22; Ds. Petersen te Veenendaal, van de kinderen van W. f 1.39; Ds. Scholten te Zuidhorn, uit de spaarpot van een jeugdige overleden zuster f 5.—; Ds. Bruin te Baflo, gev. in de coll. f 1.—; Ds. Geerds te Appingedam; uit de busjes van Geert Jager, Cornelis Bos, Jan v. Dijken, Johannes Hoeksema, Hendrika Hoeksema, E. isabeth Dam en Roelfien Deelman f 103.16, ver-

zam. op de gouden bruiloft van D. Eikema en S. Bos f 5.11¹/₂; N. N. te G. f 1.— + f 1.— = f 2.—; J. W. Zwartsenberg te Sauwerd, gev. in de coll. f 1.—; A. Smit te Haren, 2/maandel. contributie f 16.45; G. de Ruiter te Norg, uit de busjes in de kerk f 8.41; Ds. Fokkens te Dwingeloo, een gift f 10.—; P. Pilon te Bedum, van de Jongel.-Vereen. f 15.64, van de schoolkinderen f 6.42, van de Zendings-Vereen. f 32.94 = f 55.—; Ds. E. v. d. Laan te Onstwedde, uit de bus der Jongel.-Vereen f 5.—; Ds. Scholten te Roden, van Aaltje Holt f 0.64, Etje Beuving f 0.55¹/₂, van N. N. + N. N. een dankoffer f 1.— + f 1.50 = f 3.69¹/₂; Ds. Ubbens te Enumatil, van de Zendings-Vereeniging f 100.—; Ds. Meijering te Wildervank, van de Jonged.-Vereen. Wildervanksterdallen f 20.—; L. v. Dijken te Stadskanaal, gev. in de coll. f 10.— + f 5.—, in de brievenbus van Ds. Heida f 1.—, van de Zendings-Vereen. uit 3 wijken f 54.25, nag. Pinkstercoll. f 3.— = f 73.25; P. Koster te Valthermond, van de Knapen-Vereen. op no. 80 f 3.16, van de Jonged.-Vereen. f 4.—, saldo Zendingsbl. f 3.34 = f 10.50; W. P. Kampinga te Winsum, nag. Pinkstercoll. f 10.—; A. Kisteman te Rouveen, nag. Pinkstercoll. f 10.—; Ds. Kievits te Oldehove, verzam. door J. v. Langen, F. Dijkstra, T. Zwama, K. Bakker, H. Rutain en R. Mulder f 7.91; Ds. Bergsma te 2de Exloërmond, van de Jonged.-Vereen. f 7.95; B. Reinders te Kielwindeweer, van de Cents-Vereen. f 18.—.

Pinkstercollecte te: Appelscha f 18.71, Gees f 32.46, 't Zand f 117.95, Veendam f 81.03¹/₂, Zuidhorn f 81.73¹/₂, Spijk f 366.—, Bedum f 208.50, Ap-pingedam f 163.64¹/₂, Groningen (A) f 356.07, Sauwert f 54.88, Zwolle f 293.87¹/₂, Haren f 44.77¹/₂, Norg f 9.68, Schouwerzijl f 55.23, Vlagtwedde f 6.34¹/₂, Schildwolde f 55.63, Stedum f 60.—, Onstwedde f 48.10, Roden f 30.96, Ommen f 89.85, Thesinge f 131.—, Leens f 147.—, Enumatil f 80.—, Wildervank f 279.81, Stadskanaal f 176.03, Midwolda f 87.15¹/₂, Valthermond f 29.—, Niezijl f 35.91¹/₂, Nieuw-Weerdinge f 26.65, Staphorst f 15.85, Hardenberg f 37.71¹/₂, Lutjegast f 40.00¹/₂, Gramsbergen f 31.70, Ten Post f 65.36¹/₂, Oldenhove f 50.—, N.-Dordrecht f 15.72, Kampen f 237.95, Grootegast f 164.—, Zevenhuizen f 38.03, Onstwedder-Mussel f 7.35, 2de Exloërmond f 44.62¹/₂, Nieuweoord f 23.02¹/₂, Westeremden f 45.92, Nijverdal f 66.11.

Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, nag. Pinkstercoll. f 2.50; P. Koster te Valthermond, van de Knapen-Vereen. op No. 30 f 3.—; Ds. Dijkstra te Smilde: uit het busje van de kinderen van G. Veenstra f 4.37, A. Kruid te Zorgvlied 152 halve centen = f 0.76, Fennema te Ommen, busje Chr. school f 3.45, v. d. Scheer te De Krim f 2.50, Heetebrij te Ambt-Vollenhove, van de Jongel.-Vereen.

f 5.—, Gr. v. Dalfsen te Genemuiden, uit haar Nikkertje f 8.80; H. Munneke te Ommen, huisbusjes f 11.—, Boersma te Eexta, 100 halve centen = f 0.50, Egging te Ter-Apel, van de schoolkinderen f 2.20, Schiermonnikoog, gev. in de coll. f 5.—, Jongel.-Vereen. te De Krim f 5.89¹/₂; Ds. Reijenga te Siddeburen, van 't Slochter Zendingsf. f 50.—, K. C. Eldering te Nieuw-Amsterdam, van de schoolkinderen f 17.—; Ds. v. Halsema te Nijeven, nag. Pinkstercoll. f 1.—; H. A. Hulsebos te N.-Pekela, van de Zendings-Vereen. f 100.—; J. v. Dijk te Meppel, gev. in de coll. f 7.50 + f 5.— = f 12.50; Ds. Broekhuizen te Aduard, van de Jongel.-Vereen. f 1.—; Ds. Kool te Meeden, gev. in de coll. een dankoffer f 5.—; A. H. Homan te Ten Boer, uit het Negertje der schoolkinderen f 13.30 + van de leerlinge A. B. f 0.50 = f 13.80; Dr. J. Flach te Zuidlaren, uit de busjes van R. Hommes en J. Welmers f 40.80¹/₂; Mej. T. Bolhuis te Bedum, van de Jonged.-Vereen. f 7.30; Boerakker, Pinkstercoll. 1913 f 6.33; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f 5.—, bezorgd bij Haverman f 8.35, saldo kal. f 1.10 = f 14.45; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, uit het busje van Hillegonda v. d. L. f 7.85; Ds. Schaafsma te Ten Boer, gev. in de coll. f 35.—; E. Delhaas te N.-Buinen, nag. Pinkstercoll. f 1.— + f 1.— = f 2.—; Ds. Hussmann te Ihrhove, Pinkstercollecte te: Ihrhove M. 110.—, Emden M. 45.—, Campen M. 101.30, Bunde M. 115.—; Neermeer f 37.60, Kinderbusje te Campen M. 1.25, Zendingsbusje te Campen M. 26.42, Zondags-school te Emden M. 10.— = M. 436.57 = f 257.56, J. Nienhuis te Schouwerzijl, nag. Pinkstercoll. f 1.25; Mej. T. v. d. Laan te Hoogkerk, van de schoolkinderen f 1.25; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, bruiloft van H. de Boer f 3.74¹/₂ + gift f 2.50 = f 6.24¹/₂; A. Verwer Kzn. te Emmer-Compascuum, ²/₅ deel van een dankoffer gev. in de coll. f 10.—; J. Vierhout te Nieuwkoop, saldo kal. f 3.25; A. Bosma te Oldekerk, van N. N. 244 halve centen = f 1.22; D. de Wit te Harlingen, gev. in de coll. f 1.—; Mej. L. Fleurke te O.-Pekela, van de Jonged.-Vereen. f 6.57¹/₂; Ds. Scholten te Roden, busje J. Aukema Jr. f 8.47.

Pinkstercollecte te: Smilde (A) f 62.84, N.-Amsterdam f 43.68, N.-Pekela f 70.—, Meppel f 232.27, Aduard f 146.98, Zoutkamp f 41.32¹/₂, Meeden f 18.50, Smilde (B) f 5.—, Kielwindeweer f 31.65, Hollandscheveld f 30.86¹/₂, De Wilp f 9.46¹/₂, Ezinge f 70.55¹/₂, Wagenborgen f 15.03¹/₂, Beilen f 51.43, Diever f 98.—, Dwingeloo f 87.33¹/₂, Hijken f 16.88, Vledder f 5.76, Westerbork f 29.15, Zuidlaren, f 17.42¹/₂, Scheemda f 44.50, Groningen (B) f 232.23¹/₂; Overschild f 10.71, Kornhorn f 40.10, Deventer (B) f 17.29¹/₂, Boerakker f 14.40.

J. DUURSEMA, Quastor.

UITHUIZEN, 4 Juli 1914.

Het abonnementsgeld van 1914 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 cta. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cta. Ex. op beter papier f 1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voorname plaatsen

AMSTERDAMSCH E

**Maatschappij van Levensverzekering.
Maatschappij van Ongevallenverzekering.
Credietbank.**

AMSTERDAM, Keizersgracht 547/549.

DIRECTIE: JHR. MR. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN JR. - JHR. J. DE SAVORNIN LOHMAN - MR. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te KAMPEN verschijnt een nieuwe druk van den

STATEN-BIJBEL

(vroeger uitgegeven door JACOB en PIETER KEUR)
met al de volledige en onverkorte aantekeningen
met een inleidend woord van Prof. L. LINDEBOOM

Deze belangrijke uitgave geschiedt niet in het groote en onhandige folio of kwarto formaat, maar in het meer praktische OCTAVO formaat en is compleet in

45 afleveringen à 25 cent.

Deze 45 afleveringen zullen compleet drie kloeke en handige deelen vormen. Elke aflevering bevat minstens drie vel druks van 16 pagina's, en zal geregeld om de drie weken het licht zien. Deze Bijbel kost dus slechts

8 cent per week.

Bovendien ontvangen allen die inteekenen vóór de laatste aflevering verschenen is, de

drie prachtige Stempelbanden gratis.

Desverkiezend kan men ook inteekenen om dezen Bijbel te ontvangen in drie fraai en sterk gebonden deelen. De prijs is dan f4 per deel.

De eerste aflevering is bij elken Boekh. voorhanden en wordt op aanvraag gaarne toegezonden door den Uitgever.

Het adres voor een degelijk
Amerik. Orgel

en toch uiterst billijk
in prijs, is nog altijd

**Steunenberg's
Orgelhandel,**

Schuttenstraat 8, ALMELO.

**Vraagt prijscouranten
en betalings-conditiën.**

Op de Stichting „BLOEMEN-
DAAL” te Loosduinen kunnen
nog enkele

**JONGELINGEN en
JONGEDOCHTERS**

van 18 tot 30-jarigen leeftijd,
en instemmende met doel en
grondslag der Vereeniging, wor-
den geplaatst, om te worden
opgeleid voor den dienst der
verpleging.

Sollicitatiën worden ingewacht
bij den Geneesheer-Directeur.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

EN GY ZULT MIJNE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

HAND: iv 82

REDACTIE
H. DIJKSTRA . Smilde.
H. HOEKSTRA . Arnhem.

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR . ZAANDAM.
W. B. RENKEMA . RENKUM.

INHOUD: De volken altemaal zullen U loven. — Brieven naar Antiochie. — Ds. A. Merklijn te Magelang. — Dr. H. S. Pruijs te Djokja. — De Hollandsch-Javaansche Chr. School te Magelang. — Magelang. — Op een Colportagereis. — Behoort een Christelijk onderwijzer bij het Gouvernementsonderwijs? — Mohammedanen in Egypte. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

De volken, altemaal, zullen U loven.

De volken zullen U, o God, loven; de volken, altemaal, zullen U loven.

De natiën zullen zich verblijden en juichen, omdat Gij de volken zult richten [in] rechtmatigheid; en de natiën op de aarde, die zult Gij leiden. Sela.

De volken zullen U, o God, loven; de volken, altemaal, zullen U loven. Ps. 67 : 4 6.

Er is hier een vaste verwachting uitgesproken van de vervulling van Gods raad.

Wat heeft dit Israël wonderbaar heerlijk zijn bestemming gevoeld! Kunt ge niet innig in uw hart, gemeente van Christus, uwe eenigheid met dat volk gevoelen? En is het niet een schoone zaak, als onze soms doove kool door deze vurige kool nog mag worden aangestoken? Wat valt hier alle eigenbejag weg. Als God maar over de wereld gevreesd wordt, als Hij maar door de natiën geloofd en geprezen mag worden — dan zal het dit volk goed zijn. Dat is 't einddoel, dat ze, als het hoogste en beste begeeren. En ze zien heilbegeerig in, in Gods raad, en gelooven, zonder eenigen twijfel, dat God het daartoe leiden zal, en dat Hij hen daartoe gebruiken wil. Voorwaar, dit is al mee van 't beste in 't ware leven, dat uit God is.

Wat heeft het geestelijk Israël met zekerheid en gewisheid in zijn gemoed deze dingen verwacht. Dit kon alleen door niet aan te merken de dingen

die men ziet, maar de dingen die men niet ziet (2 Cor. 4 : 18). Want wat heeft Israël van de volken ondervonden? „Zij hebben mij dikwijls benauwd van mijne jeugd af, zegge nu Israël... Ploegers hebben op mijnen rug geploegd; zij hebben hunne voren lang getogen” (Ps. 129). En dat in den grond der zaak juist om en vanwege het voorrecht van Gods volk. „Mijn zoon, mijn eerstgeborene, is Israël” (Exod. 4 : 22). „Hij maakt Jakob zijne woorden bekend, Israël zijne inzettingen en zijne rechten. Alzoo heeft Hij geen volke gedaan; en zijne rechten, die kennen zij niet” (Ps. 147 : 19, 20). Dit wordt van den eenigen waarachtigen levenden God gezegd, die het getal der sterren telt, en ze alle bij namen noemt (vs. 4).

Israël stond als een getuige Gods onder de volkeren, om te verkondigen, dat de afgoden der volken slechts inbeeldingen huns harten waren, maar dat de Heere de hemelen heeft gemaakt (Ps. 96 : 5). Maar de heidenen geloofden, dat de nationale goden van elk volk bestonden; ze waren syncretistisch. Alleen en uitsluitend stond Israël daartegenover met het: „Onze hulpe is in den name des Heeren, die hemel en aarde gemaakt heeft” (Ps. 124 : 8). Dat was de diepste grond van de vijandschap der heidenen tegen Israël. En juist het vasthouden daaraan door Israël was in de toekomst een zegen voor die volkeren.

Dat is ook in onzen tijd in 't oog te houden ten opzichte van de Zending. Scherp moeten we altijd positie nemen tegenover degenen onder Christennaam, die slechts een graadueel verschil erkennen tusschen het Christendom en andere religiën; die de openbaring Gods verklaren als een product van de gedachten en de ontwikkeling van 's menschen geest, en die op zijn best het Christendom den schoonsten bloesem achten in de ontwikkeling van den Godsdienstigen aanleg der volkeren. Op dat standpunt verlamt men de ware kracht der Zending. Want die is gelegen in het: „Hoor, Israël, de Heere onze God is een ééinig Heere” (Deut. 6 : 4). En in het: „De zaligheid is in geen anderen; want er is ook onder den hemel geen andere naam, die onder de menschen gegeven is, door welken wij moeten zalig worden.” (Handel. 4 : 12).

Nu heeft Christus eenmaal gebeden: „Vader, vergeef het hun, want zij weten niet, wat zij doen” (Luc. 23 : 34). Maar iets van die liefde tintelde profetisch in het oude volk, wanneer ze aangaande hunne verdrukkers konden jubelen met vast vertrouwen: „De volken zullen U, o God, loven; de volken, altemaal, zullen U loven.”

Dat is nog iets anders, dan het verpletteren met eenen ijzeren scepter (Ps. 2 : 9), dat de profetie den Christus toeschrijft ten opzichte van de hem vijandige heidenen. Het is ook nog iets anders dan de geveinsde onderwerping der vijanden aan Israëls God, en het tribuut en de tol der hulde, die de afgodendienaars Hem zullen toebrengen.

Zeker — ook *dat* zal vervuld worden. Zooverre de volkeren instrument van satan en den antichrist zullen blijven, zal dit aan hen in vervulling gaan. Het is niet anders dan het zich buigen van alle knie eenmaal in den naam van Jezus, dergenen die in den hemel, en die op de aarde, en die onder de aarde zijn (Phil. 2 : 10).

Maar *hier*, in den psalm, gelijk zoo overvloedig in de profetie, blikte het oog der heiligen als 't ware in de voleinding der eeuwen en in het rijk der heerlijkheid in, en hoort hun oor den lof, die van alle uitverkorenen tot God zal opgaan, wanneer uit alle volken en natiën der aarde de verlostten door het bloed des Lams zullen zijn toegebracht. Geen klauw zou er in Egypte achterblijven (Exod. 10 : 26). Maar ook geen natie, aan welke God in het scheppingsleven haar eigenaardig stempel gaf, zal hier achterblijven. „De volken, *altemaal*, zullen U loven.”

Dat kan *alleen* gezegd worden, omdat ze meêdeelen zullen in 't heil des Heeren, in de verlossing die in Christus is.

Hoogt dan, gemeente, de wegen voor Dien, die in de vlakke velden rijdt (Ps. 68 : 5). Weest niet kinderen des koninkrijks, die zullen buitengeworpen worden in de uiterste duisternis, waar weening zal zijn en knersing der tanden, wanneer velen van Oosten en Westen zullen gekomen zijn, en aanzitten met Abraham, Izak en Jakob in het koninkrijk der hemelen (Matth. 8 : 11, 12). De goddelooze verlate zijnen weg, en de ongerechte man zijne gedachten; en hij bekeere zich tot den Heere (Jes. 55 : 7). Opdat ge moogt smaken en zien dat de Heere goed is; welgelukzalig is de man, die op Hem vertrouwt (Ps. 34 : 9).

Laat het u goed zijn, gemeente, nabij God te wezen (Ps. 73 : 28). Leert Hem voor uzelf kennen als uw God en Vader, die u in Christus alle schuld vergeeft, u tot zijne kinderen aangenomen heeft, u verlost van alle macht der zonde, des boozen en des doods, u eenmaal tot zich zal nemen. Wandelt als kinderen des lichts. Gij moogt en behoort u in Hem te verblijden. „Looft den Heere, roept zijnen naam aan, maakt zijne daden bekend onder de volken.” (Ps. 105 : 1).

Want dat zal de weg zijn, waarin het komen zal tot datgene, wat met de gewisheid des betrouwens op Gods woord en belofte bij herhaling in dezen psalm uitgeroepen wordt: „De volken zullen U, o God, loven; de volken, *altemaal*, zullen U loven.”

Laten we er uit den grond onzes harten bestendig naar staan, dat noch innerlijk noch uiterlijk de zonden bij ons heerschen, dat er stichting van ons uitga, dat wij Gods aangezichte in 't verborgene mogen ontmoeten, dat wij ook in de heilige *diensten* in zijn kerk Hem mogen ontmoeten, dat we genieten mogen de genade der schuldvergeving en der levendmaking, die in Christus is, dat we de gangen van den God des genadeverbonds in ons leven mogen opmerken van onzen eersten ademtucht aan. Zoo zal onze mond ontsloten worden tot zijn lof. Want *zóó* zullen de *volken* U, o God, loven; de volken, *altemaal*, zullen U loven.

God is waardig, met *blijdschap* gediend en aangeroepen te worden. *Wij* zijn van nature zoo ellendig. En zijne *genade* is zoo groot. Het is ook de uitgegroeide vrucht van 't ware geestelijk leven. Het rust niet vóór het daartoe komt.

Zoo zal het ook aan de „natiën” geschieden. Ze „zullen zich verblijden en juichen”. En dat wel hierom: omdat ze zullen leeren inzien, hoe God „de volken richt [in] rechtmatigheid”. Als ze dien eenigen waarachtigen God

leeren kennen en Jezus Christus, dien Hij gezonden heeft, dan gaan de oogen ook open voor de voorzienigheid Gods, voor de Godsregeering in eigen leven en in het leven der volkeren. Gods waarheid maakt ook in dezen helder en ruim van blik. Het kan verblijd doen zijn en doen juichen, op te merken hoe God de volken richt in rechtmatigheid. Hier is ook wel mede bedoeld het „bestrafen van vele volkeren” (Jes. 2 : 4), maar inzonderheid wordt hier daarop gezien, dat Hij den nooddriftige redden zal, die daar roept, mitsgaders den ellendige, en die geen helper heeft (Ps. 72 : 12). „En de natiën op de aarde, die zult Gij *leiden*.” Wat zal dat de natiën zich doen verblijden en juichen, dit op te merken. Bij 't vooruitzicht, verhoogt zich hier weder de klank der snaren in 't lied van Gods volk. Dit op te merken, dat de natiën op de aarde, lang onbekend met den waren God en zijn heil, in duisternisse en schaduwe des doods gezeten, nu ook nog wel zich afsluitende tegen het woord Gods, op *zijn* tijd van *Hem geleid* zullen worden, als de schapen zijner weide!

En zoo zal 't komen tot 't gene waarmee deze psalm besluit: „alle einden der aarde zullen Hem vreezen.” Al zal dat eerst aanbreken na ontzettenden strijd, en nederwerping door Christus van alle vijanden in den dag zijner toekomst — het *zal* komen. „De aarde zal vol van kennis des Heeren zijn, gelijk de wateren (den bodem) der zee bedekken” (Jes. 11 : 9). En van het uiterste einde der aarde zullen de psalmen gehoord worden tot verheerlijking des Rechtvaardigen (24 : 16).

Leeft dan, leeft, gij allen, met een verootmoedigde ziel en met een heilbegeerig hart, uit de verlossing die in Christus is, en uit de genade uws Gods. Hoe de vijand ook woede, „Hij heeft Pharaö's wagens en zijn heir in de zee geworpen.” Hebt goeden moed. Hij zal alle vijanden onder zijne voeten leggen. „Vertelt (dan) onder de heidenen zijne eere, onder alle volken zijne wonderen” (Ps. 96 : 3).

Arnhem, September 1914.

H. HOEKSTRA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Het werk des vredes is gestoord; het kanon buldert den haat der volkeren uit; allen zoeken het hunne, door heerschzucht en hebzucht aangegrepen. De zending zal van dezen toestand lijden. De finantieele gevolgen zullen zich het eerst laten gevoelen, ook de zedelijke gevolgen zullen niet uitblijven. Laten onze vrienden niet vergeten, dat er veel geld noodig is, om onze broeders op het zendingsveld in het leven te houden. Ze zullen zich van alle weelde, zoo ze die ooit genoten, spenen; ze zullen alle uitgaven, die ook maar mogelijkerwijze kunnen uitgesteld worden, uitstellen, maar ze moeten leven en om te leven moeten ze geld hebben en dat geld moet hun uit Nederland gezonden worden en daarom moet elk, die nog *iets* kan, bijspringen. Velen **kunnen** niet, maar sommigen kunnen nog, en wie **kan**, beseffe den nood.

Over den oorlog wil ik u niet schrijven, over wat waarschijnlijk en onwaarschijnlijk is, wordt genoeg geredeneerd; wij vinden al onze vertroosting daarin, dat onze God en Vader alle dingen in Zijn hand heeft en dat door dit alles Zijn Rijk komen zal.

Gij hebt mij naar aanleiding van mijn jongsten brief gevraagd, of het wel den rechten toon was, waarin ik geschreven heb over de redactie's van „Standaard” en „Heraut”. Naar uw oordeel kon die toon „prikkelen”. Dit zou me zeer smarten, want daarmee zou de zaak des Heeren niet gediend zijn. Voor Dr. A. Kuyper gevoel ik een groote vereering en als Zijn Exc. de schrijver is van de stukken in de „Standaard” over de Buiten-bezittingen, wat ik niet zeker weet, maar door velen vermoed wordt, dan is hij mijn oudere en in alle opzichten mijn meerdere en ik zou er leed over dragen, als ik immer een woord zou schrijven, dat hem kon prikkelen. Mocht het geschied zijn, hij vergeve het mij.

Maar ik heb het meestal ook niet tegen de „Standaard” en nog minder tegen den hoogbejaarden Redacteur van dat blad.

Trouwens de „Standaard” heeft ook nooit *onze* zending aangevallen, heeft veelmeer in het algemeen gesproken van de wenschelijkheid om te arbeiden op de Buiten-bezittingen, als politiek blad lag dat ook meer in de lijn om te spreken van den arbeid der zending in het algemeen en uit het oogpunt van regeeringsbeleid. Met dat advies werd ik het hoe langer hoe minder eens; ik geloof wij moeten Java juist hebben, en de Mohammedanen aanvallen. De krijg dezer dagen kan het ons weer leeren. Wat geeft het als Duitschland of Frankrijk hier of daar een afgelegen dorpje bezet in het vijandelijk land; de hoofdveste moet men hebben en daarop richt men al zijn kracht. Maar, als gezegd, tegen de „Standaard” ging nooit mijn ernstig protest.

Veelmeer heb ik het tegen de „Heraut”, en tegen het met name onder-teekend schrijven van Prof. Dr. H. H. Kuyper.

Ik ben vast overtuigd, dat hij ongelijk heeft, met hetgeen dat hij geschreven heeft in no. 1882 d.d. 15 Febr. 1914. Het komt mij voor, dat hij weerlegd is door Dr. Esser in zijn brochure: „*De Goddelijke Leiding in de Zending*” en in onderscheiden stukken van Ds. D. Bakker in de „Macedoniër”, inzonderheid in het stuk dat een plaats vond in het jongste September no.

Prof. Dr. H. H. Kuyper heeft gezegd, dat onze zending, *wat het aantal bekeerlingen betreft, onderaan staat*.

Daartegenover hebben Dr. Esser en Ds. Bakker bewezen, wat ik ook telkens herhaald heb: *onze zending staat niet onderaan*.

Prof. Dr. H. H. Kuyper heeft gezegd, dat onze Gereformeerde Kerken *van 1892 af met kracht de zending hebben ter hand genomen*.

Daartegenover hebben Dr. Esser en Ds. Bakker bewezen, dat onze zending *eerst in 1900 eenigszins krachtig is begonnen*. Herhaaldelijk is door mij gevraagd om een voorbeeld op eenig terrein der wereld, van een zending die na 14 jaren een belangrijk resultaat heeft bereikt.

Nu acht ik de „Heraut” verplicht tegenbewijs te leveren, en als hij dat niet kan, moet hij herroepen.

Hij heeft onze zending wel eenige schade toegebracht door zijn schrijven, dat naar mijn oordeel onvoorzichtig was. Er zijn verscheiden menschen, die aan de „Heraut” gezag toe kennen, en daar moest de redacteur wat meer mee gerekend hebben. Nu is er naar mijn oordeel maar één middel, om het gestichte kwaad te herstellen en dat is herroepen. Door dat nu royaal en onomwonden te doen, steunt hij de zending weer. Naar mijn oordeel is dit voor Dr. H. H. Kuyper een dure plicht. Ik vermoed zelfs, dat hij, als dit schrijven u in handen komt, reeds herroepen zal hebben, en ik hoop het van harte. Ik zou hem er wel om willen bidden en smeeken, ik zou hem ook wel willen „prikkelen”, als ik hem er maar toe brengen kon.

Zie, nu heb ik eens zeer duidelijk en in vollen ernst mijn meening gezegd; wees nu zoo goed en maak mijn pad verder schoon.

Ik dank u zeer voor uw opmerking. Een vriend die mij op feilen wijst, is een oprechte vriend.

Voor ditmaal sluit ik. In October kan ik u, naar ik hoop, verblijdend nieuws vertellen.

Sm., 25-8-'14.

t.t. H. DIJKSTRA.

Ds. A. Merkelijn te Magelang.

Voor enkele weken ben ik persoonlijk naar de dessa Pantjessan geweest, om er godsdienstoefening te houden. 't Was niet de eerste maal, dat ik er kwam; ik had al eens met de luidjes, die daar geregeld de koempoelan bezoeken, kennis gemaakt, maar ik durfde nog niet persoonlijk er heen te gaan, om koempoelan te houden.

Ik heb er eerst geruimen tijd, week aan week mijn helpers naar toegestuurd; der ervaring ook op ons terrein leert dat een te spoedige komst van den Zendeling zelf afschrikkend werkt, en 't is reeds gebeurd, dat een koempoelan, die tamelijk goed bezocht werd, sterk achteruitging na de komst van den Zendeling.

Dat pleit niet voor de Zendingen zult ge zeggen, toch weer niet te vlug met uw oordeel. Zoolang de Javaantjes nog weinig of niets begrijpen van de prediking, zijn ze wel toegankelijk voor hun eigen landgenooten; maar zoodra in dat stadium de Zendeling zelf zich vertoont, ontstaat er wantrouwen; ze kunnen niet begrijpen, dat een Hollander inderdaad tot hen zou komen om het goede voor hen te zoeken. Voorzover ze met Hollanders in aanraking zijn geweest, hebben zij ze leeren kennen als heeren, die er zijn om bevelen uit te deelen aan de Javanen; en als er nu een Hollander komt met de bewering, dat hij gekomen is om hun heil te zoeken, dan gelooven ze dat zoo maar niet; en om aan alle moeilijkheden te ontkomen, blijven ze voortaan dan maar liever van de koempoelan weg.

Het is dus noodzakelijk, om de grootste voorzichtigheid te betrachten. Eerst moeten er dan ook de helpers naar toe; indien de Javaantjes dan iets van de prediking beginnen te begrijpen, inzien waar het omgaat, dan blijven er sommigen weg, anderen volharden, en die anderen zijn dan de geschikte personen voor verdere bearbeiding. Wanneer nu eenmaal in het getrouwe clubje ingezien wordt dat het houden van koempoelan geen bijbedoelingen heeft, maar inderdaad het geestelijk welzijn der bevolking zoekt, dan kunt ge er als

Zending heen, en dan moet ge er ook heen; uw wegblijven zou verklaard worden uit gebrek aan belangstelling en het zou deprimeerend op de koempoelanbezoekers werken.

Toen dan ook naar het oordeel van mijn helper de geschikte tijd er was om er persoonlijk heen te gaan, heb ik het gewaagd om me er te vertoonen en een enkel woord te spreken.

Met een eenigszins bezwaard hart ging ik er heen; men zegt als Hollander, met geheel andere opvattingen en gewoonten zoo gauw iets, dat vooral bij een eerste bezoek, verkeerd wordt verstaan, of strijdig is met de adat der bevolking; men voelt zoo behoefte aan wijsheid, om toch niet af te stooten.

Toen ik in Pantjessan arriveerde, werd ik hartelijk ontvangen; in een groote pendopo (voorgalerij) van een dessahuys, in die pendopo zou de koempoelan plaats hebben. Een vijftal luidjes waren aanwezig, met wie ik onder het genot van een kopje thee en een sigaret, die ik aan de aanwezigen gaf, wat zat te praten. Het gesprek ging over de dagen van Wilhelm, ze vertelden me, dat Wilhelm daar meermalen was geweest, dat er in die dagen een tamelijk groote gemeente was, die echter na den dood van Wilhelm van lieverlede was verdwenen; de meesten waren afvallig geworden en tot hun vroeger leven teruggekeerd.

Het was een mooie aanleiding om ze er op te wijzen, hoe God blijkbaar deze dessa niet toeliet, maar zijn dienstknecht andermaal zond, om de verstrooide schapen bijeen te verzamelen. Al sprekende waren er meerdere belangstellenden binnengeslopen en was het getal aangegroeid tot 32. Zoo groot was het getal nog niet geweest, en met opgewektheid mocht ik spreken, over den droom van Jakob te Bethel, over den Christus als de ladder Jakobs, die den weg tot den hemel ook voor het Javaansche volk weer had geopend.

De Javaantjes maken in het begin het

spreken niet gemakkelijk; telkens vallen ze me in de rede om een vraag te doen of in hun woorden te herhalen wat ik gezegd had ten teeken dat ze er iets van begrepen.

Na de koempoellan werd er een goede rijsttafel voor me klaargemaakt; een glas gloeiend heet water stond als drinkwater voor me klaar; ze wisten dat ik alleen gekookt water dronk en nu dachten ze dat ik dat gekookte water ook alleen drinken wou als het zoo van het vuur kwam; ik moest m'n lachen onderdrukken; ze hadden teveel moeite gedaan dan dat ik ze over hun vele zorg nog zou kunnen uitlachen.

Toen ging ik slapen; de beschrijving van die slaapgelegenheid zal ik u maar besparen; dat het er schoon uitzag kan ik niet zeggen, maar ze hadden hun best gedaan, en alles uit hun dessa bijeengegaard, om het zoo geriefelijk mogelijk te maken. Dat ik me 's morgens echter wou wasschen, daar keek de eigenaar van het huis wel wat vreemd van op; zoo iets had hij blijkbaar nog nooit gezien, en ik bracht hem een weinig in verlegenheid, toen ik een handdoek of een

lap die er op geleek, van hem begeerde. 't Heele huis zocht hij door en kwam ten slotte met een Javaansch baadje aandragen met de vraag of ik dat soms kon gebruiken. Natuurlijk nam ik het met dankbaarheid aan, maar ben toch van plan om voortaan in mijn koffer mee te nemen, wat ze zoo in de dessa niet hebben.

Ik mocht niet weggaan voordat ik beloofd had te zullen zorgen, dat er een school kwam; ze begeerden het sterk en ik kon heengaan met de overtuiging, dat God in die dessa werkt; er is belangstelling, die, als niet alles bedriegt, blijvende vrucht zal dragen. Een viertal van die hoorders begeerden reeds den doop, en naar het getuigenis der helpers, is die begeerte ook oprecht. Laat uw gebed voor deze dessa mogen opgaan. De moeilijkheden zullen nu eerst recht aanbreken en de macht, die satan over de bevolking heeft, zal hij ze niet lijdelijk laten verbreken.

Met hartelijke groeten,

Uw br. in Chr.

A. MERKELIJN.

Dr. H. S. Pruijs te Djokja.

Voor het eerst gedurende de jaren, waarin ik het hospitaal hier ken, verkeert het in den normalen toestand van gewenschte kalmte. Uit vorige brieven en verslagen weet ge reeds, hoe het aantal patënten steeds belangrijk groter was dan het aantal beschikbare bedden; verleden jaar b.v. 151 op 130 plaatsen en daarbij nog dagelijks afwijzen wegens plaatsgebrek. Dat was een noodstand, die alleen aanvaard werd, omdat het niet anders kon. Hoe dikwijls namen we ons voor minder lijders op te nemen; doch telkens kwamen er weer nieuwe in zulk een toestand, dat afwijzen onmogelijk was. Het spreekt vanzelf, dat het personeel op die manier afgejakkerd wordt en de zieken niet behoorlijk hun eisch krijgen; deze bezwaren werden wel gevoeld, maar er was weinig aan te doen. Sinds eenige maanden kwam hierin verandering. Het hospitaal is gewoon bezet, zelfs waren er soms enkele bedden leeg. Deze toestand wordt dankbaar aanvaard door alle partijen, doch dwingt ons ook, om ons nu eens rustig rekenschap te geven van de oorzaken van dit verschil.

En dan staat met groote letters bovenaan het woord Solo. Hoe noodig het was, daar een hospitaal te openen, blijkt ach-

teraf wel het best uit de groote vermindering hier te Jogja. Wij wisten wel, dat er steeds vrij veel Soloneezen in het hospitaal kwamen en op de polikliniek, doch gaven er ons toch nooit rekenschap van, dat hun aantal zoo groot was.

Niet alleen de bewoners van de hoofdstad Solo gaan nu naar hun eigen hospitaal, maar ook al wat aan gene zijde van den halven afstand woont. Welk een weldaad voor die menschen, die nu geen dagreizen meer behoeven af te leggen en ook tijdens hun verblijf in het hospitaal nog eens gemakkelijk bezoek van hun familie kunnen ontvangen.

Behalve vanwege den afstand zijn er ook, die door den aard hunner ziekte aan Solo den voorkeur geven of door ons daar heen verwezen worden; dat zijn de moeilijke gevallen van oogziekten, die we gaarne aan br. Vogelesang overlaten.

Een andere oorzaak van mindere drukte in het hospitaal vind ik in de toename der hulphospitalen. Dat te Toengkak, vroeger meer een asyl voor zieke dakloozen, is langzamerhand gereorganiseerd tot een flink hulphospitaal; en sinds Sambije er vervangen is door Waria, een der flinkste verplegers, wordt daar ook polikliniek ge-

houden.

Verder zit Kasimin te Wonosari, waar ook een hulphospitaal in aanbouw is en hij voorloopig al vast de loopende zieken behandelt. Ik ben er onlangs eens heen geweest, 25 paal of 37,5 K.M., een heele afstand. Kasimin en zijn vrouw waren verheugd eens iemand te zien, want ze zitten er erg eenzaam; maar juist dat die plaats zoo afgelegen is, maakt dubbel noodig, dat de lijders ook daar eenige hulp vinden.

Meer ten zuiden van Jogja, op de onderneming Barongan is ook een flink hulphospitaal in aanbouw van 60 bedden; afstand pl.m. 10 paal, gelukkig met den auto te bereiken, wat met Wonosari in het Zuidergebergte niet het geval is. Zoo breidt zich het web, waarmee we Jogja overspannen willen, steeds uit en zitten wij als de spinnekop in het centrum. Waarschijnlijk zal Ngadiman te Barongan geplaatst worden; hij vindt daar gezelschap in de onderwijzers van de zendingsschool (Toeren), die er vlak naast staat.

Met Solo en de hulp-hospitalen acht ik voor mij den verminderden toeloop naar ons hospitaal volkomen verklaard en behoef dus niet naar andere factoren te zoeken. Anders zou men wel geneigd zijn, aan Sarikat Islam te denken, de beweging onder de Javanen, waar zoo veel over te doen is. Men heeft zelfs in dit verband aan de regeering verweten, dat de toestemming om in Solo te mogen beginnen eene tactische fout was en de menschen zou verbitteren.

De honderd patiënten, thans reeds in Solo gemiddeld aanwezig in het hospitaal, schijnen er anders over te denken. Het wordt trouwens wel duidelijk, dat Sarekat Islam een in hoofdzaak maatschappelijke beweging is, die zich kant tegen uitzuigerij en onderdrukking. Dat de gekozen naam op den mohammedaanschen godsdienst wijst, is daar bij niets bijzonders. In een roomsche streek zal men aan een vereeniging met zuiver liefdadig of maatschappelijk doel allicht den naam van een of anderen heilige verbinden om het vertrouwen der menschen te winnen. De massa gaat eerder op een naam af dan dat ze bijvoorbeeld de statuten grondig zou gaan onderzoeken. Evenzoo zal men, voor welk doel ook, de duizenden Javanen het gemakkelijkst tot toetreden bewegen, als de naam een mahomedaansche kleur aangeeft.

Het kan zijn, dat ik mij vergis en er wel degelijk meer beslist partij-kiezen onder

zit; doch dit zal zich eerder uiten in de keuze eener school bijvoorbeeld: in ons hospitaal merken we er niets van en hebben vrij veel aanraking met hadjies.

Om verschillende redenen komt de ingetreden kalmte ons goed te pas. Vooreerst is er nu voor br. Offringa gelegenheid, om zich grondig op het Javaansch toe te leggen; en voorts heeft hij ook een begin gemaakt met het inrichten, op bescheiden schaal, van een laboratorium, waardoor het diagnostisch onderzoek der patienten grondiger en meer naar de eischen der steeds voortschrijdende wetenschap zal kunnen geschieden. Zooals ge weet, liep zijn studie meer in deze richting. De regeering verleent weer op onbekrompen wijze medewerking, door het in bruikleen afstaan van de noodige utensiliën en bij gemis aan een afzonderlijk vertrek heeft br. Offringa daartoe een kamer van zijn huis ingericht.

Zoo lang zulk een inrichting er niet was, hebben we ons ook weten te behelpen; maar voor de zieken is het beste nauwelijks goed genoeg; en daarom verheugen we er ons zoo in, dat met het toenemend aantal arbeiders ook verdeling van werk mogelijk wordt.

In Solo een oogenkliniek, in Jogja straks gelegenheid voor wetenschappelijk diagnostisch onderzoek, zoo moet het gaan. Wat houdt onze jonge medici toch terug, dat ze niet in veel grooter aantal komen opdagen, om aan dezen zich zoo heerlijk ontwikkelenden arbeid mede te werken?

Verder heb ik nu gelegenheid om naar een lang gekoesterden wensch een javaansche handleiding voor ziekenverpleging samen te stellen; en dit is van meer actueel belang geworden, nu de regeering ook verplegers gaat opleiden en daartoe onze handleiding wil laten drukken. Wat er in moet staan, is niet zoo moeilijk te zeggen; maar de juiste vertaling geschiedt met behulp van een javaansch onderwijzer, woordje voor woordje en zin voor zin; en dat is zeer tijdroovend.

Ten slotte zullen we ook nog eenige hulp verleenen aan het hospitaal te Modjowarno, waar door zeer buitengewone omstandigheden tijdelijke hulp dringend noodig wordt. Met instemming van den Raad van Toezicht zal br. Offringa een deel van zijn vacantie daaraan besteden; en ik hoop, dat dit ook uwe goedkeuring zal wegdragen.

Met broedergroeten,
PRUIJS.

De Hollandsch-Javaansche Christelijke School te Magelang.

Wie heeft niet gehoord van „Horstmans School”? Deze school is nu overgeplaatst naar Magelang en Ds. A. Merkling vertelt ons de historie van een en ander:

Een gebeurtenis, die stof geeft tot dankbaarheid, is wel de overplaatsing van de Hollandsch-Javaansche school uit Temanggoeng naar Magelang.

De school van Temanggoeng is u wel bekend; indertijd is er heel wat gesproken in de Zeeuwsche kringen en is ze ten slotte door de leidingen van Gods Voorzienigheid oorzaak geworden dat de Zeeuwsche kerken Temanggoeng niet als Zendingsterrein kozen, aangezien de kerk, die Temanggoeng als arbeidsveld koos ook die school over moest nemen en het overnemen van die school juist teveel finantieele bezwaren met zich meebracht.

Die school was tot voor enkele maanden de school van br. Horstman in Temanggoeng. Hoewel deze school veel beloofde in het begin van zijn bestaan, werden de verwachtingen niet geheel bevredigd; het leerlingenaantal nam eer af dan toe en het werd steeds duidelijker dat een bloeiende Christel. Holl. Javaansche school op Temanggoeng niet zou te krijgen zijn.

Verschillende oorzaken werkten mede om deze school tot een eenigszins kwijnend bestaan te brengen. In de eerste plaats de plaats Temanggoeng zelf, die maar klein is en dus weinig leerlingen kan leveren aan de school aldaar; de leerlingen moesten van buiten komen; toen deze school door br. Horstman opgericht werd, kwamen er ook tal van leerlingen uit andere plaatsen, die een goed tehuis vonden in het internaat, dat aan die school verbonden was. In de dagen der oprichting van deze school was ze een van de weinige op Java waar Javanen Hollandsch konden leeren, en vooruitstrevende Javanen hebben toen van de gelegenheid in Temanggoeng een dankbaar gebruik gemaakt.

Echter, de tijden zijn veranderd. Op elke plaats van eenige beteekenis heeft de Regeering zelf Hollandsch-Javaansche scholen opgericht. Ook in Temanggoeng kwam van Regeeringswege zoo'n school, zoodat de Javanen steeds minder in de noodzakelijkheid kwamen om hun kinderen elders te laten studeeren; ze konden ze op de plaats van hun eigen woning of althans dichtbij, op de Holl.-Jav. school van de regeering doen; het gevolg daarvan liet zich al spoedig gevoelen voor de school van br. Horstman.

Verleden jaar in September kwamen er

2 onderwijzers uit voor deze school, de heeren Bos en van Oosten; en de hoop bestond, dat de school in Temanggoeng weer vooruit zou gaan, nu er onderwijzers met de noodige bevoegdheden aan waren verbonden. Ook in deze hoop werden we teleurgesteld; na enkele maanden was er slechts een enkele bijgekomen en het werd al duidelijker dat de school in Temanggoeng weinig toekomst zou hebben.

Toen kwam het voorstel om de school te verplaatsen en wel naar Magelang, dat als aangewezen was om de school uit Temanggoeng daar voort te zetten. Ik heb meermaals gedacht, hoe gelukkig, dat we Magelang als Zendingsterrein hebben gekozen; ware dit niet het geval geweest, dan zou de school in Temanggoeng moeilijk naar een andere plaats overgebracht kunnen worden, en had ze een kwijnend en duur bestaan moeten leiden.

Dat de kerken van Zeeland indertijd Temanggoeng hebben opgegeven ter oorzaak van de school en Magelang hebben gekozen, blijkt nu juist te zijn tot behoud van die school. Zeeland heeft nu op zijn terrein op gemakkelijke wijze een Holl.-Javaansche school gekregen met twee Europeesche onderwijzers, die, naar we hopen, van beteekenis mag zijn voor de komst van Gods koninkrijk in deze landen.

Aanvankelijk gaat het goed; het leerlingenaantal is reeds meer dan in Temanggoeng en een flinke vermeerdering van leerlingen is in 't zicht.

Ik behoeft u niet te zeggen hoe blij ik ben met deze school; ze geeft weer aanraking met de ouders der leerlingen, en we hebben weer een middel meer om loopgraven te graven naar de vesting van het Mohammedanisme.

Waar de overplaatsing zoo spoedig heeft plaats gehad, kunt ge wel begrijpen, dat we nog geen schoolgebouw hebben kunnen oprichten; de school wordt tijdelijk gehouden in een gehuurd huis, dat ruimte biedt voor school en woning van een der onderwijzers.

Met de school is ook het internaat naar Magelang overgeplaatst; de leiding van dit internaat, waar 14 jongens zich in bevinden, berust bij het hoofd der school, den heer Bos. Het getal leerlingen der school bedraagt 39. We worden werkelijk bijzonder gezegend op Zeelands terrein; God geeft het als in den slaap. Een school te mogen hebben, waar een internaat aan verbonden was, was steeds een mijner idealen voor Zeelands Zendingsterrein; een internaat is zoo mooi; ge hebt

de jongens dan ook buiten de schooluren; de geheele vorming is dan aan de onderwijzers opgedragen; er ontstaat in het internaat meer band tusschen de leerlingen en de onderwijzers; er wordt gesproken over enkele zaken waarvoor men op de school zelf geen of weinig gelegenheid heeft; het christelijk leven wordt door de interne leerlingen van nabij aanschouwd, en ze zijn onttrokken aan den invloed van eigen Javaansche omgeving, waar telkens weer de indrukken worden weggevaagd, die de gewone dagscholieren op de school mochten hebben ontvangen. Zoo'n internaat is van veel beteekenis en als ik de keuze moest doen tusschen het hebben van alleen een school of van alleen een internaat, mijn keuze zou niet twijfelachtig zijn. Ik zou het internaat begeeren en de school aan anderen overlaten.

Dezer dagen is er op Java ook een christelijk internaat opgericht voor jongens, die de Holl.-Javaansche scholen hebben afgehoopen en nu hun studie voortzetten aan de Javaansche dokterschool, juristenschool en andere inrichtingen van meer uitgebreid onderwijs; een prachtige instelling; daar moeten we heen hier op Java en ook bij u in Holland.

Er zijn tegenwoordig tal van Javanen, die in Holland aan de universiteiten gaan studeren; de meesten worden daartoe in staat

gesteld door een commissie van heeren, die werkt met een rijke regeeringssubsidie; jammer, dubbel jammer dat er op dit gebied nog geen christelijke commissie is, die evenzoo steun kan verleen bij de studie, en er voor zorgt, dat deze Javanen in christelijke huizen worden ondergebracht. 't Zou van zoo groot belang zijn indien de uit Holland terugkeerende Javanen geen haat was ingedruppeld tegen den christelijken godsdienst. Er ligt hier nog zoo'n zware roeping voor ons christenvolk on vervuld. Wanneer wij door een commissie in Holland in staat gesteld werden om veel belovende Javanen ter voltooiing hunner studie naar Holland te zenden, die daar dan in christelijke gezinnen moeten worden opgevoed, dan zou de Zending daarmee een prachtige indruk maken op de bevolking, duidelijk als het ook hieruit zou zijn, dat we waarlijk het goede zoeken van het Javaansche volk, en we konden in de toekomst wetenschappelijke Javanen terugverwachten, die of zelf christen waren geworden of althans sympathiek tegenover het christendom en de Zendingbeweging zouden staan. God moge het geven dat spoedig enkele mannen zich mogen aangorden tot die taak.

Mijn hartelijke groeten,

Uw br. in Chr.

A. MERKELIJN.

MAGELANG.

Ds. L. v. Loon van Koudekerke gaf een beschrijving van Magelang en de zending aldaar, die onze lezers belangstelling zal inboezemen.

Hij schrijft:

Magelang is de hoofdplaats van de Residentie Kedoe. Het ligt in het N.O. dier residentie, in het dal van den bovenloop der Progo, dat ingesloten door zes bergen en de hen verbindende ketens om zijn weelderige pracht en vruchtbaarheid wel de tuin van Java genoemd wordt. Overal zijn de bergheellingen tot op aanzienlijke hoogte bebouwd, langs de rivier treffen we sawah's aan, hoogerop aanplantingen van tabak, mais en groenten.

Magelang is heerlijk gelegen, ter hoogte van bijna 1200 voet boven het vlak der zee, aan den linker oever van den Progo, die door een 50 voet diepe rotskloof zich schuimend een weg baant. Het telt 26000 inwoners, waaronder vele Chineezers. De stad is ruim gebouwd. Een breede hoofdstraat doorsnijdt de stad van het Noorden naar het Zuiden, waaraan de bijzonder uit-

gestrekte aloen-aloen ligt met de Gouvernementskantoren, kazerne, regentswoning, missigiet en andere gebouwen. Het residentshuis ligt wat terzijde. Nabij den aloen-aloen vindt men de meeste Europeesche woningen, vooral van officieren, daar hier een sterk garnizoen ligt. De Chineesche kampong in het Zuiden en verschillende Javaansche kampongs maken het overig deel der stad uit.

Magelang is om haar gezonde ligging terecht beroemd. Ook heeft Magelang bekendheid verkregen door de aldaar gevestigde stichting van den oud-middernachtzending Van der Steur, waar voornamelijk soldatenkinderen en andere ellendigen een toevluchtsoord vinden.

Het is nu dit Magelang, dat de Gereformeerde Kerken van Zeeland verkozen tot haar Zendingsterrein. Niet aanstonds is hare keuze op dit terrein gevallen. Eerst scheen Temanggoeng het Zendingsterrein te zullen worden. Wijlen dr. Wagenaar ijverde daarvoor op de vergadering der Classis Middelburg en op de Zendingconferentie te

Terneuzen met al de gave der welsprekendheid die hem eigen was. Br. Horstman, voorheen Zending, beroepbaar tot Dienaar des Woords, nu onderwijzer aan een onderwijs-instituut aldaar, de Javaansche taal volkomen machtig, scheen een begeerlijke kracht. Maar nadat gebleken was, dat de keuze van dat terrein door groote bezwaren werd gedrukt, voornamelijk door de overname van het onderwijsinstituut, hetgeen de Gen. Deputaten als voorwaarde stelden, werd het terrein losgelaten.

Daarna werd de keuze gevestigd op Solo. Evenwel kort te voren had ook Amsterdam om dat terrein verzocht. En „wie eerst komt, eerst maalt,” werd hier in toepassing gebracht Solo werd aan Amsterdam toegewezen.

Daarop werd Bandjar-Negara aan Gen. Deputaten aangevraagd. Hiertegen werd door dezen geen bezwaar ingebracht en zoo was Bandjar-Negara het Zendingsterrein der Zeeuwsche Kerken geworden. Dit was in het jaar 1910.

Evenwel ook daarin kwam verandering. In het jaar 1911 kwam bij de Zeeuwsche deputaten voor de Zending een schrijven in van de Miss. dienaren op Java, die eenparig adviseerden Bandjar-Negara los te laten en Magelang te kiezen. Ds. Bakker, dat jaar in het vaderland, zette ook op een vergadering in Middelburg de voordeelen van Magelang boven Bandjar-Negara in het licht. Aan die adviezen werd gevolg gegeven en in Nov. tot verandering besloten en Magelang gekozen. Ter verontschuldiging van Zeeland kan hier worden gezegd, dat toen ten vorige jare de keuze viel op Bandjar Negara, dit terrein werd gekozen, omdat er niet anders te kiezen viel. De Gen. Synode had geen andere terreinen genoemd. Haar Deputaten hadden tegen die verandering geen bezwaar. Zoo werd na langdurige schommeltocht Magelang definitief het Zendingsterrein van Zeeland.

Ook voorheen is in Magelang het Evangelie verkondigd. In het jaar 1888 was de vrouw van zendingeling Wilhelm lijdende aan malaria, waarom het noodig werd gedeeld, dat zij eenigen tijd in hooger gelegen

streek verblijven zou. Wilhelm vertrok toen naar Magelang.

Gedurende die gedwongen vacantie in Magelang was Wilhelm ijverig in het Evangelie werkzaam. Verlangend om ook in Kedoe de Kruisbanier te planten, vroeg hij toelating aan het Gouvernement volgens art. 123 en verkreeg die. Na eenigen tijd keerde hij weer naar Poerworedjo terug, doch bleef op Kedoe het oog gevestigd houden. Zelf kon hij niet veel aan den arbeid aldaar doen, doch Sadrach en Markoes waren zijne trouwe helpers en in Magelang stelde hij een zekere Moesa Wirawidjaja, een trawant van Sadrach, als evangelist aan.

Zeet opgewekt schreef Wilhelm in 1890, dat in Kedoe niet één, maar twee deuren voor het Evangelie geopend waren en een groote schare het geloof gehoorzaam was geworden. In October bedroeg het aantal „geloovigen” volgens een opgave van Moesa reeds 1115. In Juli van dat jaar werden de eersten door Wilhelm gedoopt en voor het einde des jaars waren er Kerken gesticht, uit wier midden ouderlingen waren gekozen, en waren drie jeugdige kerken in classikaal verband gebracht, als Classis Kedoe, met de Synode der Javaansch-Christelijke Kerk op Midden-Java. Zoo voorspoedig was het nog nergens in de Zending onder de Mohammedanen gegaan en Kedoe, om haar natuurpracht en vruchtbaarheid de tuin van Java geheeten, scheen zulks in Wilhelm's oog ook in geestelijk opzicht te worden.

Ds. Lion Cachet kwalificeerde echter in zijn „Een jaar op reis” het Christendom, gelijk het door Moesa voortgeplant werd als „een mengelmoes christendom, dat spoedig vele aanhangers mocht vinden, doch geene winste leverde, in de redding van zielen en uitbreiding van het Koninkrijk Gods”. „Kenniss van de behoefte des zondaars, evenzeer als aangaande den Persoon en het werk des Verlossers” bleek bij Moesa te ontbreken.

Onze broeder Merkelijn heeft dan ook geen aansluiting aan de nog bestaande Sadrach's gemeenten kunnen vinden. Hij heeft den arbeid van nieuws af te beginnen.

Op een Colportage-reis.

Logies.

Men vindt in het binnenland van Java op verschillende wijze een nachtverblijf.

Het primitiefste is wel in een waroeng, de gewone plaats, waar onze colporteurs overnachten. Wij hebben daar nog geen ervaring

van. Op sommige plaatsen — zooals in Karang-Poetjoeng, waar wij den vorigen keer over schreven — heeft het gouvernement een passantenhuis — pasangrahan — waar men over het algemeen voor billijken prijs zeer goed kan logeeren. Op districts-hoofd-

plaatsen logeert men gewoonlijk bij het districtshoofd, — waar men ontvangen wordt op een wijze, die niets te wenschen overlaat. Slaap- en badkamer is op zijn Europeesch ingericht en de wedana, blij vaak nog weer eens een gast te hebben, slooft zich uit U het aangenaam te maken. Het is alles gastvrijheid. Toch doet gij verstandig op de één of andere, niet in het oogvallende wijze, te zorgen dat uw gastheer de gewone vergoeding — men geeft gewoonlijk voor middageten, logies en ontbijt een rijksdaalder — ontvangt. Zóó logeeren wij dan ook in Madjenang en Wanaredja bij den wedana (districtshoofd).

Een doctor Djawa.

Bij den eersten hadden wij het genoegen den dokter djawa te ontmoeten, die op zijn doorreis juist daar logeerde. De man was volgens den wedana, ook „iemand van den godsdienst”. Onder dien term bleek onze wedana algemeene menschenliefde te verstaan, want noch aan den mohammedaanschen noch aan den christelijken godsdienst bleek de zóó bij ons geïntroduceerde dokter te doen. Wel scheen het een man te zijn die meer dan velen zijner collega's belangenloos ook de nooden van den kleinen man ter harte neemt. Verder: theosophie en nog eens theosophie!

Wonderlijk hoeveel opgang bij de Javaansche aristocratie de theosophie in enkele jaren gemaakt heeft. Stormenderhand heeft ze de harten veroverd.

Dat bleek ons bij vernieuwing bij den wedana van Wanaredja. Deze had zelfs verscheidene dikke boeken in het Javaansch over theosophie, de allerlaatste jaren verschenen. Als wij niet oppassen wordt de christelijke propaganda geslagen door de uitgaven van theosophischen kant!

Een zoon had hij op Paul Krugerschool, de christelijke school, die van de Gereformeerde Kerk in Batavia uitgaat, hoofd de Heer Floor. Een dochter op een Kloosterschool van de Roomschen in de Preanger.

Van Mohammedanisme merkt gij bij die prijaji's (aanzienlijken) gewoonlijk niets.

Rijken.

Heel anders is dat bij de rijkere onder de volksklasse.

Dáár, dat flinke huis, is de woning van het dorpschoofd van Tjipoeroes. Laten wij er eens binnen gaan. Als de welvarende eigenaar, opvallend welgedaan in vergelijking van den anders gewoonlijk vermagerden Javaan, naar voren treedt, straks gevolgd door zijn vrouw, blijken ze beiden oude bedevaartgangers (hadji's) te zijn. Gij kunt dat dadelijk aan de kleeding, met name de hoofdbedekking, zien.

Ze weten, dat wij christenen zijn. Toch is de ontvangst niet onwelwillend. Vooral onze bijbelsche geschiedenis met platen trekt de aandacht. Volgens onzen colporteur, die hier voornamelijk het woord voert, is het de bron (eigenlijk zegt hij „hen”) van een in deze kringen heel bekend Javaansch geschrift, bevattende bijbelsche geschiedenissen volgens Arabische overleveringen. Gewoonlijk komt dat laatste boek slechts in handschrift en dan niet Arabische letter voor. Zij hadden echter het eerste deel, juist een vorig jaar in Solo in druk verschenen, met Javaansche letter. De vrouw was erg benieuwd, hoe het met Jozef afliep, want dat eerste deel eindigde met zijn komst in Egypte.

Natuurlijk kochten zij die 104 verhalen. Na een gezellig gesprek, waarin heelemaal niets bleek van de animositeit (bitterheid), tusschen Islam en Christendom gaan we verder. Hoe jammer toch, dat de afstanden zóó kolossaal zijn. Zóó'n man moest men weer kunnen opzoeken!

Behalve zoo bij gelegenheid aan de hui-zen aangaan, vinden de colporteurs het meest hun terrein van werkzaamheid op de markten. Ze zitten dan op een matje tusschen andere kooplui, met hunne boekjes rond zich verspreid.

Wij stellen ons maar op in een waroeng (Kraam). Daar trachten wij gesprekken aan te knopen of voor een klein gehoor een toespraak, b.v. over den verloren zoon, te houden.

Zoo spoedden de vier dagen, die wij voor ons reisje afgezonderd hadden, om. Wij hadden ongeveer een 300 boeken en boekjes verkocht en de colporteurs iets minder.

Eenigszins moe van de stevige wandelingen, maar overigens zeer voldaan, keeren wij terug. Wat het uitwendige betreft hadden wij genoten van al het schoone, dat Java te genieten geeft, evenveel als iemand die een voetreisje in zijn vacantie maakt. Naar het geestelijke hopen wij, dat het zaad nog eens mag opgaan. Op den langen duur zal ook de colportage een kracht zijn, die den harden bodem opent.

B. J. ESSER.

Poerbolinggo, 4 Sept. 1913.

Behoort een Chr. onderwijzer bij het Gouvernementsonderwijs?

Deze vraag stelt de heer Jac. Pot, Hoofd der Chr. Holl. Jav. school te Gombong en beantwoordt haar aldus:

„Ik kan gerust zeggen, dat wij hier de eenigen zijn, die trachten den Zondag te heiligen. Ge kunt wel begrijpen, dat we hier pijnlijk missen het gezamenlijk opgaan

naar 's Heeren Huis. Toch zijn hier op Gombong menschen genoeg, die een christelijke opvoeding gehad hebben, maar „dat gaat er hier in Indië wel af,” zeggen ze zelf. En zoo kom ik op de veelbesproken quaestie: Behoort een onderwijzer bij het Gouvernementsonderwijs? Men kan zoo gemakkelijk beredeneeren, dat ze weliswaar binnen de schoolmuren „neutraal” moeten zijn, maar dan toch in hun particuliere leven zulk een goeden invloed kunnen uitoefenen.

Maar dat is alleen mogelijk, wanneer men zich met dat vooropgezette doel opgeeft en zelf buitengewoon vaststaat in het geloof. Maar het gros valt af! Ik ken een man, die in Nederland onderwijzer was aan een Christel. School gehuwd is met een Christel. Onderwijzeres, en hier werkt aan een Gouvernmentsschool, „natuurlijk om geld te verdienen,” naar hij zegt. En ik ken een ander, die in Holland nog geen betrekking heeft gehad, maar op Java komt met hooggestemd idealisme, een sympathiek jongmensch, die ook spreekt over het uitoefenen van goeden invloed; maar eenige weken later klaagt hij het uit: „Ik voel mij geestelijk zakken!” En na een week toont hij met zijn daden, dat hij gezakt is. Dat is de practische beantwoording der vraag: „Behoort een Christelijk Onderwijzer bij het Gouvernementsonderwijs?”

Mohammedanen in Egypte.

Dr. S. M. Zwemer, die nu in Egypte den Islam bestudeert, schrijft in de „Hope”:

„Er is geen twijfel of de Bijbel wordt meer door de geleerde Mohammedanen bestudeerd dan ooit te voren. De circulatie der Schrift neemt in alle gedeelten van Egypte snel toe. De aanvallen der Mohammedanen op het Christendom, beide in de pers en in boeken, worden gewoonlijk in deze dagen gebaseerd op den Bijbel zelve, en opperen bedenkingen aangaande zijn karakter en inhoud, of verdraaien hem met het doel om hunne verhouding tegenover de zendelingen te rechtvaardigen.

De bitterste aanvallen gedurende het afgelopen jaar werden op het karakter van Jezus Christus gemaakt en die aanvallen werden op de verdraaiing van de feiten, die in de Evangelien beschreven staan, gebaseerd: Zijn gebruik van wijn; zijn zoogenaamde onbeleefdheid tegenover zijne moeder; zijn bitter verwijt der Farizeërs; zijne lafhartigheid in den hof; en andere beweringen te grof en godslasterlijk om genoemd te worden, werden

aangevoerd om te bewijzen, dat Christus niet zonder zonde was.

Het is duidelijk, dat het doel dezer argumenten is om de blijkbare ontevreedenheid van vele Mohammedanen met het historisch karakter van Mahomed tegen te gaan, dat zoolang bedekt bleek, doch thans voor allen ontbloot wordt.

De bediening van den Doop aan een aantal bekeerlingen, het aanzienlijk getal leerlingen in de christelijke scholen, de scheuring die tusschen de conservatieve en progressieve Mohammedanen is ontstaan over maatschappelijke en intellectuele zaken hebben veel discussie teweeg gebracht. Ouders worden gewaarschuwd hunne kinderen niet naar de christelijke scholen te zenden uit vrees, dat zij misschien christenen zouden worden. Doch in weerwil van dit adverteeren zijn de scholen vol, alsmede de hospitalen, en de christelijke bijeenkomsten worden door velen bezocht.

Korte Berichten.

Gister was 't voor de Evangelische Gemeente (Weteringkerk) te Amsterdam een groote dag. Haar eerste zendeling werd n.l. afgevaardigd naar 't arbeidsveld der gemeente op Sumatra (Samosir, een eiland in 't Tobameer).

's Morgens tien uur had de inzegening plaats door Ds. W. D. Linthout, nadat Inspecteur Spiecker de feestrede had gehouden.

's Middags half drie hield zendeling Eigenbrod zijn afscheidsrede, terwijl 's avonds om 7 uur verschillende predikanten en andere bekende zendingsmannen spraken.

De Ev. Gem. neemt dezen zendingspost geheel voor haar rekening.

Dit is de vroegere Chr. Ger. Gem., die zich met Ds. Smitt omstreeks 1880 heeft afscheiden.

Door Gods goedheid werden we verblijd met de geboorte van een welgeschapen zoon.

A. MERKELIJN

A. MERKELIJN-

Magelang, 29 Juni '14.

OERLEMANS.

Emeritaat-ds. Wijers.

Men schrijft ons uit Indië:

Ds. Wijers, Ger. pred. te Batavia, vroeg wegens gezondheidsredenen aan de Classe te 's-Gravenhage zijn emeritaat aan. Was zijne gezondheid vorig jaar reeds wankel, thans kwam er een keelaandoening bij, waarvoor de Kerkeraad hem verlof voor onbepaalde tijd aanbood. Op raad van den direc-

teur-geneesheer en eersten geneesheer van het krankzinnigengesticht te Buitenzorg, wenschte hij zijn druk ambt in het warme tropische klimaat van Batavia neer te leggen.

Ongeveer 15 jaren was ds. Wijers dienaar des Woords bij de Geref. Kerk van Batavia en heeft, zoo de Indische jaren als naar gewoonte voor dubbele jaren geteld worden, ongeveer 40 dienstjaren.

Beide geneesheeren verklaren echter, dat hij in een koel, tropisch klimaat (600 à 700 meter boven zee), wel een niet al te drukken werkkring zou kunnen waarnemen.

Was ds. Wijers in 1899 de eerste predikant, die van uit Indië werd beroepen, hij zal nu ook de eerste emeritus-predikant zijn, die zich in Indië als zoodanig vestigt, daar hij, zoolang hij nog iets in Indië doen kan voor Gods Koninkrijk, geen roeping naar eenige kerk in Nederland kan gevoelen.

In Indië kan hij straks Gereformeerde kerken, als zij tijdelijk hun dienaar missen, alsmede kringen van geloovigen, die zijn dienst begeeren, helpen.

Eerstelingen.

Op Zondag 21 Juni mocht ds. Merkelijs den eersteling van zijn Zendingsarbeid te Magelang doopen, en op Zondag 5 Juni nog drie: twee uit de dessa Pantjessan en één uit Magelang.

Nog een achtal begeert den doop, waaronder de priaji Prawata.

De Nederlandsche Zendingsconferentie van 1914.

Omtrent de a.s. Conferentie kunnen wij berichten dat, na velerlei correspondentie, het volgende plan voor de a.s. Conferentie is opgemaakt.

Maandag 26 October. (Bellevue). Gezellige Samenkomst.

Spreker Br. H. Weiss, over zijn reis naar Suriname.

Dinsdag 27 October. (Bellevue). 9.30 Bidstond, Ds. M. A. Adriani. 10 uur Overzicht van de Zending, Dr. J. R. Callenbach. 10.45 Missionsinspector Kriele, Barmen, Nieuw-Guinea. 2 uur Zendings-director M. Lindénborn. De rechtstoestand der Inlandsche Christenen.

Daarna toespraken van gasten.

Dinsdagavond. (Nieuwe Kerk).

W. Breukelaar en Dr. J. Lammerets van Bueren.

Woensdagmorgen 28 October. (Bellevue) 9.30 Bidstond, Ds. P. E. Barbas. 10 uur Dr. B. J. Esser, De Chineezzen in Indië. 2 uur L. J. van Wijk, De roeping van de Zending tegenover het Bijbelgenootschap.

De Chr. Ger. Kerk in Amerika heeft nu

ook Deputaten voor de zending, 13 in getal. De „Wachter“ geeft ons hunne namen:

Door de ySnode werden de volgende broeders benoemd tot deputaten voor de Heiden Zending:

Rev. J. Manni, president—Classis Illinois.

Rev. H. Walkotten, vice-president—Classis Zeeland.

Dr. Y. P. De Jong, secretaris—Classis Grand Rapids Oost.

Dr. H. Beets, Cor. Sec.—Classis Grand Rapids West.

Rev. J. Dolfin, Penn.—Classis Muskegon.

Rev. M. Van Vessem—Classis Holland.

Rev. K. Poppen—Classis Hackensack.

Rev. R. Bolt—Classis Hudson.

Rev. C. De Leeuw—Classis Pella.

Rev. H. C. Bode—Classis Ostfriesland.

Rev. F. Stuart—Classis Orange City.

Rev. H. M. Van der Ploeg—Classis Sioux Center.

Rev. A. Guikema—Classis Pacific.

De eerste zes vormen een uitvoerende Commissie om in gewone en spoedeischede zaken te handelen.

LEESTAFEL.

De heer J. H. Kok te Kampen, gaf weer vier dingen:

a. Een goede roman: „**De Savoysche pleegdochter**“, door Debora Alcock.

Een goed verhaal over de dagen van Calvin te Genève.

b. Een boek met mooie tekststukjes uit de nalatenschap van Ds. J. v. Andel, verzameld door Ds. C. Lindeboom, getiteld: „**Uit de Heilsfontein**“.

c. Een vurige pleitrede voor „**Het recht en het Belang der vrije Universiteit**“ door Dr. H. H. Kuyper.

d. Een vierde voordracht van Ds. J. J. Knap te Groningen over „**De Bedelingen der Kerk.**“

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

De oorlog maakt mijn lijstje buitengewoon klein. Ik ontving van Mej. v. d. Bom uit het busje van de Juliana-School te Rotterdam f 2.30 en van den heer Eekma uit het schoolbusje Nijkerkerveen f 1 —. Meer niet. H. D.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba. Uit het busje van H. Veenstra te Smilde f 4.52, Mej. te W. te Steenwijk f 2.50. H. D.

Ontvangen voor de Generale Kas.

Door Notaris v. d. Vlugt te Utrecht legaat van wijlen Mevr. de Wed. G. A. Hoogeveen Dros f 2000. Door C. Dubel van de Geref. Kerk te Pernis f 15. Door A. J. Negberink van Hendrik Aamschot te Gelselaar opgespaarde halve centen f 1.04. Door Ds. H. Dijkstra door hem in het Zendingsblad reeds verantwoord f 76.89¹/₂. Door Ds. J. A. de Vries te Zaandam van Mej. Kooij te Gouda opgespaarde halve centen f 1.—.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Aug. '14.

ZENDING OP SOEMBA.

P. C. v. d. Linde te Tilburg, van de Zendings-Vereen. f 10.—; D. Hamming te Groningen, uit zijn catechisatiebus f 48.25¹/₂, gev. in de coll. f 10.50 = f 58.75¹/₂; Ds. Middelveld te Hoogkerk, uit Bedum (B) busjes in de kerk f 10.40, van Hendr. O. halve centen f 0.55 = f 10.95; Ds. Elzinga te Groo-tegast, gev. in de coll. f 10.—; W. Brandsma te Thesinge, van de leerlingen der school f 26.—; Ds. Kievits te Oldehove, N. N. f 10.—, Jantje R. te Saaxum halve centen f 0.50, verzam. door K. Bakker, H. Roeters, O. Spriensma, J. de Langen, H. Mulder, T. Zwama f 7.05 = f 17.55; Ds. Geerds te Appingedam, gev. in de coll. f 2.50; P. Buikema te Leens, nag. Pinkstercoll. f 2.50; W. Kuipers te Ten Boer, uit de busjes in de kerk f 25.33; Ds. Binnema te Niezijl, busje f 18.—, Jonged.-Vereen. f 3.80, kinderen van G. Knoop halve centen f 0.60 = f 22.40; Ds. Fokkens te Dwingelo, gev. in de coll. f 10.— + f 2.50 + f 2.50 = f 15.—; Ds. De Boer te Garrelswier, 2/mdl. contributie van de Zendings-Vereen. f 20.—; Ds. Bronsema te Hoogezand f 2.—; Ds. Gispén te Zwolle, van de Herv. Hulp-Zendings-Vereen. een deel coll. plaatselijk Zendingsfeest f 15.—; Mevr. Texer—Offringa te Groningen, van N. N. f 2.50, halve centen van de kinderen Alkema f 0.50 = f 3.—; E. Delhaas te N.-Buinen, Zendingsbusje f 18.26¹/₂, W. Noorlag f 1.73¹/₂ = f 20.—; Dames v. d. Hoorn te Oudshoorn, van kamhaar, capsules enz. f 12.70; Ds. Bakker te Emmen, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Smitt te Zuidlaren, uit Smilde (B) f 2.15; A. Zijlstra te Groningen, van N. N. f 2.50; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, nag. Pinkstercoll. f 2.50; Ds. Boersma te Lutton, gev. in de coll. f 5.—; A. de Ruiter te Enschedé, van de Zendings-Vereen. saldo '13 f 211.10, gev. in de coll. f 1.50 + f 1.—, saldo '14 f 53.38¹/₂ = f 266.98¹/₂; Ds. Scheps te Deventer: van de kerk te Deventer (B) f 50.—, van Mej. A. Schippers halve centen f 0.95, Jan Bax dito f 1.—, beide te Holten = f 1.95; T. Scholtens te Roodeschool: Zendings-Vereen. f 34.05, bruiloft bij Mevr. O. f 6.77¹/₂, schoolbusje f 2.37¹/₂ = f 43.20; W. Jager te Winschoten, saldo kal. f 4.20; Dr. Schotte Har-

denberg, uit Dalfsen van br. H. K. O. loon van op Zondag te verrichten dijkwerk f 5.50.

Pinkstercollecte te: Bedum (B) f 15.67, Oude-Pekela f 64.03, Emmer-Compascuum f 58.70, Munnekeziel f 55.50, Ruinerwold—Koekeanga f 86.13¹/₂, Coevorden f 25.64, Pieterburen f 34.64, Ter-Apel f 20.52¹/₂, Stads-Musselkanaal f 108.—, Zwartsluis f 73.98¹/₂, Almelo f 192.27¹/₂, Delden f 27.30, Deventer (A) f 33.73¹/₂, Enschedé f 123.01¹/₂, Enter f 9.61, Glanerbrug f 17.49, Haaksbergen f 10.63¹/₂, Hengelo f 35.91¹/₂, Holten f 68.86, Olst f 8.—, Rijsen f 16.80, Vriezenveen f 3.57¹/₂, Wierden f 17.44¹/₂, Avereest f 19.19¹/₂, Bergenheim f 27.—, Dalfsen f 38.25, Dedemsvaart f 100.—, Den Ham f 62.18¹/₂, Heemse f 131.40, De Krim f 52.11, Lemelerveld f 5.69, Lutton f 29.88, Nieuw-Leusen f 21.33¹/₂, Vroomshoop f 77.06¹/₂.

Ds. Kolthoff te Veldhausen: reeds in April ontvangen coll. te Veldhausen M. 155.12, busjes en giften M. 244.88 = 400 M. = f 236.—; W. Kuipers te Ten Boer, gev. in de coll. f 10.—; Ds. Laman te Assen, een gift uit Borger f 1.—; Ds. v. d. Kouwe te Ferwerd, gev. in de coll. f 3.—; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, verzam. door Mej. Mooibroek van de schoolkinderen f 4.—; Ds. Hussmann te Irlhove, N. N. te Bunde 10 M. + 20 M., N. N. te Neuman 2 M. = 32 M. = f 18.88; Uithuizen, gev. in de coll. f 2.50; H. J. Kuipers te Zwartsluis, van de Zendings-Commissie f 150.—; Ds. Broek Roe-lofs te Schildwolde, busjes van H. ten Have f 5.01, J. Tamminga f 12.29¹/₂, C. Stuurwold f 2.04 = f 19.34¹/₂; H. Zijlman te Groningen, nog uit de catechisatiebus van Ds. Vogelaar f 15.75; Ds. Kolthoff te Veldhausen, Pinkstercollecte te: Nordhorn 33.58 M., Laar 245.— M., Emblichheim 557.95 M., Uelsen 96.— M., Wilsom 109.— M., Diverse gaven 59.47 M. = 1100 M. = f 649.88; Ds. Keressies te Den Ham, gev. in de coll. f 4.97; A. Blaak te Sappemeer, uit het busje van Elzinga f 0.80; L. v. Dijken te Stadskanaal, Wijk 3 van Oving f 17.75, busjes van Fr. Hackenes f 10.50, van J. Horlings f 2.22, van M. v. Dijken f 1.47¹/₂, van A. de Bey f 8.—, Wijk 2 van A. Niks f 36.95, Wijk 6 van Okken f 10.10, gev. in de coll. f 1.— + f 10.— = f 97.99¹/₂; A. Verwer Rzn. te Emmer-Compascuum, gev. in de coll. f 2.—; Ds. R. Middelveld te Hoogkerk: gev. in de coll. f 1.—, gecoll. door T. Boswijk en Annie v. Dam, boottocht Borkum f 9.—; K. Kremer te Berlikum, van de schoolkinderen f 10.—.

Pinkstercollecte te: Haulerwijk f 17.35¹/₂, Steenwijk f 85.02, Nieuwolda f 19.03¹/₂, Wijhe f 14.65, Zuidbroek f 27.23.

J. DUURSEMA, Quastor.

UITHUIZEN, 3 Aug. 1914.

Het abonnementsgeld van 1914 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 cta. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cta. Ex. op beter papier f 1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereeniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

J. ZOMER — ELECTRICHE DRUKKERIJ „VADA” — WAGENINGEN.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voorname plaatsen

AMSTERDAMSCH E

**Maatschappij van Levensverzekering.
Maatschappij van Ongevallenverzekering.
Credietbank.**

AMSTERDAM, Keizersgracht 547/549.

DIRECTIE: JHR. MR. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN JR. - JHR. J. DE SAVORNIN LOHMAN - MR. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te KAMPEN verschijnt een nieuwe
druk van den

STATEN-BIJBEL

(vroeger uitgegeven door JACOB en PIETER KEUR)
met al de volledige en onverkorte aantekeningen
met een inleidend woord van Prof. L. LINDEBOOM

Deze belangrijke uitgave geschiedt niet in het groote en onhandige folio of kwarto formaat, maar in het meer praktische OCTAVO formaat en is compleet in

45 afleveringen à 25 cent.

Deze 45 afleveringen zullen compleet drie kloeke en handige deelen vormen. Elke aflevering bevat minstens drie vel druks van 16 pagina's, en zal geregeld om de drie weken het licht zien. Deze Bijbel kost dus slechts

8 cent per week.

Bovendien ontvangen allen die inteekenen vóór de laatste aflevering verschenen is, de

drie prachtige Stempelbanden gratis.

Desverkiezend kan men ook inteekenen om dezen Bijbel te ontvangen in drie fraai en sterk gebonden deelen. De prijs is dan f 4 per deel.

De eerste aflevering is bij elken Boekh. voorhanden en wordt op aanvraag gaarne toegezonden door den Uitgever.

Het adres voor een degelijk
Amerik. Orgel

en toch uiterst billijk
in prijs, is nog altijd

**Steunenbergh's
Orgelhandel,
Schuttenstraat 8, ALMELO.**

**Vraagt prijscouranten
en betalings-conditiën.**

Op de Stichting „BLOEMEN-
DAAL" te Loosduinen kunnen
nog enkele

**JONGELINGEN en
JONGEDOCHTERS**

van 18 tot 30-jarigen leeftijd,
en instemmende met doel en
grondslag der Vereeniging, worden
geplaatst, om te worden
opgeleid voor den dienst der
verpleging.

Sollicitatiën worden ingewacht
bij den Geneesheer-Directeur.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

EN GY ZULT MIJNE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

HAND. 1482

REDACTIE
H. DIJKSTRA . Smilde.
H. HOEKSTRA . Arnhem.

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR . ZAANDAM.
W. B. RENKEMA . RENKUM.

INHOUD: Ds. H. Hoekstra. — Brieven naar Antiochie. — De Opleidingsschool. — Christen-Inlanders. — De Heer T. v. Dijk schoolopziener op Soemba. — Ds. D. K. Wielenga te Pajeti. — Met vacantie. — Korte Berichten. — Busjes. — Giften.

Ds. H. Hoekstra.

Onze waarde Broeder, Ds. H. Hoekstra, is krank geweest, en zal dien ten gevolge gedurende een paar maanden genoodzaakt zijn het schrijven van Meditatiën te staken. Dit zal velen onzer lezers zeer teleurstellen, maar zij zullen er zich, naar we hopen, geduldig in schikken. Deze maand ontbreekt de meditatie; voor het Nov. no. zijn maatregelen in overweging om zoo goed mogelijk in het gebrek te voorzien.

Onze broeder was zeer ernstig krank, naar men meende nabij den dood. Dat doodsgevaar is gelukkig voor het oogenblik geweken, maar hij is nog zeer zwak. Mevrouw vraagt de voorbede der lezers.

We drukken hier over een bladzijde uit, zijn jongste geschrift, een predikatie, met het oog op den nood der tijden, in den bundel, „De Nood der Tijden”, uitgegeven bij J. H. Kok te Kampen.

Deze predikatie handelt over Jes. 32 : 1. 2 : „Zie een Koning zal regeeren in gerechtigheid en de vorsten zullen heerschen naar recht. „En (die) man zal zijn als een verberging tegen den wind en een schuilplaats tegen den vloed, als waterbeken in een dorre plaats, als de schaduw van een zwaren rotssteen in een dorstig land.”

Hij schrijft daarin aldus:

„De vijand woedt in *zijn* gebied. Want de aarde is des Heeren, mitsgaders hare volheid, de wereld, en die daarin wonen (Ps. 24). De hel braakt hare verdervingen uit in *Immanuëls* land. En nochtans regeert ook daarin deze rechtvaardige koning, en zal hij een hoog vertrek zijn voor allen die tot hem toevlucht nemen. Het zal gered zijn, voor eeuwig, wat bij hem schuilt. Het zal heerlijk gemaakt zijn door de genade der aanneming tot kinderen en der levendmaking. En „over alles wat heerlijk is zal eene beschutting wezen. . . . er zal eene hut zijn. . . . tot eene toe-

vlucht en tot eene verberging tegen den vloed en tegen den regen." (Jesaja 4 : 5, 6).

Dat is het: „En (die) man zal zijn als eene verberging tegen den wind en eene schuilplaats tegen den vloed."....

O bergt u dan, zondaren, bergt u, gij volk, bergt u, gij allen, in deze hutte, onder de vleugelen van dezen Koning. Want, al is het niet door oorlogsgeweld, zeker, zeker komt ook tot u de wind en de vloed. Gij hebt „ook geen geweer in dezen strijd" (Pred. 8 : 8). O, bergt u dan in dit heden der genade onder de heerschappij van dezen Koning.

(Die) man is dus eene verlossing en bevrijding voor wie tot hem toevlucht nemen, van alle verdervende macht van zonde, satan en dood. Hij stelt veilig in 't hoog vertrek en in den vasten burcht van de eeuwige genade Gods, die in hem is. Hier geldt het woord: „Zie, Ik heb den smid geschapen, die de kolen in het vuur opblaast, en die het instrument voortbrengt tot zijn werk; ook heb Ik den verderver geschapen, om te vernielen. Alle instrument, dat tegen u bereid wordt, zal niet gelukken, en alle tong, (die) in het gerichte tegen u opstaat, zult gij verdoemen. Dit is de erve der knechten des Heeren, en hunne gerechtigheid is uit Mij, spreekt de Heere" (Jes. 54 : 16, 17).

Maar (die) man is ook eene heerlijke vervulling van de behoeften van het menschenhart, en Hij maakt de zijnen zich van die behoeften bewust. Die behoefte van het menschenhart aan God, aan de genade, aan leven, vindt haar afschaduwing en symbool daarin, dat de tong van een mensch wel eens aan zijn gehemelte kan kleven van dorst (Ps. 22 : 16). O, wat gingen de inwoners der wereld, wat ging ook wel Gods volk, bij tijden, in eigenlijken, in natuurlijken zin, door dorre streken. 't Volk in Babels ballingschap versmachtte; 't wachtte op 't leven uit de dooden. En als de Heere ze zou terugleiden naar Kanaän, dan zou het ook nog wel eens door dorre streken gaan. Maar God zegt: „De ellendigen en nooddruftigen zoeken water, maar er is geen, hunne tong versmacht van dorst; Ik de Heere zal ze verhooren, Ik, de God Israëls, zal ze niet verlaten. Ik zal rivieren op de hooge plaatsen openen, en fonteinën zetten, en het dorre land tot watertochten" (Jes. 41 : 17, 18).

O, wie zal 't beschrijven, hoe een dronk waters de versmachtende gewonden op 't slagveld kan verkwikken. En als ze daarin dan eens de genade huns hemelschen Konings mogen proeven en smaken, aan wien ze zich leeren overgeven voor tijd en eeuwigheid, en toebetrouwen, wat zal de lafenis dan dubbel kostelijk zijn. (Die) man zal zijn... „als waterbeken in eene dorre plaats."

Komt, gij allen, leert hem zoo kennen voor uw ziel. In den dorst naar den levenden God, naar genade, naar leven, naar de waarheid van het woord, is hij de eenige en nooit opdrogende fontein. O, vergezelschap u met Gods volk in hunnen weg. „Als zij door het dal der moerbezieboomen doorgaan, stellen zij Hem tot eene fontein; ook zal de regen hen gansch rijkelijk overdekken" (Ps. 84 : 7). De regen van Gods liefde en genade, die in hem is; de regen van Gods gunst; de regen des Geestes, leven gevende in den dood. Ja waarlijk, (die) man zal zijn „als waterbeken in eene dorre plaats."

Innerlijke, geestelijke sterking is Gods volk noodig. Gevoel er maar persoonlijk veel behoefte aan, aan die waterbeken, die de Heere in dorre plaatsen uitzendt. Innerlijke, geestelijke sterking dus."

De Heere geve onzen broeder die innerlijke geestelijke sterking in zijn zwakken toestand!

Smilde, 24-9-'14.

H. DIJKSTRA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! In Oct. zou ik u verblijdend nieuws vertellen. Dat mag ik gelukkig doen.

Ik begin met over te nemen de nadere verklaring van de „Stand.” no. 13013, die bevestigt dat dit blad Java niet wil loslaten en ook niet „gaande houden”, maar onze missie als een stad op een berg wil stellen. Meer kan de warmste vriend der zending op Java niet begeeren. De „Stand.” schrijft als volgt:

Java nooit loslaten.

Naar uit een artikel in de Bazuin en een recensie in het *Theol. Geref. Tijdschrift* blijkt, komt er een streven op, om missionair „Java los te laten”.

Beide schrijvers bezigen deze harde, krasse uitdrukking.

Hoog noodig is 't daarom, dat men zoo spoedig mogelijk de booze geesten noeme, die zoo schuldig ondernemen in 't zin hebben.

Ook al liet één Javaan den Islam los, om het Evangelie te omhelzen, toch moet onze missie op Java onvoorwaardelijk stand houden.

Wijken, en Java loslaten, zou schuldig vergrijp aan de ons heilige zaak zijn.

Aan de bestrijding van dit ongeoorloofd pogen hopen we dan ook, zoodra we maar weten, uit wat voor hoek het opkomt, met alle kracht deel te nemen.

Dat, nu de Buitenbezittingen een schoone kans van geheel exceptioneele aard bieden, het verzaking van plicht zou zijn, zoo we hiervan niet, naar de mate van onze kracht, partij trokken, spreekt vanzelf.

Maar daarom Java loslaten, nooit!

Geen oogenblik.

Als een stad op den berg moet ook onze missie-post op Java heel het eiland tegen-
glanzen.

Dat zijn we dus eens: *Java nooit loslaten!*

Toen het bovenstaande reeds gezet was ontving het „Zend. Blad” van Zijne Exc. Dr. A. Kuyper het volgende, waarin dezelfde gedachte breder wordt ontwikkeld.

Mijnheer de Redacteur!

Verleen, zoo ik U beleefdelijk verzoeken mag, plaats aan dit hiervolgende schrijven over een verschil van inzicht, dat in zake de Zending rees.

Uit drieërlei oogpunt zou ik mij niet verantwoord achten, indien ik een korte toelichting, rakende dit geschilpunt, terughiel. 1o. Als gewezen Minister draag ik mede verantwoordelijkheid voor de aanstelling van Generaal Van Heutz tot Gouverneur-Generaal in Indië; 2o. als gewezen lid der Gereformeerde Synode van Middelburg, voel ik mij verantwoordelijk voor de toen in zake de Zending gekozen gedragslijn; en 3o. als reiziger in het land van den Islam voel ik mij gehouden van voorlichting te moeten dienen aan hen, die den Islam niet anders dan 't zij uit geschriften, 't zij door verblijf in onzen Oost-Indischen Archipel kennen.

Generaal Van Heutz heeft als Bewindvoerder in Indië een daad verricht, die voor onze Zending in de Oost van zeer gewichtige beteekenis was. Een groot deel van onze Buitenbezittingen was, toen hij op Buitenzorg den zetel innam, weinig meer dan nominaal bezit. Nu zag hij 't eerst in, hoe dit, vooral bij het opkomen van de geheel nieuwe beweging in Oost-Azië, voor ons gevaarlijk kon worden. Dit bewoog hem toen, met tact, beleid en veerkracht, dit nominaal bezit reëel te maken, en het was de onlangs afgetreden Minister H. Colijn, die daarbij zijn rechterhand was, en dit grootsche werk op zijn last tot stand bracht.

Ons bezit werd nu reëel.

Juist dit echter bracht in de godsdienstige overtuiging van de bevolking dezer gewesten een volstrekten ommekeer te weeg. Zij waren Animisten, en het Animisme kan

zich zulk een politieke wijziging van den toestand niet anders verklaren, dan uit machteloosheid of boosheid van zijn beschermgeesten. De heer Colijn was de eerste om hier te lande op dezen geduchten ommekeer in de gevoelens dezer Animisten te wijzen. Hij lichtte er ook mij over in, en zijn oordeel was toen, dat, nu deze Animisten hun vroegere goden loslieten, het op den weg van de Christenen in Nederland lag, onverwijd van deze gesteldheid der geesten gebruik te maken, en op krachtige wijze missionair onder deze volken op te treden. Nu toch bestond er een kans, zooals vroeger nooit gekend was, en als nimmer zou terugkeeren, om deze streken voor het Evangelie te winnen. Doch dan moest ook toegetast, want de zaak duldde geen uitstel, daar anders, eer we een kwart eeuw verder waren, de Islam ook deze volken voor zich zou gewonnen hebben.

Van uitstel kon hierbij dus geen sprake zijn. Zoo ergens, dan kwam het hierbij op onmiddellijken spoed aan.

Nu bracht dit met name de Gereformeerde Zending in een zeer moeilijk parket.

Op tweeërlei terrein werkte ze. In de Buitenbezittingen, ook onder de Animisten, op Soemba, en voorts hoofdzakelijk in Midden-Java onder den Islam. Vooral die tweede Zending nam aller kracht in beslag. Djocja en Solo vooral werden almeer twee machtige steunpunten voor het Evangelie, waarvan men groote verwachtingen mocht koesteren. Soemba kwam er wel bij, maar de Zending op Java had toch aller hoofd en hart gewonnen. Men wenschte dan ook niets liever, dan alle kracht op Java te blijven saamtrekken. En van de geheel veranderde positie in de Buitenbezittingen nam meer dan één liefst zoo weinig mogelijk notitie.

Dit nu was te verstaan.

In een vroegere periode had het Gouvernement ons steeds naar de Buitenbezittingen verwezen. Op Java achtte de Regeering, lange jaren, de Missie niet zonder gevaar. Tegen die laffe houding van de Regeering was op de Synode van Middelburg ook mijn protest uitgegaan, en met voorliefde had men zich toen onzerszijds op Java geworpen. Waarom dan nu in die taktiek niet volhard? Men nam daarom van de geheel gewijzigde positie in de Buitenbezittingen liefst zoo weinig mogelijk kennis; leende aan de dringende roepstem, die van daar uitging, liefst niet te veel gehoor; en scheen het soms zelfs euvel te duiden, indien, van wat kant dan ook, op het spoed-eischende van den nieuw-geschapen toestand bijzonder nadruk werd gelegd. Ook op mijn advies, op de Synode te Middelburg gegeven, beriep men zich daarbij, gelijk voor de hand lag, herhaaldelijk.

Hoe verklaarbaar dit nu ook was, het mocht mijnerzijds niet worden ontzien. Als waar is, wat met name de heer Colijn ook mij op 't hart bond, dat de kans voor het Evangelie in de Buitenbezittingen thans een geheel eenige is, althans een veel grootere dan ooit te voren, en dat, laten we die verrassende kans ongebruikt voorbijgaan, ze nooit terugkeert, wijl alsdan de Islam zich binnen een kwart eeuw zonder twijfel op heel die streek werpt, en wel zóó, dat wij er nooit meer beheerschenden toegang verkrijgen, — dan geldt het hier een gebiedende spoednoodzakelijkheid, waarop door ieder onzer gelet dient te worden.

Vloeide hieruit nu voort, dat men zijn Kerkelijke Zending op Java had op te geven, onze hospitalen en scholen had te sluiten, om nu plotseling, en met haast, al onze missionaire krachten naar geheel andere streken buiten Java over te brengen?

Natuurlijk niet, en nimmer had men het mogen voorstellen, alsof ooit deze consequentie uit den gewijzigden toestand in de Buitenbezittingen door mij, of door wien ook, werd afgeleid.

Het tegendeel was waar. Veeleer drong ik er steeds op aan, dat we het Je Maintiendrai ook op Java zouden toepassen. Het prijsgeven toch van onze positie op Java zou een wijken voor den Islam zijn, waardoor onder de Javanen een dunk over de machteloosheid van onze Missie zou ontstaan, die nimmer meer ware goed te maken.

Wat uit de nieuwe casuspositie voortvloeide, bestond integendeel uit deze twee:

Ten eerste, dat we in eersten aanloop geen verdere uitbreiding aan onze Missie op Java konden geven, noch in zake nieuwe posten, noch voor de hulpdiensten, daar dit onze beschikbare krachten in geld en personeel geheel zou uitputten. En ten tweede dat, waar we Java in geen geval mochten loslaten, nieuwe inspanning zich er op richten moest, om in de Buitenbezittingen, naast Soemba, zoo spoedig mogelijk een tweeden, zoo mogelijk een derden post te bezetten.

Daarentegen te zeggen, gelijk thans enkelen er toe neigden: „O, voorzeker, er is in de Buitenbezittingen een kans voor de Missie zooals vroeger nooit. En die kans eischt spoed. In een kwart eeuw toch is ze verspeeld, en bezet de Islam het terrein. Maar ons raakt, noch deert dit. Wij immers hebben alleen met Java te doen”, — is voor wie ernstig doordenkt, in volstrekten zin onhoudbaar.

Veeleer zijn we plichtshalve gehouden om, al is 't dat wij Java niet kunnen noch mogen loslaten, nieuwe krachten in te spannen, om buiten en behalve onze zorgen voor Java, ook nog aan de roepstem uit den overigen Archipel gehoor te geven; met het oog daarop onder de Javanen voorshands tot geen uitbreiding van actie over te gaan; en ook om, waar wij op Java grootendeels gebonden zitten, andere Vereenigingen met de kracht van ons woord aan te sporen, deze geheel eenige aan het Christelijk Nederland geboden kans ten zegen te doen strekken. Mits we dan ook ons woord door ons eigen voorbeeld steunen.

Maar wat nooit mag, is voor deze geheel eenig schoone kans, die thans aan het Christelijk Nederland geboden wordt, een sluier te hangen, het oor te sluiten voor de roepstem, die uit de Buitenbezittingen tot ons doordrong, en stil op Java door te werken, als ging wat daarbuiten ligt ons niet aan.

Hadden dan ook de broeders die voor dit Javaansch monopolie opkwamen, kloek en volmondig het exceptioneele van de kans buiten Java erkend, er God voor gedankt, en gezonnen op middelen om er profijt van te trekken, mits, en op beding, dat onze missie op Java geen schade leed, en we voor den Islam op Java de vlag niet streken, er ware niets op hun pleidooi af te dingen geweest.

Gelijk het nu liep, mocht daarentegen een woord van broederlijke critiek niet uitblijven. En dit te minder, daar er mijnerzijds geen oogenblik aan gedacht is Java los te laten, en ik er veeleer onze eer in stelde, waar anderen uitsluitend voor de Papoea's en andere Animisten opkwamen, het principieel voor Java op te nemen. Niet, ik spreek dit zonder aarzelen uit, met te veel hoop op winst, maar uit besef van plicht en roeping.

Op Java is wat onzen Archipel aangaat, het centrum van de Islamitische macht, en daarom mag, nu Java onder de hoogheid van een Christelijke Mogendheid verkeert, in dit centrum het altaar voor het Evangelie niet ontbreken.

Alleen wachte men zich aan de overzijde voor historisch gewraakte, en alle bewijssmissende voorstellingen, die zoo vaak, hier en elders, het voor de Missie offerend publiek misleid hebben. De Islam heeft in den loop der historie steeds getoond de Christelijke Kerk, zelfs in ongelooflijk korten tijd, te kunnen neerhalen, maar omgekeerd is de Christelijke missie tegenover den Islam eeuw in eeuw uit, in alle landen, steeds bijna onmachtig ter doelbereiking gebleken.

De Animisten zijn zeer wel voor het Evangelie te winnen. In Amerika heb ik met tal van Negers kennis gemaakt, en zoo bij mannen als bij vrouwen, een bezielde waarachtige belijdenis van den Christus gevonden, die veel blanken beschaamde. Uit Suriname weten we, hoe ook daar de Zending der Hernhutters met uitnemend resultaat onder de Negers en halfbloeden gewerkt heeft.

Ook onze eigen Archipel levert er bewijs voor. Terwijl op Java's dertig millioen de christelijke groep inlanders verdwijnend klein bleef en nauwelijks meetelt, mogen we op Amboina, in de Minahassa, en elders, ons verheugen in een breede schare van gedoopten, die nu reeds een zelfstandige positie innemen. Uit de landen van den Islam daarentegen is niet één enkel voorbeeld van een daaraan geëvenredigd succes aan te geven. Zeker, er wordt hier en daar vooral door moderne zendelingen op

gespeculeerd, om het ongeloof ook onder de Mohammedanen te doen veldwinnen, en als zulke afdolenden dan breken met de Moskee, beroemt men zich hierop, alsof hiermede winste voor het Evangelie ware behaald. Doch onder óns althans laat niemand zich hierdoor verschalken. Vraagt men daarentegen naar streken, die vroeger onder den Islam verkeerden, en nu heel of halverwege gechristianiseerd zouden zijn, dan staat men, met de wereldkaart voor zich, beschaamd en verlegen.

Heele landen heeft de Islam aan het Christendom ontfroefd, maar een land door de Christenheid op den Islam heroverd, bestaat er eenvoudig niet.

Nu had ik, kort na mijn aftreden als Minister, op de verder af liggende streken van Azië na, schier geheel het land van den Islam te bereizen.

Ik toog door Europeesch Turkije, met Constantinopel als middenpunt; ik doorreisde Klein-Azië tot Iconium; reisde door geheel Syrië en Palestina; ging toen naar Afrika, bezocht Egypte, Nubië en Soedan ten Oosten, en in Noord-Afrika Tunis, Algiers en Marokko.

Hier nu waren overal Missiën. In Azië zelfs zeer groote en weelderige missiën, scholen met prachtgebouwen, hospitalen van de fijnste keur, talentvolle zendelingen, ruimgevulde kassen, en dit alles, in Klein-Azië, Syrië en Palestina vooral, door machtige Regeeringen gesteund. Wie op de hoogte is, weet hoe de Fransche Regeering aan de door haar gesteunde Zending haar invloed in de Middellandsche zee dankte, en hoe Italië, dat Frankrijk's concurrent werd, in heul en hulp aan de Missie geboden, met Frankrijk wedijvert. Men kan, al denkt men slechts aan het praalgebouw dat door de Italiaansche Regeering in Smyrna voor de Missie is opgericht, schier niet denken wat meer had kunnen gedaan worden. Deze alzijdige Missie liet metterdaad geen poging onbeproefd, om op de publieke opinie in te werken, en zij ziet zich bovendien hierbij gesteund door velerlei Christelijke kerken, die in deze landen van den Islam nog altoos kwijnend heur bestaan rekken. Met het ongeloof van de naam-Christenen, gelijk wij op Java, heeft de Missie in deze streken ganschelijk niet te worstelen. En toch, vorderingen die dien naam waard zouden zijn, maken deze Missiën niet. De scholen die ik bezocht, waren schier geheel bezet met kinderen van Mohamedaansche ouders, maar de missionairen beklagden zich, dat het helaas bijna altijd ploegen op steengrond was. En kwamen er soms enkelen tot bekeering, dan was het zaak, ze zoo spoedig mogelijk naar Europa in veiligheid te brengen, daar ze anders hun leven niet zeker waren. Zelfs in Palestina, waar de Christelijke Kerk, dank zij de steun van Russen en Franschen en Duitschers zoo prachtig optreedt is bij de zonen van den Islam toch bijna niet te vorderen. In Egypte zijn de Kopten nog, maar ze kunnen geen terrein meer veroveren. Nubie, dat van 630—1563 nog Christelijk bleef, ging in de 16e eeuw geheel voor den Christus verloren, en er is geen kerk of kapel meer van beduidenis. In Tunis, Algiers en Marokko stond het nog bitterder. Overal missionaire actie, maar keer in den stand der geesten kon schier nergens geconstateerd. Veel zendelingen stelden hun Missiën wel zoo schoon mogelijk voor, opdat de missionaire ijver in het moederland niet verflauwen zou, maar wie ter plaatse den stand van zaken opneemt, vindt zich steeds en onveranderlijk teleurgesteld.

Toch mag dit er nooit toe leiden, om er ook maar aan te denken, dat we Java zouden loslaten. Onze positie mag daar zelfs niet verzwakt. Niet om jacht op succès, gelijk ik schreef, maar uit besef van plicht en roeping. We mogen voor de Halve Maan de banier van het Evangelie niet strijken. Bovenal niet in een land, vijfmaal zoo sterk bevolkt als het onze, en waar een Christelijke Mogendheid als Nederland het gezag heeft uit te oefenen.

Zelfs wensch ik verder te gaan. Niet in volstrekten zin geef ik alle hoop prijs, dat op Java in de toekomst mogelijk zou blijken, wat overal elders op teleurstelling uitliep. De band, die de Javaansche ziel aan den Islam verbindt, is niet zoo fanatiek getint als in Klein-Azië en Syrië. Sadrach's optreden teekent. Onze zending is er kerkelijk. Het kon een gelukkige exceptie zijn. Wel vrees ik, dat ook hier de toover-

klank van bovenaardsche zelfverheffing, die de Islam allerwegen in de ziel van zijn belijder doet trillen, ten slotte de geesten betooveren zal, maar ook ik blijf toch zelf nog altoos vasthouden aan de hoop, of misschien op Java de toekomst ons nog een verrassing kon bereiden.

Men schijnt onder de Moslims op Java, nu de Missie krachtiger doorwerkt, niet al te gerust. Zelfs ging men er reeds toe over, zich te gaan verdedigen. In deze apologetiek nu kon een levensteeken schuilen. Of 't zoo zijn zal, kan niemand uitmaken. Maar ook hier doet hoop op hoop toch leven.

Dit toch zegt niet alleen niets, maar dreigt binnen een menschenleeftijd onze tegenpartij zelfs te sterken.

Maar, wat hier ook van aan zij, en welke verrassing ons hier ook bereid moge wezen, in geen geval is hier haast.

Er is dan ook niemand, die beweert, dat Nederlands missie in de Buitenbezittingen wel wachten kan, tot Java een Christenland is geworden. En zoo blijven we derhalve staan voor de alles overheerschende chronologische tegenstelling. Op het geestelijk erf van de Buitenbezittingen is alle kans verspeeld, tenzij er onmiddellijk worde doorgetast, op Java is van zulk een exceptioneelen spoed en van zoo fatalen termijn geen sprake.

Mijn conclusie blijft derhalve: We mogen er niet aan denken, Java los te laten. Plichtshalve mogen we zelfs geen post op Java prijs geven. Slechts mag geen oogeblik vergeten, dat er naast Java, ook buiten Soemba gerekend, nog een tweede missieterrein voor Nederland open ligt, en dat op dat tweede terrein zich thans een dusver nooit gekende gunstige kans aanbiedt, doch een kans die in een kwarteeuw verspeeld zal zijn. Vandaar de stellige roeping, om met verdubbeling van krachtsinspanning naast Java, onzerzijds ook dat tweede terrein te bearbeiten, en het te verstaan dat hier extra-spoed achter moet gezet. Spoed, niet alsof ten deze de Gereformeerde Kerken de taak alleen op zich hadden te nemen. Veeleer zijn andere Missiën hier de eerst aangewezenen. Maar om in te zien, dat ook wij niet van verre mogen blijven staan, en dat we ook onzerzijds aan de roepstem, die uit de feiten zoo krachtig tot ons komt, gehoor hebben te geven.

Vindt dit korte woord geen gehoor, ik zal moeten berusten. Maar in elk geval voelde ik mij voor mijn God niet verantwoord, zoo ik niet sprak. In dit geding een verantwoordelijkheid dragende, zooals ze aan geen ander op de schouders is gelegd, en door bereizing van het land van den Islam, zooals geen der broederen de gevolgen doorziende, sta ik voor een verantwoordelijkheid, die mij spreken, eer het te laat wordt, tot plicht stelt. Ik leg het geding daarom voor de conscientie mijner broederen.

En hiermede zij mijnerzijds deze heilige eisch van de missie aan Hooger bestel overgegeven.

In geen geval mag de Missie door twist onder de broederen schade lijden.

Den Haag, 28 September 1914.

KUYPER.

Verblijvend nieuws zal u ook zijn, dat het met onze finantiën over het algemeen nog niet zoo bedroevend staat als wel elders. De vier samenwerkende zendingscorporaties (het Nederl. Zend. Gen., de Utr. Zend. Ver., de Rheinische Missionsgesellschaft, het Sangi- en Talaud-comité), hebben ons de schrik om het hart gejaagd. Nieuwe Zendelingen, die gereed staan, gaan niet uit, Director Dr. Gunning, die een visitatie-reis zou maken, blijft thuis, en allen, die in dienst van bovengenoemde corporaties arbeiden, krijgen 50 pCt. van hun tractement. Toen ik dat las, dacht ik ook aan onze zending. Zoover ik weet is er nog geen van hen, die in dienst onzer kerken arbeiden, op half rantsoen gesteld. Er heeft een gerucht geloopt door het land, dat één kerk, die ook een Missionair Dienaar op Java heeft, 75 pCt. zou gaan uitbetalen; maar dat gerucht is on-

waar gebleken. Bouwplannen zullen er worden uitgesteld, nieuwe ondernemingen zullen wellicht moeten wachten, tot de lucht een weinig opklaart, maar tot dusverre heeft iedereen ontvangen wat hem was toegezegd.

Dat ik dit mag schrijven, verblijdt mij zeer. Het mag geen aanleiding zijn om te verslappen in milddadigheid, dat begrijpt iedereen wel, het mag alleen gebruikt worden om er den moed in te houden, zoowel bij de Miss. arbeiders als bij de gevers.

Deze dingen schrijf ik u niet om te roemen, maar wel om u op twee dingen opmerkzaam te maken. We hebben een organisatie, die soms wat stroef werkt, maar waarvan nu blijkt, dat ze uitnemend in elkander zit. Elk weet wat hij te doen heeft, dat gaat niet boven zijn vermogen, ook niet in den druk der tijden, en elk is gewillig om dat te doen, wat hij moet. Onze organisatie bestaat uit een onnoemelijk groot aantal kleine, op zich zelf zwakke, leden, maar die allen trouw op hun post zijn. Als men die dingen opmerkt dan krijgt men ons volk zoo inwendig lief; ik zou ze allemaal wel willen omhelzen. Ze zien er niet allen even aanminnig uit, ze zijn ook wel eens wat vervelend en wat hard, maar ze zijn innerlijk zoo goed en ze staan zoo vast.

Het derde verblijdende nieuws, dat ik weet is, dat Dr. Esser zooveel genoeg beleefd van zijn brochure, uitgegeven bij „Libertas” te Rotterdam. Maar daarover later.

Sm., 30-9-'14.

t.t. H. DIJKSTRA.

DE OPLEIDINGSSCHOOL.

Ds. D. Bakker zond ons onderstaand rapport:

„Het halfjaarlijksche verslag van de school tot opleiding van helpers bij den dienst des Woords, valt ditmaal samen met het einde van het 1e leerjaar. Allereerst wil ik u dus een overzicht geven van hetgeen Br. Zuidema en ik, sedert het begin van den cursus, met de leerlingen behandeld hebben.

De dictaten van de Inleiding op de Bijbelboeken en van de Ambtelijke vakken werkten wij dit jaar bijna geheel met hen door. Er blijft nu overvloedig gelegenheid om te repeteeren en hier en daar wat meer tot de bijzonderheden af te dalen. Bij de eerste behandeling hebben we ons bepaald tot de hoofdzaken, om verwarring in het brein der leerlingen te voorkomen.

De Exegese van Genesis liep ten einde. Eerst was mijn plan, dadelijk over te gaan tot de verklaring van Exodus, doch bij nader inzien scheen het mij beter toe de Psalmen te kiezen. In de Bijbelsche Geschiedenis en de Archeologie komen de leerlingen telkens in aanraking met Exodus, terwijl de Psalmen incidenteel niet zoo vaak ter sprake komen. Ook voor hun lateren practischen arbeid heeft een inzicht in de worsteling van het geloofsleven, gelijk het in de Psalmen geteekend wordt, bijzondere waarde.

De verklaring van de profetiën van Jesaia houdt lang op. Met Hoofdstuk 46 zijn we pas aangevangen. Het historisch milieu, waarin de profetiën ons verplaatsen, brengt den Javaan in een hem tevoren geheel onbekende wereld. Bovendien maakt de eigenaardige vorm, waarin de profeet de historie der toekomst kleedt, dat de Javaan de bedoeling niet zoo spoedig vat.

Het Evangelie van Mattheus kwam, evenals Genesis, geheel gereed. Het is mijn voornemen nu met Lukas te beginnen en dat dan niet versgewijze, maar pericooptgewijze te behandelen. Wellicht kan deze behandeling dan de grondslag vormen voor de latere verschijning van de verklaring van dit Bijbelboek in druk. Een pericooptgewijze verklaring leest aangenamer en gemakkelijker dan een behandeling vers voor vers.

Met de uitlegging van den eersten brief aan de Corinthiërs kwamen we tot Hoofdstuk 14. De lezing van dezen brief is bijzonder belangwekkend voor den Javaan, omdat er allerlei practische vragen in beantwoord worden, waar hij zelf telkens voor komt te staan.

Met de Dogmatiek zijn we gevorderd tot het Hoofdstuk over Christus, terwijl de korte verklaring van den Heidelberg. Catechismus gereed gekomen is tot vraag 50. Zoo wordt de geloofsleer met de leerlingen doorge-

werkt tweemaal en naar verschillende methoden. Een goed middel om hun combinatievermogen te versterken.

In de Kerkgeschiedenis bespreken we thans de voorloopers der Hervorming. De eerste periode tot op Constantijn de Groote, zoo leerrijk voor een pas opkomende kerk, behandelden we wat uitvoeriger. We vallen de leerlingen niet lastig met veel feiten en jaartallen. Voorloopig stellen we ons tevreden, indien ze het algemeen karakter leeren kennen van de verschillende grotere tijdperken, waarin het leven der kerk is ingedeeld.

Bij de behandeling van de Elenctiek zijn we begonnen met het laatste stuk, dat loopt over de Roomsche dwalingen. Naast de bespreking van Heidendom en Mahomedanisme kan die van de Apostolische en Roomsche dwalingen niet worden gemist, omdat de Christenen er telkens mee in aanraking komen.

Br. Zuidema las in 't afgelopen jaar met de leerlingen Genesis en den brief aan de Romeinen. Voor 't pas ingetreden cursusjaar staan Exodus en de Handelingen der Apostelen op 't program.

De Bijbelsche Geschiedenis Oude Testament, vorderde tot Jakob bij Laban, het Nieuwe Testament tot de gesprekken met Nikodemus. De leerlingen schreven daarbij de in Javaansch vertaalde Bijb. Geschiedenis van Zahn over, zoodat zij slechts langzaam vooruitkwamen. Br. Zuidema zal trachten door een vluggere behandeling in het tweede jaar, met het resteerende gereed te komen.

Van de Archeologie werd afgekondigd: Het Heiligdom, de priesters, de offeranden en de groote feesten;

Van de Aardrijkskunde: Palestina. Het dictaat over de 10 geboden werd geheel doorgewerkt en zal nu nog eens behandeld worden.

Uit deze opgave ontvangt u eenigszins een indruk van het werk, dat verricht werd. Moeilijker is het u een beeld te geven van het resultaat, dat het onderwijs tot nu toe heeft afgeworpen. Deze week werd, na

afloop van de groote vacantie, een algemeene repetitie gehouden. Het spijt me, nu ik met het verslag bezig ben, dat ik geen aantekening heb gehouden van de vragen, die gedaan en de antwoorden, die gegeven zijn. Voor u is de mededeeling, dat de leerlingen „met vrucht de lessen hebben bijgewoond,” niet veel meer dan een phrase. Als de gelegenheid het toelaat, hoop ik a.s. jaar bij de eindrepetitie aantekening te houden van vragen en antwoorden, opdat u eenigszins kunt zien, hoever het onderwijs gaat.

Een van de discipelen woonde deze repetitie niet meer bij. Vroeger schreef ik u reeds over Lambya, verpleger in het Hospitaal te Solo, die als auditor de lessen bijwoonde. In overleg met Dr. Vogelesang, heb ik hem geraten na de groote vacantie niet terug te keeren, omdat hij teveel achter stond bij de anderen. Hij nam dien raad met blijdschap aan, want bij begreep, dat het hem hoe langer hoe moeilijker werd, mee te komen.

De zes thans nog aanwezigen, zullen nu beginnen eenig practisch werk te verrichten. Ieder hunner zal één catechisatie houden in de week; nu en dan zullen ze koempoelan houden in de zalen van het ziekenhuis en in de kerk, terwijl ze twee aan twee eens per week zullen worden uitgezonden, om de Javanen op te zoeken in hun huizen.

Gedrag en ijver van de discipelen lieten niet te wenschen over. Slechts een enkele maal kwam het voor, dat één van hen door ongesteldheid verhinderd werd de lessen bij te wonen.

Ook het onderwijzend personeel was in staat geregeld zijn arbeid te verrichten.

Wij eindigen dit verslag met dank aan den Heere, die de school dit jaar zoo rijkelijk zegende en met de bede, dat Hij over haar blijve waken.

Djakakarta, 18 Juli 1914.

D. BAKKER."

Namens de deputaten der Generale Synode voor de Zending.

Zaandam, 24 Sept. '14.

W. BREUKELAAR.

CHRISTEN-INLANDERS.

Br. K. Dijkema zond voor het Zendingsblad het navolgende stukske:

„Behoeftte aan ontwikkelde Christen-Inlanders."

In dezen tijd van maatschappelijke opleving, nu de Inlandsche beweging een meer belijnd Islamitisch karakter gaat vertoonen,

is het de roeping van onze Inlandsche Christenen om met duidelijk ontplooid vaandel der Christelijke belijdenis, mee te streven naar vooruitgang, vooraan te streven als het kan. We moeten niet alleen eenvoudige, vrome Christenen hebben, maar ook mannen van ontwikkeling, van geestdrift voor

de verbreiding van het Evangelie, maar ook, van geestdrift voor den vooruitgang van het Javaansche volk. Mannen, die op vergaderingen en in de pers onze beginselen kunnen propageeren en verdedigen. De Islam heeft reeds zulke ontwikkelde leiders. Wij missen ze nog. Vermoedelijk zullen ze in het thans jonge geslacht gevonden kunnen worden. 't Zou zoo prachtig zijn, als we eenige Christen-Javanen hadden van veel ontwikkeling, ook van Hollandsche ontwikkeling, die door een groot overwicht op de massa, deze in goede wegen kon leiden en tot navolging nopen en die in 't publiek opgewassen zouden zijn tegen de voorvechters van de

Islam en het Christendom op deugdelijke gronden zouden kunnen verdedigen en verbreiden. Er studeeren zooveel Javaansche jongemenschen op de middelbare scholen en in Holland op de hoogeschoolen, die hun ontwikkeling later aanwenden tot de vorming van een moderne Javaansche maatschappij, op Islamitischen grondslag. Waar zullen wij zulke krachten vinden voor het Christendom?"

Namens de deputaten der Gen. Synode voor de Zending.

Zaandam, 24 Sept. '14.

W. BREUKELAAR.

De Heer T. v. Dijk, schoolopziener op Soemba.

In een brief van 27 Juni schrijft de heer T. Van Dijk:

Wij maken 't bij den voortduur wel, Gode zij dank. We hebben wel wat met koorts te kampen gehad; 'ik had wel een hevige keelontsteking, doch we zijn 't weer te boven. Op 't oogenblik is hier de geheele familie van Keboemen gelogeerd. Dat we gezellige dagen hebben, kunt u begrijpen. 't Is voor ons en voor hen een verkwikking, die onze kracht en moed voor den arbeid verhoogt. Met 't oog op den arbeid, vooral met betrekking tot de school, is 't een lust om op Soemba te zijn. Er komen tal van nieuwe schooltjes bij. Karoeni wacht op standaardsschool met internaat. Hier werkt de standaardsschool reeds. Voor een paar

weken kregen we een 30-tal nieuwe leerlingen, zoodat de school stampvol is. In 't internaat zijn nu al 18 leerlingen, over een paar weken zal dat 40 zijn. Hierbij zijn er een 20, die opgeleid worden voor goeroe; leerlingen van den normaalcurcus dus, de overigen zijn leerlingen van de standaardsschool.

O, wat is dat ontzaggelijk moeilijk werk, de opvoeding van die Soembaneesche kinderen. Alleen groote liefde tot de zaak des Heeren kan ons geduld en moed doen houden. Bidt daarom toch vooral voor ons!

Met vele groeten, ook van mijn vrouw

Uw dn. en br.

T. VAN DIJK.

Ds. D. K. Wielenga te Pajeti.

Uit een brief van 27 Juni 1914.

Het wordt meer dan tijd, dat ik u eens iets schrijf omtrent den arbeid. Daar het echter altijd maar bouwen en nog eens bouwen was, ontbrak het alleszins aan stof voor een meer bepaalden zendingsbrief.

De Zendingspost.

Niet dat er al dien tijd niets anders gedaan is, dan den Zendingspost Pajeti uitbreiden van een bescheiden huis, verscholen onder het geboomte en eenzaam op de vlakte. Zeer zeker dit is op zich zelf reeds vermeldingswaardig genoeg, dat er nu langzamerhand is verzeen een complex van gebouwen, zoodat het nu ten volle den naam van „Zendingspost" waard is. Twee woonhuizen, een groote school met gebouwen voor internaat, twee goeroe-woningen, een hulpziekenhuis met woning voor den

verpleger, het vormt alles te zamen één geheel, waaraan alleen nog ontbreekt het paviljoen voor onze ziekenverpleegster.

Maar gelijk ik reeds zeide, bij dit bouwen alleen bleef onze werkzaamheid niet beperkt.

Aantal leerlingen.

Het aantal leerlingen op de school te Pajeti was bedroevend klein in vergelijking met andere schooltjes. Wat is een getal van ongeveer 35, waarvan een groot gedeelte, ja het grootste gedeelte, bestond uit kinderen ten onzen huize, kinderen niet uit de nabij wonende bevolking betrokken, maar uit andere landschappen. In Holland zijnde, maakte ik u er reeds attent op, welk verschil er bestaat tusschen het Oosten en het Westen. Daar ginds scholen met meer dan honderd kinderen, terwijl in het Oosten

elk kind met moeite verkregen wordt. Maar ook in dit opzicht begint er langzamerhand een kentering te komen. Met den vorst van Lewa besprak ik deze zaak meer dan eens en zoo is men er eindelijk toe gekomen om maar toe te geven. Ruim een week geleden kwam hij mij kennis geven, dat de kinderen verzameld waren en vroeg wanneer hij ze brengen kon. Vijftien had ik er gewacht en twee-en-dertig werden er gebracht. Begeleid door den Radja, verschillende hoofden en ouders, kwam onder het schreeuwend-schel gezang der Soembaneesche vrouwen de stoet het erf op. De kinderen werden op een rij geschaard en hoofd voor hoofd geteld. Onder geleide van een der hoofden werd de kinderschare nu naar school gebracht, terwijl de radja met zijn volgelingen nog wat bleef praten en de vrouwen bij mijn vrouw op bezoek waren.

Eén zonnestraaltje.

Het was weer een zonnestraaltje op onzen vaak moeilijke, duisterende arbeid. Want zoo heerlijk bleek, dat de Heere trouw en machtig is. Dat Hij zegent op Zijn tijd. Het kwijsend volksschooltje is veranderd in een flinke Standaardschool. Uit het kleine stekje, want ons eerste schooltje begon in een gebouwtje van 4 bij 3 meter, dat tijdelijk als kalkhok gediend had, is in den loop der jaren gegroeid een complex van schoolgebouwen, dat mag gezien worden. De eerste zes leerlingen zijn geworden tot vier-en-zestig.

Het is kostelijk te zien hoe het nieuwe dertigtal iederen morgen naar school wordt gebracht door een streng ziende ouden man, die als een herder zijn herderstaf, een dikke stok als teeken van zijn heerschappij, noodig heeft om de kudde bij elkaar te houden. Onder zijn opzicht gaan ze eerst naar de rivier zich zoogenaamd wasschen, dan naar school, terwijl „de herder" voor de geopende deur blijft staan, om straks in het speelkwartier weer zijn taak te hervatten, opdat de knapen niet ontsnappen, maar na het spelen weer voltallig kunnen binnen-gaan.

De radja kent zijn menschen en weet dat zonder toezicht een groot gedeelte stiekum zal verdwijnen. Ze moeten eerst getemd en gewend zijn. Een kudde paarden moet ook eerst dagelijks naar kraal en drinkplaats geleid, totdat ze het na verloop van tijd zonder opzicht zullen doen.

Men vergeete niet, dat de Soembanees, zoowel ouders als kinderen, het als een ons bewezen gunst beschouwen, discipelen voor school af te staan. Nog veel meer wanneer wij ze intern krijgen. Er voor te betalen vinden ze absurd; liefst hadden ze nog geld

toe! De trek naar onderwijs als op Java, zal men hier te vergeefs zoeken. Het is daarom te meer met blijdschap, wanneer wij langzamerhand ook ten dezen opzichte eenige kleine kentering mogen waarnemen.

Wanneer de discipelen wat langer bij ons in huis zijn geweest, dan wordt het wel eenigszins anders.

Een tweede zonnestraaltje.

Laat mij u op een tweede zonnestraaltje mogen wijzen.

Oemboe Nggana, zoon van den radja van Napoe, reeds een vijftal jaren bij ons in huis, heeft nu een leeftijd bereikt, dat hij kiezen moet. Zijn karakter is wat gesloten, hij kijkt altijd wat gemelijk, is als vorstenzoon wat hoog, gauw op zijn teentje getrapt. Wij hadden er soms een zwaar hoofd in, vooral den laatsten tijd, hoe het met hem zou afloopen. Daar komt nu een paar dagen geleden zijn vader met een omhaal van woorden vragen, of zijn zoon nu eindelijk eens naar huis terug mocht. Hij was nu wel knap genoeg voor het werk waartoe zijn vader hem bestemde, namelijk om als zijn rechterhand op te treden, vooral in zijn aanraking met het Bestuur. Een karbauw wilde hij slachten en een mooi paard bood hij mij aan, opdat ik „mijn zoon Nggana" telkens eens kon komen opzoeken.

Wij hebben den jongeling toen apart genomen en hem het verzoek van zijn vader overgebracht. Maar zijn antwoord was: wanneer mijnheer zegt, dat ik gaan moet, zal ik gaan, maar gaarne bleef ik nog een jaar om verder te leeren voor mijn dooponderricht.

U begrijpt welk een reden tot dankbaarheid voor ons in dat antwoord gelegen was. Hij wenschte de besliste keuze te doen, eer hij terugkeerde naar zijn land.

Wanneer ik nu heenga, dan zullen ze in mijns vaders huis mij langzamerhand weer terugtrekken naar den Marapoe-dienst, maar ik wensch God te dienen. Geef mij eerst den doop en laat mij dan gaan.

Zeide ik te veel, toen ik sprak van een zonnestraaltje, als bewijs van Gods gunst en zegen op den arbeid! Zij het profetie van doorbreken der Zonne der gerechtigheid in dat duister land.

Een derde zonnestraaltje.

Zondag 21 Juni was een dag, waard om in herinnering te blijven. Het was de eerste maal, dat wij op Pajeti het Heilig Avondmaal vierden. Totdusver zaten wij aan met de gemeente te Kambaniroe. Voor ons klein getal van vier of vijf was dat de aangewezen weg, vooral daar Kambaniroe maar ruim een half uur van ons verwijderd is. Langzamerhand is de kring der geloovigen hier

echter zoo toegenomen, dat er geen reden meer bestond elders heen te gaan. Twee goeroe's met hun vrouwen, de medische helper en zijn vrouw, sommige andere leden, behalve twee Europeesche gezinnen, tezamen een twaalfstal uit onzen Zendingskring. Bij deze gelegenheid zaten ook aan een aantal Amboneesche onderwijzers, pas aangekomen en bestemd voor verschillende scholen. Bovendien hadden we als gast den heer Penninga, hoofdagent van het Britsch-Buitenlandsch Bijbelgenootschap, die voor een colportatiereis hier vertoefde.

Deed het ons heerlijk aan, zoo op eigen zendingspost aan den disch des Heeren aan te zitten, het stemde toch eenigszins weemoedig, dat nog geen Soembanees in ons midden was. Savonees en Rottinees en Ambonees zij waren getuigen van zendingsactie, tot verkondiging van het Evangelie onder dit volk. Het is echter onze trouwe God, die op Zijn tijd dezen arbeid zal zegenen, zoodat straks ook kinderen van dit Soembaneesche volk, met ons te zamen den dood des Heeren zullen verkondigen. Geve Hij ons daartoe getrouwheid om in afhankelijkheid van onzen Zender te arbeiden zoolang het dag is.

Pameti-Haoe.

Ook buiten Pajeti strekte onze werkzaamheid zich uit. Op 1 Juni is een nieuwe school geopend te Pameti Haoe, een dorpje op de bekende Soembakaart te teekenen ongeveer één centimeter Noord van Tai-Manoe, in het landschap Kanatang. Het is een vijf kwartier paardrijden hier vandaan. Ook dit schooltje is er niet zonder moeite en praten gekomen. Het hoofdbezwaar van de vorstenfamilie tegen eene school was dit, dat zij niet wilden dat iedereen maar knap werd. Dat hoofdenzonen onderwijs kregen, was nog daaraan toe, maar de kleine man moest dom gehouden, „anders zitten ze ons

straks op het hoofd!" Aan dit principieel getrouw zitten er nu een 20-tal zonen van de voornaamsten des lands in het vriendelijke schoolgebouw, dicht bij het strand gelegen.

De kinderen zijn uren ver door den radja „opgecommandeerd". Men zal nu een apart huis bouwen, want ze kunnen natuurlijk niet naar huis. Een soort internaat dus op eigen gelegenheid en op eigen kosten. Vooral voor een goeroe dus een prachtige gelegenheid om zijn werkzaamheid niet alleen te laten gelden tijdens de schooluren.

Hij krijgt de kinderen veel meer onder invloed, dan wanneer ze in de kampong zouden verdwijnen.

Een dergelijke school met internaat bestaat ook te Kananggar, in Oost Soemba, waar de kinderen wegens den verren afstand ook niet dagelijks naar huis kunnen gaan. In Mei heb ik een reis gemaakt naar Lewa en naar Tidas.

De plaats voor een school te Lewapakoe werd uitgekozen en met de werkzaamheden is reeds begonnen. Een der Amboneesche goeroe's is voor deze school bestemd en zal eerstdaags vertrekken.

Binnen niet te langen tijd kan dus ook hier met den arbeid begonnen.

Dan staat op het program een tocht naar Taboendoeng, waar dit jaar ook een school geopend moet worden.

U ziet dus dat de arbeid gestadig toeneemt. Wat een stof tot dankbaarheid, dat de Heere ons kracht en lust en gelegenheid geeft te arbeiden. Vermenigvuldige Hij het gebed der gemeente, opdat Zijn woord den vrijen loop hebbe.

Het gaat met ons gezin door 's Heeren gunst goed.

Met hartelijke groeten ook namens mijn vrouw.

Uw br. in Chr.

D. K. WIELINGA.

Met vacantie.

Met vacantie ben ik te Bandoeng, waar ik eene maand hoop te blijven. Er is te Bandoeng een kring van Gereformeerden, die zich hoe langer hoe meer uitbreidt. Voor hen ga ik des Zondags voor, zoolang ik hier ben. Meestal is er leespreek, de kerk van Batavia kan niet voldoende helpen. Vooral in den laatsten tijd bleef zij nog al in gebreke wegens ongesteldheid van ds. Wijers. De missionaire predikanten van Midden-Java kunnen alleen komen, als zij vacantie hebben, of doortrekken.

De vacantie komt mij dit jaar erg goed

gelegen. Eene maand geleden kwam van de Sangir-eilanden eene bestelling van Maleische boeken tot een bedrag van twee duizend gulden. Daardoor zijn acht van de verschillende werken, die ik in het Maleisch heb geschreven, uitverkocht. Gezorgd moet dus, dat zoo spoedig mogelijk een herdruk verschijnt. Sommige dier werken behoeven eenige herziening en aanvulling, zooals o.m. de Geloofsleer. Drie verschillende drukkers hebben thans werken van mij onderhanden, zoodat ik bijna iedereen avond een drukproef krijg. Mij komt de vacantie dus erg

goed gelegen.

Indië ontwaakt. En met die ontwaking moet de zending rekening houden. Van de gunstige gelegenheden gebruik maken. Doet zij dat niet, dan vischt zij straks achter het net.

Om iets te noemen: de zucht om Hollandsch te leeren opent voor de zending de schoone gelegenheid, om christelijke scholen op te richten voor Inlanders en Chinezen. Wacht de zending er mede, dan richt het Gouvernement die scholen op, en komen er neutrale, in plaats van Christelijke scholen. Jammer, dat velen er nog zoo weinig van overtuigd zijn, dat het voor de oprichting van zulke scholen nu de tijd is.

Ik denk verder aan christelijke lectuur. De zending heeft de bevolking lezen geleerd. Maar nu moet zij haar ook goede lectuur in handen geven, doet zij dat niet, dan werpt men zich op allerlei lectuur, die anti-christelijk is, en gift voor de ziel.

De Maleische dagbladen verrijzen als paddestoelen uit den grond, maar onder al die dagbladen geen enkele, die eene christelijke wereldbeschouwing propageert. De christelijke persvereiniging te Batavia werd de vorige maand eigenares van eene drukkerij. Een schrede nader tot het doel. Maar wij zijn nog niet waar wij moeten wezen. Nog altijd niet het christelijk dagblad voor Indië. Met de drukkerij kwam de persvereiniging ook in het bezit van een Maleisch dagblad. Maar geen geschikt redacteur is te vinden, om dat dagblad tot een christelijk dagblad te maken. Om zoo'n dagblad te redigeeren, zou ik alle andere arbeid moeten laten rusten, en dit meen ik niet te mogen doen tegenover de gemeente van Kwitang en den zendingsarbeid te Batavia.

Er is lectuur noodig voor christenen en niet-christenen; voor evangelisatie onder Heidenen en Mohammedanen, maar ook voor de christenen en de voorgangers der gemeenten.

Voor deze laatsten heb ik eenige werken in het Maleisch geschreven: Eene geloofsleer, waarvan nu een vierde druk ter perse ligt, en commentaren van enkele Bijbelboeken. De vorige maand verscheen de verklaring van het Evangelie van Lukas. Van de volgende Bijbelboeken bestaat nu een commentaar in het Maleisch: van het Evangelie van Mattheus en Lukas, van de Handelingen der Apostelen, en van den brief aan de Romeinen en Galaten.

Toen zes jaar geleden de commentaar op den Romeinenbrief verscheen, had dat niet de volle instemming van de collega's

der N. Z. V. Sommigen van hen meenden, dat de inl. christenen nog geen behoefte hebben aan de verklaring van zoo'n dogmatisch boek, en dat het debiet van deze commentaar zeker klein zou blijven. Een hunner zei op schertsende wijze: „Na den brief aan de Romeinen zal broeder Tiemersma eene verklaring geven van den profeet Ezechiël”.

Het was niet zoo ondeugend bedoeld, maar bij mij rees dan toch de vraag, of ik niet beter had gedaan niet eerst al de historische boeken der Bijbels in commentaar te hebben gebracht, voor ik aan den Romeinenbrief ging denken.

Maar de uitkomst is heel anders geweest dan de collega's verwachtten en ook ik had gedacht. Na zes jaar is reeds een derde druk noodig van de commentaar op den Romeinenbrief. Juist deze commentaar heeft meer lezers gevonden dan de andere commentaren.

Ook mij heeft dit verrast. Maar ik mag er ook het bewijs in zien, dat de christenen in Indië nog naar iets anders verlangen dan naar Bijbelsche geschiedenis. Zij willen de waarheden van het christendom grondiger leeren kennen. En voor mij is dit eene aansporing in deze richting voort te arbeiden.

Jammer dat mijn schriftelijke arbeid nu geheel onverwachts onderbroken wordt door het emeritaat van ds. Wijers. Met het oog op zijne gezondheid heeft ds. Wijers emeritaat gevraagd, en de kerkeraad heeft gemeend, zijn verzoek te moeten inwilligen. Daardoor komt ook de verzorging van het Europeesch deel der gemeente voor mijne rekening. Gelukkig dat de ouderlingen doen, wat zij kunnen, om mijne taak te verlichten.

Van harte hoop ik, dat de vacature kort zal duren. Ook voor de gemeente te Batavia hoop ik, dat spoedig de rechte man op de rechte plaats zal zijn gevonden. De gemeente breidt zich uit. Geen maand gaat voorbij, of er komen Gereformeerde personen of gezinnen uit Holland naar hier. En die blijven niet alle te Batavia, maar velen vinden toch hier hunne woonplaats. En dan de verstrooid wonende Gereformeerden in Indië. En dan de kring van geloovigen te Buitenzorg Bandoeng, die tot de gemeente van Batavia behooren, en door haar dienen verzorgd te worden. En ook voor Evangelisatie onder de Europeanen biedt Batavia zoo'n ruim arbeidsveld aan.

Een heerlijke en veelomvattende taak wacht hier den predikant, dien de gemeente van Batavia straks zal beroepen. Moge de te beroepen predikant vrijmoedigheid vinden te komen, om de gemeente te dienen en

dezen schoonen arbeid in Gods Koninkrijk te aanvaarden, L. TIEMERSMA.
Bandoeng, 14 Juli 1914.

Zeer geachte Ds. Dijkstra!

Het vorenstaande schreef ik voor het Zendingsblad. Meteen zend ik u een exemplaar van de pas verschenen verklaring van het Evangelie van Lukas. Het is voor u wel onverstaanbare taal, maar toch kan u bij het zien van dit exemplaar, eenigszins een idee vormen, hoe breed de commentaren zijn opgezet. 1)

Met de meeste hoogachting,

Uw dw. br.,

L. TIEMERSMA.

Bandoeng, 14 Juli 1914.

1) Het is een boek van 384 bladzijden, dicht bedrukt. We feliciteeren Ds. L. Tiemersma met dit volbrachte werk. H. DIJKSTRA.

Korte Berichten.

Ds. en Mevr. Pera

hebben plaats besproken op de boot die 7 November van Amsterdam vertrekt. Mevr. is geheel hersteld en zij vertrekken met blijdschap weer naar Soerabaia.

D. Koelewijn.

20 Aug. overleed jongste kind aan de pokken op een leeftijd van 4 maanden., Djocja. D. KOELEWIJN.

Dr. W. S. de Haas.

te Tzummarum, die te Poerworedjo de plaats hoopt in te nemen van Ds. Ingwersen, is geneeskundig goedgekeurd, voor den arbeid in Indië.

Een nieuwe dokter.

Het is gelukt een geneesheer te vinden, die in dienst onzer zending zich vestigen wil te Wonosobo, waar Ds. Netelenbos arbeidt. De dokter, die zich daartoe bereid heeft verklaard, is de Heer C. A. Gehrels, arts te Noordeloos.

Ds. D. Bakker.

Op Dinsdag 29 September is het 25 jaren geleden dat ds. D. Bakker, docent aan de Keucheniuschool te Djocja voor het eerst als dienaar des Woords te Apeldoorn in de Geref. Kerken optrad. „St.”

Nog een dokter.

Dr. J. C. Flach van Dennenoord, Zuid-laren, heeft de benoeming tot Miss. arts voor Poerworedjo, het terrein van Utrecht, aangenomen.

Algem. Nederlandsche Zendingsconferentie.

De 28e Algemeene Nederlandsche Zen-

dingsconferentie, die dit jaar van 26—29 October zou gehouden worden, kan wegens den oorlogsnood niet doorgaan. Te meer algemeen en met te vromer ernst hoopt het Comité dat nu de Zendings-Zondag gevierd zal worden, die aan de Conferentie zou voorafgaan. Tot alle Kerkeraden en predikanten zal het verzoek worden gericht om Zondag 25 October tot een bededag voor de Zending te maken.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

V. d. Werf, Kollum f2.—; uit het busje van W. v. Buuren, Schiedamsche weg 9, Rotterdam, voor verkoop van gebr. postzegels en theelood f8.14; Sinnema, H. I. Ambacht, van de kinderen der Chr. School f2.50; Los, Giessen-Ondkerk van de kinderen der Chr. School f1.—; Sloema, Colijnsplaat kn. f2.50; mej. Ipema, Enumatil, kn. f2.50; mej. Voogsgeerd, N. Loosdrecht, uit haar b. f6.20. Het gaat weer beter dan de vorige maand. Dat geeft moed!

SMILDE, 23 Sept. 1914.

H. DIJKSTRA.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

Wed. R., Steenwijk f0.50.

SMILDE, 24 Sept. 1914.

H. DIJKSTRA.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Door L. Smit te Kampen uit het busje van J. N. Smit te Schokland f5.—; van J. Groot Kz. te Purmerend f50.—; door K. Bouman, uit het Zendingsbusje van de Knapenvereniging te Pernis f12.75; van de Geref. Kerk te Oostzijde, saldo Zendingskalender f8.35; door Ds. W. Koelman te Zevenbergen van eenige lezers van het Zendingsblad f6.—; door Ds. N. H. Basoski te Moerdijk de Pinkstercollecte van de Gereformeerde Kerken te Breda f33.19, te Dinteloord f22.11, te Drimmelen f7.51, te Fijnaart f19.—, te Moerdijk f13.05, te Raamsdonk c.a. f10.36, te Willemstad f11.86, te Zevenbergen f11.57.

ZAANDAM, 25 Sept. '14.

W. BREUKELAAR.

Ontvangen voor de bedden van Dr. van Stokkum's Hospitaal te Poerbolingo.

Van br. St. te H. I. A. f13; A. H. f2; N. N. f2.50; A. S. f1.50; W. J. L. f12.50; N. N. f12.50. N. N. te Overschie f12.50; kinderen der Bilderdijkschool te Rotterdam f12.50; Dr. B. te R. f12.50; Mej. A. K. f12.50; door Zuster van Rijnberk f25; door Ds. v. d. Velde, van fam. G. f3.50; van 2 zusters te R. f25; van de Meisjesvereniging te Barendrecht, door Mevr. Kunst f16.50; van M. B. te Ameide verzameld bij vrienden f12.85; E. J. de W. M. te Aalten f25; Mr. Th. H. te 's Gr. f25; Ds. J. Kr. te S. G. f12.50; X. te K. f2.50; P. C. M. te Spijkenisse f13.55; Mevr. V.-K. te Dordrecht f15; door br. Esmeijer, van Wed. J. v. G. f15; van D. G. N. f5. A. A. N. f5; van de naaivereniging Dorcas te Slidrecht f12.50; door C. H. Kn. te Hoogvliet bijeenverzameld f12.50; van de Meisjesvereniging te Heinenoord f25; van Mevr. H. te Heinenoord f12.50; van de Zendingscommissie te Maasland f25; uit een collecte van Maasland f12.50; van de Zendingscommissie te Kralingen f100; van de Zendingscommissie te Bolnes f50; van N. N. f2.50; door Dr. Esser van Ds. Kunst te B. f2; van Ds. Kunst te B. nagift f1. Totaal f550.90.

Ontvangen bij den heer W. Koops te Rotterdam:

door M. v. B. van P. de S f 0.50, A. E. f 1. IJ. G. K. f 1, N. N. f 1, Mej. Wed. W. K. f 10, K. f 1, C. F. v. S. B.-de J. f 1, C. B. f 1, L. A. v. G. Jzn. f 1 (saam f 17); van een zuster der Hervormde kerk f 12.50; dames C. f 12.50; N. N. f 2.50; Mej. S. f 2.50; door br. Ferdinandus van Mej. M. M. f 12.50; van Wed. v. Sch. f 12.50; door Ds. Meulink uit H. I. Ambacht verschillende giften f 37.50; door br. Theelen verzameld in Hellevoetsluis f 15; van N. N. f 25; van eenige vrienden f 12.50; door br. Kentie van Zuster L. f 5; van de kinderen der Zondagsechool „Bid den Heere des Oogstes” f 50. Totaal f 217.50.

Alzoo ontvangen door br. Koops f 217.50 en door mij f 550.90. Dat maakt een totaal bedrag van f 768.40. Dr. van Stokkum heeft aangevraagd 200 bedden voor zijn hospitaal, en men rekent f 12.50 per bed. Er is dus nog zeer veel noodig. Wie helpt ons verder?

DR. A. KUIJPER JR., Penningm.
ROTTERDAM, Schiekade 116.
18 Sept. 1914.

Sinds de laatste opgave werd ontvangen door de kerk van Amsterdam: van de kerk van Bussum extra collecte voor Solo f 47.56¹/₂, van de Kinderzendingenvereeniging aldaar over 1913 f 200.— en de collecte op den Gooischen Zendingdag van 2 Juli f 121.60; door br. G. Dekker te Krabbendam uit busjes van K. Biersteker f 1.—, H. Faber f 62, P. Grin f 2.—, C. Dekker f 0.44, E. Paarlberg f 3.32, N. N. f 1.53, N. de Vries f 1.11, Jn. Frans f 1.74, Jn. Biers'eker f 1.20, A. Westra f 0.65, ca'echisatiebus f 1.23, G. de Geut f 0.75, C. de Geut f 1.—, K. Dekker f 1.—, D. de Geus f 0.83¹/₂, T. Jonker f 0.87, C. Bakker f 1.32, Ma. Nieuwenhuis met inbegrip der opbrengst van Zendingkalender f 9.79, D. de Geut f 0.35, W. Kok f 1.75, K. Faber f 0.32¹/₂, W. Dijkstra f 0.73, C. Dekker f 1.85, Jb. Grin f 1.10, Jn. Paarlberg f 4.71, Jn. Akkerhof f 0.68¹/₂, J. de Jong f 0.50, C. Glas f 0.57¹/₂, P. Frans f 3.30, de Christelijke School f 1.18, de Knapenvereeniging f 1.53, A. Meijles f 9.27, D. Meijtes f 5.—, D. Visser f 0.75, C. Anema f 0.37, K. Schuit f 1.96¹/₂, H. Rentenaar f 0.39, S. Rus f 0.45, P. Dekker f 2.10, L. Doekes f 0.50, B. van Laar f 1.—, M. Klerk f 0.20, wed. Jn. Slot f 5.24¹/₂, Jongedochtersvereeniging te Dirkshorn f 2.50, G. Doekes f 5.—, wed. van Thiel f 1.25, Schenkenga f 1.—, Ka. Kliffen f 1.90, A. Jongerling f 1.61, P. Glas f 2.38, Jb. Pluister f 1.71, P. van der Molen f 2.25, wed. Kuiper f 1.27¹/₂, Ja. Plugboer f 2.—; van de kerk van Hilversum f 150.—.

Namens den kerkeraad voornoemd,
B. VAN SCHELVEN.

21 September 1914.

CHR. HOLL. JAV. ONDERWIJS.

Bij ondergeteekende werden in hartelijken dank de volgende bedragen ontvangen:

Bijdr. uit Ee door Ds. U. P. f 12.50; id. uit Hallum door B. D. f 17.93; id. uit Beetgumermolen door S. S. f 1.—; id. uit Tjerkwerd c.a. door Mej. H. Z.-M. f 10.50; ged. Pinkstercollecte Suameer door Mej. F. S.-v. d. V. f 2.—; bijdr. uit Suameer door dezelfde f 4.45; van iemand, die onbekend wenschte te blijven, onder letter A. een aandeel, groot f 100.—; verzam. door de zustersvereen. te Sneek (door Mej. P. G. v. L.) f 200.—; bijdr. Ger. Kerk Leeuwarden door A. v. V. f 50.—; id. uit Wommels door Mej. B. H. H. f 11.25; id. uit Achlum door Mej. M. A. E. A. f 17.15; id. uit Wirdum door R. P. f 8.20; id. uit Drogeham A door Ds. W. te Opeinde f 7.74.

Mogen we agenten en agentessen, die nog geene contributiën en bijdragen over 1914 inzonden, beleefd verzoeken zulks spoedig te doen?

Namens het Bestuur,
J. J. TALSMA, Penningm.
METS LAWIER, 21 Sept. 1914.

P.S. Men gelieve er nota van te nemen, dat het adres voor toezending van bijdragen bij voortdurend blijft METSLAWIER (niet Aalsum).

ZENDING OP SOEMBA.

Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Duin te Zweeloo, gev. in de coll. f 1.—; P. Smid te Oldekerk, van de schoolkinderen f 5.25; E. v. d. Schans te Middelstum, gev. in de coll. f 40.—; Ds. Schaafsma te Gripskerk, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Gispén te Zwolle: van de schoolkinderen te Hasselt (hoofd de heer J. Broek) f 7.50, saldo kal. te Kampervéén f 0.75, gev. in de coll. te Zalk f 2.50 + f 1.— = f 3.50; A. Zomer te Kampen, van de Zendingsskring restant 1914/15 f 120.52; Ds. Speelman te Stroobos, opgespaarde halve centen van de fam. D. f 1.—; Ds. Fokkens te Dingeloo, gev. in de coll. f 10.— + f 1.— + f 1.— = f 12.—; Ds. Bakker te Emmen, gev. in de coll. f 2.50; Ds. v. Loon te Ter-Apel, dankoffer van een 80-jarige voor genoten zegeningen f 5.—.

Pinkstercollecte te: Houwerzijl f 36.94, Middelstum f 134.29¹/₂, Woldendorp f 7.36¹/₂, Borger f 35.69, Genemuiden f 50.18, Hasselt f 27.—, Kampervéén f 7.18¹/₂, Langeslag f 21.08, Vollenhoven f 24.52¹/₂, Ambt-Vollenhove (A) f 17.25, Ambt-Vollenhove (B) f 35.83¹/₂, Winsum f 2.75, Zalk f 18.56.

Z. Hopstra te Vriezenveen, een collecte f 6.50; K. Huizenga te Houwerzijl, van de Zendingen-Vereen. f 75.—; Mej. G. Haan te Groningen, 2/mdl. storting van de Kinder-Zendingen-Vereen. f 85.—; Ds. Dijkstra te Smilde: busje van H. Veenstra f 4.52¹/₂, door Dr. Hania te Steenwijk, busjes f 27.13¹/₂, van Mej. Braams te Hemrik f 2.—; Ds. Gispén te Zwolle, Pinkstercoll. te Oldemarkt f 5.93¹/₂; B. Mulder Ezn. te Bellingwolde, Pinkstercoll. f 8.75; Ds. v. d. Vegt te Haren, van N. N. f 25.—; Ds. Geerds te Appingedam, van een zuster der Gemeente f 15.—, van S. f 1.— = f 16.—; Uithuizen, gev. in de coll. f 1.—; P. Roosjen te Zuidwolde (Dr.), Pinkstercoll. f 47.48¹/₂; A. Blaak te Sappemeer, van vr. K. f 1.17¹/₂; Ds. De Boer te Garrelsweer, 2/mdl. bijdrage van de Zendingen-Vereen. f 20.—; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll. f 2.50; Ds. S. heepsma te Roodeschol, gev. in de coll. f 1.—; J. J. Scholtens te Nieuwe-Pekela, van de schoolkinderen f 1.20¹/₂; Mevr. Texer—Offringa te Groningen, van de Zondags-school van de Jongel.-Vereen. „O. H. Z. I. D. N. D. H.” f 9.22¹/₂; R. Nobach te Biokzill, van de Geref. Kerk f 24.85; K. Kassies te N.-Amsterdam, gev. in de coll. f 10.—; A. Verwer Kzn. te Emmer-Compasuum, gev. in de brievenbus der Pastorie f 2.50.

J. VUURSEMA, Quastor.

UITHUIZEN, 7 Sept. 1914.

Ontvangen van Mei—Sept. 1914 voor het hospitaal Keboemen.

Van de kerk van Bergum f 4.—; door Ds. A. de Boer te Garrelsweer, gecoll. op een bruiloft te Leeuwarden f 2.—; van de kerk van Ureterp f 8.11¹/₂; door Mevr. Breukelaar te Surhuistervéén, verzameld door zusters der gemeente f 61.95; door commissie jongelingen te Oudega f 10.—; van de kerk van Suameer f 3.—; van de kerk van Ureterp f 8.—, Drogeham A f 7.74¹/₂, Suameer f 4.50. Voor uitzending dokter: van de kerk van Suameer f 5.—.

Met vr. dank,

t.t.

G. J. WISSINK.

OPEINDE, 18 Sept. 1914.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

AMSTERDAMSCH E

Maatschappij van Levensverzekering.
Maatschappij van Ongevallenverzekering.
Credietbank.

AMSTERDAM, Keizersgracht 547/549.

DIRECTIE: JHR. MR. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN JR. - JHR. J. DE SAVORNIN LOHMAN - MR. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te KAMPEN verschijnt een nieuwe
druk van den

STATEN-BIJBEL

(vroeger uitgegeven door JACOB en PIETER KEUR)
met al de volledige en onverkorte aantekeningen
met een inleidend woord van Prof. L. LINDEBOOM

Deze belangrijke uitgave geschiedt niet in het groote en onhandige folio of kwarto formaat, maar in het meer praktische OCTAVO formaat en is compleet in

45 afleveringen à 25 cent.

Deze 45 afleveringen zullen compleet drie kloeke en handige deelen vormen. Elke aflevering bevat minstens drie vel druks van 16 pagina's, en zal geregeld om de drie weken het licht zien. Deze Bijbel kost dus slechts

8 cent per week.

Bovendien ontvangen allen die inteekenen vóór de laatste aflevering verschenen is, de

drie prachtige Stempelbanden gratis.

Desverkiezend kan men ook inteekenen om dezen Bijbel te ontvangen in drie fraai en sterk gebonden deelen. De prijs is dan f 4 per deel.

De eerste aflevering is bij elken Boekh. voorhanden en wordt op aanvraag gaarne toegezonden door den Uitgever.

Het adres voor een degelijk
Amerik. Orgel

en toch uiterst billijk
in prijs, is nog altijd

**Steunenbergh's
Orgelhandel,**

Schuttenstraat 8, ALMELO.

**Vraagt prijscouranten
en betalings-conditiën.**

Op de Stichting „BLOEMEN-
DAAL” te Loosduinen kunnen
nog enkele

**JONGELINGEN en
JONGEDOCHTERS**

van 18 tot 30-jarigen leeftijd,
en instemmende met doel en
grondslag der Vereeniging, wor-
den geplaatst, om te worden
opgeleid voor den dienst der
verpleging.

Sollicitatiën worden ingewacht
bij den Geneesheer-Directeur.

HET ZENDINGSBLOED

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

EN GIJ ZULT MIJNE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

Hand: 1482

REDACTIE
H. DIJKSTRA . Smilde.
H. HOEKSTRA . Arnhem.

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR . ZAANDAM.
W. B. RENKEMA . RENKUM.

SOEMBA

INHOUD: Mijne tijden zijn in uwe hand. — Brieven naar Antiochie. — Noodzakelijke stukken voor onderwijzers. — Statistiek. — Namen en adressen. — Dr. H. A. van Andel te Solo. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Mijne tijden zijn in uwe hand.

Mijne tijden zijn in uwe hand; red mij van de hand mijner vijanden en van mijne vervolgers.

Psalm 31 : 16.

Als de man naar Gods hart, de vrome David, oud en grijs geworden is, bidt hij den Heere om hem toch niet te „verlaten”. (Psalm 71 : 18). Hij wist het ook wel: *oud en arm* — wat is dat droevig — maar *oud en van God verlaten* — wat was dat ontzettend!

„Verlaat mij niet, o God, terwijl de ouderdom en grijsheid daar is”, bidt David daarom van den Heere af.

En — blijkens hetgeen hij er aan toevoegt, — begeert hij dat niet zoozeer om het b.v. zelf best te hebben in zijn levensavond en het genot van het tijdelijke leven in rijke mate te kunnen smaken, maar hij vraagt den Heere: *Verlaat mij niet, totdat ik dezen geslachten verkondige uwen arm, allen nakomelingen uwe macht.*

Van dien *arm* des Heeren — ja, wat had hij daarvan geprofiteerd in zijn leven! Wat had die *arm* hem telkens heil beschikt in zijn lijden en strijden; in de hoogten en de diepten; in allerlei nood en dood!

Van dien *arm* des Heeren wist hij dus veel te verhalen; die *arm* des Heeren — dat was Davids tekst, zijn lievelingstekst, op zijn ouden dag; waarover hij *spreken* wilde; dien hij *verkondigen* wilde, waarvan hij *roemen* wilde bij tijdgenoot en nakomelingen, zoolang hij maar kon.

Wat komt daarin duidelijk uit, dat David een aanhanger, voorstander en belijder is geweest van eene *christelijke* wereldbeschouwing. Dat hij

geloofde en erkende dat God *regeert*, dat God alles leidt en regelt; dat het wereld-gebeuren onder Gods bestel staat.

David spreekt dat ook zoo met nadruk uit in de woorden: „*Mijne tijden zijn in uwe hand*”.

Hij verkeerde, toen hij zoo sprak, in moeilijke, in doodelijke tijds-gewrichten. Een zee van rampen sloeg met haar golven aan alle zijden om hem heen; stoute wateren gingen over zijn ziel. Hij werd vervolgd en verjaagd als een veldhoen op de bergen.

Maar hij wist en hield vast — *Gods hand* besliste over hem; zijn leven en al zijn wedervaren; zijn voorspoed en tegenspoed; zijn voedsel en deksel; de plaats, waar hij zich zou ophouden; het pad dat hij zou loopen; ja elke slag van den pols, elke tocht van den adem en elke stap met den voet; hoe het hem ook zou mogen gaan tot in de kleinste dingen toe — het hing alles aan den Heere zijnen God; en niemand en niets was er, die dat bestel ooit wenden kon of keeren.

De „kinderen der machtigen” denken soms wel dat *zij* eigenlijk de dingen in *hunne hand* hebben.

Zei b.v. Rabsake niet snoevend en pochend, tot de mannen van Hizkia: „Dat Hizkia u niet verleide, zeggende: De Heere zal ons redden; hebben de goden der volken, een ieder zijn land gered uit de **hand des Konings van Assyrië**? Waar zijn de goden van Hamath en Arpad? Waar zijn de goden van Sefarvaïm? Hebben zij ook Samaria van **mijne hand** gered?

Welke zijn ze onder al de goden dezer landen, die hun land uit **mijne hand** gered hebben, dat de Heere Jeruzalem uit **mijne hand** redden zou? (Jesaja 36 : 18—20).

En wat zegt Nebucadnezar tot Sadrach, Mesach en Abed-nego als zij niet willen nedervallen om te aanbidden het beeld dat de Koning gemaakt had — spelbrekers op het wereldfeest als zij waren? — „zoo gij lieden het (beeld) niet aanbidt, ter zelve ure zult gij lieden geworpen worden in het midden van den oven des brandenden vuurs; en wie is de God, die u lieden uit **mijne handen** verlossen zou?

Zoo bogen de wereld-grooten soms.

David had de dingen echter geheel anders leeren bezien.

Hij zag hooger; hij zag verder; hij had van zich zelf en van de andere menschen leeren afzien; hij had leeren verstaan: De Heere in de hoogte: „Die de bergen formeert en den wind schept en den mensch bekend maakt wat zijne gedachte zijn, die den dageraad duisternis maakt en op de hoogten der aarde treedt, Heere, God der heirscharen is z'n naam (Amos 4 : 13), **Die** beslist; **Die** heeft de dingen in **Zijne hand**.

Geen geval, geen zorg, geen list,
Oost, noch West, noch zandwoestijn,
Doet ons meer of minder zijn;
God is rechter, die 't beslist:
Die, als aller Oppervoogd,
Deez' vernedert, dien verhoogt.

En door die geloovige wetenschap is David ongetwijfeld telkens weer getroost en bemoedigd ten dage der benauwdheid. Als hij op die Al-machtige, die sterke, die ruime, die milde, die nooit-ledige, die nimmer wankelende — die ook **Vaderlijke hand** zag; zich daardoor omklemd wist, met ziel en lichaam, met alle zaken en zorgen, hoe veilig gevoelde hij zich dan en hoe wel bewaard.

En als dan de handen der menschen, **veler** vijanden handen, grijpende naar hem werden uitgestoken, dan bleef hij nog gerust of — als hij

even beefde — smeekte hij weer: Red mij met **uwe** hand, o mijn God, van de **hand mijner vijanden en vervolgers**.

Die hand des Heeren is er nog.

En in die hand zijn nog de „tijden“.

De draden van alle dingen worden nog door die hand vastgehouden.

In die hand zijn ook **uwe** „tijden“, lezer en **mijne** „tijden“ en in die hand zijn de „tijden“ van onze geliefde vorstin en van ons Nederlandsche volk; ook nu nog, in de tegenwoordige benarde omstandigheden; nu de oorlog zoo plotseling uitbrak om ons land heen; de staf des broods misschien niet **breekt**, maar wel **buigt**; en er „reinigheid der tanden“ begint te dreigen.

In die hand zijn de „tijden“ van alle volkeren en vorsten. Het verleden — het heden — de toekomst van alle natiën zijn in die hand.

Want God is „heerscher in Jacob; ja tot aan de einden der aarde“ (Psalm 59 : 14).

In die hand zijn de „tijden“ van Zion.

In die hand zijn ook de „tijden“ van de zending. Velerlei gedachte vermenigvuldigt soms in deze dagen in het hart als „de Zending“ voor de aandacht komt.

Zal het zendingswerk geen schade lijden door het rumoer der volken?

Zal de actie voor de zending ook verminderen?

Zal er nog wel evengoed als tot nu om de zending worden gedacht bij het geven?

Zal zij eene even ruime plaats blijven innemen in het gebed?

Zal nog wel betaald **kunnen** worden wat **moet** worden uitgegeven?

Zal de oorlog in Europa voor Heiden en Mohammedaan geen beletsel te meer zijn om het Evangelie aan te nemen?

Zal de samenwerking in den arbeid der zending tusschen Nederlandsche, Duitsche en Engelsche en andere zendings-mannen er ook op verminderen?

Ja, zal de oorlogsfakkelt ook nog op het eigen zendings-terrein van de Gereformeerde kerken ontvlammen?

Sta het — als de vragen zoo steeds talrijker opklimmen in het hart — door Gods genade, vast en telkens weer vast voor ons geloof: Ook de „tijden“ der zending zijn in Gods hand. Moge dat geloof, gedurig weer worden vollevendigd door den Heiligen Geest.

Wat kan dat ons dan aanmoedigen om in goed vertrouwen op den Heere voort te gaan in het werk der zending.

Wat kan dat ons dringen om gedurig en hartelijk te bidden. Heere, laat niet varen dit werk uwer handen!

Wat geeft dat ook de vaste verwachting in de ziel, dat wij niet beschaamd zullen uitkomen.

H.

S.

Brieven naar Antiochie.

Een Zendingszondag.

Gel.! Het Comité voor Ned. Zend. Conf. heeft voor 29 Novemb. een Zendings-Zondag uitgeschreven. Dat wil zeggen, het wenscht, dat wij op dien Zondag in alle Kerken voor de zending zullen bidden. De *Benarde tijden*, gepaard met *beperkte inkomsten*, en de *lastering van Gods Naam onder de heidenen*, zullen wij aan den gemeente en den Heere onzen God voorstellen en door middel van een extra gift de zendingskas schadeloos stellen.

Terwijl we voor heel den arbeid in Gods Koninkrijk bidden, collecteren we voor de zending die ons het naaste is.

Deze zaak heeft mijn volle sympathie. Het past ons den Heere ootmoedig te danken, dat tot dusverre onze zendingskassen in staat waren aan de verplichtingen te voldoen, maar de tijden zijn voor velen bang en daarom moet geen onzer verflauwen in gebed en gave.

De oorlog brengt veel ellende en gruwelen, ontketent veel booze hartstochten, maar zoo nu en dan valt er ook een bloempje. Ik wil alleen blijven op het gebied der zending. Ik heb een Duitsche circulaire ontvangen: „An die Evangelischen Christen in Auslande“, waarin de kopstukken der Duitsche zending met „*ruhiger Gewisheit*“ verklaren, dat de schuld van deze ellende niet valt op het Duitsche volk. Ze noemen dezen oorlog een vreeselijke misdaad en spreken het met nadruk uit, dat de verantwoordelijkheid er van niet valt op het *Duitsche volk* en *zijne Regeering*. De andere volken hebben het net der oorlogssamenzwering tegen Deutschland sedert lang, in 't verborgen, arglistig gespannen en het thans over ons geworpen om ons te verstikken. Dat klinkt mij als de taal van den Farizeër: Alle menschen zijn slecht en ik alleen ben de verdrukte onschuld. Dat was niet het bloempje dat ik opspoorde.

Neen ik vond het, zeer tot mijn verbazing, in de Engelsche gaarde. In Engeland bestaat een Conferentie van Britsche Zendingsgenootschappen en deze heeft een „Standing Committee“, dat een schrijven heeft laten uitgaan, dat op een vergadering te Londen is ontworpen.

Het schrijven zegt, dat deze catastrofe tot dieper verootmoediging en ernstiger gebed moet leiden, dat het te hopen is, dat deze ramp de christelijke natiën mag voeren tot een voller gehoorzaamheid aan de wet van Christus. Voorts wijst het er op, dat deze oorlog voor Frankrijk en Deutschland veel meer storing brengt in het industrieel en financieel leven dan voor Engeland en dat inzonderheid de Duitsche zendingen, die zooveel goed doen aan de bevolking van de Engelsche kolonies in Indië en Zuid-Afrika, door den oorlog in moeite geraten. Daarom laat het een oproep uitgaan aan het Engelsche volk om een fonds te stichten voor de *Continental Missies* en deelt mede, dat voor dit fonds reeds een gift van 200 Pond (f 2400.—) is ingekomen. Men zal nu onderzoeken, hoe men het inkomende geld het beste kan besteden.

In dat geheele stuk is geen sprake van schuld of van recht, maar er is alleen maar sprake van gemeenschap. Al zijn de volken in oorlog, de christenen beoogen toch één doel en de Duitsche en Engelsche Christenen zijn geen vijanden maar fellow-workers, (kameraden, samenwerkers), in onzelfzuchtigen arbeid ten behoeve van de lager staande volken. Dat vind ik prachtig gezegd.

Ik ben neutraal. De Duitsche kanonnen boezemen me meer respect in dan de Engelsche; maar de Engelsche zendingsvrienden hebben, meen ik, ditmaal den palm weggedragen.

Blijkens de „Miss. Herald“ hebben de Engelschen ook aan de zendingsvrienden in Amerika een schrijven gericht, waarin ze den nood der Continentale Zendingen hun Amerikaansche broeders op het hart binden.

Vermoedelijk zullen de Duitschers liever hulp van Amerika hebben dan van Engeland. Ik stel me zoo voor, dat ze tot de Engelschen zullen zeggen: „We hebben geld genoeg om oorlog te voeren en geld genoeg om onze zending te bekostigen, besteed gij uw geld maar aan uw eigen bekeering!“

In de „Heraut“ no. 1917 lees ik, dat ze beter zijn dan ik dacht. Volgens dit blad heeft een „Conferentie in Deutschland“ besloten te antwoorden dat de Engelschen hun geld liever gebruiken moeten om de zendings-

genootschappen in Frankrijk te steunen. John Mott bereist voor dit doel Europa.

En nu over wat anders.

Gij zult hierachter vinden een zeer merkwaardige lijst van giften op Java voor kerkbouw te Solo. Meer dan f 800.— is op Java voor dit doel samengebracht en daaronder is een aardig sommetje van Chineezers en meer dan f 100.— van de Javaansche gemeente (te Solo?) zelve. Dr. H. A. v. Andel schrijft er bij, dat het wellicht goed is, dat de vrienden in Holland merken, dat ook Indië zich inspant voor het samenbrengen der gelden. Hij denkt, zeer terecht, dat er „moeilijke omstandigheden voor de zendingsfinantiën in Holland" aanstaande zijn. Ik noem dat zeer terecht, want ons volk lijdt enorme verliezen. Toch denk ik, dat het nog al schikken zal. Wij waren door den voorspoed zeer ijverig geworden in den dienst van Mammon, en wij hebben nu gezien (in België o.a.), hoe Mammon zijn dienaars bedriegt. Nu zijn we weer veel meer bereid om ons geld te beleggen in dienst van den Heere. Die heeft ons nog nooit bedrogen.

In den vorigen brief noemde ik onder hetgeen mij verblijdde, ook de goede ontvangst van Dr. Esser's brochure getiteld:

De goddelijke leiding in de zending. Beantwoording der vraag of de Gereformeerde Kerken in Nederland een nieuw zendingsveld in de Buitenbezittingen zullen zoeken, door dr. B. J. Esser, missionair predikant uitgezonden door de Gereformeerde kerk te Rotterdam voor den arbeid te Poerbolinggo (Residentie Banjoemas, Java).

Ik heb nog niet anders dan gunstige beoordeelingen gelezen. Sta mij toe hierbij in te sluiten wat Ds. B. v. Schelven schrijft in de Amsterdamsche Kerkbode:

....

Wél wordt die vraag gesteld, wat betreft het terrein, waarop men zijnen missionairen arbeid doet; op midden-Java hebben wij hoofdzakelijk te worstelen met het Mohammedanisme, zij het dan in eigenaardigen vorm vanwege den ondergrond waarop het rust; op de zoogenaamde „Buitenbezittingen" drong het Mohammedanisme nog niet zoo door en vindt men er het heidendom in animistischen vorm.

Nu geeft het verschijnsel, dat dit animisme schijnt te wankelen voor het besef ten gevolge van allerlei veranderingen door krachtige overheidsbemoeiing, sommigen aanleiding tot de gedachte: hier ontvalt den mensch iets; hij zal een ledig voelen en alzoo geschikt zijn om de prediking te omhelzen van het Christendom; en dus worde de arbeid op Java vervangen door dien op de Buitenbezittingen, of althans aan dezen laatste het leeuwenaandeel gegeven.

Om dit aan te bevelen wordt mede gewezen op betrekkelijk nog geringe resultaten tegenover de Mohammedanen verkregen, waarbij soms het aantal overgangen naast dat van de kosten wordt gesteld, en alzoo berekend dat met veel moeite slechts weinig succes is behaald.

Naar aanleiding van deze dingen is dr. Esser aan den arbeid getogen om zijn gevoelen dienaangaande kenbaar te maken; hij beziet de dingen juist omgekeerd, en oordeelt dat zending onder de animisten juist vereischt eene krachtige zending onder de Mohammedanen.

Hij doet dat in breed en wél gedocumenteerd betoog; zijne brochure — de naam is te bescheiden voor een geschrift van meer dan 125 bladzijden! — raakt achtereenvolgens alle punten aan, welke bij deze zaak aan de orde komen.

Hij spreekt met overtuiging en overtuigend, zoodat menigeen, die eerst veel gevoelde voor de andere beschouwing, zich allicht gewonnen zal geven.

Hij deed een nuttig werk in het leveren van dit betoog.

Niets is bij het verrichten van een werk schadelijker dan de onzekerheid, of men zich wel in goede richting beweegt; en daarom is het ook van belang voor den ijver op missionair gebied, dat dit vraagstuk behoorlijk wordt toegelicht.

Wij bevelen de lezing van dit geschrift met nadruk aan; er valt veel uit te leeren ten aanzien ook van allerlei andere aangelegenheden, die met den missionairen arbeid in verband staan.

De kwestie van de „facultatiefstelling" is nog niet tot rust. De Salatiga-Zending heeft nu een schrijven aan Zijn Exc. den Min. van Koloniën gericht, waarin ze te kennen geeft, dat ze geen subsidiën voor hare scholen wenschte te aanvaarden „wanneer voor het ontvangen daarvan de eisch van facultatiefstelling van het godsdienstonderwijs blijft gehandhaafd". Ze doet echter wel een toezegging, waaruit wel blijkt, dat ze niet over iemands geweten wil heerschen. Ze zegt in gemeld adres:

„Hare zendelingen zullen in 't geval, dat zich iemand bij hen vervoegt, en vrijstelling van het Godsdienstonderwijs vraagt, ter oorzaak van ernstige gewelensbezwaren zijn kind aan 't Christelijk godsdienstonderwijs te laten deelnemen, zulke bezwaren in ernstige overweging nemen en de facultatiefstelling toe staan, wanneer blijken mocht, dat het bezwaar van zeer ernstigen aard is."

Het gaat er dus om, dat men wel facultatiefstelling wil toestaan, maar ze zich niet wil laten opleggen.

In de „Stemmen des Tijds" heeft H. C. zich over de kwestie uitgelaten en de onderstelling geopperd dat de facultatiefstelling wel beperkt zal blijven tot de Javaansch-Hollandsche scholen.

In de „Macedoniër" hoop ik op deze zaak nog wat breeder in te gaan. Wil s.v.p. belangstellenden derwaarts verwijzen.

We hebben rijke stof tot dankbaarheid dat ons land zich met eere buiten den krijg mag houden. De Heere geve ons de oorlogen des Heeren des te kloekmoediger te voeren!

Sm., 24-9-'14.

t.t. H. DIJKSTRA.

Noodzakelijke stukken voor onderwijzers.

Weltevreden, 20 Augustus 1914.

Aan

Deputaten t/d Zending der Geref.
Kerken in Nederland.

Nu het hoe langer hoe meer voorkomt, dat onderwijzers of onderwijzeressen in dienst der Zending of ook wel voor het particulier Europeesch, Hollandsch Inlandsch of Chineesch onderwijs, naar Indië uitgezonden worden, komt het mij niet overbodig voor aan te geven, welke stukken in hun bezit moeten zijn om de toekenning der subsidie voor uitrusting en overtocht mogelijk te maken en om voor zichzelf en eventueel voor hunne weduwe en weezen recht op Indisch pensioen te kunnen verzekeren. Er ontstaat immers telkens groote vertraging wanneer de betrokkenen deze stukken niet medebrengen en deze later in Nederland opgevraagd moeten worden. Bij de aanvraag der subsidie voor uitrusting en overtocht moeten overgelegd worden:

1o. De in het bezit van den betrokken onderwijzer (of onderwijzeres) zijnde akte(n) van bevoegdheid;

2o. Het door hem voor eensluidend met

het origineel geteekend duplicaat van zijne akte van benoeming.

(Om deze te kunnen overleggen, moet er dus eene akte van benoeming zijn. Deze kan meestal zeer eenvoudig zijn ingericht, maar voor particuliere Europeesche of Holl. Inlandsche (Chineesche) scholen moet deze bevatten):

a. naam en voornamen van den benoemde,
b. de bepaling of de benoeming voor vast of voor welk tijdvak zij geschied is,
c. de bezoldiging en de wijze waarop de bezoldiging zal worden uitbetaald,

d. de regeling van binnenlandsch verlof wegens ziekte en van buitenlandsch verlof wegens ziekte of wegens langdurigen dienst, welke regelingen aan de onderwijzers in substantie dezelfde rechten en voordeelen moeten verzekeren als de onderwijzers bij de openbare Europeesche en Inlandsche lagere scholen genieten,

e. een bepaling omtrent den wederzijdschen termijn van opzegging.

f. of, ingeval van opheffing van de school of van de betrekking, aan de onderwijzers al dan niet schadeloosstelling voor het ver-

lies van hun betrekking zal worden gegeven en, zoo schadeloosstelling is bedongen, hoeveel die zal bedragen;

(de akte van benoeming van onderwijzers voor wie geen subsidie uit 's Lands kas wordt te goed gedaan, behoeft eene regeling als bedoeld sub d. niet in te houden).

3. Eene verklaring van het Departement van Koloniën, dat de betrokkene na geneeskundig onderzoek lichamelijk geschikt is bevonden voor de betrekking, (welk onderzoek dus plaats moet hebben door de Geneeskundige Commissie van dat Departement).

4o. Eene op zegel gestelde verklaring van verbintenis, inhoudende, dat de aanvrager zich verbindt tot onverwijld teruggeven van de aan subsidie ontvangen gelden, bijaldien de betrokken onderwijzer zijne bestemming bij het particulier onderwijs in Ned. Indië niet volgt, dan wel binnen den tijd van vijf jaren na zijne aankomst in Ned. Indië ophoudt als gesubsidieerde leerkracht werkzaam te zijn om een andere reden dan:

a. overlijden;

b. welbewezen ziels- of lichaamsgebreken, buiten eigen toedoen ontstaan (ter beoordeeling der Regeering),

c. overgang in den dienst van het Gouvernement van Ned. Indië.

5o. Naar gelang der omstandigheden, de huwelijksakte van den benoemde en de geboorteakten van de tot zijn gezin behorende kinderen, voor zoover voor dezen subsidie voor overtochtskosten wordt gevraagd. (Hoewel tot nog toe door het Departement voor Onderwijs en Eeredienst genoeg genomen wordt met de zich meestal alleen in het bezit van de betrokkenen bevindende „trouwboekjes”, zoo verdient toch opmerking, dat eene huwelijksakte nog iets anders is).

Tevens moge er hier aan herinnerd worden, dat deze subsidie voor uitrustings- en overtochtskosten alleen toegekend wordt voor onderwijzers en onderwijzeressen, die na 1 Januari 1913 uitgezonden werden om eene gesubsidieerde plaats in te nemen en verder, dat deze subsidie alleen aangevraagd kan worden door het bestuur of corporatie of den persoon in wier (wiens) dienst de betrokken onderwijzer werkzaam zal zijn of is, dan wel door zijn (haar) gemachtigde. Besturen van scholen, in Nederland, die in Indië geen gemachtigde hebben, moeten dus aan bovengenoemde stukken ook nog tot den Directeur van Onderwijs en Eeredienst gerichte gezegelde subsidieaanvraag toevoegen. Is er in Indië een gemachtigde (met een gelegaliseerde nota-

riele volmacht) dan kan deze de aanvraag indienen en ook de onder „4” bedoelde verklaring van verbintenis afgeven.

Voor het verkrijgen van Indisch pensioen, zijn behalve de hierboven onder „1”, „2” en „3” genoemde stukken bovendien nog noodig:

6o. een geboorteakte van den onderwijzer,

7o. de stukken noodig tot staving van den diensttijd in Nederland (gelijk aan die voorgeschreven door de Nederlandsche pensioen-wet).

8o. eene verklaring van het Pensioenfonds voor Burgerlijke Ambtenaren in Nederland, betreffende hetgeen daaraan gedurende den Hollandschen diensttijd gecontribueerd is, aangevenden het traktement waarover in de verschillende tijdvakken gecontribueerd is en de daarvoor betaalde premies.

Voor al op „8o.” moet gelet worden, daar tot nog toe alle onderwijzers zonder deze verklaring uitkwamen en deze dan nog opgevraagd moest worden. Onderwijzers, die in Nederland geen diensttijd hebben gehad, hebben natuurlijk de sub. „7o.” en „8o.” genoemde stukken niet noodig.

Teneinde de Indische Staatsbladen, waarin de verschillende subsidie-bepalingen voorkomen, waarbij de zending en het particulier onderwijs belang heeft, gemakkelijker te kunnen raadplegen, voeg ik aan dit schrijven een overzicht daarvan toe. Van de meeste dezer regelingen zijn hier afzonderlijke exemplaren tegen betaling van f 0.25 verkrijgbaar. Vermoedelijk is dit ook het geval bij het Departement van Koloniën in den Haag. Eventueel ben ik gaarne bereid mijne tusschenkomst te verleenen ten einde belanghebbenden de verlangde nummers te verschaffen.

De Zendings-Consul in Ned.-Indië,

C. W. TH. v. BOETZELAER v. D.

P.S. Met het vriendelijk verzoek Zendende Kerken in Nederland, wanneer zij tot het uitzenden van onderwijzers(ressen) uitgaan, te willen voorlichten.

v. B. v. D.

Overzicht der Subsidiebepalingen.

A. INLANDSCH ONDERWIJS.

I. Inlandsch lagere scholen.

Algemeene regelingen:

1. Beperking der uitgaven in bepaalde gebieden, Staatsblad 1911 No. 111;

2. Subsidie voor beheer en toezicht, Staatsblad 1911 No. 80 en 81;

Vervolg op blz. 171.

Statistiek van de Zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Plaatsen waar gearbeid wordt:	Aantal Gemeenteleden op 1 Jan. 1914.				Aantal in 1913.	Aantal Huwelijken in 1913.	Overleden in 1913.	Aantal helpers uitsluitend voor evangelisatie arbeid.	Aantal Scholen.	Subsidie in 1913.	Gemiddeld aantal leerlingen in 1913.			Aantal onderwijzers uitsluitend voor schoolarbeid	Aantal onderwijzers ook belast met gemeente-arbeid	Gem. aantal van hen die de godsdienst oef. blijven; niet-Christ.	Opmerkingen.
	tot het Avondmaal toegelaten		niet tot het Avondmaal toegelaten								Jongens	Meisjes					
	Man- nen	Vrou- wen	Man- nen	Vrou- wen									Chris- tenen				
Terrein der Provinciën Groningen, Drente en Overijssel:																	
Soemba:																	
Kambanirroe	28	37	21	24	89	7	3	7	1	f 230.—	17	13	19	1	4	20	a) Onderwijs-subsidies.
Waingapoe	4	7	44	21	41	4	1	4	1	- 120.—	4	3	6	2	1	15	Rijkssubsidie: Kambanirroe f 350.
Totaal	32	44	65	45	130	11	4	11	2	f 350.—	21	16	25	3	5	35	Landchapssubs.: West-Soemba f 1655.44.
Karoeni (W.-Soemba)	2	3	13	9	12				5	- 1655.44	300			5	4	40	Midden-Soemba f 691.23.
Pajeti	4	6	3	1	16				1		2	33	1		1	20	Oost-Soemba f 1174.14.
Melolo:																	Totaal f 3870.81.
Petawang	55	67	73	47	126	15	2	7	3	- 382.36	29	91	20	16	3	45	b) De Kerk van Jogjakarta is sedert 23 Nov. 1913 geïnstituëerd. Er zijn 4 jav. en 2 Holl. onderlingen, 2 jav. en 1 Holl. diaken.
Wadjetoe							6	18	11	f 2387.80 a)	52	440	46	19	13	140	Holl. gemeenteleden: 42 volw. en 41 kinderen.
Soemba totaal	93	120	154	102	284	26											De school te Gondokoesoeman behoort als vorm-school bij de Keuchenusschool.
Batavia																	Verder zijn te Jogja sedert Oct. 1913: 1 Holl.-jav. school met plm. 130. leert 1 form.
Soerabaja																	
Terrein van Amsterdam:																	
Jogjakarta b)																	
Wijk Gondokoesoeman	93	105	18	23	198	20	3	12	1	- 325.—	35	40	32	10	2	25	
Toengkak	14	16			18	3	1	3	1	- 220.—	4	38	2	7	1	20	
Desa Pentèn	13	12			38	2	1		1	- 400.—	13	4	4		2	6	
Toeren	18	7			5	3	1		1		1	38	3		2	25	
Watès	4	5			5											30	
Tjandil-Sèwoe	2	2			4												
Nganti	3	4			8												
Totaal	147	151	18	23	276	28	6	15	4	f 945.—	53	120	39	17	5	131	

leerlingen.	1	1	27	2	30	7	1	340.—	1d	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1</
-------------	---	---	----	---	----	---	---	-------	----	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----

c) N.l., één gewone helper tot den Dienst des Woords en 2 colporteurs.

d) Ook belast met med. arbeid.

e) Med. helper.

f) In den loop van het jaar gesloten.

g) In den loop van het jaar geopend.

h) Voor de gedeelte. Europeeschebewaarschool te Poerbolingo werd gedurende 3 maanden f225 subs. ontvangen. Onder de drie genoemde scholen is ook gerekend de Holl. school (Hoofd Meijfr. J. Weeda).

Voor toezicht van de gesubsidieerde scholen werd bovendien ontvangen f160.

i) Deze school staat te Karang Wangkel.

j) Holl.-Chineesche school met Europ. onderw.

k) Te Magelang bovendien 15 Europeesche leden, onder wie 6 kinderen.

Statistiek van de Zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

Plaatsen waar gearbeid wordt:	Aantal Gemeenteleden op 1 Jan. 1914.					Aantal Gedoopten in 1913.	Aantal Huwelijken in 1913.	Overleden in 1913.	Aantal helpers uitsluitend voor evangeliesatie arbeid.	Aantal Scholen.	Subsidie in 1913.	Gemiddeld aantal leerlingen in 1913.				Aantal onderwijzers uitsluitend voor schoolarbeid	Aantal onderwijzers ook belast met gemeente-arbeid	Gem. aantal van hen die de godsdienstoeff. bijwonen; niet-Christ.	Opmerkingen.	
	tot het Avondmaal toegelaten		niet tot het Avond- maal toegelaten		Kind- ren							Jongens		Meisjes						
	Man- nen	Vrou- wen	Man- nen	Vrou- wen								Chris- tenen	niet Chris- tenen	Chris- tenen	niet Chris- tenen					
Soemba.	93	120	154	102	284	26	6	18	5	11	f 2387,80	52	440	46	19	7	13	140	1) Ter zuivere vergelijking zijn van de cijfers van 1 Jan. 1913 afge- trokken de opga- ven van Batavia die in de stati- stiek het vorige jaar eronder be- grepen waren. m) 1 Jan. '13 was voor Poerworedjo opgeg. een geta- al van 300.	
Logiakarta	147	151	18	23	276	28	6	15	3	4	- 945,-	53	120	39	17	2	5	131		
Solo	30	33		6	27	6	5	2	3	1	- 415,-	10	82	6	6	2	1	70		
Keboemen	80	81		151	151	24	5	2	5	5	- 1563,-	35	217	24	34	7	4			
Poerworedjo	107	137		217	217	53	2	2	2	9	- 1718,-	72	230	42	11	5	4			
Wonosobo	4	4	1	1	9	1	5	7	1	2	- 395,-	1	53	2	2	4	1			
Poerboelinggo	61	60	8	5	141	10		1	3	6	- 1358,-	28	191	13	15	5	7			
Magelang	4	3			7	1		1	1	1		4	62	6	6	3		40		
Totaal	526	589	181	137	1112	149	24	45	19	39	f 8781,80	255	1395	178	110	35	39	381		
1 Januari 1914	2545											1938								
1 Januari 1913 1)	2328 1)					218	36	47	12	38	f 1032,50	1570				22	39	500 m)		

KORT OVERZICHT.

Zendende Kerk :	Woonplaats van den M. D.:	M. D.:	Getal posten :	Getal gedoopten :	Getal onder ten
Rotterdam	Poerboelinggo	Dr. B. J. Esser met vacante	5	275	121
Utrecht	Poerworedjo	Ds. W. S. de Haas in voorber.	8	461	244
Heeg	Keboemen	Ds. K. v. Dijk	8	312	161
Amsterdam	Djokjakarta	Ds. C. Zwaan	7	515	298
	Solo	Dr. H. A. van Andel	3	96	63
Delft "	Wonosobo	Ds. L. Neutenbos	2	19	8
Middelburg	Magelang	Ds. A. Merckelijn	5	14	7
Apingedam	Meiolo	Ds. J. F. Colenbrander	2	368	122
Kampen	Kambaranoe	Ds. C. de Bruijn IJzn.	4	316	76
Hoogeveen	Pajetti	Ds. D. K. Wielenga	—	30	10
Groningen A	Karoeni	Ds. L. P. Krijger	—	39	5
			11	46	2445
					1115

3. Algemeene subsidieregeling (thans nog alleen voor die deelen der Buitenbezittingen, waarvoor geen afzonderlijke regelingen bestaan), Staatsblad 1895 No. 146.

Speciale regelingen:

1. Java en Madoera, Staatsblad 1906 No. 241 en 495.
2. Zuider en Ooster Afd. v. Borneo, Staatsblad 1909 No. 388;
3. Halmahera en Nieuw-Guina, Staatsblad 1911 No. 112;
4. Bolaang Mongondou, Staatsblad 1911 No. 140;
5. Tapanoeli, Staatsblad 1911 No. 157, 1912 No. 333;
6. Menado (conversie), Staatsblad 1912 No. 579 en 581;
7. Timor (Soemba-regeling), Staatsblad 1913 No. 308 en 309.

II. Kweekscholen voor Inlandsche onderwijzers.

Subsidieregeling, Staatsblad 1906 No. 242; aanvulling en wijzigingen, Staatsblad 1911 No. 359;

Res. Menado (conversie), Staatsblad 1912 No. 580.

III. Hollandsch-Inlandsche Scholen.

Subsidieregeling, Staatsblad 1913 No. 524.

B. EUROPEESCH ONDERWIJS.

Lagere scholen, Staatsblad 1909 No. 238, 1910 No. 412, 1912 No. 468, 1914 No. 453; M. U. L. O., Staatsblad 1912 No. 470, 1914 No. 272; H. B. S., Staatsblad 1910 No. 237.

C. EUROPEESCHE ONDERWIJZERS B H EUROPEESCH EN INLANDSCH ONDERWIJS.

Pensioen, Staatsblad 1912 No. 419, 420 en 421, 1913 No. 239 en 240; Overtocht en uitrusting, Staatsblad 1913 No. 525.

D. INLANDSCHE ZIEKENHUIZEN EN HULPZIEKENHUIZEN.

Subsidieregeling, Staatsblad 1906 No. 276, 1911 No. 472 en 654.

Namen en adressen der Zendingsarbeiders der Geref. Kerken.

MIDDEN-JAVA.

Te Djokjakarta:

- Ds. C. Zwaan, Gondokoesoeman. (Miss.-Pred.)
- H. S. Pruys, Petronella-Hospitaal. (Miss.-Arts, directeur v. h. Zendings-Ziekenhuis.)
- Dr. J. Offringa, Petronella-Hospitaal. (Miss.-Arts.)
- Mej. A. G. A. Loggen, Petronella-Hospitaal. (Hoofdverpleegster).
- Mej. A. C. Enserinck, Petronella-Hospitaal. (Verloskundige).
- Ds. D. Bakker, Klitren. (Docent aan de school voor opleiding van helpers tot den dienst des Woords).
- J. P. Zuidema, Gondokoesoeman. (Leeraar aan dezelfde school).
- D. Koelewijn, Klitren. (Directeur der Keuchenius-school).
- K. Dijkema, Klitren. (Leeraar aan de Keuchenius-school).
- J. J. Z. Offringa, Lempoeangan. (Hoofd der Hollandsch-Javaansche school).
- C. Schmidt, Toekangan. (Onderwijzer aan de Hollandsch-Javaansche school).
- Raden Samuel, Klitren. (Onderwijzer aan de Hollandsch-Javaansche school).
- Te Keboemen:**
- Ds. K. van Dijk, (Miss.-Predikant).
- Mej. J. van der Kouwe. (Onderwijzeres

van de Hollandsch-inlandsche school).

J. Pot, Gombong bij Keboemen. (Hoofd der Holl.-inlandsche school te Gombong).

S. Hamer. (Onderwijzer aan de Holl.-inl. school te Gombong).

Te Wonosobo:

Ds. L. Netelenbos. (Miss.-Predikant).

Te Poerbolinggo:

Dr. B. J. Esser (Miss.-Predikant), met verlof, adr. Keizersgracht 192, Amsterdam.

M. W. Th. van Stokkum, (Miss.-Arts, directeur v. h. Zendingsziekenhuis).

Mej. P. J. Pontier, (Verpleegster).

Mej. J. Weeda, (Onderwijzeres).

Te Magelang:

Ds. A. Merkelijn, Moordenaarslaan. (Miss.-Predikant).

H. van Oosten, (Hoofd der Holl.-Chin. school).

J. Bos, (Onderwijzer aan de Holl.-Chin. school).

Mej. M. Wijers, (Onderwijzeres aan de Holl.-Chin. school).

Te Soerakarta:

Dr. H. A. van Andel, Mesen. (Miss.-Pred.)

Dr. W. L. Vogelesang, Djebres. (Miss.-Arts, directeur v. h. zendings-ziekenhuis).

Te Batavia:

Ds. D. J. B. Wijers, Kwitang.

Ds. L. Tiemersma, Gang Chassé.

Te Soerabaja:

Ds. W. Pera.

Poerworedjo is vacant, Ds. de Haas heeft het beroep daarheen aangenomen.

Dr. Gehrels is benoemd tot Miss.-Arts te Wonosobo.

Dr. Oosterhuis is benoemd tot Miss.-Arts te Keboemen.

Dr. J. C. Flach is benoemd tot Miss.-Arts te Poerworedjo.

De heer C. van Proosdij Jr. bericht, dat hij de benoeming tot geneesheer van het Petronella-hospitaal te Djocja aanneemt.

EILAND-SOEMBA.**Te Kambanirœ:**

Ds. C. de Bruijn IJz. (Miss.-Predikant).

Te Melolo:

Ds. J. F. Colenbrander. (Miss.-Predikant).

Te Pajeti:

Ds. D. K. Wielenga. (Miss.-Predikant).

T. van Dijk. (Schoolopziener).

Te Karcœni (West-Soemba):

Ds. L. P. Krijger. (Miss.-Predikant).

Mej. M. W. Lock. (Verpleegster). Haar is nog geen vaste verblijfplaats aangewezen. Vermoedelijk zal het Pajeti zijn.

Dr. H. A. v. Andel te Solo.

Mesen, 22 Juni 1914.

De Zending op Midden-Java doorleeft een tijd van hoopvolle verwachting. De vruchten op het zendingsveld Java zijn reeds overvloediger dan in eenig ander Mohammedaansch land. En in de laatste jaren worden teekenen gezien, die de harten der zendingarbeiders met blijde hoop vervullen.

Onder de millioenen van Java komt ontwaking. Op allerlei gebied en in vele kringen wordt gebroken met het gaan van den eeuwenouden sleurgang. Nieuwe idealen bezielen velen met geestdrift en energie.

De drang naar ontwikkeling is ongekend groot. Tienduizenden Javanen leeren Hollandsch. Menschen met kleine traktementen getroosten zich groote opofferingen om lessen in het Hollandsch te ontvangen of die aan hun kinderen te doen geven. Aan een der vorstenhoven te Solo begint men zich Hollandsch te kleeden. Hollandsche omgangsvormen vinden onder de voorname- ren steeds meer ingang. Zal dit krachtig streven naar Westersche ontwikkeling ook leiden tot nader onderzoek van dien godsdienst, die eeuwen geleden uit het Oosten naar het Westen ging en nu door Westerlingen weer aan de volken in het Oosten gepredikt wordt?

De eenvoudige Javanen vereenigen zich (denk b.v. aan Sarikat Islam) om den kleinen man een betere maatschappelijke positie te veroveren. Men verwacht, dat de godsdienst hierbij een behulpzame hand zal bieden. Daardoor komt de vraag aan de orde, welke waarde de Islam heeft voor den maatschappelijken vooruitgang van een volk. Eveneens de vraag, of de maatschappelijke bloei der Westersche volken te danken is aan hun godsdienst, aan het Christendom. Deze vragen worden reeds gesteld en besproken in de inlandsche pers.

Zulk een beweging der geesten maakt de menschen bereid, zij het slechts oppervlakkig, kennis te nemen van den Christelijken godsdienst. Dit oppervlakkig kennis nemen kan door de werking des Heiligen Geestes leiden tot diepere belangstelling en tot bekeering des harten.

Indien het den Heere behaagt deze be-roering der geesten dienstbaar te maken aan de uitbreiding van zijn kerk, dan zullen groote en heerlijke dingen op den zendingssakker Java gezien worden. Of dit geschieden zal weet de Heere alleen. Maar aan menschen toont de Heere de gelegenheden en hij roept hen om ze te gebruiken. De beslissing over den zegen behoudt hij zichzelf en voor.

De teekenen onzer dagen leeren ons, dat vooral nu de tijd voor de Javazending is aangebroken. Dit is een onschatbaar voorrecht voor de kerken en voor de persoon, die op Java in de zending werken. Mijn vrouw en ik zijn dan ook heel dankbaar, dat wij op Java mogen arbeiden.

De hoop op verhoogde belangstelling in het Evangelie en de vrees om de gelegenheden van dezen tijd ongebruikt te laten voorbijgaan brachten in den kring der zendingarbeiders met kracht op den voorgrond de volgende vraag: Hoe kunnen wij de vele millioenen bereiken, die het zendingsterrein der Gereformeerde kerken vormen? (Slot volgt.)

Korte Berichten.

Wij ontvingen het bericht, dat 16 Oct., na een langdurig en smartelijk lijden in Christus ontslapen is Vrouwe Maria Wilhelmina Hovy, weduwe van den Hoogedelgestrengen heer I. Esser, in den leeftijd van 81 jaar. Haar tweede man was de bekende

oud-resident, straatprediker, I. Esser. Zij ruste in vrede!

De heer C. v. Proosdij Jr., zoon van den Amsterdamschen predikant, is 1 Oct. benoemd tot geneesheer in het Petronellahospitaal te Djokja, heeft die benoeming aangenomen, den 8sten Oct., en vertrekt D.V. nog dezen herfst naar Java.

De Macedoniër van Oct. en November bevat „Een Zendingsgids voor Predikanten en onderwijzers." Men teekent in bij de Firma Bouwman en Venema te Groningen. Prijs f 3.— per jaar.

LEESTAFEL.

Van den uitgever J. H. Kok ontvingen wij:

- a. De uitnemende verklaring van het **O. T. van M. Henry**, afl. 47—50. De eerste helft van het O. T. is nu compleet.
- b. **Menigerlei Genade**. Schoone Catechismus-preeken van Dr. B. Wielenga Zondag 1—8, Prof. Dr. P. A. E. Sillevius Smitt Zondag 9—16, van Dr. J. C. de Moor Zondag 17—20.

Deze preeken zijn geheel ingericht om gelezen te worden. Alles staat er bij, zoowel wat gelezen als wat gezongen kan worden.

- c. **Ligt het doctoreen op de lijn der ontwikkeling onzer Theol. School?** door Ds. W. H. Oosten. Een warm betoog voor het doctoreeren aan de Theol. School.
- d. Een Bijbelsch Dagboek van Ds. J. J. Knap Czn., getiteld: **De Lendenen omgord**.

De maand Januari las ik met genoegen. De zendingsgedachten, die er hier en daar voor de hand liggen, hadden m.i. moeten worden uitgedrukt, b.v. bij 2 Cor. 9 : 15, Joh. 1 : 26 en 29, Hand. 16 : 24-25 en andere.

- e. **De Nood der tijden**. Een zestal predikatiën door G. Elzenga, G. Wielenga, J. Dekker, J. C. de Moor en H. Hoekstra, een bundel die up to date is, in elk opzicht. Dit is alles van J. H. Kok.

Van de Firma Bouwman en Venema te Groningen twee uitgaven:

- a. Een preek van J. J. Knap, den bekenden, **Onder de Schuts van Oranje**.

Een gelegenheidspreek over Ps. 89 : 19. Schoone woorden en schoone gedachten.

- b. **Schets van den Heidelbergischen Catechismus**, door C. J. v. d. Boom.

Dat lijkt me een heel gemakkelijk boekje voor den catecheet en den catechisant.

Eindelijk van den Uitgever W. Kirchner te Amsterdam een in prachtband gebonden exempl. van den achtsten jaarg. van „**De Spiegel**" met een alphabetisch register.

Elke week ziet men die illustratie met genoegen, vooral in deze dagen van den oorlog is hij goed bij tijd. Maar zulk een compleete jaarg., zoo prachtig gebonden en met zoo'n kostelijk register, dat is toch je ware. De zending vond in dezen jaarg. behoorlijk haar plaats. Met warme aanbeveling vermelden we deze illustratie.

Timotheus. Geill. Weekblad onder redactie van J. N. Voorhoeve. Zwolle, La Rivière en Voorhoeve.

Dit weekblad handhaaft zijn besten naam. Onder het vele dat wekelijks op de leestafel verschijnt, is Tim. altijd welkom, met zijn steeds interessante lectuur.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Ds. Schouten te Hoofddorp b. f 0.80; Ds. Lambers, Loppersum b. f 0.60; Visser, Leeuwarden b. f 0.18; Mej. Reitsma, Pingjum, uit b. f 5.—; Mej. v. d. Molen, Ermeloo, uit kn. f 1.50; Heule, Doorn, uit b. Chr. Sch. f 2.50; v. d. Meulen, Wijnjelerp b. f 0.74; Ds. Aalders, Beetgum, uit busjes f 40.—; H. L. Bredee, Utrecht, uit b. f 0.82; N. N. Dirks-horn f 5.—; Jong.-V., H. I. Ambacht f 2.20.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 Oct. 1914.

Voor de Generale Kas der Zending slechts ontvangen:

Door B. Westerveld van Mevr. de Wed. C. Groot te Purmerend f 2.—; van J. W. te den Haag uit zijn busje f 4.—; van N. N. door Ds. W. T. Nijenhuis te Britsum f 3.80.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Oct. '14.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

B. van de dochters Brink en Hofman te Smilde f 6.46; b. v. d. dochters Wedeven, Smilde f 4.88½; gevonden kerkzakje Smilde A f 5.—; door H. S. L. van Mej. N. N. te S. f 60.—; b. van H. Veenstra te Smilde f 3.62; kinderen Chr. Sch. te Kloosterburen f 0.56½; N. N., Assen f 1.—; Dr. Hania uit b. te Steenwijk: Catharina van Lier f 1.70, Jan Krikke f 1.04, Pietje de Bock f 3.12, Wolter Meilink f 1.06, Berend Schurink f 3.91, Berendina de Bock f 5.75, Heintje van Engen f 2.01, Hilbrand van Engen f 1.87, Jan Ezinga f 3.06, Gradus ter Horst f 0.49,

Geertruida de Lange f0.32 $\frac{1}{2}$, Christina Beverwijk f2.32, totaal f26.65 $\frac{1}{2}$.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 Oct. 1914.

CHR. HOLL. JAV. ONDERWIJS.

Onzer vriendelijken dank mogen wij de volgende bedragen verantwoorden:

Bijdr. uit Boxum door B. v. d. B. f8.—; id. uit Idskenhuisen door U. T. f10.—; id. uit Dronrijp door T. de J. f6.50; id. uit Gauw en Goenga door Mej. T. E. f15.25; id. Ger. kerk Beetgum door Ds. A. f20.—.

Namens het Bestuur,

J. J. TALSMA, Penningm.

METSLAWIER, 21 Sept. 1914.

GIFTEN OP JAVA VOOR KERKBOW SOLO.

Gecollecteerd in de Javaansche Gemeente: 2e halfjaar 1913 f51.70 $\frac{1}{2}$, 1e halfjaar 1914 f55.82. Gecollecteerd in den dienst des Woords te Bandoeng f54.52 $\frac{1}{2}$. Door Ds. Pilon namens de Protestantische Gemeente te Cheripon f25.—.

Verzameld door Njonjah Tan Mo Tay onder Chineezen f32.92 $\frac{1}{2}$.

Giften van: Z.E. en Mevr. Idenburg-Duetz f800.—; Tan Djin Gle te Bandoeng f100.—; Familie Anten te Soerabaja f25.—; Njonjah Wi Djing Wi f100.—; Nj. Khôe An Djen f5.—; Tan Kwat Ping f10.05 $\frac{1}{2}$; Nj. Tan Kok Tie f10.—; Nj. Tan Kok Ping f10.—; Nj. Tan Mo Tay f25.—.

Tezamen f805.03.

H. A. VAN ANDEL.

VEREENIGING „MEDISCHE ZENDING”.

ten bate van het Hospitaal te Poerboilinggo (Java).

In afwijking van wat tothiertoe geschiedde, besloot het Hoofdcmité der Vereeniging bovengenoemd, in overleg met de Deputaten voor de Zending, daartoe genoopt door de treurige tijdsomstandigheden, die de grootste zuinigheid tot een duren plicht maken, diemaal geen afzonderlijk Jaarverslag te verspreiden, maar zich te bepalen tot het openbaar maken in de „Gereformeerde Kerkbode” en in het „Zendingsblad” van de Gereformeerde Kerken in Nederland, van de geldelijke resultaten der Vereeniging over het boekjaar 1 Mei 1913 tot 30 April 1914, en van den steun, dien de Vereeniging over dat tijdvak mocht ondervinden van de voor haar werkzame Naaikransen.

Het Hoofdcmité vertrouwt dat de kennismaking met een en ander zal medewerken tot verhooging van de belangstelling in den arbeid ten behoeve der Medische Zending. Zij heeft daaraan dringende behoefte, vooral thans nu alle philanthropische en christelijke werkzaamheden in zoo ernstige mate den terugslag gevoelt van den druk der tijden; dringende behoefte niet het minst, met het oog op de naderende voltooiing van het nieuwe Hospitaal en de zoo broodnoodige aanvulling van de voorraden in de linnenkamer.

Laat ons liever, als het moet, onszelf iets ontzeggen, dan de offers inhouden of verkleinen, die de Heere van ons vraagt ten behoeve van den arbeid, die de komst van Zijn Koninkrijk wenschte te bevorderen.

In het afgelopen boekjaar hebben de navolgende Vereenigingen, Kransen en Particulieren voor de linnenkast van het Zendingshospitaal te Poerboilinggo gewerkt:

Meisjeskrans te Kralingen, onder leiding van Mevr. S. Oudkerk-Broer.

Zendingskrans „Pertoeloengan” te Rotterdam, Pres.te Mej. T. de Quaasteniet.

Mej. A. Dumee, Steiger, Rotterdam.

Mevr. M. v. d. Boom-Blankers, Schiekade, Rotterdam.

Dameskrans te Schiedam, Pres.te Mevr. Goslinga-Stekete.

Meisjeskrans te Zuid-Beierland, onder leiding van Mevr. Greijdanus-Kruihof.

Meisjeskrans te Berkel, Pres.te Mej. M. v. d. Lugt.

Dameskrans te Brussel, Pres.te Mevr. Warner-Fros.

Meisjesvereeniging te Rockanje, Pres.te Mej. J. van Wijck.

Meisjesvereeniging te Oud-Beijerland, Pres.te Mej. A. v. d. Berg.

Meisjesvereeniging te Spijkenisse, Pres.te Mej. J. Mol.

Meisjesvereeniging te Maassluis, Pres.te Mej. W. Hoogerwerf.

Meisjesvereeniging „Draagt elkanders lasten” te Maassluis, Pres.te Mej. J. de Kromme.

Van de Geref. Jongedochters-Vereeniging te Maasland, Pres.te Mej. C. van Oosten, ontvangen: 6 witte sloopen, 6 witte handdoeken en 12 servetten.

Met hartelijken dank voor de vriendelijke hulp, ons door zooveel bewezen, laten wij hier de lijst volgen van de goederen, die 30 Mei i.l. aan het adres van Dr. van Stokkum werden verzonden: 63 lakens, 21 steeklakens, 55 witte sloopen, 40 blauwe sloopen, 78 handdoeken en servetten, 48 roode- en 36 blauwe handdoeken, 48 gerstekorrel- en 60 droogdoeken, 19 goerita's, 17 broeken, 6 mans- en 34 vrouwenkajaba's, 12 verpleegschorten, 48 instrumentdoekjes, 1 stuk keper, 1 stuk wit katoen, eenig kinderspeelgoed, garen, band, eau de cologne, zeep, enz.

Ingekomen bij de Vereeniging „Medische Zending” 1 Mei 1913—30 April 1914.

A. Contributiën.

Plaatsen:	Alg. Hoofden:	1e halfj.:	2e halfj.:
Ablasserdam	Ger. Kerkeraad	f 15.—	f —.—
Abbenbroek	„	—	10.—
Berkel	Mej. Wouda	47.65	45.60
Bleiswijk	„ Bos	13.75	9.32
Den Bommel	„ Borgdorff	2.50	10.60
Brielle	Mevr. Smallegange	—	7.—
Brussel	„ Warner-Fros	67.67	—
Charlois	Ger. Kerkeraad	20.—	20.—
Delfshaven	„	50.—	75.—
Dordrecht	Mevr. Vetten-Koops	29.10	20.—
Feijenoord	Mej. Bosloper	23.20	36.50
Giessendam	Ger. Kerkeraad	12.50	17.50
Gorinchem	Mevr. Blankers-	—	—
	v. Dalen	37.15	37.35
's-Gravendeel	Mej. Poget	9.40	8.05
H.-I.-Ambacht	„ Stans	11.50	11.50
Katendrecht	„ Veldhuizen	35.95	32.95
Kralingen	„ Coepijn	40.45	38.75
„	„ v. Linschoten	53.75	64.50
„	„ den Ouden	45.50	30.50
Langerak	Ger. Kerkeraad	—	9.91
Leerdam	„	5.—	—
Lexmond	„	10.—	—
Maasland	„	25.—	25.—
Maassluis	Mevr. Stehouwer	58.02 $\frac{1}{2}$	59.—
Molenaarsgraaf	Ger. Kerkeraad	3.75	7.50
Nieuwhelvoet	Mej. Groeneveld	10.27 $\frac{1}{2}$	9.23
Ottoland	„ Van Gils	5.90	6.15
Ouddorp	„ Spee	6.—	8.—
Overschie	Ger. Kerkeraad	19.33 $\frac{1}{2}$	—
Pernis	Mej. Noordzij	29.65	17.50
Rhoon	„ Vijfvinkel	11.83 $\frac{1}{2}$	12.50
Rozenburg	Mevr. Felderhof	23.40	22.40
Rotterdam	Mej. Bos	78.20	36.70
„	„ Borstlap	44.30	36.85
„	„ van 't Hart	54.05	48.55
„	„ v. d. Kam	61.55	60.—
„	„ Nijman	110.50	90.—
„	„ Smol	53.65	—
„	„ Kerkhof	—	49.—

Rotterdam	Mej. Vijgeboom	f 43.54	f 40.79
Schiedam	Ger. Kerkeraad	- 50.—	- —
Schoonrewoerd	Mej. De Leeuw	- 5.—	- 4.—
Strijen	" Diepenhorst	- 19.22 ⁵	- 20.22 ⁵
Tinte	" Krijnen	- 5.90	- 6.—
Vlaardingen	" Vos	- 12.75	- 34.75
Vianen	Mevr. Fortgens	- 11.92 ⁵	- 9.10
Zwijndrecht	" Vliegthart	- 70.—	- —
Classe	Barendrecht	- 100.—	- 105.—
	Dordrecht	- 30.—	- —

B. Giften van 1 Mei 1913—31 Oct. 1913:

Pernis, door Mej. Noordzij van Meisjesver.: „Zoekt den Heere terwijl Hij te vinden is" f 4.—, van Langstraat opbrengst zilverpapier f 2.—.
Bolnes, extra gift Geref. Kerk f 50.—.
Zuid-Beijerland, door Mevr. Greijdanus van Meisjesvereniging f 3.50.

Spijkennisse, van Naaivereen. „Dient den Heere" f 2.—.

Heinenoord, door Mevr. Heidema van Jonged.-Vereen. „Biddt en Werkt" f 2.—.

Bleiswijk, door Mej. Bos van schoolbusje f 8.25.
Vlaardingen, door Mej. Vos van Ger. Zondagschool f 24.71.

Ottoland, door Mej. v. Gils, van Zendingskas f 5.—.

Bommel, door Mej. Borgdorff van N. N. f 0.50.

Katendrecht, door Mej. Veldhuizen van Jongelings-Vereen. Onisiforus f 5.—, uit het kerkzakje f 1.—, van B. Letherie 100 opgesp. h. centen.

Kralingen, door Mej. den Ouden van zilverpapier f 1.25, uit het busje van Mej. v. d. Berg f 2.75.

Dordrecht, door Mevr. Vetten-Koops van N. N. 12.50.

Stad a. t'Haringvliet, van Ds. Esselink f 2.50.

Rotterdam, door br. Koops van N. N. f 1.—, door Mevr. v. d. N. van P. G. f 0.75, door Mej. Nijman van Mej. S. 500 h. centen, v. J. v. d. M. f 5.—, door Mej. Smol van N. N. f 0.50.

Giften van 1 Nov. 1913—30 April 1914.

Rotterdam, door Ds. Kuiper van catechisant A. v. Kl. 272 h. centen is f 1.36, door Mevr. Bavinck van A. W. S. f 10.—, door br. Binnendijk van N. N. f 10.—, door br. Kappers van N. N. f 1.—, door br. Koops van N. N. f 1.—, door Mej. Vijgeboom van N. N. f 5.—, van P. v. N. f 1.50, van H. W. f 1.50, van N. N. f 1.—.

Pernis, door Mej. Noordzij van P. in t'H. f 1.50, van J. V. f 0.50, van Geref. Jonged.-Vereen. f 5.—, van Jongemeisjes-Vereen. „Zoekt den Heere terwijl Hij te vinden is" f 4.—.

Bleiswijk, door Mej. Bos uit schoolbusje van den Heer van Bleek f 8.68.

Ottoland, door Mej. v. Gils van Zendingskas f 5.—.

Delfshaven, door br. Vink van N. N. f 1.50.

Kralingen, door Mej. v. Linschoten van t'H.

f 1.—, van den O. f 0.50, door Mej. den Ouden van opbrengst zilverpapier van Mej. L. v. d. Berg f 2.50, door Mevr. Ds. Oudkerk van Vereen. „Martha" f 8.30, door Mej. Oudkerk van T. S. f 1.—, door Mej. Jansen van D. f 1.—.

Berkel, door Mej. Wouda van J. S. f 0.50.
Katendrecht, door Mej. Veldhuizen van B. L. f 0.50, van Jonged.-Vereen. „Tabitha" f 3.67^{1/2}, van A. G. van verk. theelood f 0.50, van kleinen jongen opbrengst theelood f 0.50.

Vlaardingen, door Mej. Kwakkelstein van kinderen Geref. Zondagschool f 29.50, van J. B. opgespaarde halve centen f 1.90.

Zwartewaal. Door Mej. v. d. Zee opbrengst tafelbusje naaivereen. „Onze hulp is in den Naam des Heeren" f 185.

Kralingen, door Mevr. Ds. Oudkerk van kransbusje f 27.50.

OVERZICHT.

Ontvangsten.

Saldo vorig jaar	f	50.19 ⁵
Bijdrage Zendingskas	-	80.—
Contributie 1e halfj.	f	1473.83
" 2e "	-	1208.27 ⁵
		- 2682.10 ⁵
Giften . . 1e halfj.	f	137.21
" . . 2e "	-	139.26 ⁵
		- 276.47 ⁵
		f 3088.77 ⁵

Uitgaven.

Drukwerk, enz.	f	83.55
Voor de Linnenkamer	-	285.53
Afgedragen aan Deputaten		
1e halfj.	f	1650.—
2e "	-	825.—
		- 2475.—
Saldo in Kas	-	244.69 ⁵
		f 3088.77 ⁵

Tegenover het saldo van f 244.69⁵ staat evenwel een onbetaalde schuld van f 825.— aan Deputaten, zoodat er eigenlijk een tekort is van f 580.30⁵.

Het Hoofdcomité:

D. BAVINCK-SCHIPPERS, Presidente, Schiedakade 122.
A. v. D. NAGEL-v. D. HEIJDEN, Penningmeesteresse, Noordsingel 2.6.
E. H. BOUMAN-ISKE, Voorschoterlaan 15.
L. BESSELAAR-BESSELAAR, Secretaresse, Kortenaerstraat 18.

De Deputaten der Zendingscommissie:

Ds. C. B. BAVINCK.
DR. A. KUYPER JR.

ROTTERDAM, September 1914.

Het abonnementsgeld van 1914 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 cta. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cta.

Ex. op beter papier f 1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad" gratia.
J. ZOMER, Uitgever.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

AMSTERDAMSCH E

Maatschappij van Levensverzekering.
Maatschappij van Ongevallenverzekering.
Credietbank.

AMSTERDAM, Keizersgracht 547/549.

DIRECTIE: JHR. MR. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN JR. - JHR. J. DE SAVORNIN LOHMAN - MR. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te KAMPEN verschijnt een nieuwe
druk van den

STATEN-BIJBEL

(vroeger uitgegeven door JACOB en PIETER KEUR)
met al de volledige en onverkorte aantekeningen
met een inleidend woord van Prof. L. LINDEBOOM

Deze belangrijke uitgave geschiedt niet in het groote en onhandige folio of kwarto formaat, maar in het meer praktische OCTAVO formaat en is compleet in

45 afleveringen à 25 cent.

Deze 45 afleveringen zullen compleet drie kloeke en handige deelen vormen. Elke aflevering bevat minstens drie vel druks van 16 pagina's, en zal geregeld om de drie weken het licht zien. Deze Bijbel kost dus slechts

8 cent per week.

Bovendien ontvangen allen die inteekeken vóór de laatste aflevering verschenen is, de

drie prachtige Stempelbanden gratis.

Desverkiezend kan men ook inteekeken om dezen Bijbel te ontvangen in drie fraai en sterk gebonden deelen. De prijs is dan f4 per deel.

De eerste aflevering is bij elken Boekh. voorhanden en wordt op aanvraag gaarne toegezonden door den Uitgever.

Het adres voor een degelijk
Amerik. Orgel

en toch uiterst billijk
in prijs, is nog altijd

**Steunenbergh's
Orgelhandel,
Schuttenstraat 8, ALMELO.**

**Vraagt prijscouranten
en betalings-conditiën.**

Bestelt nu de officieele

Kerkenorde

van RENKEMA, RUDOLPH
en DE MOOR,
met supplement 80 cent.

**J. ZOMER,
DRUKKERIJ „VADA”,
WAGENINGEN.**

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

EN GIJ ZULT MIJNE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

.HAND-IVBR

REDACTIE
H. DIJKSTRA . Smilde
H. HOEKSTRA . Arnhem

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR . ZAANDAM.
W. B. RENKEMA . RENKUM.

INHOUD: Een licht tot verlichting der Heidenen. — Brieven naar Antiochie. — Dr. H. A. van Andel te Solo Vervolg. — De geschiedenis van een krant. — Een brug over de Tjodé. — Afvaardiging van W. C. van Proosdij Jr. te Amsterdam. — Finantieel Overzicht. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften. — Register 1914.

Een licht tot verlichting der Heidenen.

Een licht tot verlichting der Heidenen en tot heerlijkheid van uw volk Israël. Luc. 2 : 32.

Naar aanleiding van hetgeen Lucas mededeelt van Jezus' gesprek met de Emmaüsgangers, op den avond van den dag Zijner opstanding: „En begonnen hebbende van Mozes en van al de profeten, leidde Hij hun uit in al de schriften, hetgeen van Hem geschreven was.” (Lucas 24 : 37), is de opmerking gemaakt geworden: „Hoe gaarne had ik eens willen hooren wat Jezus uit Mozes en de profeten aanhaalde en verklaarde: wat zal dat prachtig zijn geweest!” Zoo kan zeker ook wel gezegd worden, als wij denken aan den godvreezenden Simeon, die het kind Jezus in de armen nam, toen zijne ouders het inbrachten in den Tempel: Ik had ze wel eens willen zien, dien ouden vromen Simeon en het heilig kind Jezus, door Simeons armen omsloten.

Wat zal Simeon verrukt zijn geweest door ware vreugd.

Wat aan Simeon door Goddelijke openbaring *beloofd* was; waarop hij sinds gedurig *gehoopt* had; waarom hij zeker wel dikwijls *gebeden* had — het werd toen in eens vervuld.

..... Beminlijk Vorst, uw schoonheid hoog te loven,
Ga al het schoon der menschen ver te boven!....

Van dien Christus des Heeren, dien hij toen aanschouwde en bewonderde, zingt hij dan ook in Zijn lofzang. En o.a. noemt en roemt Hij Hem als „een licht tot verlichting der Heidenen”.

Met die woorden sprak Simeon uit wat de profeet Jesaja onder den ouden dag ook reeds van Jezus had getuigd. In Jesaja 42 b.v.: *Ik, de Heere, heb U geroepen in gerechtigheid, en Ik zal U bij Uwe hand grijpen, en*

Ik zal U behoeden en Ik zal U geven tot een verbond des volks, tot een licht der Heidenen. (Vs. 6.)

En in Cap. 49 : 6. *Verder zeide Hij: Het is te gering dat gij Mij een knecht zoudt zijn, om op te richten de stammen van Jacob en om weder te brengen de bewaarden in Israël: Ik heb U ook gegeven tot een licht der Heidenen, om mijn heil te zijn tot aan het einde der aarde.*

Met het oog op de herhaling van, of ten minste aansluiting aan die profetieën van Jesaja zei Simeon dus eigenlijk **niet** wat **nieuws** van Christus.

Doch bezien wij zijn woord met 't oog op eene bijzondere uitdrukking van den Apostel Paulus, dan kunnen wij zeggen: Het is wel wat **nieuws**.

Paulus spreekt meer dan eens van eene „verborgenheid” (een mysterie) als hij het heeft over de uitbreiding der gemeente in zijne dagen. Dit is eene verborgenheid, zegt Paulus dan, welke in andere eeuwen den kinderen der menschen niet is bekend, ja die verborgen is geweest van alle eeuwen en alle geslachten, maar die aan hem geopenbaard was geworden en die hij nu prediken mocht.

Die verborgenheid was deze: *dat de Heidenen zijn mede-erfgenamen en van hetzelfde lichaam en mede-deelgenooten van de belofte (des Geestes) in Christus, door het evangelie.* (Efeze 3 : 8, v.gl. Col. 1 : 27, 28).

Wij zijn aan deze zaak, kunnen wij wel zeggen, nu al wel meer of min gewoon geworden, doch in Paulus' dagen was dat metterdaad een groot mysterie. *Tot aan dien tijd* toe vloeide de stroom des heils, eeuwen lang, schier uitsluitend door één volk, door Gods oude volk Israël, doch in Paulus' tijden veranderde dat. Die stroom des heils stroomde toen ook naar de andere volken; naar de Heidenen. Heel de wereld kwam toen open voor 't Evangelie: in *allen* volke, die God vreesde en gerechtigheid werkte, was Hem aangenaam. (Handel. 10 : 35).

Als wij ons denken dat een kostelijk kleinood in eene groote stad jaren en eeuwen lang alleen in ééne en dezelfde straat ten verkoop wordt aangeboden, doch nu op eens ook in andere, ja in alle straten wordt verkocht, dan kunnen wij spreken van eene groote verandering, die in die stad gekomen is. Welnu, zoo was er nu in Paulus' dagen deze groote verandering gekomen in de wereld dat het brood des levens niet enkel meer in het bijzonder aan den Israëliet, maar ook allerwege aan de Heidensche volkeren werd aangeboden.

Metterdaad eene *groote* verandering. Iets zeer bijzonders: iets zeer *nieuws*.

Maar was de oude Simeon, als wij zoo mogen zeggen, dan zijn tijd eigenlijk niet vooruit, toen hij, nog maar enkele weken na Christus' geboorte, doch nog vele jaren vóór Paulus, van dat „mysterie” sprak, van die verandering, reeds zong in de woorden: „Dit kind is gekomen als een licht tot verlichting der Heidenen”?

Wat heeft de Heilige Geest aan Simeon een vergezicht geopend in het heil dat in het kind Jezus was. De *Heiden*, die in duisternis was gezeten en in schaduw des doods, zou ook in Hem het licht zien;

In dat licht van Christus het ware licht aanschouwen; zien wie Hij zelf was; zien wie God was; zien in wien heil voor hem was; het ware licht zou hem opgaan over leven en over sterven; over zijn verleden, zijn heden en zijne toekomst.

Tot dat licht geleid en door dat licht beschenen zou hij ontkomen aan de duisternis van zonde en ellende; zou hij zelf worden een „licht in den Heere”; en zou zich in dat licht meer en meer verblijden; en als een kind des lichts beginnen te wandelen op het pad, dat den rechtvaardige

is gelijk een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot den vollen dag toe.

Dat zong Simeon van den Christus.

Dat wijst op de zending in het licht van de kribbe van Bethlehem.

Wat een hoopvol woord is dat voor de zending!

Wat een aansporing tot behartiging van de zending!

Wat een opwekking tot *geloovig* gebed voor de zending!

Voor vele Heidenen *was* Christus reeds een licht ter verlichting. In Azië en in Afrika en in Europa.

En aan de Heidenen mag en moet nu *nog* gepredikt worden dat *in Christus*, en alleen in Christus, het licht is om hen te verlichten.

Moge in deze „donkere tijden” waarin wij echter worden uitgenoodigd om ons te verheugen over „het licht dat komt” (Jes. 60 : 1) voor velen dat licht ten rijken geestelijken zegen zijn; voor velen hier in Holland, hetzij reeds Christen of nog niet tot den Heere bekeerd; en ook vooral voor velen op Java en Soemba en in vele andere plaatsen. Ja „van het uiterste einde der aarde” moge eerlang kunnen worden gezongen:

Een licht zoo groot, zoo schoon,
Gedaald van 's Hemels troon
Straalt volk bij volk in d' oogen;
Terwijl 't het blind gezicht
Van 't heidendom verlicht.

H.

S.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! De Generale Synode is achter den rug en met eenige spanning ziet gij zeker uit naar den inhoud harer besluiten. De Zending had als gewoonlijk een beste Synode. Het werk der Dep. werd goedgekeurd en er vielen zelfs heel wat dankbetuigingen van de presidiale tafel. Dat is een voor-naam ding, maar nog niet alles. De Zending kwam ook nog al met plannen ter tafel, en van geen enkel daarvan heeft de Synode in afkeurenden zin gesproken. Geen enkel is ook volledig aangenomen, omdat de tijden zoo zorgelijk zijn. Ze zijn zoo wat alle weer in het mandje van Dep. gelegd om naar omstandigheden te handelen.

Een zeer belangrijke beslissing nam de Synode inzake de opleiding der Missionaire Dienaren. Het persverslag meldt ervan, als volgt:

„Prof. Sillevius Smitt rapporteert over de verbetering van de opleiding van Missionaire predikanten. De conclusiën zijn:

10. In de aanduiding der vakken art. VII der Zendingsorde worde geen wijziging aangebracht.

20. Aan de zendende Kerken wordt aanbevolen, om de missionaire dienaren, die wij zullen uitzenden, in de gelegenheid te stellen van de Indologische vakken, speciaal van die, welke voor het bepaalde terrein van belang zijn, studie te maken. In den regel zal daarvoor een studie van twee jaren wel noodig zijn.

30. Aan de te benoemen deputaten wordt aanbevolen zich te beijveren, om het daarheen te leiden dat op Java een man van wetenschappelijken zin in gebondenheid aan de gereformeerde beginselen zich wijde aan de principieele bestrijding van de pseudo-religie en als taalgeleerde de leiding der taalstudie van de missionaire dienaren op zich neme. Zoodra deputaten achten, dat zij den rechten man hebben gevonden, treden zij met de zendende Kerken in overleg opdat hij in samenwerking met deze en mede met haar finantieelen steun, worde uitgezonden.

40. Zoolang zulk een „taalgeleerde” op Java en Soemba nog niet is gevestigd, worde

het taalonderwijs aan de missionaire dienaren in Indië zooveel doenlijk door een of meer missionaire arbeiders in Indië gegeven. Dit onderwijs en ook de wijze, waarop een eventueel onderzoek zal plaats hebben, dat aan het optreden in de taal des volks zal voorafgaan, worde nader geregeld door de Deputaten in overleg met de missionaire dienaren in Indië.

Deze conclusies worden aangenomen."

Het belangrijkste hiervan is „de man van wetenschappelijken zin". Dat is een meer bescheiden naam voor „den man van groote begaafdheid, in den Islam doorkneed, dien de kerken als Hoogleraar naar een der centra van Java" zouden zenden, volgens het advies van Dr. A. Kuyper op de Synode van 1896.

Voor den bejaarden broeder, zijn Exc. Prof. Dr. A. Kuyper, moet het dunkt mij een bijzonder genot zijn te merken, dat zijn denkbeelden na jaren weer opleven.

Die man moet eerst gevonden worden. Het moet een man zijn „van wetenschappelijken zin," en uit Middelburg zou ik gaarne overnemen „van groote begaafdheid, in den Islam doorkneed". Die vinden wij niet zoo maar bij de straat. Me dunkt hij moet eerst doctoreeren in de Theologie en daarna in de Oostersche Talen en de kennis van den Islam studeeren, ik weet niet precies waar en hoe. In zeker opzicht is zijn taak nog breeder dan die van den taalman die naar Soemba zal gaan. Die heeft alleen maar de taal, deze heeft ook den Islam.

Met dien man „van wetenschappelijken zin" ben ik zeer ingenomen; ik beschouw het besluit op dit punt als een besluit van zeer ver reikende strekking, en ik hoor, dunkt mij, Dr. S. M. Zwemer al in de handen klappen. Wij moeten den Islam bestrijden, niet zooals tot dusverre met vleeschlijke wapenen, maar met geestelijke wapenen, met 42 c.M. mortieren van de wetenschap des geloofs.

Een tweede zeer belangrijk besluit is dat over art. 123 R. R. Dat wil ik u ook overschrijven:

„Ds. Smitt brengt advies uit over het rapport inzake Art. 123 van het Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië.

Prof. Bavinck waarschuwt tegen het „niet afkeuren" van het „niet vervullen van een door de Synode gegeven mandaat. Ook ontwikkelt Z. H. G. enkele gedachten in verband met Art. 123 Regeerings Reglement.

De Rapporteur en dr. Hania geven omtrent een en ander informatie.

De Comm. stelt aan de Synode voor:

10. Dep. dank te zeggen voor hun belangrijk rapport inzake art. 123 van het Reglement op het beleid der Regeering van Nederlandsch-Indië;

20. Het niet uitvoeren van punt a in de opdracht van de Synode van Zwolle niet af te keuren;

3. Aan de nieuw te benoemen Dep. voor de Zending wel weer op te dragen om — wanneer dit hun ook maar eenigszins wenschelijk toeschijnt — bij de regeering te onderzoeken, of zij ook geneigd is, de bezwaren van de Geref. Kerken tegen art. 123 weg te nemen;

40. Uit te spreken, dat de Synode instemt met hetgeen Dep. in hun rapport hebben gezegd, over de wijze, waarop de verhouding tusschen de Zending en de Koloniale Regeering zou kunnen worden geregeld, d.w.z. dat de Regeering het goed recht der Zending erkenne en omgekeerd de Zending kennis geve aan de Regeering van hare statuten enz.; van de personen, die zij uitzendt; en van de plaats, waar zij gaat arbeiden.

Aldus wordt besloten."

Helaas, dat staat niet in onze macht om het aldus te bepalen.

Het punt waarover kwestie was, het punt der „Buitenbezittingen"

kwam pas op Donderdag 5 November aan de orde en Zijn Exc. Dr. A. Kuyper was ook in het midden. Ik begin maar weer het persverslag over te schrijven:

„Dr. Esser rapporteert over punt F 5 en 6 (Zending in de Buitenbezittingen).

De conclusiën zijn:

1o. het bezwaarschrift der Algemeene Vergadering van Zendingsarbeiders in pleno op te nemen in de Acta der Synode;

2o. te verklaren, dat de Kerken het Zendingsterrein op Java niet behooren te verlaten of den arbeid aldaar in te krimpen om daardoor gelegenheid te krijgen een nieuw terrein in de Buitenbezittingen te kunnen aanvaarden;

3o. uit te spreken, dat het wel gewenscht is, naast de deugdelijke bearbeiding der reeds bezette terreinen op Java en Soemba een zendingsterrein in de Buitenbezittingen te bezetten, mits daartoe de krachten toereikende blijken te zijn;

4o. aan de te benoemen deputaten voor de zending onder de Heidenen en Mohammedanen op te dragen te overwegen of, met inachtneming van het onder 2o. genoemde, middelen zouden kunnen gevonden worden om een nieuwen arbeid in de Buitenbezittingen te beginnen en voor zooveel noodig de eerstkomende Generale Synode te dezer zake te dienen van gemotiveerd advies;

5o. aan de Particuliere Synode van Friesland ten Noorden en aan de Algemeene Vergadering der Zendingsarbeiders op Midden-Java van de besluiten sub 1 tot 4 kennis te geven.

De Synode heeft voorts goedgevonden en vastgesteld, dat Dr. A. Kuyper Sr., gelet op de omstandigheid, dat Z.H.G. met een eigen gevoelen omtrent de Zendingsterreinen publiek is opgetreden, deze discussie op gezag der Synode zal overbrengen naar de vergaderingen der Zendingsdeputaten. Dr. K. zal de punten aangeven waaromtrent Depp. ter volgende Synode van advies zullen dienen."

Bij die gelegenheid heb ik ook even het woord gevoerd. Eerst heb ik een broeder, die de vrees uitdrukte, dat wij toch op Java zouden verslappen, met het oog op den zwakken vorm, waarin de tweede conclusie is gesteld, zoeken gerust te stellen, door hem te herinneren aan het besluit van den man van „wetenschappelijken zin".

De tweede maal heb ik beloofd dat ik nu voortaan voor het bezetten van de B. B. zou opkomen. Nu Soemba gehandhaafd is en goed bezet wordt; nu Java niet wordt „stop gezet" of ook maar „gaande gehouden"; maar krachtig en deugdelijk bearbeid, blijft mij voor die beide terreinen niets meer te wenschen over, en daarom zal ik nu mijn oog richten naar de B. B. Sommigen zeggen: „dat kan niet, er is geen geld voor". Dat zeg ik nooit. We hebben zoowat 100.000 gezinnen en elk gezin geeft derhalve ongeveer f 1 per jaar. Ik zou niet weten, waarom dat niet verdubbeld kan worden. Voor 18 jaren hadden wij over niet meer dan f 30.000 te beschikken. Daarom zal ik voor de B. B. de tweede en straks de derde ton vragen. Ik zal vermoedelijk niet meer leven maar gij zult leven en uwe oogden zullen het zien dat het in vervulling komt.

Dr. Kuyper heeft toen verklaard dat hij er in de pers over zwijgen zou en ik heb beloofd dat ik er in de pers voor vechten zou.

Dr. Kuyper heeft toen bedongen dat Zijn Exc. op de vergaderingen van de XII Deputaten zou mogen komen en ons, zooals een broeder het uitdrukte, „het huiswerk" zou mogen opgeven. Ik stel mij er veel van voor, als dat mocht gebeuren. Nu zullen wij prachtige vergaderingen krijgen. Ik filiciteer mijzelf en de andere elf dat wij benoemd of herbenoemd zijn, en het spijt me alleen maar dat ik 63 jaar ben, want ik kan zoo weinig meer beleven.

God zegene u en mij en onze vergaderingen en make de B. B., mede door den arbeid van de Ger. Kerken, tot een gaarde des Heeren.
t.t.

Smilde, Nov. 1914.

H. DIJKSTRA.

Dr. H. A. v. Andel te Solo.

(Vervolg).

Deze vraag werd voortgedrongen, niet alleen door het zien van gunstige gelegenheden, maar ook door het besef van plicht. De Gereformeerde Kerken hebben op Java vier residenties met zeven millioen Javanen als haar terrein aanvaard. Zij hebben dit groot terrein bezet verklaard en voor haar rekening genomen. De bezetting van een terrein brengt mede den plicht het te bewerken. Wie een terrein aanvaardt, zegt daarmede tot de anderen: Laat dit terrein maar aan mij over, ik neem de bearbeiding daarvan voor mijn rekening. De Gereformeerden hebben den moed gehad te zeggen: aan deze zeven millioen op Java zullen wij met Gods hulp het Evangelie verkondigen. Naar den regel op zendingsgebied laten de andere zendingscorporaties dit terrein nu ook aan de Gereformeerden over.

Wij, missionaire predikanten, staan nu voor de vervulling van die taak. Elk van ons moet gemiddeld aan een millioen menschen het Evangelie brengen. Solo heeft zelfs bijna twee millioen inwoners. Wij geven ons aan die taak met blijdschap, maar toch wordt ons hart ontroerd bij de vraag, hoeveel honderdduizenden zullen wegsterven, voordat wij hun het Evangelie hebben gebracht.

De medische arbeid op Midden-Java bewijst onschatbare diensten en brengt vele duizenden in eenige aanraking met het Evangelie. De school bereikt vele honderden kinderen. Onze godsdienstoefeningen worden bijgewoond door vele tientallen Mohammedanen. Toch wordt door dit alles tezamen nog slechts een klein deel der zeven millioen bereikt.

Wij hebben de vraag gesteld: op welke wijze kunnen wij het Evangelie brengen aan dat grooter deel der zeven millioen, dat met de tegenwoordige middelen niet bereikt wordt? Ons antwoord luidde: door schriftelijke propaganda. In dezen tijd kunnen betrekkelijk velen lezen. Zij behooren tot de vooraanstaanden onder hun volk, tot de personen van invloed. Konden wij hen allen met het Evangelie bekend maken, dan zouden wij een belangrijk stuk nader gekomen zijn tot de bewerking van héél het terrein.

Krantverspreiding.

Enkele maanden geleden gaf ds. Merke-lijn het eerste nummer van een maandblad uit. Wij allen begroetten dit als een welkom propagandamiddel en maakten er een maandblad voor geheel Midden-Java van. De Hollandsch-Indische pers, die speciaal aan de zending te Solo haar aandacht schijnt te wijden, beschouwde dit blad als een Solosche uitgave. Het is echter een uitgave van al de missionaire dienaren des Woords te samen.

In elk nummer van dit blad wordt een gedeelte van de Heilige Schrift afgedrukt. En verder wordt de Christelijke godsdienst in artikelen, samenspraken, beantwoording van ingekomen vragen, besproken.

Het zou heel mooi zijn, als dit blad geregeld gezonden kon worden aan al de dorpshoofden, dorpsschrijvers, overige inlandsche ambtenaren en andere personen van invloed. Zoover brengen wij het op dit oogenblik bij lange na niet. De oplage is nu ruim tienduizend, waarvan vierduizend in Solo verspreid worden.

De Javaansche almanak geeft voor Solo meer dan 800 namen van leden der vorstelijke families en van hoogere ambtenaren. Aan deze allen wordt het blad gezonden. Ook aan de ambtenaren van den opiumverkoop, aan de inlandsche onderwijzers, enz. Maar Solo telt meer dan 12,000 desa's (dorpen). Wij bereiken dus nog lang niet elk dorp. Daarvoor zouden meer exemplaren noodig zijn dan heel de tegenwoordige oplage bedraagt.

De kerkeraad stond mij f 50.— extra per maand voor deze krantverspreiding toe. Voor dit bedrag kunnen 3000 exemplaren gedrukt en verzonden worden. Deze milde beschikking waardeer ik zeer. De overige exemplaren betaal ik uit maandelijksche giften van Hollandsche Christenen in Solo.

De missionaire dienaren des Woords op Midden-Java besloten zich te richten tot alle Gereformeerden in Indië, met het verzoek om een geregelde bijdrage voor onze krantenkas. De kerken in Holland mogen niet al te zwaar worden belast. De Gereformeerden in Holland doen reeds zoveel. Bovendien breidt het zendingswerk

zich gestadig uit, en het wordt van jaar tot jaar kostbaarder. De Christenen in Indië zijn in de eerste plaats geroepen tot zendingswerk, maar in den regel kunnen zij er persoonlijk niets aan doen, daar zij de eigenlijke volkstalen niet kennen. Wij bieden hun nu aan, hun plaatsvervangers te zijn en voor hen dit werk te verrichten, als zij de kosten betalen. De Raden der Gereformeerde kerken van Batavia en van Soerabaja bevelen deze zaak hartelijk bij de leden der kerken aan. Onze verwachting is, dat de oplage van het blad door den steun der Gereformeerden in Indië meer dan verdubbeld zal worden.

Deze krant is een voortreffelijk propagandamiddel. Niet alleen de Hollandsche, maar ook de inlandsche pers neemt er notitie van. Onze godsdienstoefeningen in Solo gaan, in de laatste weken verrassend snel vooruit in aantal hoorders. Vermoedelijk is dit ten deele aan de verspreiding van de krant te danken.

Colporteurs.

Aan deze krantverspreiding sluit zich de Bijbelcorportage aan. Indien de krant eenige belangstelling gewekt heeft, zullen de menschen bereid zijn Bijbelgedeelten en andere christelijke boeken te koopen.

Mijn ideaal is, dat er colporteurs van dorp tot dorp gaan om overal hun heerlijke koopwaar aan te bieden. Maar zoover zijn we nog niet. Voor een behoorlijke bewerking van heel het terrein zijn minstens twaalf colporteurs noodig, en ik heb er pas vier.

De colporteur, die het langst in dienst is, verkocht eerst op een kleinen passar bij den ingang van den Kraton. Hij zat daar op een matje onder een hoogen waringinboom, tegen het scherpe licht beschermd door een grooten pajong, een regen- en zonnescherf van geolied papier. Eerst verkocht hij veel, maar langzamerhand werd het minder. Elken dag kwamen vrijwel alleen dezelfde menschen voorbij, zoodat zich weinig nieuwe koopers opdeden. De colporteur kwam nu met het verzoek om „een kist met wielen en vleugels." Hij wilde een wagen hebben, die aan de zijden gelegenheid tot uitstalling bood. Dan kon hij met zijn toko rondwandelen en op elke drukbezochte plaats uitstellen. Dit goed denkbeeld hopen we te verwerkelijken, zoodra de desa-colportage aan de orde komt. We zullen dan zeker een of twee Bijbelwagens noodig hebben. Karto, de colporteur, heeft nu een prachtige verkoopplaats gekregen. Op een verkooping kocht ik een oude, doch keurige kiosk. Deze werd groen en rood geschilderd, van kleurige

zonnenschermen voorzien, en nu prijkt ze op een hoek van den grooten passar, één der drukste verkeerspunten van Solo. In die kiosk heeft Karto nu zijn post.

Bovendien lieten we van oude kisten een licht, gemakkelijk verplaatsbaar tentje maken om te dienen bij feesten op den Aloon-Aloon of in den Soloschen Dierentuin. Het werd reeds gebruikt bij het feest ter eere van den verjaardag van den Soesoehoenan. In twee dagen werden er honderd stuks verkocht.

Twee colporteurs venten op de twee stations van Solo langs de treinen. De reizigers nemen de boeken naar alle windstreken mee. In elk boek is een briefje geplakt, waarop tijd en plaats onzer godsdienstoefeningen, de tijd der polikliniek van het Ziekenhuis, en de adressen voor nadere inlichtingen over den Christelijken godsdienst vermeld staan. Elke kooper, wiens belangstelling ontwaakt, weet dus, waarheen hij zich kan wenden.

De vierde colporteur werkt in Sragen, een der afdeelingshoofdplaatsen van de residentie Solo. Binnen korten tijd zal, naar we hopen, het werk in de andere hoofdplaatsen kunnen beginnen.

De boeken worden ook te koop geboden op de polikliniek van het Ziekenhuis en in het uitdragerswinkeltje van een Christen-Javaan. De Solosche leerlingen van de Keucheniuschool krijgen met de vacaties Bijbelboeken mee om die in hun desa's te verkoopen. Het aanbieden der boeken verschaft hun een goede gelegenheid om met anderen over den Christelijken godsdienst te spreken.

De omzet bedraagt gemiddeld 1500 boeken per maand. In het vorige jaar werden 7500 stuks verkocht; voor dit jaar hopen we op 20.000.

Deze Bijbelcorportage brengt natuurlijk ook haar kosten mede. Wij boden den Chinees, die den grooten passar gepacht heeft, heel de winst van onzen boekhandel als huur voor de staanplaats van de kiosk, maar hij had liever vier gulden in de maand, en... hij had gelijk. Voor dit jaar werd mij f 25.— per maand uit de zendingsskas voor de colportage toegestaan. Ik hoop voor het volgend jaar f 50.— per maand aan te vragen. Hier in Solo vond ik voor dit werk belangrijke bijdragen.

f 1200.—

Ik weet niet, of die f 50.— per maand, dus f 600.— per jaar, voor de krantverspreiding, en een evengroot bedrag voor de Bijbelcorportage mij voor het volgend jaar toegestaan zullen worden. Dat zal afhangen van de verwachting, die men heeft van de

inkomsten voor de Zending in Noord-Holland. Het werk is belangrijk genoeg, en ik denk, dat de zendingsliefde in Noord-Holland ook groot genoeg is. Als iedere Gereformeerde in Noord-Holland, die de Bijbelcolportage en de krantverspreiding bijzonder sympathiek vindt, nu aanstonds begint zijn bijdrage voor de gewone zendingskas een weinig te verhoogen, dan zal het geld vermoedelijk niet ontbreken. Twaalf honderd gulden is een groote som. Maar Bijbelcolportage en krantverspreiding brengen het Evangelie jaarlijks aan tienduizenden, die door kerk, ziekenhuis en school niet bereikt worden. Dit heerlijk resultaat is zooveel geld wel waard. Of dit werk vruchten zal dragen voor de eeuwigheid, hangt af van den zegen des Heeren. Wij mogen dien zegen verwachten. Met onze Vaderen handhaven wij de „genoegzaamheid" en de „klaarheid" van de Heilige Schrift. De Heilige Schrift wijst zóó duidelijk den weg ter zaligheid aan, dat ieder dien daarin kan vinden. En wij weten, dat het Woord des Heeren niet ledig tot Hem zal wederkeeren. Indien wij deze belofte des Heeren geloovig aanvaarden en biddend haar vervulling begeeren, dan zal zij ook in dit werk haar onvergankelijke kracht betoonen.

Het is voor de zending van veel belang, dat betrekkelijk velen hier op Java kunnen lezen. Bij het werk op de Buiten-Bezittingen moet men eerst het volk leeren lezen. En al konden op Java slechts vijf per

honderd lezen, dan zou dit voor Solo reeds een aantal van bijna honderdduizend geven.

Deze honderdduizend zijn met colportage en krantverspreiding te bereiken. Java heeft als zendingsterrein zoo ontzaglijk veel voor boven de Buiten-Bezittingen. De Gereformeerde Kerken van Noord-Holland hebben allermint reden zich te beklagen, dat hun zendingsveld op Java ligt. Veeleer reden tot blijdschap, want zij mogen arbeiden op het belangrijkste en dichtstbevolkt en toonaangevend eiland, en onder een volk, waarvan alle vooraanstaande personen bereikbaar zijn met schriftelijke propaganda. Voor een terrein als Soemba met zijn 150.000 bewoners wordt de vijfde missionaire dienaar des Woords gevraagd, voor een terrein op Java met evenveel menschen is één enkele missionaire dienaar des Woords voldoende. Met weinige krachten en betrekkelijk kleine kosten groote menschenmassa's te bereiken is vooral noodig, omdat de akker van Mohammedanisme en Heidendom zoo groot is en de zendingsarbeiders zoo weinigen zijn.

In Februari hadden we alle drie knokkelkoorts, een Indische ziekte, die een langen nasleep had. Gedurende onze vacantie in April verbeterde onze gezondheidstoestand gelukkig veel, en de kwade gevolgen zijn nu ongeveer geheel geweken. We kunnen nu weer met vreugde ons werk verrichten.

H. A. VAN ANDEL.

De geschiedenis van een krant.

Ook kranten hebben hun geschiedenis.

Het scheen wel een zaadkorrel bij den weg, het exemplaar van ons Javaansch maandblad, dat in een der Javaansche huizen van Solo gebracht werd. Of het gelezen werd, is niet bekend; dat het niet bijzonder op prijs gesteld werd, is wel zeker. Het werd juist goed genoeg geacht om te dienen als pakpapier voor iets, dat naar het pandhuis zou gebracht worden.

In het pandhuis trok de krant de aandacht van een Javaanschen bediende. Hij las haar en nam haar mee naar huis. Zijn broer, met wien hij samenwoont, las haar ook, en samen schreven ze aan den helper Stefanoes en verzochten nadere inlichtingen over het Christendom.

Stefanoes bezocht hen en vond bij hen een warme belangstelling. Na twee dagen meldden zij zich bij Stefanoes aan om nog meer te hooren. Zij hadden twee anderen medegebracht, en alle vier waren zeer verlangend naar meer onderwijs.

Twee dezer vier bezoeken geregeld de godsdienstoefeningen; de twee anderen zouden dit ook wel willen doen, maar zijn nog door hun werk verhinderd.

De weinige helpers kunnen slechts weinigen bereiken. Maar de drukpers verduizendvoudigt de boodschap des heils. Het gedrukte woord wandelt langs duizenden van wegen, gaat in duizenden van huizen en bereikt de duizenden, tot wie geen helper spreken zou.

Naar Gods voorzienig bestel ging de uitvinding der boekdrukkunst aan de Reformatie vooraf. De prediking der Reformatie kon door het gedrukte woord de volken van Europa bereiken. Naar Gods voorzienig bestel ging een sterke drang naar onderwijs op Java aan onzen tijd van grooter zendingsactie vooraf. De prediking van Gods Woord kan in onzen tijd millioenen op Java bereiken.

Groen van Prinsteren zegt van de beatekenis der boekdrukkunst, „Weldadig als

door het woeste water meegesleept. Zulk een bandjir ontstaat als er op één moment zware regens vallen op den Merapi; en dit gebeurt nog al eens.

Toen de foto genomen werd, was alles rustig en die twee jongens staan op den bodem van de kali. Ik denk dat dit jongens zijn van den heer Siemons, Chr. onderwijzer aan de openbare school te Djokja. Hem danken we ook deze foto. Op de brug staan een vijftal Javanen. Naast de brug

ziet gij boomgewas, dat is alles reusachtig hooge bamboe, die op Java veel groeit.

Die kali doet ook zendingsdiensten. Zij stroomt namelijk langs het terrein, waarop het Petronella-hospitaal staat en haar water wordt naar en door het hospitaal geleid. Zoo neemt zij alles, wat men in het hospitaal niet gebruiken kan, mee naar den grooten Oceaan. Gelukkig is er voor gezorgd dat ze, als ze bandjirt, het hospitaal niet bereiken kan.

Afvaardiging van Dr. C. v. Proosdij Jr. te Amsterdam.

De samenkomst op Maandagavond 16 Nov. is wel geslaagd: de opkomst was goed en de belangstelling groot.

Ds. de Gaay Fortman sprak een kort openingswoord, in verband met Handel. 2 : 39 en 40, over het groote voorrecht, arbeiders in verband met den arbeid der zending te mogen uitzenden.

Dokter Scheurer besprak de heerlijke taak van den missionairen arts, klaagde over de moeielijkheid om personen voor dezen arbeid te vinden en uitte de vrees dat wellicht stoffelijke belangen te veel op den voorgrond stonden. Destemeeer verheugde hem deze ure, waarin een jonge broeder kan worden afgevaardigd om dit werk te helpen volvoeren.

Ds. Breukelaar wees op al de bezwaren, uit de omstandigheden voortvloeiende, waarmede de zendingsarbeid thans, evenals zoo menige andere christelijke arbeid, te worstelen heeft. Toch is dit werk geen waagstuk, maar een stuk van geloof; deze wetenschap moedige den vertrekkenden broeder aan, wíl zijn werk saamhangt met het werk des Heeren om toe te brengen schapen, die van dezen stal niet zijn.

Hierna kwam br. van Proosdij jr. zelf aan het woord, die, anders dan degenen die vóór hem bij zulke gelegenheid spraken, gewagen kon van wat hij zelf reeds gezien had. Hij bescheef het hospitaal, deelde mede van de krankheden, welke vooral te bestrijden zijn. Zijnen wensch ziet hij in vervulling treden; hij dankt daarvoor den kerkeraad; ook dankt hij ds. de Gaay Fortman en dokter Scheurer voor hunne adviezen en richt tenslotte een aangrijpend woord tot zijnen vader.

Eindelijk spreekt ds. van Proosdij; hij zet uiteen de beteekenis der samenvoeging van de woorden arts en missionair, waarin gemeene gratie en particuliere genade verbonden worden; hij merkt aan als eene weldaad des Heeren dat zijn zoon aan dezen arbeid verbonden wordt; over wat hij persoonlijk daarbij gevoelt, wil hij liefst niet uitweiden; hij vat zijne begeerten saam in de heilbede: Mijn zoon, God zij u genadig. Hierna ging hij voor in den gebede, waarna de gemeente nog zong Psalm 121 : 1 en 4.

Geleide de Heere onzen broeder op zijnen weg naar zijn arbeidsveld en stelle Hij hem aldaar tot eenen zegen!

Finantiëel Overzicht.

Eerst in den loop dezer maand ontving ondergeteekende van de sinds lang gevraagde opgaven der verschillende zendingscorporatie's zooveel gegevens, dat hij thans in staat is een eenigszins betrouwbaar, zij het ook nog geenszins volledig, overzicht te ontwerpen van de ontvangsten en uitgaven voor de zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland over het jaar 1913.

In het laatste boekjaar werd, naar de beschikbare gegevens aanwijzen, ontvangen:

Door de Kerken van Groningen, Drenthe en Overijssel:

In Nederland ..... f 26.808.67⁵

In Indië,

subsidie scholen f 3.870.81

subsidie Med. dienst f 317.62

te zamen f 4.188.43

totaal f 31.007.10⁵

Door de Kerk te Heeg en de andere Kerken van Friesland:

In Nederland:

voor den Hoofddienst f 9.608.39

voor den Med. dienst f 2.698.13⁵

te zamen f 12.306.52⁵

In Indië:

subsidie schooldienst f 2494.—
 subsidie Med. dienst f 1885.—
 diversen ..... f 34.—
   te zamen f 4.413.—
   totaal f 16.719.52⁵

Door de Kerk te Utrecht en de andere Kerken van Utrecht en Gelderland:

In Nederland:
 voor den Hoofddienst f 10.069.22
 voor den Med. dienst ?
   te zamen f 10.069.22

In Indië:
 subsidie schooldienst f 2.142.70
 diversen ..... f 337.51
   te zamen f 2.500.21
   totaal f 12.569.43

Door de Kerk te Amsterdam en de andere Kerken van Noord-Holland:

In Nederland:
 voor den Hoofddienst f 17.239.04
 voor den Med. dienst ± f 11.000.—
   te zamen f 28.239.04

In Indië:
 subsidie schooldienst f 1.360.—
 subsidie Med. dienst f 24.391.44
 giften enz. Med. „ f 18.574.38
 „ enz. Hoofddienst f 1.983.63
   te zamen f 46.309.45
   totaal f 74.548.49

Door de Kerk te Delft en de andere Kerken in Zuid-Holland ten Noorden:

In Nederland:
 voor den Hoofddienst f 8.151.53
 voor den Med. dienst ?
   te zamen f 8.151.53

In Indië:
 subsidie schooldienst f 395.—
   te zamen f 395.—
   totaal f 8.546.53

Door de Kerk te Rotterdam en de andere Kerken van Zuid-Holland ten Zuiden:

In Nederland:
 voor den Hoofddienst f 11.675.89⁵
 voor den Med. dienst f 2.500.—
   te zamen f 14.175.89⁵

In Indië:
 subsidie schooldienst f 1.358.—
 subsidie Med. dienst ?
   te zamen f 1.358.—
   totaal f 15.533.89⁵

Door de Kerk te Middelburg en de andere Kerken van Zeeland:

In Nederland f 6.542.22⁵
 In Indië, giften enz. f 336.—
   totaal f 6.878.22⁵

Door de Generale kas:
 In Nederland f 21.333.45

In Indië:
 subs. Kweekschool f 14.916.50
 diversen ..... f 737.97⁵
   te zamen f 15.654.47⁵

totaal f 36.987.92⁵

De gezamenlijke ontvangsten bedroegen dus in generaal totaal f 202.791.12⁵ waarvan bijeengebracht in

Nederland ..... f 127.626.56 en ontvangen in Indië .... f 75.164.56⁵

De saldi van het vorig dienstjaar zijn in deze cijfers niet begrepen; alleen wat in 1913 is ontvangen is in de berekening opgenomen. Hierbij zij echter opgemerkt, dat niet bij alle administratie's het boekjaar met het kalenderjaar samenvalt. Bij één zendingsadministratie loopt het boekjaar van Juli tot Juni. Bij elke administratie is echter de ontvangst van het laatste boekjaar berekend.

Voorts moet in het oog gehouden, dat de ontvangsten feitelijk aanmerkelijk hooger zijn geweest.

Van het hospitaal te Poerbolinggo werd, ofschoon dit dringend verzocht werd, geen enkele opgave ontvangen. Stellig gaat het cijfer der ontvangsten voor dezen medischen dienst de f 10.000 te boven. Bovendien ontbreken alle gegevens om te bepalen, hoeveel de plaatselijke kerken hebben ontvangen en besteed voor de plaatselijke zendingsactie.

Uit de gegeven cijfers blijkt, dat 1913 voor de zending, wat de ontvangsten betreft een zeer gunstig jaar is geweest. De ontvangsten van dit jaar wijzen, vergeleken met 1912, eene toename van f 29.028.24⁵, waarvan in Nederland meer bijeengebracht dan in 1912 f 17.355.79⁵.

Deze versterking is verkregen over heel het land. Ten deele is echter de aanmerkelijk meerdere ontvangst te danken aan enkele niet onbelangrijke legaten.

Maar ook als deze niet in rekening genomen worden blijkt toch, dat in 1913 de zendingsactie in de Gereformeerde Kerken belangrijk is toegenomen.

De uitgaven wijzen de volgende cijfers aan:

Voor de zending op Soemba hier te lande en in Indië .... f 42.215.75⁵

Voor de zending te Keboemen hier te lande en in Indië .... f 13.157.69

Voor de zending te Poerworedjo hier te lande en in Indië f 12.727.73⁵

Voor de zending te Djokja en Solo hier te lande en in Indië f 70.223.99⁵

Voor de zending te Wonosobo hier te lande en in Indië .... f 5.496.94

Voor de zending te Poerbolinggo hier te lande en in Indië f 14.382.72

Voor de zending te Magelang hier te lande en in Indië .... f 6.949.38

Door de Generale kas hier te lande en in Indië ..... f 36.367.89

In totaal is dus uitgegeven f 201.522.10⁵

Ook in de uitgaven kwam in 1913 een belangrijke stijging vergeleken bij die in 1912. Het laatste jaar was het eerste waarin de uitgaven voor de zending de twee ton te boven ging.

Nauwelijks zal behoeven opgemerkt te worden dat subsidie's van de Generale kas aan kerken voor pensioen en Med. Dienst, niet onder de ontvangsten dier kerken en de bijdragen der zendende Kerken aan de Generale kas niet onder de ontvangsten dier kas zijn opgenomen, wijl anders deze posten tweemaal onder ontvangst en uitgaaf zouden voorkomen.

Ook heeft ondergeteekende getracht een overzicht te ontwerpen van wat door de Gemeente op het Zendingsterrein voor den kerkedienst en de armen werd bijeengebracht en uitgegeven.

Hieruit toch zou kunnen blijken of de actie in de Gemeenten zelf ook groeit.

De weinige opgaven, die hij ontving, zijn echter zoo onvolledig, dat het hem niet mogelijk is te dezer zake een eenigszins juist overzicht te kunnen vormen.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 25 Nov. '14.

Korte Berichten.

Algemeene Jaarvergadering der Ned. Ger. Zendingen-V. E. G., op Maandag 28 Dec., 's middags 1½ uur in het gebouw Salvatori. Amstel, Amsterdam.

Namens het bestuur:

Ds. N. A. DE GAAY FORTMAN,

Voorzitter.

L. BERK, Secr.-Penn.

P.S. Wij hebben de vergadering weer een maand uitgesteld en nu op 28 Dec. gezet.

Door Gods goedheid werd ons zeer voorspoedig een **dochter** geboren.

D. K. WIELENGA, Miss. pred.

MARGRETHA WIELENGA—TELDER.

Eiland Soemba, 2 Oct. 1914.

De Heer en Mevrouw

LOD. P. KRIJGER—HASPER

geven kennis van de geboorte van een **ZOON**.

Laura (Soemba), 30 Nov. 1914.

LEESTAFEL.

Chineesche Legenden en verhalen,
naar het Engelsch van C. Camp-

bell Brown, door Dr. W. B. v. Staveren, met een woord vooraf van Prof. Dr. H. M. van Nes. — „Libertas", Rotterdam.

Het boek bevat legenden en bekeeringsgeschiedenissen. Het „geeft een goeden kijk op het leven, de gewoonten en de gedachtenwereld van het Chineesche volk". Deze woorden van Prof. v. Nes onderschrijf ik gaarne.

Er zal echter eenige ontwikkeling noodig zijn, om het naar eisch te waardeeren. Het is geïllustreerd met 14 mooie plaatjes.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

P. en S. Spieringa, Scharnegoutum f 1.50; Ds. v. d. Laan, Ontstwedde b. f 0.80; N. N., Culemborg f 2.50; Jonker, Amsterdam, Zend. Blad f 0.50; Politiek. Zurich, uit b. f 3.55; Alkema, Pingjum b. f 2.84½; Zend. Com. Ger. Kerk Baambrugge f 15.—; Meisjesvereniging Dorkas, Baambrugge f 10.—; Weijers, Zuidbeijerland kn. f 2.50; Valkenburg, Landsmeer b. f 0.80; De Ruiter, Axel b. f 0.80.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Nov. 1914.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba. Gift van de Ger. Kerk te Norg, in plaats van extra-collecte f 3.—; Mej. N. N. te Assen f 2.50.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Nov. 1914.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Van Gecommitteerden voor de Zending te Nieuwendijk (N.-B.) door T. Wisse aldaar f 50.—; door A. J. Negberink te Gelselaar, gedeelte der opbrengst van den aldaar gehouden Zendingdag f 26.15; J. Pars te Apeldoorn f 9.45; gift van den overleden broeder W. F. v. M. te Zwammerdam f 100.—; Pinkstercollecte Helenaveen f 1.—; door A. J. Negberink te Gelselaar, 220 halve centen opgespaard door Geriena Geurkink f 1.10; door Ds. J. P. Tazelaar, bijdrage uit het Zendingbusje der Chr. Bewaarschool te Weesp f 2.50; door W. Hoogvlied gevonden in de collecte te Katendrecht f 10.—; van N. N. te Zaandam f 10.—.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Nov. '14.

Ontvangen voor de Ned. Ger. Zendingenveren.:

Mijdrecht, van N. N. f 2.50; Leiden, uit de bus v/h. personeel firma v. Kempen & Zoon f 12.50; Abcoude, door Mej. D. v. Doorn, Penningm.esse der Meisjesveren. f 10.—; Hilversum, door J. R. v. d. Leij busje f 2.50; Deventer, d. h. Sluiter Dwarsstr., uit de Zondagschoolt us f 1.45½.

L. BERK.

Penningm. der Ned. Ger. Zendingenver.

AMSTERDAM, Heerenmarkt 5.

ZENDING OP SOEMBA.

Ds. Geerds te Appingedam van N. N. f 5; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. f 10; Ds. Kievits te Oldehove, verzameld door J. de Langen. F. Dijkstra, K. Mulder, H. Roeters, K. Bakker, T. Zwama en L. Wiersema f 4.37; Ds. Hamming te

Groningen, opbrengst theelood school Leliestraat f 4.27¹/₂; Mej. B. Schellens te Delfzijl, van de Jonged.-Ver. f 4.70; J. H. Steenhuis te Ten Boer, uit de kerkbusjes f 18.42¹/₂; Mevr. B. Goeree-Bakker te Wagenborgen, van de Kinder-Zendings-Vereen. „Het Mosterdzaad” f 27.50; Ds. Kok te Bedum, uit het busje der schoolkinderen f 25 + van Br. v. d. Leest aan halve centen f 1.25 = f 26.25; A. Kisteman te Rouveen, extra coll. f 80 + van den heer D. J. Ganzekoole aan halve centen f 1.75 = f 81.75; J. H. Steenhuis te Ten Boer f 25 S. de Groot te Ezinge, verzameld door L. Doornbos, B. S. Hoogeveen, K. L. Geertsema, H. Wierenga E. J. Knoop, G. O. v. d. Veen, R. Datema, W. S. Schuitema, J. Raven en D. v. Til f 20.39; Ds. Petersen te Veendam, gev. in de coll. 3 × f 1 = f 3; Ds. Goeree te Wagenborgen, een nagift f 1; Mej. G. Haan te Groningen, 2 maandel. storting der Kinder-Zend.-Ver. f 80; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f 2.50 + bezorgd aan de Pastorie f 1 = f 3.50; K. D. v. d. Kooi te Winsum, van de schoolkinderen f 8.50; Jonged.-Ver. te N.-Pekela f 3.50; Uithuizen, gev. in de coll. f 2; Ds. Miedema te Groningen, school Kraneweg f 1.61¹/₂ + van A. Z. f 5 met bijschrift „de Zending mag geen schade lijden” = f 6.68¹/₂; A. Strating te Zwartsluis, uit zijn Zendingsbusje f 5; Mej. H. T. Wildeboer te Siddeuren, van de hoogste klasse der meisjes-handwerken f 1.50; F. Pleinma te Zoutkamp, van de Zend.-Ver. f 25; A. Strating te Assen, Pinkstercollecte f 129.63; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll. f 1; Ds. Postema e Warfum, gev. in de coll. f 6; G. Rutgers te Vroomshoop, busje schoolkinderen f 8; J. Dekkers te Wildervank f 25; Notaris Werumeus Buning, het legaat van wijlen den heer H. de Boer te Tjamsweer f 1500.

Ds. Lambers te Loppersum, verzameld door L.

v. Bruggen. J. Leegstra en G. v. d. Molen f 14.30; A. Blaak te Hoogezand, van Mej. B. te H f 1.10; Z. Hopster te Vriezenveen, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Bakker te De Krim, gev. in de coll. f 10; Ds. Fokkens te Dwingelo, gev. in de coll. f 2 + f 1 = f 3; Ds. Petersen te Veendam, gev. in de coll. f 2.50 + f 2 = f 5.50; Ds. Goeree te Wagenborgen, verzameld door Alb. v. d. Meer f 1; Mevr. Texer-Offringa te Groningen, Zangvereen. „Juliana” f 2.43 + S. D. G. f 5.94 = f 8.37; Ds. Scholten te Roden, halve coll. Classikale Zendingsdag in ’t „Laarwoud” te Zuidlaren f 42.07; Ds. Waterink te Appelscha, gev. in de coll. te Haulerwijk f 1 + f 1 + f 2.50 + f 5 = f 9.50; Uithuizen, gev. in de coll. f 1; Ds. Bakker te Emmen, gev. in de coll. een dankoffer f 1; Mej. B. Bakker te Emmer-Compascuum, uit het „Nikkertje” f 2.06; Ds. Meindertsmas te De Leek, uit de Zendingenbus van een zuster der gemeente f 7.62; Mej. C. v. Leeuwen-Schultkamp, van de Zend.-Ver. te Nieuwerkerk a. d. IJssel f 10; A. Smit te Haren, 2 maandel. contributie 2e keer + gift f 2.50 = f 36.15; Ds. Wiersma te Sauwert, saido Zend.bl. f 12.50; E. Delhaas te N.-Buinen, gev. in de coll. f 5 + van de Zend.-Ver. f 7.50 = f 12.50; Ds. Meijer te Marum, van een zuster der gemeente f 1.57; Wins hoten, verzameld door Bertha f 1.87; A. Bosman te Oldekerk, gev. in de coll. f 1 + f 2.50 = f 3.50; B. Mulder Ez. te Bellingwolde, uit het „Negertje” f 1; H. Huysman te Delfzijl, gev. in de coll. f 2; Ds. Boersma te Lutton aan den Dedemsvaart, extra coll. f 19.26; A. Donkerbroek te Niezijl, van Geertje Top 100 halve centen = f 0.50; Uithuizen, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Schot te Hardenberg, extra coll. te Vroomshoop f 43.50, te Dedemsvaart f 150, te Heemse f 36.28; Ds. Bulder te Vroomshoop ?? f 2.25.

J. DUURSEMA, Quastor.

UITHUIZEN, 27 Oct. 1914.

HET ZENDINGSBLAD. REGISTER 1914.

Abreu (Gilles d’) 21.
Achaz 90, 121.
Adressen 170.
Alkema (B.) 126.
Amboina 149.
Amerika (Chr. Ger. Kerk) 142.
Andel (Dr. H. A. v.) 37, 59—60, 172, 174—175,
Animisme 45, 147—149. 182—185.
Art. 123 R. R. 180.
Baing 92.
Bakker (Ds. D.) 43, 90, 152, 158.
Bandoeng 4, 5, 71, 107—108, 156—158.
Barongan 136.
Bataks te Batavia 58.
Bendoengan 90.
Bierhuis 57.
Bintara Hindia 4, 5.
Blabok 44.
Bos 137.
Britsche Zendingsgenootschappen 164.
Bruijn (Ds. C. de) 9—10, 72, 101—103, 104.
Buitenbezittingen 36, 116, 147, 181.
Busjes 67.
Chevallier (Mej. J. P.) 12.
Chineez-dienaar 101.

Chr. Com. v. Indië 5.
Colenbrander (Ds. J. F.) 10-11, 24-25, 91-92.
Colportage 90, 118, 119, 139, 183.
Colijn (H.) 147.
Conferentie (Ned. Zend.) 142, 158.
Daniel 73.
Daoed (Goeroe) 73.
Dermasari 25.
Diaspora-dienaar 101.
Dingemans 121.
Dirk Wadoe 102.
Djenar 25.
Djakakarta 43, 45, 88.
Doctor-Djawa (Een) 140.
Doop te Kambaniroe 103.
Doop te Poerworedjo 25.
Dijk (Ds. K. v.) 25—26, 71—72, 90, 121—122.
Dijk (Tj. v.) 7, 8, 13, 23, 39—41, 52, 92—93,
Dijkema (K.) 73—74, 153. 103, 154.
Egypte 141.
Eigenbrod (Zend.) 141.
Eliezer 43.
Ello Pada 23, 73, 92, 104.
Elzenga (Ds.) 86.

- Esser (Dr. B. J.) 12, 68, 70, 90, 116, 133, 139—140, 152.
 Essers brochure 165.
 Esser (Wed. I.) 172.
Facultatiefsteling 117, 166.
 Finantiën 186.
 Flach (Dr. J. C.) 158.
 Friesland 86.
 Friesche Zending 122—123.
Gehrels (Dr. C. A.) 158.
 Geparang 121.
 Gereformeerde Bond 22.
 Giften voor Solo 165.
 Glagahomba 44.
 Gombong 26, 71, 123, 124, 140.
 Goor (Ds. N. IJ. v.) 38.
 Gouv. onderwijs 140.
 Grabak 44.
 Grenfell (Zend.) 125.
 Grieken (Ds. v.) 22.
 Gunning (Ds. J. W.) 151.
Haas (Ds. W. S. de) 121, 158.
 Hartenberg 101.
 Hasper (Mevr. Krijger) 8—9.
 Heldring (O. G.) 36.
 Helpers 12.
 Helpers te Keboemen 123.
 Helpers te Magalang 118.
 Helpers tractement 91, 120—121.
 „Herald" (Miss.) 164.
 „Heraut" (De) 36, 66, 85, 100, 116, 133, 164.
 Heutz (v.) 147.
 Hilversum 77.
 Hoekstra (Ds. H.) 145.
 Hollandsch leeren 5, 54, 102.
 Holl. Chineesch Chr. Sch. te Magalang 27—29.
 Holl. School (Chr.) te Keboemen 26.
 Hoorn (Dames v. d.) 22, 38.
 Horstman 137.
 Hospitaal te Poerbolinggo 42.
 Huisbezoek 53—56, 58—59, 60—61.
 Idris 90, 121.
 Ingwersen (Ds. H. Ph.) 4, 25, 67, 121.
 Jacob 72.
 Jacobus Koeadie 71.
 Jacob Thénée 101.
 Jansz (C. P.) 27.
 Java nooit los laten 147.
 Joden-Missie 87.
 Jonathan 12, 90, 119, 121.
Kambaniroe 9, 10, 93, 102.
 Kambera 104.
 Kanangar 10, 92, 156.
 Karang-Poetjoeng 139.
 Karoeni 23—24, 72—73, 92, 102.
 Kasimin 136.
 „Katholieke Missien" 20.
 Keboemen 26, 27, 71—72, 119, 123.
 Kerkbouw te Solo 165.
 Kerstfeest te Karoeni 72.
 Kesingi 25, 26.
 Ketewel 8.
 Keucheniuschool 12, 73—74, 88—89.
 Key-eilanden 21.
 Kodi 73.
 Koeadi 71.
 Koelewijn (D.) 88, 158.
 Koempoelan te Karoeni 72.
 Koetoadjo 26, 121.
 Kouwe (Mej. v. d.) 26
 Kraan (J. J.) 5.
 Krüger (Ds. J.) 67.
 Krijger (Ds. L. P.) 23—24, 67, 72—73, 92, 103—105, 188.
 Kuyper (Dr. A.) 133, 147—151, 180, 181.
 Kuyper (Dr. H. H.) 133.
 Kwitang 76, 157.
Laihandang 92.
 Laora 8—9.
 Lauli 23, 104.
 Laura 93, 104.
 Lawonda 73, 104.
 Leening voor Holl. Jav. Chr. Sch. 124.
 Leeuwen (Dr. C. v.) 14, 25.
 Leiding (De Goddelijke) 116.
 Lewa 156.
 Lewapakoe 156.
 Lock (Zr. M. W.) 41, 101.
 Loosdrecht (A. A. v. d.) 22.
 Lunteren 109.
Maandblad (Jav.) 91, 121, 182, 184.
 Magelang 27—30, 44, 107, 118, 134—135, 137—139.
 Maleische lectuur 156—157.
 Mangili 10, 25.
 Mantjessan 44.
 Maos 41.
 Mardi Rahardjo 121.
 Martana 25.
 Mata 24.
 Matawai 92.
 Meditatie 1, 17, 33, 49, 81, 97, 113, 129, 161, 177.
 Melolo 38, 92, 93.
 Memboro 93, 104.
 Merkeleijn (Ds. A.) 27—30, 44—45, 53—56, 60—61, 91, 107—108, 118, 134—135, 141—142.
 Mesen 74.
 Methodistische Zend. 28.
 Mieren 119.
 Minahassa 149.
 Modjokerto 71.
 Modjopahit 29—30.
 Modjowarno 88.
 Mohammedanen 141.
 Ned. Ger. Zend. ver. 188.
 Netelenbos (Ds. L.) 11, 75—76, 89—91, 118—119, 121.
 Netelenbos (Mej.) 12.
 Ngadiman 136.
 Ngirad 43.
 Nieuwe-Pekela 61.
 Noord-Brabant 62.

- Oeffringa (Dr.) 136.
 Onderwijzers (Noodzakelijke stukken voor) 166—167.
 Oorlog (De) 164.
 Oosterhuis (Dr. J. W.) 30, 122, 137.
 Opleiding M. W. 179.
 Opleidingsschool 43.
 Opleidingsschool te Djokja 152—153.
 Paarden te Wonosobo 91, 119.
 Pada (Goeroe) 73.
 Padjo 71.
 Pajeti 6—8, 9, 40, 52—53, 93, 155.
 Pangih 12, 90, 121.
 Pameti-Haer 156.
 Pantjassan 44, 134.
 Papieren Zendeling 4.
 Paul-Krüger-school te Batavia 68, 69.
 Pera (Ds. W.) 56—57, 93, 102, 158.
 Petawang 10, 25.
 Pieroelli (S. P.) 28.
 Poerbolinggo 41—43, 108—109, 119.
 Poerworedjo 13, 14, 25, 26, 71, 121.
 Polikliniek op Soemba 7.
 Pontier (Zuster G. J.) 14, 41—43, 70, 106.
 Pos (Ds. W.) 30, 38—39.
 Pot (J.) 26, 71, 86, 123, 124, 140.
 Priaijis 53.
 Prosdij (Dr. C. v.) 173, 186.
 Pruys (Dr. H. S.) 135—136.
 Pruys (Mej.) 27.
 Prijsvraag 66.
 Reserve-dienaar 101.
 Roomschen te Batavia 58.
 Roomsche Missie 19.
 Rotti 73.
 Rudolph (Ds. R. J. W.) 84, 110.
 Rutgers (Mevr. v. Andel) 4.
 Rijke Javanen 140.
 Sadi 25, 121.
 Sadrach 29.
 Salem 41.
 Sambya 43, 153.
 Samuel 26, 121.
 Sangi-eil. 36.
 Sarekat Islam 44, 72, 87.
 Sarkan 71.
 Sarmo 7.
 Schelven (Ds. B. v.) 165.
 Scheurkalender (Maleisch) 4.
 Schmitt 105.
 Schmüling 124.
 Scholen (Holl. Jav.) 122.
 Scholen (Holl. Jav. te Magelang) 118, 137—138.
 Scholen te Wonosobo 90.
 Scholen op Soemba 103, 104, 154—156.
 Scholen op West-Soemba 73, 92.
 Selong 26.
 Semarang 44.
 Siemons 105, 185.
 Siwa (Oemboe) 104.
 Smyrna 150.
 Soemba 20, 21.
 Soemba (West) 23—24.
 Soemba-regeling 118.
 Soendalanden 126.
 Soerabaia 56—57.
 Soesoehoenan v. Solo 74.
 Solo 4, 11, 36, 37, 45, 71, 74—75, 135, 136.
 „Spiegel" (De) 38. 165—172, 182—184.
 Standaard 100, 116, 133.
 Statistiek 168—170, 187—188.
 Stokkum (Dr. v.) 41—42, 70, 90, 106.
 Subsidie-bepalingen 167.
 Synode (Gen.) 179.
 Taboendoeng 156.
 Tai-Manoe 156.
 Tardjo 121.
 Temanggoeng 137.
 Temon 26, 88, 121.
 Tepoes 26.
 Thenoe 101.
 Tidas 156. 156—158.
 Tiemersma (Ds. L.) 4, 58—59, 70—71.
 Tjong Hwa Hwee Kwan-Sch. 28.
 Tjimahi 4.
 Tjipoeroes 140.
 Tjodé 185.
 Tlepok 26, 121.
 Toeren 136.
 Tomas 25.
 Tractement der Helpers 91, 120—121.
 Tuinman 25.
 Turkije 150.
 Visitatie op Java 85, 87—88.
 Vogelesang (Dr. L.) 43, 90, 153.
 Voortvaren 100.
 Wadoe 102.
 Waidjeloe 92.
 Waikaboebak 92.
 Waikelo 8, 24.
 Wai-Mangoera 73.
 Waingapoe 10, 102.
 Walbeehm 6.
 Wielenga (Ds. D. K.) 6—8, 41, 52—53.
 Wielenga (Mevr.) 41. 154—156, 188.
 Wilhelm (Zend. J.) 139.
 Wono-Kaka 24, 73.
 Wonosobo 11—12, 89—91, 118—119, 158.
 Wonosari 136.
 Wijers (Ds. D. J. B.) 13, 41, 68, 125, 141, 156, 157.
 Zaanadam 39.
 Zeeuwsche zending 30.
 Zeist 45.
 Ziekenhuis te Djokja 135.
 Ziekenhuis te Djenar 121.
 Ziekenhuis te Pajeti 9, 52.
 Ziekenhuis te Poerbolinggo 108.
 Ziekenhuis te Wonosobo 90, 119.
 Zilverpapier 37.
 Zondag (Zendings) 163.
 Zondagseieren 22.
 Zonnestraaltjes op Soemba 155.
 Zwemer (Dr. S. M.) 141, 180.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

AMSTERDAMSCH E

Maatschappij van Levensverzekering.
Maatschappij van Ongevallenverzekering.
Credietbank.

AMSTERDAM, Keizersgracht 547/549.

DIRECTIE: JHR. MR. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN JR. - JHR. J. DE SAVORNIN LOHMAN - MR. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te KAMPEN verschijnt een nieuwe druk van den

STATEN-BIJBEL

(vroeger uitgegeven door JACOB en PIETER KEUR)
met al de volledige en onverkorte aantekeningen
met een inleidend woord van Prof. L. LINDEBOOM

Deze belangrijke uitgave geschiedt niet in het groote en onhandige folio of kwarto formaat, maar in het meer praktische OCTAVO formaat en is compleet in

45 afleveringen à 25 cent.

Deze 45 afleveringen zullen compleet drie kloeke en handige deelen vormen. Elke aflevering bevat minstens drie vel druks van 16 pagina's, en zal geregeld om de drie weken het licht zien. Deze Bijbel kost dus slechts

8 cent per week.

Bovendien ontvangen allen die inteekenen vóór de laatste aflevering verschenen is, de

drie prachtige Stempelbanden gratis.

Desverkiezend kan men ook inteekenen om dezen Bijbel te ontvangen in drie fraai en sterk gebonden deelen. De prijs is dan f4 per deel.

De eerste aflevering is bij elken Boekh. voorhanden en wordt op aanvraag gaarne toegezonden door den Uitgever.

Het adres voor een degelijk
Amerik. Orgel

en toch uiterst billijk
in prijs, is nog altijd

Steunenbergs
Orgelhandel,
Schuttenstraat 8, ALMELO.

Vraagt prijscouranten
en betalings-conditiën.

Vraagt omgaand condities
voor het plaatsen uwer
Annonces in dit blad.
Grootste publiciteit!
Oplaat 46000 ex.

Men wende zich direct
tot den Uitgever:

J. ZOMER,
DRUKRERIJ „VADA”,
WAGENINGEN.

THREE DAY

343206

Gereformeerde Kerken in
Nederland.

Het zendingsblad

1914

1914

343206

THREE DAY

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY

BERKELEY, CA 94709

GTU Library

3 2400 00291 2388

